TÜRKİYE CUMHURİYETİ
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KULLANIM DÖNÜŞÜMLERİNİN SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BOYUTU: BOMONTİ BİRA FABRİKASI ÖRNEĞİ

Kiraz ÇİFCİBAŞI DURNA

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Mimari Tasarım Programı

Danışman
Doç. Dr. Feride Pınar ARABACIOĞLU

Temmuz, 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KULLANIM DÖNÜŞÜMLERİNİN SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BOYUTU: BOMONTİ BİRA FABRİKASI ÖRNEĞİ

Kiraz ÇİFCİBAŞI DURNA tarafından hazırlanan tez çalışması 25.07.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Feride Pınar ARABACIOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Feride Pınar ARABACIOĞLU, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Kunter MANİSA, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Dr. Öğr. Üyesi Begüm BAYRAKTAROĞLU, Üye
Beykent Üniversitesi _____

Danışmanım Doç. Dr. Feride Pınar ARABACIOĞLU sorumluluğunda tarafımca hazırlanan Kullanım Dönüşümlerinin Sosyal Sürdürülebilirlik Boyutu: Bomonti Bira Fabrikası Örneği başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Kiraz ÇİFCİBAŞI DURNA

İmza

Aileme, eşime
ve kızım Defne'ye

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde iki yıl boyunca bana yol gösteren, değerli ve içten tavsiyeleriyle önümü açan, kurduğu her bir cümleyle çalışmamı bir adım ileri götürecek yeni fikirlerin doğmasına neden olan, bilgi ve ilgisini tüm samimiyetiyle benimle paylaşan değerli hocam Doç. Dr. Pınar ARABACIOĞLU'na öncelikli teşekkürlerimi sunarım. Ardından hem eğitim, hem de mesleki hayatımda tecrübeleri ve fikirleriyle yolumu aydınlatan, bu süreçteki en büyük destekçim, değerli arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Esra TOKAT'a; çözüm odaklı duruşu, bilgi ve fikirleriyle beni yönlendiren, elindeki tüm kaynakları içtenlikle benimle paylaşan Dr. Öğr. Üyesi Begüm BAYRAKTAROĞLU'na; moralimi yüksek tutabilmem adına verdiği destekten ötürü Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe ŞENBERBER'e ve tüm çalışmam boyunca beni destekleyen tüm iş arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim. Tez konumu belirlememde öncü olan değerli hocam Doç. Dr. Kunter MANİSA'ya ve fikirleriyle bana destek olan Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU'na teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmam boyunca yanımda olup, alan çalışması sırasında yardımlarını eksik etmeyen Seda CİNGÖZ ve Selda CİNGÖZ'e; tüm akademik çevirilerimde içtenlikle yaptığı yardımlardan ötürü Fatma ÇELİK'e ve aynı yolda yürüdüğümüz, sorunların üstesinden hep beraber geldiğimiz, yaşayarak öğrendiğimiz ve öğrendiklerimizi paylaşarak yol aldığımız değerli dönem arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak beni hep daha iyiye ulaşabilmem için teşvik eden; annem Gülsel ÇİFCİBAŞI, babam İlhami ÇİFCİBAŞI, kardeşlerim Sinan, Ali Osman ve Musa ÇİFCİBAŞI'na; zorlandığım her an desteğiyle devam etmeme imkân sağlayan Fatma ÇİFCİBAŞI'na; yalnızca bu çalışmayla sınırlı kalmayıp; hayatın her anında yanımda olan, her vazgeçişimde yeniden başlayabilecek gücü veren değerli eşim Mevlüt DURNA'ya ve zaman yönetimini bana öğreten, tezimle birlikte büyüyen biricik kızım Defne Zeynep DURNA'ya teşekkürü borç bilirim.

Kiraz ÇİFCİBAŞI DURNA

İÇİNDEKİLER

SİMGE LİSTESİ vii

KISALTMA LİSTESİ viii

ŞEKİL LİSTESİ x

TABLO LİSTESİ xiii

ÖZET xv

ABSTRACT xvii

1 Giriş 1

1.1 Literatür Özeti 1

1.2 Tezin Amacı 13

1.3 Hipotez 14

2 Kavramsal Çerçeve 16

2.1 Sosyal Sürdürülebilirlik 16

2.1.1 Sürdürülebilirlik Tanımları 16

2.1.2 Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi 17

2.1.3 Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyutu 19

2.1.4 Sosyal Sürdürülebilirlik Bileşenleri 23

2.2 Kullanım Dönüşümü 26

2.2.1 Tarihsel Gelişim Sürecinde Kullanım Dönüşümü 28

2.2.2 Kullanım Dönüşümlerinde Sosyal Sürdürülebilirlik Boyutu . . . 31

2.3 Dünyadan Kullanım Dönüşümü Örnekleri 36

2.3.1 Ambler Boiler House - ABD, Pennsylvania 37

2.3.2 Pearl Brewery - ABD, Texas 41

2.3.3 Salt Mills - İngiltere, West Yorkshire 46

2.4 Bölüm Sonucu 50

3 Bomonti Semti ve Bomonti Bira Fabrikası 56

3.1 Bomonti Semti Tarihsel Gelişimi 56

3.1.1 1966 Öncesi Erken Sanayi Dönemi 59
3.1.2 1966 – 1980 Arası Sanayi Dönemi 61
3.1.3 1980 – 2006 Arası Çözülme Dönemi 63
3.1.4 2006 Sonrası Kentsel Dönüşüm Dönemi 66
3.2 Bomonti Semtinde Demografik Yapı 66
3.3 Bomonti Bira Fabrikası 68
3.3.1 Fabrika'nın Kuruluşu ve Tarihçesi 68
3.3.2 Fabrika Binaları 70
3.3.3 Bomonti Bira Bahçesi 77
3.4 Kentsel Dönüşüm Sürecinde Bomonti 80
3.4.1 Dönüşümün Nedenleri 83
3.4.2 Dönüşümün Aktörleri 84
3.4.3 Bölgedeki Başlıca Dönüşüm Projeleri 88

4 Bomonti Ada Alan Çalışması 104
4.1 Bomonti Ada Projesi 104
4.2 Alan Çalışması 108
4.2.1 Demografik Yapı 108
4.2.2 Semt – Çevre İlişkileri 115
4.2.3 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yla İlişkileri 118
4.2.4 Bomonti Ada Ziyaretçi Anketi 122
4.3 Değerlendirme 127

5 Sonuç ve Öneriler 136

A Bomonti Bira Fabrikası'nın Turizm Yatırımlarına Tahsisine İlişkin İhale İlanı 143

B 2016 Tarihli Alexis Şanal Röportajı 159

C Görüşmeci Anket Soruları 165

Referanslar 168

Tezden Üretilmiş Yayınlar 177

SİMGE LİSTESİ

€	Euro
m^2	Metrekare
%	Yüzde

KISALTMA LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AIA	American Institute of Architecture
AMS	Ambler Main Street
AŞ	Anonim Şirketi
BNİP	Beyoğlu Nazım İmar Planı
CIAM	Congrès Internationaux d'Architecture Moderne
DCMS	Bradford Department for Culture Media and Sport
DFID	Department for International Development
DSD	Center City Development Office
EERE	Office of Energy Efficiency and Renewable Energy
EPA	United States Environmental Protection Agency
ERIH	European Route of Industrial Heritage
GEKA	Güney Ege Kalkınma Ajansı
HSA	Heckendorn Shiles Architects
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İÇYH	İbrahim Çeçen Yatırım Holding
İMANP	İstanbul Metropolitan Alan Nazım Planı
İSMV	İstanbul Sanat ve Medeniyet Vakfı
İSNP	İstanbul Sanayi Nazım Planı
İSO	İstanbul Sanayi Odası
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
KTVKK	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

KTVKBK	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
MİA	Merkezi İş Alanı
MOST	Management of Social Transformations
MSGSÜ	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
PADEP	Pennsylvania Department of Environmental Protection
RLF	EPA Revolving Loan Fund
SARPBP	San Antonio River Beautification Project
ŞBTM	Şişli Bomonti Turizm Merkezi
TICCIH	The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage
TNCF	Texas Nature Conservancy
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
UIA	International Union of Architects
UKAR	United Kingdom Asset Resolution Limited
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
WCED	World Commission on Environment and Development

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1 Tez Şeması 14
Şekil 2.1 1980, 1990 ve 2000'lerdeki sürdürülebilirlik anlayışında farklı boyutlar 19
Şekil 2.2 Sürdürülebilirlik kök diyagramı [56] 21
Şekil 2.3 Sürdürülebilir kalkınmanın kısıtları [60] 22
Şekil 2.4 Sürdürülebilirlik, doğa ve sosyal ihtiyaçlar ilişkisi [61] 24
Şekil 2.5 Yapılarda zamana bağlı eskime grafiği [63, 64] 26
Şekil 2.6 Sürdürülebilirliğin üç farklı boyutu ve sürdürülebilir bir yapı inşası için gerekli hedefler [70] 32
Şekil 2.7 1916 tarihli Ambler yerleşim planı [80] 38
Şekil 2.8 1930 kentin asbest ve endüstri atıkları etkisindeki durumu ve 2008 yılında asbesten arındırılan kent dokusu (Fotoğraf:Salvatore A. Boccuti,2008) [82, 83] 39
Şekil 2.9 Ambler Community Advisory Group tarafından Ambler Boiler House ve çevresi için önerilen konut yerleşimi önerisi [82] 40
Şekil 2.10 Restorasyon sonrası Ambler Kazan Dairesi [80] 40
Şekil 2.11 Pearl Brewery'nin kurulduğu 1883 tarihli en eski yapı [86] 41
Şekil 2.12 26 dönümlük bir arazide kurulan Pearl Brewery Yerleşkesi [87] . . . 42
Şekil 2.13 Pearl Brewey yerleşkesinin restorasyon öncesi durumu [90] 43
Şekil 2.14 Yapı grubunun dönüşüm sonrası kazandığı çok fonksiyonlu yapı, halkın her kesimine hizmet etmektedir [90]. 44
Şekil 2.15 Pearl Brewery yerleşim planı ve yapılan müdaheleler [87]. 45
Şekil 2.16 İlistürasyonlarda Saltaire ve ikonik değirmen yapıları [95] 46
Şekil 2.17 Tesis bünyesinde inşa edilen düşkünler evi [98] 47
Şekil 2.18 1900'lü yılların başında yerleşkenin görünümü [97] 48
Şekil 2.19 Saltaire yerleşim planı [94] 49
Şekil 2.20 Saltaire günümüzde festivaller, kültürel ve sanatsal faaliyetler, çeşitli atölyeler, v.b. yoluyla birçok ziyaretçi ağırlamaktadır [102]. 50
Şekil 3.1 Necip Bey Haritaları'nda İstanbul ve Bomonti 57
Şekil 3.2 Bomonti'nin İstanbul'daki konumu 57
Şekil 3.3 Prost'un İstanbul için önerdiği İstanbul planlaması ve 10 yıllık süreçteki öngörüsü [104] 58

Şekil 3.4 1924 tarihli Pervititch sigorta haritalarında Bomonti semti [107] . . 60
Şekil 3.5 Bomonti Semti 1970 tarihli hava fotoğrafı [109] 63
Şekil 3.6 Bomonti Semti 1982 tarihli hava fotoğrafı [109] 63
Şekil 3.7 1989 tarihli Dolapdere Piyalepaşa Bulvarı ve Çevresi Nazım İmar Planı ve günümüz Bomonti haritasının süperpozesi 65
Şekil 3.8 Bomonti Semti 2016 tarihli hava fotoğrafı [109] 66
Şekil 3.9 11 Nisan 1940 tarihli Bomonti Bira Fabrikası'nın satışını birdirir gazete kupürü [115] 69
Şekil 3.10 1997 tarihli çizimde Bomonti Bira Fabrikası, Silahşör Caddesi silüeti 71
Şekil 3.11 2 1924 tarihli Pervititch haritasında Bomonti Bira Fabrikası'nın plan şeması [107] 71
Şekil 3.12 1892 tarihli ilk yapı bloğuna ait birinci kat rölöve planı [38] 72
Şekil 3.13 Lojman yapısının 2009 tarihli fotoğrafı [37] 73
Şekil 3.14 Lojman yapısının günümüz fotoğrafı 73
Şekil 3.15 2008 tarihli hava fotoğrafı ve Pervititch haritalarının süperpozesi . . 75
Şekil 3.16 11.05.1951 tarihli gazete haberi [116] 76
Şekil 3.17 12.07.1959 tarihli gazete haberi [117] 76
Şekil 3.18 01.03.1962 tarihli gazete haberi [118] 76
Şekil 3.19 Pervititch haritasında Bomonti Bira Bahçesi'nin konumu [107] . . . 77
Şekil 3.20 1930'lu yılların başlarında Bomonti Bira Bahçesi [35] 78
Şekil 3.21 17.07.1955 tarihli, Aykut Görkey imzalı haberde Bomonti Bira Bahçesi çevresindeki tekinsiz doku aktarılmıştır [124] 79
Şekil 3.22 Bomonti'de konumlanan başlıca kentsel dönüşüm projeleri 93
Şekil 4.1 2006 tarihli Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi'nde Bomonti Bira Fabrikası için öngörülen fonksiyonlar ve alanları 105
Şekil 4.2 2006 tarihli ilana konu tescilli yapılar ve mevcut durum hava fotoğrafı105
Şekil 4.3 Bomonti Ada Kat Planı [45] 106
Şekil 4.4 Katılımcı cinsiyet dağılımı 109
Şekil 4.5 Yaş dağılımı 109
Şekil 4.6 Medeni durum dağılımı 110
Şekil 4.7 Etnik köken dağılımı 110
Şekil 4.8 Doğum yeri dağılımı 111
Şekil 4.9 İstanbul'da yaşama süresi 111
Şekil 4.10 İstanbul'da yaşama nedeni 112
Şekil 4.11 Eğitim durumu dağılımı 112
Şekil 4.12 Konut tipi dağılımı 113
Şekil 4.13 Gelir dağılımı 113
Şekil 4.14 Yaşanılan ilçelerin dağılımı 114

Şekil 4.15 Görüşmecilerin Bomonti'ye gelme sıklığı 115
Şekil 4.16 Bomonti kullanıcısının gözünden semt kimliğini oluşturan öğeler . . 116
Şekil 4.17 Bomonti'nin simgesel yapıları 117
Şekil 4.18 Bomonti Bira Fabrikası'nın günümüz fonksiyonunu doğru buluyor musunuz? sorusuna verilen cevapların dağılımı 118
Şekil 4.19 "Bomonti Bira Fabrikası sizce hangi fonksiyonla değerlendirilmeli?" sorusuna verilen cevaplar ve dağılımı 119
Şekil 4.20 "Bomonti Ada'ya gidiyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 120
Şekil 4.21 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yı tercih etme nedenleri 121
Şekil 4.22 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yı tercih etmeme nedenleri 121
Şekil 4.23 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yı ziyaret sıklığı 122
Şekil 4.24 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yı ziyaret amaçları 123
Şekil 4.25 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yı tercih etmelerinde etkili olan faktörler123
Şekil 4.26 "Bomonti Ada'ya kimlerle gelmeyi tercih ediyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar 124
Şekil 4.27 "Bomonti Ada'ya çocuğunuzla gelmeyi düşünür müydünüz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı 124
Şekil 4.28 Çocuklu kullanıcıların Bomonti Ada - çocuk ilişkisi konusundaki görüşleri 125
Şekil 4.29 "Bomonti Ada yerleşkesinin belirli bir sosyal statüye hizmet ettiğini düşünüyor musun?" Sorusuna verilen cevapların dağılımı 125
Şekil 4.30 "Bomonti Ada'nın neden belirli bir sosyal statüye hizmet ettiğini/etmediğini düşünüyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar . . 126

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1 Sürdürülebilirlik üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu . . . 4
Tablo 1.2 Kullanım dönüşümü kavramı üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu . . . 10
Tablo 2.1 Chui'nin sosyal sürdürülebilirlik kıstasları [2] . . . 23
Tablo 2.2 Colantonio'nun geleneksel ve güncel sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımında belirlediği kıstaslar[13] . . . 24
Tablo 2.3 Colantonio'nun çalışmasında sosyal sürdürülebilirliğin kıstasları [13] 25
Tablo 2.4 Sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri [73] . . . 33
Tablo 2.5 Kullanım dönüşümünde sosyokültürel sürdürülebilirlik kıstasları [78] 35
Tablo 2.6 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve mimariye yansıması . . . 36
Tablo 2.7 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve örnekler üzerinden okunması . 52
Tablo 3.1 Bomonti'yi etkileyen plan kararları ve tarihsel dizilimi . . . 59
Tablo 3.2 1966 İSBP Şişli ilçesine bağlı sanayi bölgeleri [36, 108] . . . 62
Tablo 3.3 1989 ve 1994 tarihli Nazım İmar Planları ve fonksiyon dağımlımlarındaki dönüşüm [36] . . . 64
Tablo 3.4 1998 tarihli tescil işlemine konu taşınmazlar . . . 74
Tablo 3.5 Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamalarının dönemsel farklılıkları [40] . . . 81
Tablo 3.6 Kentsel dönüşümün paydaş yapısı . . . 84
Tablo 3.7 Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Dönemsel Yapısı [41, 132] . . . 86
Tablo 3.8 Bomonti'de 2012 tarihine kadar inşa edilen rezidanslar [42] . . . 89
Tablo 3.9 Anthill Rezidans proje künyesi . . . 94
Tablo 3.10 Bomonti Extansa Apartmanı proje künyesi . . . 95
Tablo 3.11 Divan Rezidans proje künyesi . . . 96
Tablo 3.12 The House Rezidans proje künyesi . . . 97
Tablo 3.13 i-Tower proje künyesi . . . 98
Tablo 3.14 Nidapark Bomonti proje künyesi . . . 99
Tablo 3.15 Ofton Elysium proje künyesi . . . 100
Tablo 3.16 Sinpaş Queen Central Park Bomonti proje künyesi . . . 101
Tablo 3.17 Tekfen Bomonti Apartmanı proje künyesi . . . 102
Tablo 3.18 Hilton Otel ve Kongre Merkezi proje künyesi . . . 103

Tablo 4.1 Bomonti Ada bünyesinde bulunan farklı fonksiyonlara sahip birimler ve tasarımcıları [46] 107
Tablo 4.2 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve Bomonti Ada Projesi'ndeki karşılığı 131
Tablo 5.1 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları doğrultusunda Bomonti Ada için öneriler 139

ÖZET

Kullanım Dönüşümlerinin Sosyal Sürdürülebilirlik Boyutu: Bomonti Bira Fabrikası Örneği

Kiraz ÇİFCİBAŞI DURNA

Mimarlık Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Feride Pınar ARABACIOĞLU

Kullanım dönüşümü, bir dönem günlük hayatın içerisinde yer edinmiş, zamanla fonksiyonunu yerine getiremez hale gelip atıl duruma düşmüş eski eser yapıların yeniden ve yeni bir fonksiyonla kullanılabilir hale getirilmesini içeren bir kavramdır. Bu süreç yapının fiziksel özellikleri, tarihsel girdiler, kullanıcın özellikleri, içerisinde bulunduğu fiziksel çevre, yerel yönetimin getirdiği gereklilikler gibi birçok bileşeni kapsamaktadır.

19. yüzyılda Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan yeni kent anlayışı, geçmişten gelen ve geçerliliğini kaybeden birçok mekânı işlevsiz birer fiziksel hacme dönüştürmüştür. Endüstriyel yapıların başı çektiği bu işlevsiz fiziksel hacimler, zamanla farklı fonksiyonlara hizmet edebilmek amacıyla bireysel müdahalelerle dönüşümlere sahne olmuştur. Özellikle birçok sanayi bölgesinde; tesislerin yer ihtiyacını karşılayamaz hale gelmesi, atık yönetimi ve kirliliğin getirdiği çevresel sorunlar, merkezlerde konumlanan sanayi tesislerinin arazi değerlerinin artması gibi nedenlerle tesisler kent dışı yeni bölgelere taşınmış; kent eski sanayi yoğunluğunu kaybetmiştir. 21. Yüzyıla gelindiğinde ise tüm dünyada 'Adaptive Reuse' olarak adlandırılan kullanım dönüşümü kavramı; kültürel miras niteliği taşıyan ve atıl duruma düşmüş birçok yapıda tercih edilen ve hassasiyetle uygulanan yeni bir tasarım anlayışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, eski yoğunluğunu kaybeden birçok sanayi bölgesinde kullanım dönüşümleri yoluyla yeni bir kent dokusu ortaya çıkmaktadır.

Sürdürülebilirlik tanımıyla doğrudan örtüşen bir kavram olan kullanım dönüşümleri, ülkemizde uygulandığı haliyle ekonomik ve fiziksel sürdürülebilirliği desteklerken,

sosyal sürdürülebilirlik açısından sekteye uğramaktadır. Ülkemizde, kullanım dönüşümü sürecinin önemli girdilerinden olması gerekirken göz ardı edilen bağlamın sosyal yapıya etkilerine dikkat çekmek, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında kullanım dönüşümlerinin sosyal yapıya etkileri Bomonti Bira Fabrikası örneği üzerinden irdelenecektir. Sonuç olarak; alan çalışması verileri ışığında, dönüşümün kentsel kimliğe ve sosyal yapıya etkilerini ortaya koymak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kullanım dönüşümü, yeniden işlevlendirme, sosyal sürdürülebilirlik, Bomonti Bira Fabrikası, kentsel bellek

ABSTRACT

Social Sustainability Dimension of Adaptive Reuse: Bomonti Beer Factory Example

Kiraz ÇİFCİBAŞI DURNA

Department of Architecture
Master of Science Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Feride Pınar ARABACIOĞLU

Adaptive reuse is a concept of re-conditioning the ancient buildings, having once been used actively in daily life but have lost function and been inactive throughout the time, by regaining them a new function. This process includes many components such as the structure, historical input, characteristics of the user, physical environment the building is in and the necessities local authority demands.

In the 19th century, the concept of new city coming along with the Industrial Revolution has turned many buildings, having lost their validity throughout the years, into a functionless physical volume. Those non-functional physical volumes headed by Industrial structures have witnessed some adaptations with individual interventions in order to serve different functions in process of time. Especially, in many industrial regions, the area has lost its previous industrial density because of the reasons like facilities' not confronting the demand for place, waste management along with environmental issues caused by pollution and has been relocated into new regions on the outskirts of the city. When it comes to 21st century, a concept of "adaptation in use" called as "Adaptive Reuse" all around the world, comes out as a new concept of design carried out sensitively as well as being preferred in many idle structures. In this regard; ın many industrial regions, having lost previous density, a new texture of city emerges by means of adaptive reuse.

While adaptive reuse, a concept directly coinciding with the definition of sustainability, supports economical and physical sustainability with its current exertion in our country, it is interrupted in terms of social sustainability. Drawing attention to the

effects of ignored context on social structure while it must be a substantial input in the process of Adaptive Reuse in our country, makes up the main objective of this study. The effects of Adaptive Reuse on social structure will be examined over the examples of Bomonti Beer Factory within the scope of this study. As a consequence; it is aimed to put forward the effects of adaptation on urban identity and social structure in the light of field study data.

Keywords: Adaptive reuse, re-function, social sustainability, Bomonti Beer Factory, urban memory

1
Giriş

1.1 Literatür Özeti

Çalışmada Bomonti Bira Fabrikası'yla örneklenen kullanım dönüşümü kavramı, sosyal sürdürülebilirlik ilkeleri üzerinden okunmaktadır. Bu bağlamda iki ana başlık olarak "sosyal sürdürülebilirlik" ve "kullanım dönüşümü" konularını ele alan literatür taranmıştır.

Literatür incelendiğinde "sürdürülebilirlik kavramı"; ekonomik, çevresel ve sosyal ölçütleriyle üç ana başlıkta ele alınmaktadır. Günümüze değin yapılan çalışmalarda sosyal sürdürülebilirlik kavramı, ekonomik ve çevresel boyutların gölgesinde kalmış, kültürü ve kimliği doğrudan etkilemekle birlikte kesin sınırları çizilememiştir.

İlk olarak 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından genel çerçevesi ile tanımlanan sürdürülebilirlik kavramı literatürde sıkça incelenen bir konu olmakla birlikte sürdürülebilirliğin sosyal boyutuna değinilen çalışma sayısı kısıtlıdır. Sosyal sürdürülebilirlik başlığı, 20. Yüzyılın sonlarında ortaya çıkması ve kavramsal çerçevesinin kesin hatlarla çizilememesi, bir çalışma alanı olarak sınırlı sayıda çalışma üretilmesine dened olmuştur. Türkiye'de son 20 yılda hazırlanan tezler göz önünde bulundurulduğunda, sürdürülebilirlik kavramına dair çevresel sürdürülebilirlik ağırlıklı çalışmalar yoğunluktadır. Ulusal tez merkezinde sosyal sürdürülebilirlik başlığı ile yapılan aramalarda 31 adet tez çalışması karşımıza çıkmakta, bu çalışmaların 16'sı mimarlık ve planlama konularını kapsamaktadır.

Uluslararası boyutta yapılan ve sosyal sürdürülebilirlik literatürünün temellerini oluşturan birçok araştırma, mevcut durumun değerlendirilmesi ve analizi yönüdedir. Chan ve Lee, Littig ve Griessler gibi araştırmacılar durum değerlendirmesinin ötesine geçerek, kavramın ölçülebilirliği üzerinde yoğunlaşmış, her bir araştırmacı kendi özgün sürdürülebilir kalkınma kıstaslarını belirlemeye çalışmıştır. Chui ise çalışmasında sürdürülebilirliğin sosyal yönünü, diğer bileşenlerle kurduğu ilişki üzerinden sınıflandırmaya çalışmıştır [1, 2]. Landorf'un 2011 tarihli çalışması, bu

çalışmayla örtüşebilecek biçimde tarihi kentlerde sosyal sürdürülebilirlik üzerine yoğunlaşmaktadır [3].

Ulusal literatürde sosyal sürdürülebilirliği ele alan çalışmalar; kentsel dönüşüm ve şehir planlaması üzerinden kent okumaları niteliğindedir. Kentsel ölçeğin hâkim olduğu bu çalışmalardan, tarihi çevreleri konu edinenler doku içerisindeki temel kimlik ögelerini, nirengi noktalarını, kentin sosyal yapısında değişime neden olabilecek birer veri olarak ele alıp incelememiştir.

Çalışmada, sosyal sürdürülebilirlik kavramının tarihsel gelişimi konusunda ana çatkının oluşabilmesi için Tekeli'nin "Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerinde İrdelemeler" ve Bayram'ın "Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar, Yaklaşımlar ve Türkiye" isimli makaleleri yol gösterici olmuştur [4, 5]. Bu bağlamda 1972 tarihli "Stockholm Deklarasyonu", 1987 tarihli "Brundtland Raporu" ve UIA'nın hazırladığı 1993 tarihli "Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Dayanışma Deklarasyonu" olarak Türkçe'ye çevirebileceğimiz "Declaration of Interdependence for a Sustainable Future" isimli uluslararası katılımlı toplantı tutanakları taranmıştır [6–8].

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu ve tarihsel gelişimi üzerine taranan kaynaklar arasında Meadows, Pirages, Harvey, Sachs'e ait eserler ön plana çıkmaktadır [9–12]. Sürdürülebilirlik ölçütleri konusunda Colantonio'nun çalışmasında oluşturduğu sınıflandırma temel kabul edilerek, çalışma bu sınıflandırma üzerinden yorumlanmıştır [13, 14]. Chui'nin çalışmalarında yer verdiği üçlü sürdürülebilirlik yaklaşımı, sosyal sürdürülebilirlik araştırmalarına yön veren önemli noktalardandır [1, 2].

Çalışmanın sosyal sürdürülebilirlik başlığında ulusal literatürden; Ciravoğlu, Bozlağan, Doğru, Var ve Akalın gibi araştırmacıların çalışmalarına yer verilmiştir [15–19]. Çalışmada sosyal sürdürülebilirlik üzerine taranan literatür ve içerikleri Tablo-1.1'de özetlenmiştir.

Kültürel miras olma özelliği gösteren yapıların kullanım dönüşümleri yoluyla yeniden kullanımının kent kimliği üzerindeki etkileri yine kentsel ölçekte incelenen çalışma konularındadır. Bellekte yer eden tarihi yapıların, müstakil olarak geçirdiği kullanım dönüşümlerinin kent üzerindeki etkileri, sıkça gündeme gelmekle birlikte literatürde çok fazla yer bulmamıştır.

Kullanım dönüşümü başlığı Türkçe literatürde; yeniden işlevlendirme, adapte edilebilir yeniden kullanım, işlevsel dönüşümü gibi birçok farklı isimlerle karşılık bulabilmektedir. Bu nedenle "Ulusal Tez Merkezi" üzerinden yapılan aramalarda "Adaptive reuse" ve "refunctioning" anahtar kelimeleri kullanılmış; "Adaptive reuse"

başlığı ile 12, “refunctioning” başlığıyla 26 adet tez çalışmasına ulaşılmıştır.

Çalışmada “kullanım dönüşümü” kavramına dair tanımlar için Hasol’un “Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü”, Ahunbay’ın “Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon” ve Kuban’ın “Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu” kitapları temel alınmıştır [20–22].

Tarihsel gelişim incelenirken, geçmişten günümüze uluslararası platformda düzenlenen toplantılar ve sonucunda yayınlanan tüzük ve raporlar olarak “Carta del Restoura”, “Venedik Tüzüğü” ülkemizde koruma uygulamalarının temel dayanağı olarak “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” incelenmiştir [23–25]. Tarihsel gelşim sürecine dair kronolojik çatkı konusunda Plevoets ve Cleempoel’in çalışmaları yönlendirici olmuştur [26]. Bu kapsamda Viollet-le-Duc, Riegl, Machado gibi kuramcıların çalışmaları taranmıştır [27–29].

Çalışma boyunca, ulusal literatürde, kullanım dönüşümü konusunda en önemli yol göstericiler arasında Altınoluk, Yüce Aşkun ve Kuban’ın çalışmaları ilk sıralarda yer almaktadır [22, 30, 31]. Çalışmada kullanım dönüşümleri üzerine taranan literatür ve içerikleri Tablo-1.2‘de özetlenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde incelenen Bomonti semti ve tarihçesi konusunda Tümertekin [32] ve Doldur’un [33] çalışmaları temel kaynak eserler niteliğindedir. “Bomonti ve Bomonti Bira Fabrikası”na dair temel bilgiler konusunda “Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi”nin ilgili başlıkları taranmıştır [34, 35]. Bölgenin sanayi kimliğinin gelişimi konusunda kronolojik yol gösterici olarak, İTÜ, Şehir Planlama lisans dersleri kapsamında hazırlanıp yayınlanan “Endüstriyel Kültürel Miras ve Kentsel Dönüşüm Üzerine Bir Çalışma: Bomonti Bira Fabrikası ve Yakın Çevresi” adlı eser kullanılmıştır [36].

Bomonti Bira Fabrikası ve fabrika yapıları başlığında İkiz ve Tanyeli’nin “İstanbul’da Bir Endüstriyel Miras Örneği: Bomonti Bira Fabrikası” isimli çalışma ve Akyurtlaklı’nın 1997 tarihli yüksek lisans tezi öncelikli referanslardır [37, 38]. Ancak her iki çalışmada da fabrika ve yapıları, restorasyona altlık hazırlar biçimde raporlanırken, kompleksin içinde konumlandığı çevre ve işlevsizleşmeyi hazırlayan etmenler göz ardı edilmiş veya üzerinde fazlaca durulmamıştır. Yapının mimari gelişimini belgelemek amacıyla “Milliyet” ve “Cumhuriyet” gazetelerinin açık erişimli arşivleri taranmıştır. Semtin ve fabrika yapısının dönem izlerini taşıyan, Öğüt’ün kişisel anılarını paylaştığı eser, geçmişe dair referanslar barındıran önemli kaynaklardandır [39].

Bomonti’nin kentsel dönüşüm sürecindeki durumunun aktarıldığı bölümde, Ataöv ve Osmay’ın çalışması, ülkemizdeki kentsel dönüşüm tarihçesi konusundaki başvuru kaynağını teşkil etmektedir [40]. Özkul’un çalışması Türkiye’deki kentsel dönüşümler

ve finansmanları konusundaki referans kaynaklardan bir diğeridir [41]. Pérouse'nin 2012 tarihli çalışması Bomonti'deki dönüşümlere dair bir envanter niteliği taşımakta ve değişen doku hakkında bilgi vermektedir [42].

Bölgede devam eden güncel dönüşüm projeleri konusunda gerekli teknik bilgiler için Residence Index, Zingat ve Arkitera gibi online emlak ve mimarlık sitelerinden faydalanılmıştır [43–45].

Güncel Bomonti Ada projesi hakkında taranan en kapsamlı akademik çalışma Heinz'in 2018 tarihli makalesidir [46]. Çalışmanın üçüncü bölümü boyunca kullanılan referanslar arasında Egeli ve Keleş'in çalışmaları ön plana çıkmaktadır [47, 48].

Tablo 1.1 Sürdürülebilirlik üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu

Yazar	**Yayın ismi**	**Türü**	**Tarih**	**İçeriği**
	"Stockholm Deklarasyonu"	Bildirge	1972	Ekolojik sürdürülebilirliğin konuşulduğu ilk uluslararası etkinlik sonrası yayınlanan deklarasyondur. Çevresel sürdürülebilirlik ön plandadır.
Meadows, Donella H.; v.d.	"Limits to Growth"	Kitap	1972	Ekonomik büyümede çevresel faktörlerin ve çevresel sürdürülebilirliğin önemine dikkat çekmektedir. Mevcut talancı kalkınma politikaları eleştirilmiş, doğal kaynak kullanımı ve korunumuna önem verilmiştir.
Pirages, D. Clark	"Sustainable society: implications for limited growth"	Kitap	1977	Çevresel sürdürülebilirlik üzerinde yoğunlaşmış, doğal kaynak kullanımı ve fosil yakıt tüketiminin kısıtlanması gerekliliğini savunmuştur.
Hayes, Denis	"Repairs, Reuse, Recycling–First Steps toward a Sustainable Society"	Kitap	1978	Geri dönüşümler ve dönüştürülebilir malzeme kullanımının çevresel etkilerine değinilirken, sürdürülebilir bir çevrenin devlet politikalarının teşviki ile mümkün olabileceği konusu üzerinde durulmuştur.

Tablo 1.1 Sürdürülebilirlik üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu (Devamı)

Yazar	**Yayın ismi**	**Türü**	**Tarih**	**İçeriği**
WCED	"Our Common Future"	Kitap	1987	İlk ve en geçerli sürdürülebilirlik tanımını içeren eser, WCED'nin Brundtland Raporu olarak bilinmektedir.
UIA	"Declaration of Interdependence for a Sustainable Future"	Kongre Raporu	1993	Modern toplumun, bugünü ve geleceği, kültürel ve çevresel açıdan yıkıma uğratan yüzünden ve bu yıkımın öngörülemezliğinden söz etmektedir., Mimarlık disiplinin sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması adına üstlenmesi gereken görevler sıralanmıştır.
Sachs, Imanuel	"Social Sustainability and Whole Development : Exploring the Dimensions of Sustainable Development"	Kitap Bölümü	1999	Sosyal dokunun sürdürülebilir kalkınma için kısıtlayıcı etki yarattığını, ancak kültürel dokunun sürdürülmesin de bir gereklilik olduğunu vurgulamış, bu iki durum arasındaki çelişkiye dikkat çekmiştir.
Tekeli, İlhan	"Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerinde İrdelemeler"	Makale	2001	Sürdürülebilirliğin ahlak merkezli olduğunu savunmaktadır. Sürdürülebilirlik ahlakını oluşturmak tüm diğer alt başlıklarını beraberinde getirecektir.
Chui, Rebecca L. H.	"Social equity in housing in the Hong Kong Special Administrative Region: a social sustainability perspective"	Makale	2002	Sosyal sürdürülebilirlik kavramını; gelişim, çevre ve insan odaklı başlıkları ile üç farklı yaklaşımla incelemiştir. Bu yaklaşımların her birinde, sosyal boyutun kalkınma üzerindeki etkisini farklı kıstasları ile ele alınmıştır.

Tablo 1.1 Sürdürülebilirlik üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu (Devamı)

Yazar	Yayın ismi	Türü	Tarih	İçeriği
Gallager, A.	"Developing a Standard for Sustainability Appraisal in Coastal"	Bildiri	2003	
İncedayı, Deniz	"Çevresel Duyarlık Bağlamında Davranış Biçimi Olarak 'Sürdürülebilirlik' "	Makale	2004	Sürdürülebilirlik kavramının tematik bakış açısından soyutlanıp, toplumsal faydanın ön plana çıktığı yeni bir tanımlamaya ihtiyaç durduğu fikrini savnmaktadır.
Chui, Rebecca L. H.	"Socio-Cultural Sustainability of Housing: a Conceptual Exploration"	Makale	2004	Sürdürülebilir kalkınmayı 4 ana başlıkta toplarken yalnızca ekolojik anlamda ele alınan yaklaşımın "sosyal", "ekonomik" ve "kültürel" yönleri ile de incelenmesinin gereğine vurgu yapmaktadır.
Littig, Beate; Griessler, Erich	Social sustainability: a Catchword Between Political Pragmatism and Social Theory	Makale	2005	Geleneksel anlayışının hakim olduğu çalışmada, sürdürülebilirlik kıstasları Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile örtüşmektedir. Klasik sürdürülebilirlik anlayışına ilave halk katılımı çalışmaya bir ölçüt olarak eklenmiştir.
Ciravoğlu, Ayşen	"Sürdürülebilirlik Düşüncesi-Mimarlık Etkileşimine Alternatif Bir Bakış: 'Yer'in Çevre Bilincine Etkisi"	Tez	2006	İnsanlar üzerinde çevre ve sürdürülebilirlik bilinci oluşturmak ancak tüketim alışkanlığını değiştirerek mümkün olabilir savını ortaya koymaktadır. Bunun dikkate alınmadığı durumlarda sürdürülebilirlik adına yapılacak tüm düzenlemeler zamanla tüketim alışkanlığına hizmet etmek amaçlı evirilecektir.

Tablo 1.1 Sürdürülebilirlik üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu (Devamı)

Yazar	Yayın ismi	Türü	Tarih	İçeriği
Assefa, Getachew; Frostell, Björn M.	"Social sustainability and social acceptance in technology assessment: A case study of energy technologies"	Makale	2007	Sosyal sürdürülebilirlik, ekolojik ve iktisadi boyutun neticesinde ulaşılacak sonucu temsil etmektedir. Bu nedenle süreç boyunca ekonomik ve çevresel faktörler baştan itibaren birer girdi olarak karşımıza çıksa da amaç sosyal sürdürülebilirliğe ulaşmaktır.
Colantonio, Andrea	"Social Sustainability: A Review and Critique of Traditional Versus Emerging Themes and Assessment Methods"	Kongre Bildirisi	2009	Farklı araştırmacıların geleneksel ve güncel sürdürülebilirlik tanımlamaları üzerine literatür taraması yaparak, sürdürülebilirlik ölçütleri üzerinden bir karşılaştırma sunmuştur. Bu ölçütler doğrultusunda Vancouver kenti üzerinden bir ölçüm denemesi yapmıştır.
Doğru, Deniz	"Sürdürülebilir Gelişmenin Sosyal Boyutuna Bir Katkı: Toplumsal Fayda İçin Mimarlık"	Tez	2009	Sürdürülebilirlik kavramını sosyal boyutu ile ele alırken, mimarlık eylemlerini toplumsal faydaya hizmetleri açısından irdelemektedir. "Yönetişim" kavramının sürdürülebilir bir toplum yapısı için önemini vurgulamaktadır.
Bozlağan, Recep	"Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı"	Makale	2010	Sürdürülebilirlik olgusunu tarihsel süreçte incelerken yanlış kalkınma politikaları üzerinde durmakta, Sürdürülebilir gelişmeye olanak sağlayan uluslararası etkinlik ve raporların kronolojik sıralamasını yapmaktadır.
Aksu, Ceren; GEKA	"Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre"	Rapor	2011	Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu üzerine yoğunlaşmaktadır.

Tablo 1.1 Sürdürülebilirlik üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu (Devamı)

Yazar	Yayın ismi	Türü	Tarih	İçeriği
Ghahramanp., Amir, v.d.	"Urban Social Sustainability Trends in Research Literature"	Makale	2013	Farklı disiplinlerin ve kültürlerin sosyal sürdürülebilirliğe bakış açısını karşılaştıran bir literatür özeti niteliğindedir.
Yeni, Onur	"Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması"	Makale	2014	Sürdürülebilirlik kavramı üzerine bir literatür taraması yaparak, farklı disiplinlerden sürdürülebilirliğe bakıştaki sapmaları irdelemiştir. Sürdürülebilirlik kavramının iktisadi açıdan incelemesini yapan çalışma sosyal sermaye terimine bir açıklama ve içerik arayışındadır.
Var, Elif Berna	"Kentsel Yenileme ve Sosyal Sürdürülebilirlik: Trabzon Ortahisar Örneği"	Tez	2015	Sürdürülebilirlik kavramı ve değerlendirilmesi esnasında göz önünde bulundurulan kıstaslar sınıflandırılmakta, kentsel ölçekteki dönüşümlerde bu kıstasların ne denli dönüşüme dâhil edildiği sorgulanmaktadır. Kavram mevcut bir kentsel dönüşüm projesi üzerinden örneklenmektedir.
Akalın, Mehmet	"Sosyal Sürdürülebilirliğin Kentsel Dönüşüm Projeleri Içerisindeki Yeri: Adana Belediye Evleri Mahallesi Örneği"	Makale	2015	Kavramı kentsel dönüşümler ölçeğinde incelemiştir. Salt fiziksel ihtiyaçların karşılanması amacıyla ortaya atılan projelerin sürdürülemezliğini savunurken, kentsel ölçekte yapılacak her türlü planlamada ekonomik, ekolojik, fiziksel ve sosyal açılardan ele alınan bir sürdürülebilirlik anlayışına olan ihtiyaca vurgu yapmaktadır.

Tablo 1.1 Sürdürülebilirlik üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu (Devamı)

Yazar	**Yayın ismi**	**Türü**	**Tarih**	**İçeriği**
Akalın, Mehmet	"Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutları"	Makale	2016	Kentsel dönüşüm kavramını tarihçesi ile birlikte tanımlayarak, Türkiye özelinde verilen örnekler üzerinden dönüşümün sosyal yapıya etkilerini irdelemektedir. Sosyal sürdürülebilirliğin göz ardı edildiği uygulamalarda meydana gelen mekânsal dışlanma ve ayrışma konularına dikkat çekmektedir.
UNESCO	"MOST Programme"	Web Sitesi	2017	Sürdürülebilirliğin sosyal boyutunun çevre kirliliği, biyolojik çeşitliliğin yok oluşu veya yanlış enerji politikaları kadar önemli olduğunu belirtirken, kültürel çeşitlilik ve kültürel kimliğin kentlerin sürekliliğinin birinci şartı olduğuna değinmektedir.
Öztürk, Özkal Barış	"Sürdürülebilirlik Algısının Olgusal Sürdürülemezliği Üzerine Bir Tenkit Denemesi"	Makale	2018	Günümüz tüketim toplumunda sürdürülebilirlik olgusunun bir pazarlama nesnesi haline geldiğini ve nesnelerin cilalanarak pazarda yer almaya uygun 'sürdürülebilir' sıfatına sahip taraşım ürünleri olarak tüketiciye sunulduğuna değinmektedir. Doğanın işleyişine karşı koymadığı müddetçe insanın sürdürülemezlik endişesine kapılmasına gerek olmadığını savunmaktadır.

Tablo 1.2 Kullanım dönüşümü kavramı üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu

Yazar	Yayın ismi	Türü	Tarih	İçeriği
Viollet-le-Duc, Eugene Emmanuel	"Restorasyon Üzerine"	Kitap	1854	Çağdaş restorasyon anlayışının kurucusu Viollet-le-Duc tarafından yazılan 2019 yılında Türkçe'ye de çevirilen eser, Restorasyon kuramını genel çerçevesi ile tanımlamaktadır. "Bir yapıyı korumanın en iyi yolu ona yeni bir işlev bulmaktır" ifadesini barındıran eser, işlevlendirmenin bilinenden daha eski tarihine ışık tutmaktadır.
Riegl, Alois	"Modern Anıt Kültü"	Kitap	1903	Kültür varlıklarının değerlendirilmesin kullanılan değerler skalasına yer verilmiştir. Eskilik değeri ve kullanım değeri üzerinde durmuş ve bu iki değeri birbiri ile örtüştürerek, eskilik değerine sahip bir yapıda kullanım değerine ilişkin fonksiyon tercihi konusunda gerekli hassasiyete değinmiştir.
ICOMOS	"Atina Tüzüğü"	Tüzük	1931	Koruma anlamında düzenlenen ilk uluslararası toplantının yasalaşmış halidir. Kullanım dönüşümüne dair izlenmesi gereken genel şartlar belirlenmiştir.
Cowman, Peter	"Studies In The Growth, Change and Aging of Buildings"	Kitap	1963	Zamana bağlı eskimenin, bakım onarım ve yeniden işlevlendirme yoluyla durdurulabileceği veya yavaşlatılabileceğini vurgulamaktadır.

Tablo 1.2 Kullanım dönüşümü kavramı üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu (Devamı)

Yazar	Yayın ismi	Türü	Tarih	İçeriği
ICOMOS	"Venedik Tüzüğü"	Tüzük	1964	Koruma yaklaşımlarının temel dayanağı olan tüzük, anıt yapıların korunmasının kullanım ömrünü artırmakla kolaylaşacağını belirterek, kullanım dönüşümlerini teşvik etmektedir.
	"Architectural Review / Eski yapılar için yeni kullanımlar"	Dergi	1972	Derginin işlevendirme özel sayısı; kullanım dönüşümlerinin restorasyon camiasının tekelinden çıkıp, tasarımcıların da ilgisini çekmeyi başlamasına neden olan bir dönüm noktası niteliğindedir.
Machado, Rodolfo	"Old buildings as palimpsest"	Makale	1976	Kullanım dönüşümleri bir tasarım yöntemi olarak değerlendirilmiş ve eski yapılar tasarımın üzerinde kurgulandığı tuval olarak nitelendirilmiştir.
Yüce Aşkun, İlgi	"Medrese Yapıları ve Koruma İlkeleri Doğrultusunda Çağdaş Yaşam İçindeki İşlevleri"	Tez	1981	İşlevlendirme konusunda ülkemizde verilen en eski çalışmalardan birini temsil etmektedir. Geleneksel mimarinin günümüzde işlevi yok olmuş yapıların, çağdaş yaşama uyarlanması "medrese" örneği üzerinden incelenmiştir.
	"Kültür ve Turizm Varlıklarını Koruma Kanunu"	Kanun	1983	Koruma kavramının Türkiye'ye özgü şartları ile şekillenmiş, güncel koruma kanunumuzdur.

Tablo 1.2 Kullanım dönüşümü kavramı üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu (Devamı)

Yazar	Yayın ismi	Türü	Tarih	İçeriği
Urak, Gediz; Aksulu, Işık	"Türkiye'de Bazı Koruma Örneklerinin Değerlendirilmesi"	Makale	1989	Kültürel miras olma özelliği gösteren yapıların işlevsiz düşmesini sosyal yapıdaki değişime bağlarken; yapıya verilecek yeni işlevin, kentin sosyal yapısında bir sürekliliğe veya yeniden ortaya çıkacak bir değişime neden olabileceği ihtimali göz ardı edilmiştir.
Uluşahin Hafize	"Korunması Gerekli Bina ve Çevrelere Yapılan 'Ek'lerin Değerlendirilmesi"	Tez	1992	Kullanım dönüşümlerinin yanı sıra, kültürel miras olma özelliği gösteren yapılara ve çevrelere inşa edilen "ek" yapıları da irdelerken, işlevlendirmenin yalnızca bir restorasyon yöntemi değil, tasarım biçimi olduğunu savunmuştur.
Ahunbay, Zeynep	"Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon"	Kitap	1996	Restorasyon konusundaki ulusal literatürde önemli yere sahip çalışma, kullanım dönüşümlerini bir restorasyon yöntemi olarak incelemiştir.
Altınoluk, Ülkü	"Binaların Yeniden Kullanımı"	Kitap	1998	Ulusal literatürde kullanım dönüşümlerini kapsamlı olarak ele alan ilk kaynak niteliğindedir. Kullanım dönüşümün kavramsal alt yapısını örnekler üzerinden anlatmaktadır.
Kuban, Doğan	"Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu"	Kitap	2000	Ulusal literatürde verilen en önemli eserlerden biri olan çalışma, koruma yaklaşımlarının uluslararası boyutta gelişimi ve mimarlık dünyasında bulduğu karşılık üzerinden ilerlemektedir.

Tablo 1.2 Kullanım dönüşümü kavramı üzerine taranan literatür ve içerikleri tablosu (Devamı)

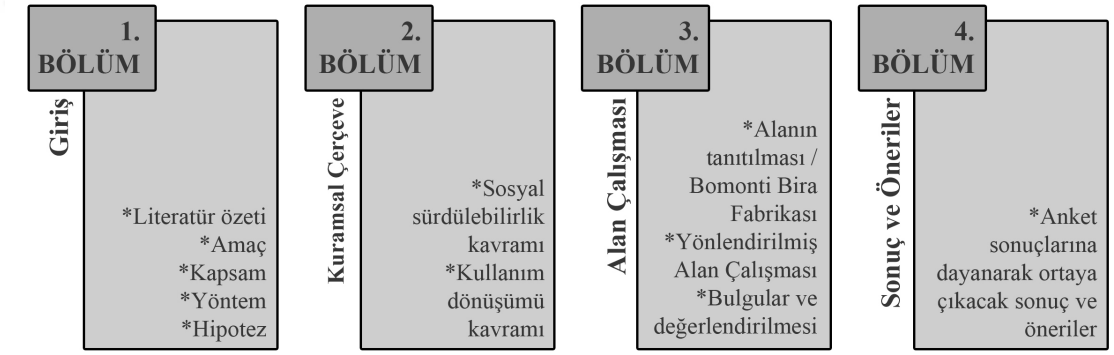
Yazar	Yayın ismi	Türü	Tarih	İçeriği
Altınoluk, Ülkü	"Endüstri Arkeolojisi Kapsamındaki Binalarda İşlev Dönüşümü"	Makale	2000	Endüstri mirasının bir kültürel değer oluşuna vurgu yaparken, endüstri arkeolojisi kavramının tarihsel gelişimini aktarmıştır.
Douglas, James	"Building Adaptation"	Kitap	2006	Yapımdan yıkıma uzanan yapı ömründe dönüşümün yeri ve önemine değinmiştir. Kullanım dönüşümleri konusunda verilmiş önemli eserlerdendir.
Kaşlı, Bilge	"İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekan Müdahaleleri: Santralistanbul Örneği"	Tez	2009	Kullanım dönüşümlerini İstanbul'daki endüstri mirası üzerinden irdelenmiş, dönüşüm konusunda izlenecek yol ve yapılması gereken analiz süreci için bir yöntem önerisi ortaya koyulmuştur.
Saner, Mehmet	"Endüstri Mirası: Kavramlar, Kurumlar ve Türkiye'deki Yaklaşımlar"	Makale	2012	Endüstri mirası kavramını tanımlarken, ilgili kurum ve kuruluşlarla, Türkiye'deki yansımalarını aktarmıştır.
Plevoets, Bie; Cleempoel, Koenraad Van	"Adaptive Reuse As an Emerging Discipline: an Historic Survey"	Kitap Bölümü	2013	Kullanım dönüşümlerinin tarihsel gelişimini kronolojik olarak incelemiş, konu hakkında hazırlanan yayınlar özetlenmiştir.

1.2 Tezin Amacı

Kapsamı keskin çizgilerle belirlenemeyen sosyal sürdürülebilirlik kavramının ana bileşenleri arasında kent kimliği ve kültürel kimlik başlıkları yer almaktadır. Yapılı çevrede mevcut kültürel kimliğin devamlılığını sağlamak veya yönlendirmek ise

dönüşüm projeleri ile mümkün olabilmektedir. Çalışmanın amacı; kendi özgün kıstasları çerçevesinde ele alınan ve başrolde mevcut yapının olduğu kullanım dönüşümleri esnasında göz ardı edilen bağlamın sosyal yapıya etkilerini incelemek ve eski eser dönüşümlerinin kültürel kimlik üzerindeki rolüne dikkat çekmektir.

Tez kapsamında, sınırlandırılmış bir çalışma alanı olarak belirlenen Bomonti Bira Fabrikası örneği üzerinden kullanım dönüşümünün ardından kentte ortaya çıkan yeni kimlik ve sosyal yapı irdelenecektir. Konu çalışma kapsamında iki aşamalı olarak incelenecektir. İlk aşamada kullanım dönüşümlerinin sosyal yapıya etkileri üzerinde durulacak; ikinci aşamada ise alan çalışması kapsamında, dönüşüm sonrası Bomontiada kullanıcısı ile yapılacak anket çalışması yoluyla yeni kullanıcı profili ve sosyal yapıdaki değişim saptanacaktır.

Şekil 1.1 Tez Şeması

1.3 Hipotez

Kullanım dönüşümü kavramı; başlarda yalnızca kültürel mirasımızı korumak ve kullanım ömrünü uzatmak için tercih edilen bir restorasyon yöntemi olarak algılanıp, restorasyon kuramcılarının ilgisini çeken bir konu olsa da; günümüzde eski eserlerin tekil olarak değerlendirilmesindeki hatalar fark edilmiş, bu nedenle yapının bağlamıyla değerlendirildiği bir tasarım anlayışına dönüşmüştür. 21. Yüzyılla birlikte sıkça dile getirilen sürdürülebilir tasarım anlayışı çerçevesinde; yapılı çevrenin tasarımda etkin rol oynadığı, eski eser yapıların yeniden işlevlendirildiği tasarımlar ön plandadır. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına, bu yapılara verilen işlevlerin ortaya koyacağı yeni kimlik iyi tahlil edilmelidir. Zira yapı tekil olarak bir kullanım dönüşümüne sahne olsa dahi, beraberinde getireceği yeni işlev ve kullanıcı grubu, bölgede yeni bir sosyal yapılanma ortaya koyacaktır. Bu da kullanım dönüşümlerinin yapının yanı sıra kent kimliği üzerinde de etkin rol oynadığını göstermektedir. Bu anlamda incelenecek olan Bomonti Bira Fabrikası'nın geçmişte ve

günümüzde ortaya koyduğu kentsel kimlik irdelenecek ve sosyal yapıdaki dönüşüm temelli farklılaşma saptanacaktır. Kullanım dönüşümlerinin sosyal sürdürülebilirlik bağlamında irdelendiği çalışma, kültürel miras olma özelliği gösteren yapılarda ortaya koyulan işlevlendirme projelerinin sosyal yapıdan etkilendiği ve sosyal yapıyı etkilediği görüşünü savunmaktadır.

2
Kavramsal Çerçeve

M.Ö. 7000lere dayanan ilk mimari eserlerden günümüze dünyanın sahip olduğu kültürel miras stoku zamanla koruma kuramlarının ve uygulama yöntemlerinin çeşitlenmesi ile daha çok ön plana çıkmış, 20. Yüzyılın son çeyreğinde tüm dünya ortak bir koruma anlayışı çerçevesinde toplanmıştır. Kültürel mirasın korunması sosyal yönleri ile irdelendiğinde ise belleğin de devamlılığını sağlaması açısından önem taşımaktadır. Kentsel bellek, 'Genius Loci' olarak adlandırılan yerin ruhu kavramı, kent kimliği gibi koruma bilinci ile doğrudan desteklenen bileşenler; aynı zamanda sosyal sürdürülebilirliğin de alt başlıklarını oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmanın kavramsal çerçevesi sosyal sürdürülebilirlik olgusu ve literatüre "uyarlanabilir yeniden kullanım" olarak da geçen kullanım dönüşümü kavramının ara kesitinde şekillenmektedir.

2.1 Sosyal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kavramı; ekonomik, çevresel ve sosyal ölçütleriyle üç ana başlıkta ele alınmaktadır. Günümüze değin yapılan çalışmalarda sosyal sürdürülebilirlik kavramı, ekonomik ve çevresel boyutların gölgesinde kalmış, kültürü ve kimliği doğrudan etkilemekle birlikte kesin sınırları çizilememiştir. 1990'lara kadar ekolojik konuları ve doğal kaynakların dengesiz kullanımını içeren çevresel sürdürülebilirlik ile siyasi, ekonomik ve sosyal konuları içeren toplumsal sürdürülebilirlik olarak temelde iki ana başlık üzerinden incelenen kavramın 21. Yüzyıl başlarında çok daha karmaşık ve multidisipliner çalışmaları gerektiren yapısı ön plana çıkmaya başlamıştır.

2.1.1 Sürdürülebilirlik Tanımları

Sürdürülebilirlik kavramı uluslararası literatürde; İngilizce "süreklilik" anlamına da gelen "sustainability" terimi ile karşılık bulmaktadır. Kavram, farklı disiplinler tarafından farklı yönleri ile ele alınmış, bu durum her bilim dalında yeni bir sürdürülebilirlik tanımını beraberinde getirmiştir. İktisat bilimciler, yaşam standartları

merkezli bir tanımlama yaparken, hayat düzeyinin belirli limitlerde tutulması gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Çevre bilimciler konuyu çevre merkezli ele almakta; biyolojik çeşitlilik, tüm canlıların ve evrenin devamlılığı, doğal kaynakların doğru ve dengeli tüketimi konularıyla ilgilenmektedir. Sosyologlar ise tanımlamalarında topluluklar içi iletişim, kültürel bağlar ve sosyal bellek be belleğin korunması gibi konuları sürdürülebilirlik tanımlamasının odağına yerleştirmektedir [49, 50].

Tekeli, sürdürülebilirlik kavramını "Çevre hareketi içinde ortaya çıkan oldukça yaygın olarak kabul gören ve içeriği siyasal süreç içinde, sürekli olarak yeniden belirlenmeye çalışılan bir ahlak ilkesi" olarak tanımlarken; kavramın benimsenebilmesi için ahlaki olgunluğun gerekliliğine vurgu yapmaktadır [4].

Keleş, benzer şekilde sürdürülebilirliği "çevresel değerler ve doğal kaynakların savurganlık yapmaksızın akılcı yöntemlerle, bugünün ve yarının ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurularak kullanılması ve bu ilkeden sapmadan ekonomik gelişmenin devamlılığını amaçlayan çevreci bir dünya görüşü" ifadesi ile tanımlamıştır [48].

2.1.2 Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi

Tekeli sürdürülebilirlik teriminin ilk defa 1977 yılında Dennis Pirages tarafından gündeme getirildiğini aktarmaktadır. 16 temel başlık altında kurgulanan "Sürdürülebilir Toplum" adlı eserinde Pirages sürdürülebilir enerji kaynakları ve fosil yakıt kullanımının doğurduğu problemler üzerine yoğunlaşmaktadır [4, 10]. Tekeli 1978'de Hayes'in "Repair, Reuse, Recycling-First Step Toward a Sustainable Society" adlı eseri ile sürdürülebilirlik tartışmalarının gündemdeki yerini koruduğuna değinmektedir [4]. Hayes'in eserinde yine çevresel sürdürülebilirlik konuları ağırlıklı yer almakta, kaynakların verimli kullanımına dikkat çekilmekte, özellikle geri dönüşümlü malzeme kullanımı ve çevresel etkileri örneklerle incelenmektedir. Kitap, içeriği destekler biçimde geri dönüşümlü kâğıda basılarak yayınlanmış ve kapak sayfasında belirtilmiştir. Yayının isminde yer alan -"reuse" kavramı, bu çalışmada da ana çatkıyı oluşturan kullanım dönüşümü kavramına referans olabilecek niteliktedir [11]. Tekeli, sürdürülebilirliğe dikkat çeken ilk yayınların bu iki eser olduğuna dikkat çekse de 1972 yılında uluslararası düzeyde kabul edilen ve "Stockholm Deklarasyonu" olarak da bilinen "Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Bildirisi", çevresel konulara eğilerek çevresel ve ekolojik sürdürülebilirliğin uluslararası camiada dile getirilmesine ön ayak olmuştur [51]. Yine 1972 yılında 'Roma Kulübü' tarafından hazırlatılan ve 'Büyümenin Sınırları' ismiyle kitaplaştırılan raporlar, ekonomik sürdürülebilirlikte çevresel faktörlerin ve çevre koruma anlayışının önemine dikkat çekmektedir [9].

Alt yapısı; birçok kuramcının eserleri ve uluslararası etkinlikler ve mevcut kalkınma anlayışı üzerine yapılan eleştiriler yoluyla hazırlanan kavram; genel çerçevesi ile ilk olarak 1987 yılında WCED (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu) tarafından tanımlanmıştır. "Ortak Geleceğimiz" isimli raporda, sürdürülebilirlik kavramı "bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeden karşılama" olarak tanımlanmaktadır [7, 49].

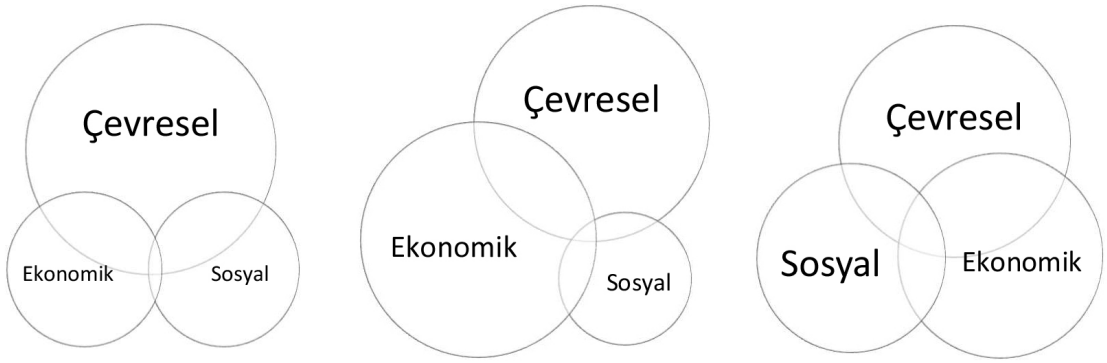
Ortaya atıldığı ilk günden itibaren dünyada gündeme gelen farklı iktisadi akımların ve yaşanan evrensel problemlerin etkisiyle her dönemde farklı yönleriyle ön plana çıkan sürdürülebilirlik kavramının 21. Yüzyılla birlikte dengeli bir irdelemeyi gerektirdiği fikrinde uzlaşılmıştır. Yanlış kalkınma politikalarının da etkisiyle artan çevre problemleri başta çevre merkezli bir sürdürülebilirlik anlayışını desteklese de zamanla değişen dengeler her defasında yeni bir sürdürülebilirlik tanımlamasını da beraberinde getirmiştir.

1970'lerde çevre sorunlarını merkezine alan sürdürülebilirlik anlayışı hâkimken, tüm çevresel sorunların çözümünde teknoloji ve bilimin en önemli kurtarıcı olacağı düşünülmektedir [17]. 80'li yıllara gelindiğinde geçmişin yağmacı kalkınma anlayışı izlerini korurken, sürdürülebilirlik ekseninde bir ekonomik kalkınma hedeflenmiş, dolayısıyla sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu ön plana çıkmıştır. Ekonomikliği ile ön plana çıkan 'reuse' yeniden kullanım düşüncesi de bu akımla örtüşmektedir. Geri dönüşümlü malzemeler, kaynakların yenilenebilir kullanımı ekonomi merkezli sürdürülebilirliğin konu başlıklarındandır [52].

Sürdürülebilirliğin ancak küresel paydaşların eşit söz hakkına sahip olduğu bir ortamda gerçek anlamda mümkün olabileceği düşüncesi ile 1992 yılındaki Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı kavram için dönüm noktası niteliğindedir. Konferans sonrası sürdürülebilirlik kavramı dünya çapında ses getiren ve gerekliliği benimsenen bir olgu halini almıştır [53]. Ayrıca bu tarihe kadar çevresel ve toplumsal sürdürülebilirlik olarak iki ana başlıkta incelenen ve ekonomik ve çevresel bağlamın alt metinlerinde gizlenen sosyal sürdürülebilirlik olgusu, ilk defa bu konferansın içeriğinde tek bir başlık olarak ele alınmıştır. Ancak Akalın'ın çalışmasında aktarılan bilgiye göre 2001 yılında OECD'nin bünyesinde hazırlanan bir raporda sosyal boyutun hala sürdürülebilirliğin temel alt başlıklarından biri değil de çevresel sürdürülebilirliğin bir alt başlığı olduğu fikri hâkimdir. İktisadi anlamda, Dünya Bankası'nın etkisi ve 2000'li yıllarda sosyal sermaye ve sosyal sermayenin sınırları konularının gündeme gelmeye başlaması ile Avrupa devletlerinin konuya olan ilgisi artmıştır [19].

1993 yılında UIA'nın Chicago'da "Sürdürülebilir bir Gelecek" teması ile düzenlediği

kongre, mimarlık dünyasının da sürdürülebilirlik kavramının paydaşlarından biri olduğunu göstermektedir. Bugüne kadar hep iktisadi, kalkınma odaklı politik mercilerce ele alınan kavram; mimari bakış açısı ile, sosyal yönüne ağırlık verilerek yeniden yorumlanmıştır. Kongre deklarasyonu; modern toplumun, bugünü ve geleceği, kültürel ve çevresel açıdan ciddi anlamda yıkıma uğratan yüzünden ve bu yıkımın öngörülemezliğinden söz etmektedir. Bu bağlamda deklarasyon, mimarlık disiplinin sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına üstlenmesi gereken görevleri sıralamıştır [8].

Şekil 2.1 1980, 1990 ve 2000'lerdeki sürdürülebilirlik anlayışında farklı boyutlar

Tüm bu tarihsel geçmişin ardından günümüzde ulaştığımız sürdürülebilirlik anlayışı; ekonomi, toplum, çevre, kültür, kimlik gibi çok fazla bileşeni bir arada değerlendirip; geleceğin yaşamını şekillendirmek için ortaya koyulan bir yöntem arayışı niteliğindedir [17].

2.1.3 Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyutu

Sürdürülebilirlik kavramı literatürde sıkça incelenen bir konu olmakla birlikte sürdürülebilirliğin sosyal boyutuna değinilen çalışma sayısı kısıtlıdır. Sürdürülebilir kalkınma politikalarının geçmişi 1960'lara dayansa da; ekonomik ve ekolojik boyutun baskınlığında bir gelişim göstermiştir. İktisadi ve politik yapı bakımından denk devletlerin uyguladığı benzer sürdürülebilir kalkınma uygulamalarının benzer sonuçlar ortaya koyamaması; sürdürülebilirliğin, göz ardı edilen sosyal boyutunun önem kazanması ile sonuçlanmıştır [49]. Sayısal ve teorik ölçütlerle ölçülebilen ve sonuçları saptanabilen iktisadi kalkınma politikaları; ulusların kültürel veya demografik yapıları, toplumların olaylara verecekleri tepkilerden otaya çıkan davranış kalıpları gibi sayısal verilerle ölçülemeyen sosyolojik boyutları tarafından manipülasyona açıktır. Bu nedenle başarılı bir sürdürülebilirlik anlayışında sosyal boyutun da doğru tahlil edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Sosyal sürdürülebilirliğin kavramsal sınırlarının kesin çizgilerle belirlenememesi,

konuyla ilgili çalışma yapmayı zorlaştırmakta, her bir disiplinin kendi bakış açısı ile konuyu ele almaktadır. Akalın, çalışmasında sosyal boyuta yönelimin azlığına, devletlerin hukuki düzenlemelerinde konuya ilişkin ana başlıkların yer almamasını ve iktisadi yönelimin sosyal sürdürülebilirlik üzerine yoğunlaşmamasını gerekçe göstermektedir [19].

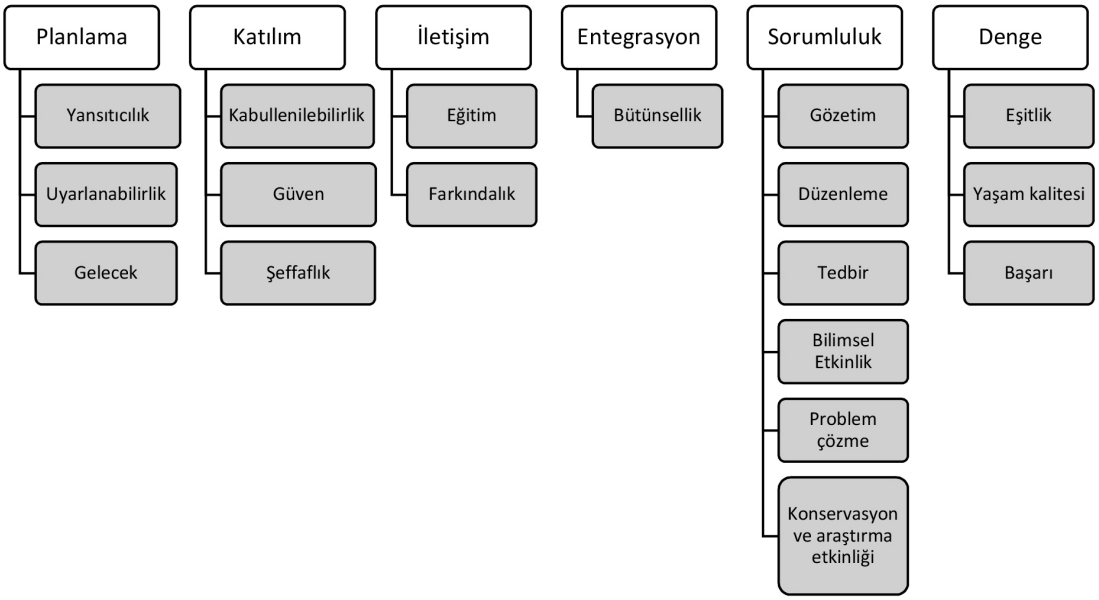
Ciravoğlu'nun çalışmasında belirttiği; tüketim toplumuna yönelik bir eleştiri ve yeniden düzenleme ihtiyacı olarak ortaya çıkan sürdürülebilirlik kavramı, günümüz ortamında belirli sertifikasyon sistemleri ve pazarlama stratejilerin birer nesnesi durumuna düşmüştür [15]. Bu bağlamda çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik birer pazarlama nesnesi olarak cilalanarak yine tüketim toplumunun hizmetine sunulmakta ve karşılaması gereken değerlerden uzaklaştırılabilmektedir. Sürdürülebilirliğin; kimlik, yere bağlılık, paydaş katılımı gibi alt başlıkları içeren sosyal boyutu ise ticari dinamik içerisinde fazlaca yer tutamamakta, hatta bu işleyişi sekteye uğratmaktadır. Kentsel ölçekte yapılan çalışmalarda sosyal sürdürülebilirliğin geri planda kalması, ülkemizdeki kentsel dönüşüm projelerinin pazarlama merkezli düşünülmesinden ileri gelmektedir. Bu noktada dönüşümün merkezinde yer alan kültürel miras olma özelliği gösteren yapılar, kentin geçmişle bağ kuran, bağlamı hatırlatan dolayısıyla sosyal sürdürülebilirliğin ön plana çıktığı kentsel öğeler olduğu için dönüşümün sosyal boyutunun en iyi yansıtıcıları durumundadırlar.

UNESCO'nun hükümetler arası bir sosyal sürdürülebilirlik programı olarak kurguladığı MOST, sürdürülebilirliğin sosyal boyutunun çevre kirliliği, biyolojik çeşitliliğin yok oluşu veya yanlış enerji politikaları kadar elzem olduğunu belirtmektedir. Kültürel çeşitlilik ve sürekliliğin sağlanması toplumun ve buna bağlı olarak kentlerin sürekliliği için gereklidir. Bu anlamda sürdürülebilirliğin sosyal bilimlerin teorik ve deneysel tekelinden çıkarılıp, beşeri bilimlerin bünyesindeki değerler sorunu, hayal gücü ve yaratıcılıkla desteklenmesinin gerekliliğini savunmaktadır [54].

Ciravoğlu'nun Gallager'den alıntılayarak oluşturduğu sürdürülebilirliğin alt başlıklarını içeren tablo, sürdürülebilirliğin sosyal boyutuna bir gönderme niteliğindedir (Şekil-2.2). Tablo içerisindeki başlıklar; ekolojik, ekonomik ve politik bağlamın, sosyal konularla yoğrularak ortaya çıkaracağı yeni bir vizyonu ortaya koymaktadır. Bu da sürdürülebilir kalkınmanın tüm yönleriyle bir yöntemden ziyade bir hedef olduğu fikrini ortaya çıkarmaktadır [15, 55].

Her ne kadar sürdürülebilirliğin beşeri boyutu olarak adlandırabileceğimiz sosyal yönü 2000'li yıllarda ön plana çıkmaya başlasa da esasında 1987 tarihli Brundtland Raporu, sürdürülebilir kalkınmadan bahsederken algılanan ihtiyaçların kültürel ve sosyal kaynaklı olduğunu belirtmektedir [7]. Sürdürülebilirlik tanımlamasında yer

alan “günümüzün ihtiyaçları” kültürel bağlamda görecelik göstermekte, bu kavramın temelinde sosyal boyutun gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır.

Şekil 2.2 Sürdürülebilirlik kök diyagramı [56]

Colantonio, çalışmasında Biart’tan alıntılayarak yaptığı sosyal sürdürülebilirlik tanımında; sosyal boyutun kalkınma için bir gereklilik olduğuna değinerek, uzun vadeli bir kalkınma politikasında asgari sosyal gereklilikler ve uzun vadede ortaya çıkabilecek sosyal kısıtların belirlenmesinin, sürdürülebilirlikte bir amaç olduğunu belirtmiştir [13, 57].

Chui’nin 2004 tarihli çalışması, sürdürülebilirliği dört ana başlıkta toplamaktadır. Çalışma, önceleri yalnızca “ekolojik” anlamda ele alınan yaklaşımın “sosyal”, “ekonomik” ve “kültürel” yönleri ile de incelenmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır [2].

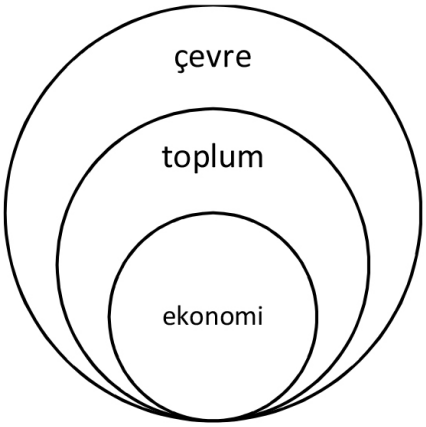
Sosyal sürdürülebilirlik tanımlamasında ise üç farklı yorumu bulunan Chui; gelişim, çevre ve insan odaklı incelediği yaklaşımların her birinde, sosyal boyutun kalkınma üzerindeki etkisini farklı kıstasları ile ele alınmıştır [1]. İlk bakış açısında sosyal sürdürülebilirliğin çevresel sürdürülebilirlikle eşit düzeyde sınırlayıcı etkisi olduğunu savunan Chui, sosyal yapıya veya toplumun kültürel yapısına aykırı gerçekleşecek kalkınma hamlelerinin toplumda direnç noktası oluşturacağını ve başarısızlığını beraberinde getireceğini savunmaktadır. Bu yoruma göre gelişimin sürekliliğini sağlamak, bağlamın göz ardı edilmemesi ile mümkündür. Görüşteki temel kaygı ise sosyal süreklilikten ziyade gelişimin önünde engel olarak algılanan sosyal boyuttur, bu nedenle “gelişim odaklı” olarak isimlendirilmektedir [2].

Chui'nin çevre odaklı olarak adlandırılan ikinci sosyal sürdürülebilirlik yorumu; Brundtland Raporu ile örtüşür biçimde tüketimin kültürel ve sosyal yapı yörüngesinde şekillendiğini vurgular. Kaynak tüketimi ve çevre koruma ahlâkının sosyal yapının bir ürünü olduğunu savunan bu bakış açısı, ekolojik sürdürülebilirliğin ancak sosyal gelişmişlikle mümkün olabileceğini savunmaktadır. Son yaklaşımında ise bireyin yaşam kalitesini artırmanın sosyal yapının devamlılığı için en önemli girdi olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle insan odaklı yaklaşım olarak adlandırılmaktadır [2]. Chui'ye göre başarılı bir sürdürülebilirlik politikası bu üç yaklaşımın her birinin sistemin içine entegre edildiği, sosyal, ekolojik, ekonomik ve kültürel yönleriyle çok yönlü ele alınan iktisadi düzenlemelerle mümkündür.

Sachs ise sürdürülebilirliğin sosyal boyutu konusunda; sonraları Chui tarafından gelişim odaklı ve insan odaklı olarak adlandırılacak sosyal sürdürülebilirliğin iki farklı yönü arasındaki çelişkiye dikkat çekerek; sosyal dokunun sürdürülebilir kalkınma için ortaya koyduğu kısıtlayıcı etki ile mevcut kültürel dokunun sürdürülmesi gerekliliği arasındaki çelişkiye değinmektedir [12].

Magnoli ve arkadaşları 2002 tarihli çalışmasında ekolojik sürdürülebilirliği dengeli bir ekosistem için temel ihtiyaç olarak belirlerken, sürdürülebilirliğin sosyal boyutunun toplum dengesi için elzem olduğundan bahsetmiştir. Bu nedenle yapılı çevrenin inşasında sosyal sürdürülebilirliğin başlangıç noktası olması gerektiğini savunmuştur [58].

Assefa ve Frostell sürdürülebilirlik tanımında sosyal sürdürülebilirlik, ekolojik ve iktisadi boyutun neticesinde ulaşılacak sonucu temsil etmektedir [59]. Bu nedenle süreç boyunca ekonomik ve çevresel faktörler baştan itibaren birer girdi olarak karşımıza çıksa da amaç sosyal sürdürülebilirliğe ulaşmaktır.

Şekil 2.3 Sürdürülebilir kalkınmanın kısıtları [60]

Aksu çalışmasında Brundtland Raporu'nu yorumlarken toplumsal ve ekonomik

kalkınmayı çevrenin sürdürülebilirliğine bağlamış, yaptığı şemada birbirini içeren üç dairesel alt küme ile çevresel kümeyi kapsayıcı olarak nitelemiştir (Şekil-2.3). Bu yoruma göre çevre en büyük sınırlayıcıdır ve çevresel ölçüde refah düzeyine ulaşılamadan ekonomik ve toplumsal sürdürülebilirliğe ulaşmak mümkün değildir [7, 60].

2.1.4 Sosyal Sürdürülebilirlik Bileşenleri

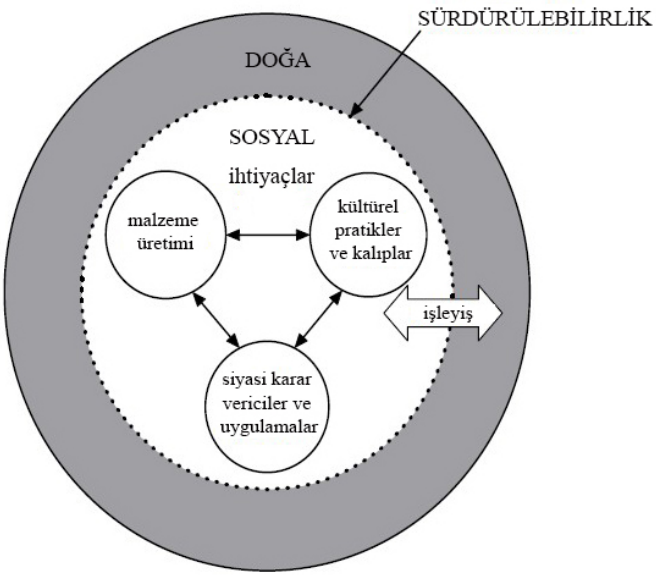
Sosyal sürdürülebilirlik, sınırları tam olarak belirlenemeyen, farklı kuramcılar tarafından farklı yönleri ile ele alınan bir kavram olması nedeniyle; bu konu üzerine verilen eserler kavramı tanımlamak yerine, içeriğini oluşturan temel öğeleri belirlemeyi tercih etmişlerdir. Bu bölümde akademik yazında sosyal sürdürülebilirlik başlığı altında ortaya koyulan çalışmalarda belirlenen konu başlıkları derlenmiş ve karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Chui sosyal sürdürülebilirliği irdelediği 3 farklı yaklaşımda, yaklaşımın belirleyicisi olan kıstasları Tablo-2.1'deki gibi belirlemiştir [2].

Tablo 2.1 Chui'nin sosyal sürdürülebilirlik kıstasları [2]

Yaklaşım	Gelişim odaklı yaklaşım	Çevre odaklı yaklaşım	Birey odaklı yaklaşım
Amaç	"Gelişimin devamlılığı"	"Kaynakların ve varlıkların nesiller boyunca korunması"	"İnsanların iyiliğinin korunması veya iyileştirilmesi"
Kıstaslar	Sosyal bağlar Gelenekler Sosyal yapı Değerler	Kurallar Değerler Tercihler Normlar	Sosyal bağlılık ve entegrasyon Yaşam kalitesi Sosyal istikrar

Sachs'ın sosyal sürdürülebilirliği konu alan çalışmasında demokrasi ve eşitlik sosyal sürdürülebilirliğin en önemli kıstaslarını oluşturmaktadır [12]. Bunun yanı sıra gelir ve sosyal hakların dağılımında adalet, homojen bir sosyal yapı, kaynaklara erişimde eşitlik gibi başlıklar Sachs'ın sosyal sürdürülebilirlik kıstasları arasında yer almaktadır.

Littig ve Griessler, sosyal sürdürülebilirliğin ölçümündeki temel kıstasları yaşamsal standartlar üzerinden irdelemiş; beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlar, sosyal aidiyet ve dışlanma konularına değinmiştir. Siyasi karar alma süreçleri ile kültürel yapıyı ilişkilendiren Littig ve Griessler'e göre; insan onurunun ön planda tutulduğu, eşit hak ve hizmet dağılımının olduğu bir sosyal yapı, sürdürülebilirliğin temelinde yer almaktadır. Doğa ve sosyal ihtiyaçların etkileşimli işleyişinin Şekil-2.4 ile grafikleştirildiği çalışmada, klasik sosyal sürdürülebilirlik anlayışına ilaveten katılımcı yapı da önemli kıstaslar arasındadır [61].

Şekil 2.4 Sürdürülebilirlik, doğa ve sosyal ihtiyaçlar ilişkisi [61]

Farklı araştırmacıların çalışmalarında belirlediği temel sosyal sürdürülebilirlik kıstaslarını derleyen Colantonio, bir tablo oluşturmuş ve tarihsel süreçte temel ihtiyaçların karşılanmasından sosyokültürel doygunluğa evirilen sosyal sürdürülebilirlik kavramının evrim sürecini de gözler önüne sermiştir (Tablo-2.3) [13].

Colantonio'nun sosyal sürdürülebilirliğe dair geleneksel ve modern yaklaşımları karşılaştırdığı çalışmasında temel ihtiyaçların ana konuyu belirlediği geleneksel yaklaşımdan, kültürel odaklı katılımcı yapının desteklendiği sosyokültürel odaklı yaklaşıma geçiş sürecini tarihsel bir yelpaze içerisinde ele alınmıştır. Tablo-2.2'te hazırladığı karşılaştırmalı analizle geçmişte barınma hakkı, istihdam, temiz su gibi temel hakların ön plana çıktığı gelenekselci sosyal sürdürülebilirlik düşüncesinden; kimlik, kültür, bağlam, aidiyet gibi sosyokültürel konuların önem kazandığı çağdaş boyut şematize edilmiştir [13].

Tablo 2.2 Colantonio'nun geleneksel ve güncel sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımında belirlediği kıstaslar[13]

Geleneksel Anlayış	Güncel Anlayış
Temel ihtiyaçlar (Barınma, çevresel sıhhileştirme)	Demografik değişiklik (yaş, göç, hareketlilik)
Eğitim ve yetenekler	Sosyal çeşitlilik ve uyum
İş imkânları	Yer duygusu, kimlik ve kültür
Eşitlik	Sorumluluk, katılımcılık ve erişim
İnsan hakları	Sağlık ve güvenlik
Fakirlik	Sosyal sermaye
Sosyal adalet	İyilik, mutluluk ve yaşam kalitesi

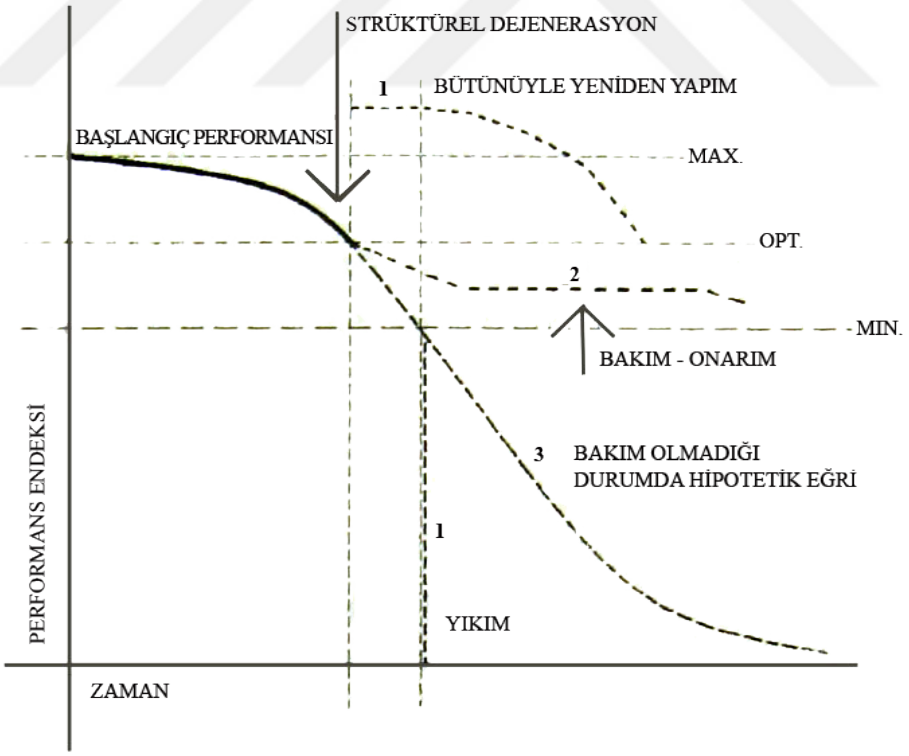
Tablo 2.3 Colantonio'nun çalışmasında sosyal sürdürülebilirliğin kıstasları [13]

Yazar, Yıl	Çalışma	Belirlenen Kıstaslar
Chambers ve Conway, 1992	"Sustainable rural livelihoods: Practical concepts for the 21 st century"	Geçim Eşitlik Dış baskılara tepki Güvenlik
DFID, 1999	"DFID Sustainable Livelihoods Guidance Sheets"	İçermek Yoksulluk Geçim Eşitlik
Sachs, 1999	"Social Sustainability and Whole Development: Exploring The Dimensions Of Sustainable Development"	Eşitlik Demokrasi İnsan hakları Sosyal homojenlik Gelir dağılımında eşitlik İş imkânları Kaynaklara ve sosyal hizmetlere erişim
Hans-Böckler-Stiftung, 2001	"Pathways Towards a Sustainable Future"	Gönüllü ve ücretli iş Temel ihtiyaçlar Sosyal güvenlik Demokrasiye katılımda fırsat eşitliği Sosyal gelişmenin desteklenmesi
Thin v.d., 2002	"Conceptualising Socially Sustainable Development"	Sosyal adalet Katılım Dayanışma Güvenlik
Omann and Spangenberg, 2002	"Social Dimension of Sustainability in a Socio-Economic Scenario"	Eğitim Yetenekler Tecrübe Tüketim Gelir İş Katılım
Baines and Morgan, 2004 and Sinner v.d., 2004	"Sustainability Appraisal: A Social Perspective" "Sustainable Development: A summary of key concepts"	Temel ihtiyaçlar Bireysel imkânsızlıklar Gelecek kuşakların ihtiyaçları Sosyal sermaye Toplumsal ve kültürel çeşitlilik Eşitlik Katılımcılık ve yetki
Bramley v.d., 2006	"What is 'Social Sustainability' and How do our Existing Urban Forms Perform in Nurturing it?"	Toplum içi etkileşim Toplum katılımı Gurur ve yer hissi Toplumsal denge Emniyet

Sürdürülebilirlik kavramının sosyal boyutu konusunda günümüzde gelinen nokta sosyokültürel değerlerin ön plana çıktığı; aidiyet, kentsel hafıza, bağlam gibi konuların gelişimi desteklediği savına ulaşmaktadır. İktisadi araştırmacıların ötesinde multidisipliner olarak ele alınan kavram, beşeri bilimler açısından daha çok irdelendikçe, ekonomik gelişime hizmet amacından öte kültürel doygunluğa ulaşmak ve kültürel bellekten kopmadan gelişime ayak uydurmak için çizilmesi gereken bir rota olarak yeniden yorumlanmıştır.

2.2 Kullanım Dönüşümü

Douglas çalışmasında yapıların ömrünü beş ana evreye ayırırken bu evreleri; yapım, gelişme, kullanım, eskime ve yıkım olarak sınıflandırmıştır [62]. Bu bağlamda yapının yıkımla sonuçlanması kaçınılmaz görünse de eskime evresinin ardından yapılacak bir yeniden kullanım müdahalesi ile yeniden kullanım evresine dönülebileceği vurgusu yapılmış ve sürecin geri dönüşlere uğrayabileceği belirtilmiştir. Bu döngü göz önünde bulundurulduğunda kültür mirasının korunması için işlevlendirmenin yapı ömrünü uzatmaktaki etkisi aşikârdır.

Şekil 2.5 Yapılarda zamana bağlı eskime grafiği [63, 64]

Terminolojimizde kullanım dönüşümü, yeniden kullanım, yeniden işlevlendirme gibi

farklı terimlerle adlandırılan kavram; İngilizce "adaptive reuse" terimi ile karşılık bulmaktadır. Kelime karşılığı “uyarlanabilir yeniden kullanım” olan terim, Hasol tarafından “yeni işlevle kullanım” olarak dilimize çevrilmiştir [65]. Özellikle kültürel miras olma özelliği gösteren yapıların korunması ve yapı ömrünün devamlılığı için işlevlendirmenin önemi Apaydın Başa’nın, Cowan’ın çalışmasından aktardığı zamana bağlı fonksiyonel eskime grafiğinde açıkça okunabilmektedir (Şekil-2.5) [63, 64].

Kökenleri yapı sanatının başladığı ilk güne, dolayısıyla ilk yerleşik düzene dayandırılan koruma kavramının; restorasyon adı altında kuramsal çerçeveye sahip bir bilim dalı olarak ele alınışı 19. yüzyıla rastlamaktadır. Eski eser yapıların restorasyonu başlıca; “Sağlamlaştırma”, “Bütünleme”, “Yeniden Kullanım”, “Rekonstrüksiyon”, “Temizleme” ve “Taşıma” başlıkları ile sınıflandırılmaktadır [21].

Hasol’un restorasyon tanımında yenileme *“...bir yapının belirli bölümlerini tekniğe uygun şekilde yenileştirerek koruma”* ifadesiyle tanımlanmaktadır. Tanımın devamında ise yapı, yapı parçası veya kent parçasının “yeni bir niteliğe kavuşturulması” ifadesine yer vermiştir [20]. Bu yeni nitelik yeni bir kimlik veya yeni bir işlev olarak yorumlamaya açıktır.

Venedik Tüzüğü 5. Maddesindeki; *“Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir”* ifadesi ile kullanım dönüşümlerinin restorasyon ve koruma konusundaki yeri ve uygulama şekline değinilmiştir [24].

Koruma kavramı için Uluşahin’in yaptığı *“koruma, tarihi yapıları sıhhileştirme, uygun işlev seçimi gibi günün koşullarına uygun hale getirmeye yönelik eylemlerin tamamıdır”* şeklindeki tanımlamada işlevlendirme, korumanın ana başlıklarından birini oluşturmaktadır [66].

Günümüzde sıkça yapılan bir hata ile “eski eser” üzerinden yapılan koruma tanımlaması, “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”nda kültür ve tabiat varlığı terimleri ile karşılık bulmaktadır. KTVKK’nın tanımlamasında kültür varlıkları *“tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır”* [25]. Bu tanımdan yola çıkılarak söylenebilir ki; koruma için temel kıstaslar eskimişliğin ötesinde, kültürel, teknolojik, estetik, manevi değerlerdir. Kaşlı’nın çalışmasındaki *“eski yapı/ yeni yapı ibareleri yerine daha eski yapı/ daha yeni yapı kavramlarını kullanmak doğrudur, ki bu da bir yapının korunması*

ya da korunmaması için belirleyici değildir" ifadesinin doğruluğu güncel koruma yaklaşımlarında kendini ispatlamaktadır (Kaşlı, 2009). Bu anlamda birçok yapı eskilik değeri ile ölçüldüğünde, geçmişi çok eski yıllara dayanmasa da tanıklık ettiği olaylar, sahip olduğu yapım teknolojisinin özgünlüğü, belli bir kültürel sürecin simgesi olması gibi artırılabilecek birçok nedenden ötürü korunması gereken kültür mirası niteliğindedir.

Literatürde anıtsal yapıların korunması ve sürekliliğinin sağlanması için yapılan işlevlendirme çalışmaları aktif ve pasif işlevlendirme adı ile iki ana başlıkta toplanmıştır. Aktif işlevlendirme tanımlaması yapıya yeni bir işlev ve yeni bir kimlik yükleyerek günlük hayatın akışına uyarlanmasını sağlarken, pasif işlevlendirmede yapının sergilenerek gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmaktadır [31]. Bu nedenle aktif işlevlendirme esnasında yapı bazında verilecek fonksiyonlar çok geniş bir yelpazeye sahipken, pasif işlevlendirme tanımlamasının karşılığı müze işleviyle sınırlanmaktadır. Bu anlamda verilen örnekler incelendiğinde ise geçmişte benzer fonksiyonlar içeren iki bira fabrikası olarak "Bomonti Bira Fabrikası" günümüz karma fonksiyonu ile aktif işlevlendirme örneği teşkil ederken, İrlanda'nın Dublin şehrindeki "Guinness Bira Fabrikası" müze olarak verilen yeni işlevi ile pasif işlevlendirmenin iyi örneklerinden biridir.

2.2.1 Tarihsel Gelişim Sürecinde Kullanım Dönüşümü

İşlevsizleşen yapıların farklı amaçlarla yeniden kullanımı tarih boyunca başvurulan bir yöntemdir. Ancak bir restorasyon yöntemi olarak ele alınması sanayi devrimi sonrası ön plana çıkmıştır. Bir tasarım konusu olarak değerlendirilmesi ve tasarımcılar tarafından ele alınması çok daha yakın tarihlere 20. Yüzyılın son çeyreğine rastlamaktadır.

Kullanım dönüşümlerinin kuramsal anlamda ele alınarak belirli kıstaslar çerçevesinde değerlendirilmesi fikrinin geçmişi, çağdaş restorasyon ve koruma kuramı ile paralel seyretmiştir. İki farklı görüş olarak ortaya atılan Viollet Le Duc önderliğindeki Stilistik Rekompozisyon ve literatürde 'Romantik Görüş' ismiyle tanımlanan John Ruskin liderliğindeki Anti-Restorasyon taraftarları arasındaki tartışmalar, kullanım dönüşümü kavramının da temellerini atmıştır. Viollet le Duc 1854 tarihli çalışmasında "bir yapıyı korumanın en iyi yolu ona yeni bir işlev bulmaktır" sözleriyle kullanım dönüşümleri hakkındaki görüşünü dile getirmiş, çağdaş restorasyon anlayışı öncesi işlevlendirme yanlısı tavrı ile öncü bir tavır sergilemiştir [27].

Viyanalı sanat tarihçi Riegl 1900'lerin başında kaleme aldığı "Modern Anıt Kültü" adlı eserinde; korunması gereken kültür varlıklarına yönelik değerler silsilesini sıralarken

eskilik değeri ve kullanım değerleri üzerinde durmuş, eskilik değerine sahip bir yapıda kullanım değerine ilişkin fonksiyon tercihi konusunda hassasiyet gösterilmesi gerektiği vurgusunu yapmıştır. Kaynak eser niteliğindeki bu yapıt kullanım dönüşümleri konusunda yol gösterici niteliktedir [28].

1931 yılında modern koruma anlamında düzenlenen ilk uluslararası toplantı ile "Carta Del Restauro" ismi ile bilinen "Atina Tüzüğü" yayınlanmıştır. Tüzüğün 4. Maddesi *"Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanımlar verilmesi kabul edilebilir."* ifadesi ile kullanım dönüşümlerinde izlenmesi gereken genel çerçeveyi ortaya koymuştur [23].

1933 yılında düzenlenen 4. CIAM toplantısında tarihi yapılar çevresinde oluşan plansız kent dokusunun temizlenip, kültür mirası yapıların yeşil bantlarla çevrelenmesi ve izole halde korunması görüşü, modern planlama anlayışı için bir engel niteliği taşımaktadır. Ayrıca bu yapıların yeni işlevlerle kent hayatına dâhil edilmesi de bu görüş doğrultusunda söz konusu değildir [26].

1960'lı yıllara kadar süren konservasyon yanlısı koruma anlayışı 2. Dünya Savaşı'nın sebep olduğu büyük yıkımlarla hafiflerken, 1963 "Venedik Tüzüğü" ile yapıların farklı işlevlerle yeniden kullanımı bir koruma yöntemi olarak benimsenmiştir. Tüzüğün 5. Maddesinde; *"Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir."* [24] ifadesi ile açıkça belirtilen yöntem, restorasyonları korumacıların tekelinden çıkarıp tasarımların da önünü açarak, tasarımcıları da konuya dâhil etmiştir.

II. Dünya savaşı sonrası; ekonomikliği, hızlı sonuç vermesi ve halk psikolojisinde oluşturacağı olumlu etkisi nedeniyle ön plana çıkan işlevlendirmeler, 70'li yıllara gelindiğinde devlet politikalarına dâhil edilmiştir [22]. Aynı tarihlerde savaşın başka bir sonucu olarak 20. yüzyılın ilk yarısına kadar Antik Dönem ve Ortaçağ'ın kale, saray ve dini yapıları ile sınırlı olan eski eser kavramı, savaş sonrası artan farkındalıkla çeşitlenmiştir. Yöresel mimari örnekler, endüstriyel yapılar ve tüm bu yapıların bir adım ötesinde tüm kültürel katmanları ile irdelenmesi gereken tarihi kent parçaları; koruma kavramı kapsamında incelenmeye başlamıştır [26].

"Architectural Review" dergisinin 1972 yılında yayınladığı "Eski Yapılar için Yeni Kullanımlar" başlıklı özel sayısı ve Cantacuzino'nun 1975 yılında konuyla ilgili aynı isimle yayınladığı kitap, mimarların kültürel miras olma özelliği gösteren yapıları artık bir tasarım nesnesi olarak benimsediğini kanıtlar niteliktedir. Machado 1976 tarihli

eserinde ‘remodelling’ terimi ile ifade ettiği kullanım dönüşümü kavramını, geçmişle gelecek arasında bağ kurmanın bir yolu olarak nitelemektedir. Machoda’ya göre; dönüşümde geçmişin önemi büyüktür, geçmiş (eski yapı) yeniden şekillendirilecek olan ana malzemeyi teşkil etmektedir. Adeta bir tuval gibi tasarımı sergileyecek temel öğe geçmişten gelen tarihi yapıdır ve bir işlevlendirme ile eski kelimelerden yeni bir cümle kurgulanmaktadır. Binanın yeniden işlev sahibi olması yeni bir hikâyenin de başlangıcını teşkil etmektedir [29].

Tüm bu gelişmeler mimarlık ve restorasyon ara kesitinde ortaya konulacak yeni bir disiplin olarak yeniden işlevlendirmenin temellerini atmıştır. Carlo Scarpa, Raphael Moneo, Jacques Herzog, Pierre de Meuron gibi isimler Avrupa’nın farklı ülkelerinde yaptıkları yeniden işlevlendirme projeleri ile eski yapıların yeniden yorumlandığı, restorasyonun tasarımla buluştuğu dönüşüm projelerinin öncü isimleri olmuşlardır. Birçok yapı türünde gözlemlenen yeniden işlevlendirme, en seçkin örneklerini sanayi devrimi sonucu terkedilen endüstri mirasının yeniden kullanımı ile vermiştir. Bu nedenle kullanım dönüşümü kavramının gelişimi endüstri arkeolojisinin kabulü ve gelişimi ile paralel ilerlemiştir. Özellikle kent surları ile çevrili birçok Avrupa ülkesinde duvarların yıkılması, kentlerin eski sınırların dışına taşması, endüstriyel gelişim ve nüfus artışının getirdiği yeni yer arayışları; yeni bir kentleşme anlayışı ortaya çıkarmış, eski kentin terkedilen endüstriyel alanları çöküntü bölgeleri halini almıştır.

Endüstri mirası konusunda ise bu alanlarının saptanması, araştırılması ve belgelenmesi amacıyla 1973 yılında kurulan TICCIH endüstri arkeolojisi olarak isimlendirdiğimiz alanlarda yapılacak restorasyon ve işlevlendirme adımları konusunda yol gösterici ilk örgütlenme niteliğindedir [67].

Türkiye’de işlevlendirme kavramı incelendiğinde ise; kuruluş aşamasındaki yoksulluk, yokluk ve zamansızlığın da etkisi ile savaş sonrası işlevsiz düşen veya terkedilen birçok anıtsal yapı öncelikli ihtiyaç olan sağlık ve eğitim fonksiyonlarına hizmet etmek adına kullanılmıştır. Cumhuriyet tarihimizin ilk bilinçli kullanım dönüşümü hamleleri ise 1930’lu yıllarda Atatürk’ün emriyle Dolmabahçe Sarayı’nın halka açılarak çeşitli kurultay ve çalışmalar amacıyla kullanılması, yine Dolmabahçe Sarayı’nın bir bölümünün Resim ve Heykel Müzesi olarak işlevlendirilmesi örnekleri ile kendini göstermektedir. Devlet politikası olarak benimsenen bu tavırda, zorunluluğun ötesinde halkın sosyal ve kültürel gelişmişlik düzeyini artıracak fonksiyonlar tercih edilmiştir [30].

1980’li yıllara gelindiğinde ise tüm dünyada tartışılan endüstri arkeolojisi ve bu mirasın yeniden kullanımı kavramı Türkiye’de de örneklerini vermeye başlamış, İstanbul Haliç kıyılarında ilk planlı işlevlendirme hamleleri başlamıştır. Sütlüce

Mezbahası'nın kültür merkezi olarak kullanımı, Osmanlı'da tekstil üretiminin simgesel yapılarından olan Feshane-i Amire'nin kongre ve fuar fonksiyonu ile yeniden tanımlanması, Lengerhane binasının müzeye dönüşümü ülkemizde endüstriyel yapıların işlevlendirilmesi için verilen ilk örneklerdir [68].

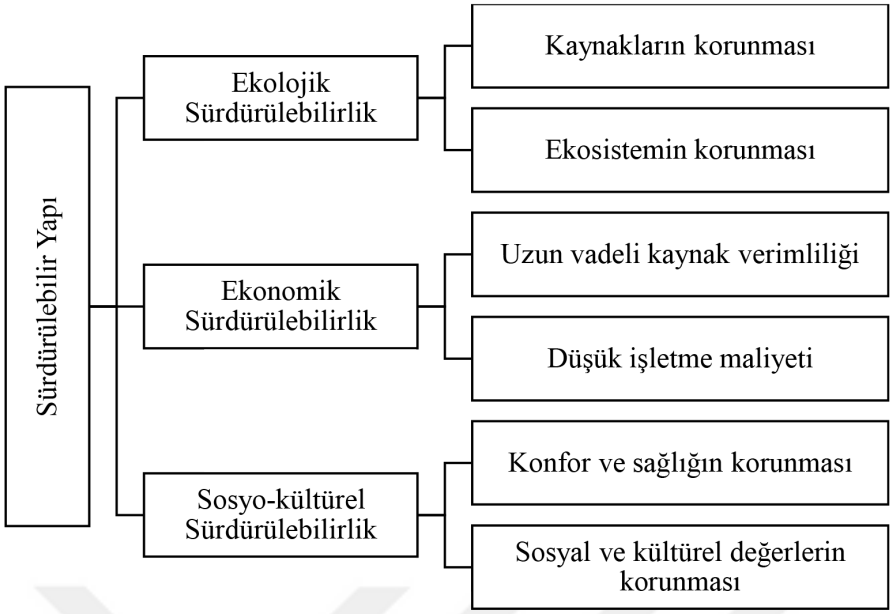
Günümüz 21. Yüzyıl çağdaş tasarım anlayışı ise tarihi çevrede yapılan yeni yapılaşma, tarihi kentlerde mevcut anıtsal yapıların yeniden kullanımı, kent içi çöküntü bölgeleri halini almış kültür mirasının kent yaşamına yeniden kazandırılması gibi konuları, sürdürülebilir kentsel planlama kararları ve ekonomik politikalar kapsamında gündemde tutmaktadır. Bu anlamda Türkiye'de ve Dünya'da kullanım dönüşümüne uğramış kültür mirası sayısı her geçen gün artmaktadır.

2.2.2 Kullanım Dönüşümlerinde Sosyal Sürdürülebilirlik Boyutu

Mimaride sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilirlik tarihiyle paralel olarak çevresel sürdürülebilirlik odağıyla ortaya çıkmıştır. Günümüzde halen sürdürülebilir mimarlıktan bahsedildiğinde ilk akla gelen "ekolojik mimarlık" veya "yeşil mimarlık" olarak bildiğimiz çevresel sürdürülebilirlik odaklı, doğal kaynakların minimum düzeyde kullanıldığı, çevreye minimum zararı vererek ortaya koyulan mimarlık eylemlerini içermektedir [69]. Oysa ki sürdürülebilir mimarlık ekolojik tasarımları da içeren çok daha geniş kapsamlı bir mimari tavırdır.

Ekolojik mimarlık kaynak kullanımını minimum düzeye indirdiği, kullanılan enerjinin büyük kısmını yenilenebilir kaynaklardan temin etmeyi teşvik ettiği, yerel malzeme ve yerel işgücünün desteklendiği yönleriyle ekonomik anlamda da sürdürülebilir bir çerçeve çizmekte bu nedenle ekonomik sürdürülebilirliği de bir anlamda içinde barındırmaktadır. Ancak günümüz dünyasında ekolojik mimarlık, toplumunun tüketim nesnesi halini almış, yere özgülük yok olmuş, tüm tasarımsal girdiler benzer sonuçlar verecek biçimde standardizasyona uğramış, "yeşil bina" kavramı markalaştırılarak pazarlanır konuma gelmiştir.

Kohler'in sürdürülebilir bina inşası için gerekli kriterleri sıraladığı çalışmasında sürdürülebilirlik 3 temel başlığı üzerinden ele alınmış ve gerçek anlamda sürdürülebilir bir tasarımın çevresel, ekonomik ve sosyokültürel anlamda ilgili kıstasları karşılaması gerektiği vurgulanmıştır (Şekil-2.6) [70].

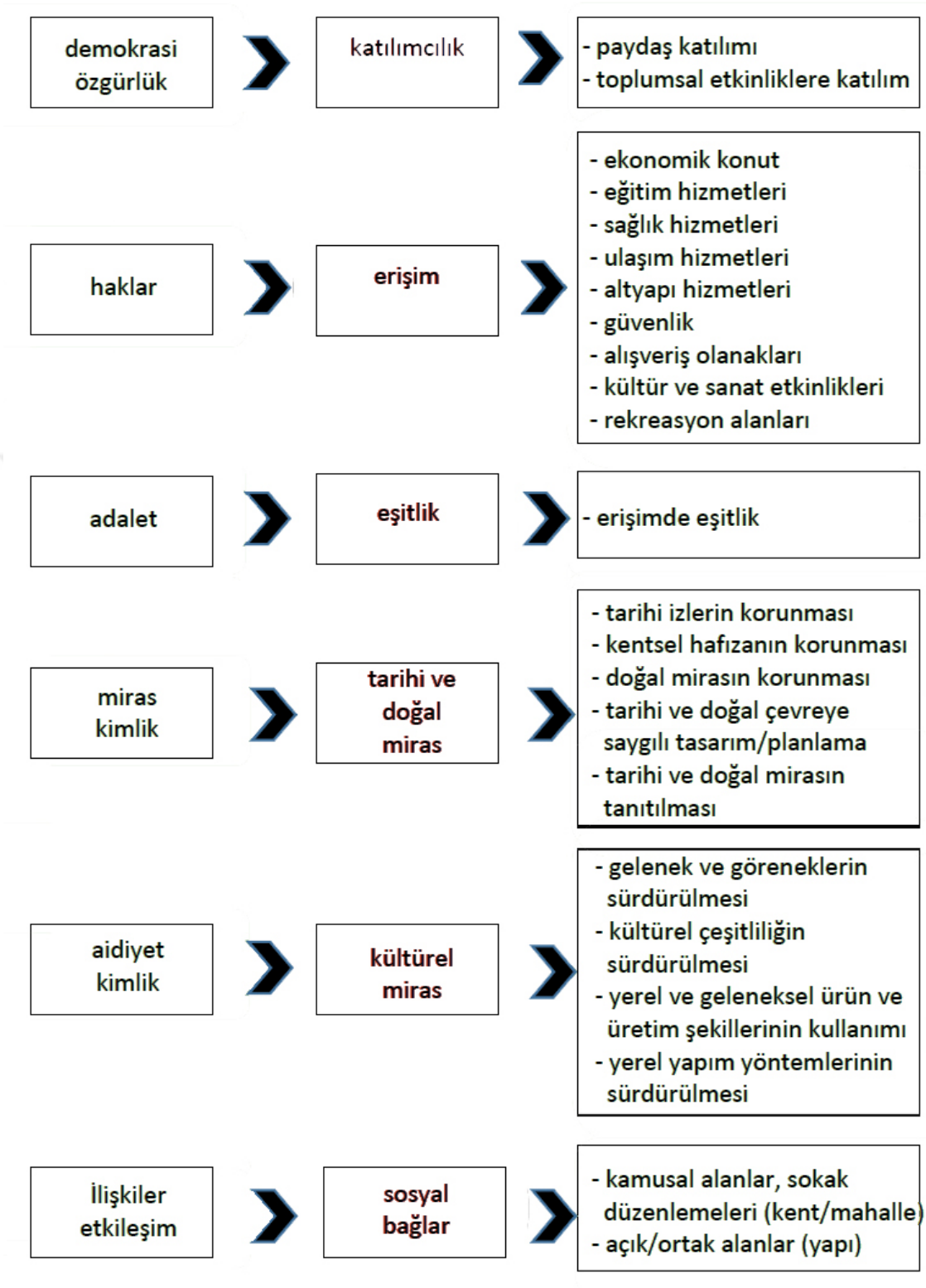

Şekil 2.6 Sürdürülebilirliğin üç farklı boyutu ve sürdürülebilir bir yapı inşası için gerekli hedefler [70]

Günümüzde kentsel ölçekte sıkça ele alınan sürdürülebilirlik kavramı "sürdürülebilir kent" (sustainable city) ifadesi ile mimaride karşılık bulmaktadır. Temelinde çevreye minimum zararı vererek, optimum refah seviyesine ulaşmış, ekonomik, fiziki ve sosyal yönüyle desteklenmiş bir kent hedeflenmektedir [71, 72]. Geçmişte uzun dönemlere yayılan mimari akımlar irdelendiğinde her bir akım farklı kentlerde kendi kültürleri doğrultusunda yeniden yorumlanarak kentsel ölçekte özgün ürünler üretirken günümüz modern mimarisinde tüm kentler yere özgü kimlik öğelerinden arınarak aynılaşmış bir siluet çizmektedirler. Küreselleşme ile birlikte kentler özgünlüklerini yitirmekte, benzer malzemelerle üretilen kültürden soyutlanmış prototipleşen yapıların bir araya gelmesi ile ortaya çıkan benzer yerleşimlere dönüşmektedir. Bu ortamda ekolojik sürdürülebilirlik de küresel sermayeye hizmet eden bir pazarlama aracı olarak kullanılmakta, sertifikasyon sistemleri ile tasarımlar "yeşil bina" ödülleri ile taçlandırılmaktadır. Ancak bu sistemlerin yerel bağlamı göz önünde bulundurmadan oluşturulan değerlendirme kıstasları kentlerdeki aynılaşmaya engel olamamaktadır.

Bayraktaroğlu'nun sertifikasyon sistemlerinin sosyal sürdürülebilirlik boyutunu incelediği ve Türkiye için bir model önerisi sunduğu çalışmasında; yerelin ve yere özgü değerlerin korunmasının gerekliliğini vurgulayan "kültürel miras", kentsel hafıza ve geçmişin izini ön plana çıkaran tarihi "doğal miras" ve kentle bireyin etkileşimini kapsayan "sosyal bağlar" başlıkları sürdürülebilir mimarlığın sosyal boyutu konusunda kimlik ve bağlam kavramlarının önemine dikkat çekmektedir (Tablo-2.4) [73].

Tablo 2.4 Sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri [73]

Beşeri değerlerin ön planda tutulduğu sosyal sürdürülebilirlik kavramı, temelini maneviyattan aldığı için metalaştırılamamakta, dolayısıyla günümüz sermaye ve tüketim odaklı global kent yapısında ikinci plana itilmektedir. Sosyal ve fiziksel yapı ve bu yapıdaki değişimler fonksiyonel eskime ve takibinde dönüşümü tetiklerken, dönüşüm birincil düzeyde yine bu bileşenleri etkilemektedir. Bu durum da işlevlendirme uygulamalarının sosyal ve fiziksel çevre ile kurduğu işteş ilişkiyi gözler önüne sermektedir.

Kentlerin yaşayan birer organizma olduğu kabul edildiğinde sürekli gelişim ve değişim de kaçınılmaz olacaktır. Kentin devingen yapısı kültürel katmanlaşmayı ve tarihsel birikimi beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda kent içi mekânlar sürekli olarak eskimekte fonksiyonel açıdan evirilmektedir. Altay'a göre bu eskimenin sonucu olarak periyodik bir yıkım ve yeniden yapma faaliyetleri ekonomik, ekolojik ve kültürel anlamda söz konusu edilemeyeceği için mekanlarda "recycling" geri dönüşüm ya da "reconfiguration" yani yeniden anlamlandırma uygulamaları karşımıza çıkmaktadır [74].

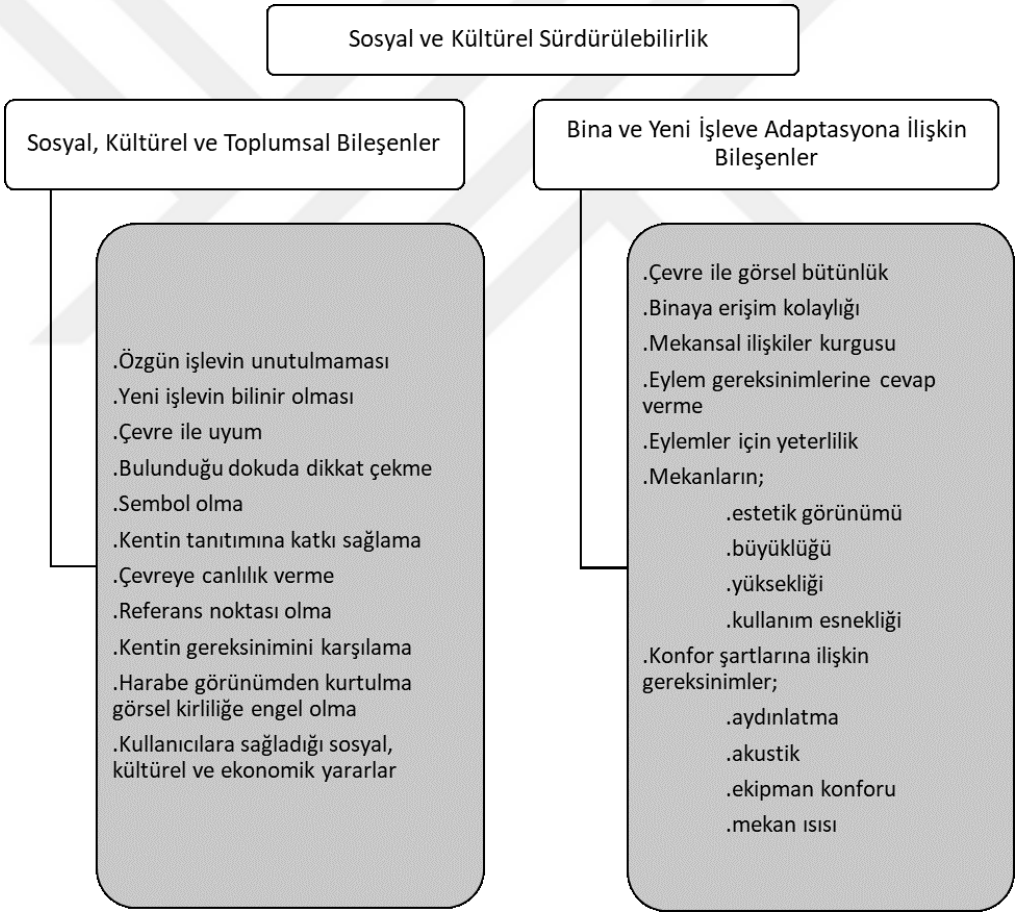
Altay çalışmasında kentlerin sıfırdan yeniden inşasının mümkün olmadığını belirtirken kenti oluşturan her bir öğenin yeniden yorumlandığını ve bu yolla anlam kazandığını oluşan tarihsel katmanlaşma yoluyla zenginleştiğini vurgulamaktadır. Belleğin devamlılığı ile oluşacak güven hissi de kentin sosyal yapısı üzerinde ortaya çıkacak farklı bir boyuttur [74]. Bireyin topluma dönüşmesi esnasında sağlıklı bir gelişim ancak içinde bulunulan çevreden alınan tarihsel referansların sürekliliği ile mümkündür. Çevre, bireye geçmişe ait simgeler ve işaretler yardımıyla yol göstermektedir. Geçmişin referanslarını barındıran bir çevrede toplumlaşan birey kültürel sürekliliği sindirecek, tarih bilincini benimsemiş olarak kendini var edecektir [75]. Bu süreci yaşamış, sahip olduğu sosyal doygunlukla kopyadan uzak, çağdaş ancak belleğin korunması gerekliliğinin bilincinde bireyleri barındıran bir kentte sosyal sürdürülebilirlikten bahsetmek söz konusu olabilir.

Geçmiş kültürlerin, yaşam şartlarının, estetik değerlerin ve yerel verilerin somutlaştığı en belirgin fiziksel referanslar kişisel veya kentsel bellekte yer edinen mimari yapılardır. Bu yapıların yeniden canlandırılması geçmişte sahip olduğu değerin anıta yeniden yüklenmesi, "tarihin" ortaya çıkması, görülebilir, okunabilir, algılanabilir konuma getirilmesidir [76]. Yaşanmışlıkları biriktirerek katmanlaşan eski eser yapılar geçmişe dair sosyal ve kültürel verilerin geleceğe aktarılmasında üstlendiği görevle sosyal sürdürülebilirlik tanımında benimsenen mevcut kaynakların geleceğe aktarılması ifadesi ile birebir örtüşmektedir. Bu nedenle bu yapıların korunması ve işlevsel devamlılığının sağlanması sürdürülebilir bir kent tasarımında önemli kıstaslardan olmalıdır.

Kincaid'e göre kentlerin yaşamsal döngüsü ve sürdürülebilirliği mevcut yapıların yeni fonksiyonlara adapte oluşunda gösterdiği başarı ile ölçülebilmektedir [77]. Bu anlamda kullanım dönüşümünün sosyokültürel döngüdeki yerinin değerlendirilmesi; yeni işlevin mevcut dokunun gereksinimlerine verdiği cevaplar, kentsel hafızadaki konumu ile uyumu, bölgenin tercih edilirliğindeki artış, işlevin yapıyla ve bölgeyle ilişkisi üzerinden sorgulanabilmektedir.

Altınoluk, kullanım dönüşümleri konusunda temel başvuru kaynağı niteliğindeki çalışmasında *"...yapılara; toplumu etkileyici ve sonunda onları eğitici, onları yüceltici birer anlam kazandırmanın en etkin yolu onları: 'yaşayan birer varlık' konumuna getirebilmektir"* şeklindeki görüşüyle binalardaki işlevlendirmenin sosyal yapının gelişimindeki etkisine değinmiştir [30].

Tablo 2.5 Kullanım dönüşümünde sosyokültürel sürdürülebilirlik kıstasları [78]

Aydın ve Okuyucu 2009 tarihli çalışmalarında kullanım dönüşümlerinin sosyal sürdürülebilirliğini ölçebilmek adına oluşturdukları kıstasları iki temel grupta toplamışlardır. Toplumsal yapıya ait veriler ve mevcut kültürel miras olma özelliği gösteren yapıya ait veriler olarak adlandırılabilecek bu iki temel veri kümesi üzerinden ilerleyen çalışma yapının temel fiziksel özelliklerinin ötesinde bağlamı da araştırmaya dâhil etmiş yapıyı çevresel verilerle beraber ele almıştır (Tablo-2.5) [78].

Toplumsal bellek, tarihi bir yapı ile somutlaşmakta ve kullanım dönüşümü yolu ile bu somut belleğin sürekliliği sağlanabilmektedir. Kent ve kentli çağın gereksinimler doğrultusunda sürekli değişim gösterirken, yapıların stabil kalması mümkün değildir. Çalışmanın devamında fonksiyonunu tamamlamış yapıların uğradıkları kullanım dönüşümlerinin ardından sosyal ve fiziksel çevre üzerinde oluşturduğu etkiler irdelenecektir. Bu perspektiften bakıldığında, sosyal sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalar belirli kıstasların ön plana çıktığı ve bu belirleyiciler üzerinden şekillenen bir kalkınma anlayışı ortaya koymaktadır. Sosyal sürdürülebilirliğin mimarlık disiplini ile ara kesitinde karşımıza çıkan kıstaslar ise; temel ihtiyaçların karşılanması, adalet, demokrasi, kimlik ve yer duygusu olarak sıralabilir. Bu kıstasların mimari tasarımdaki karşılıkları ve kültürel miras olma özelliği gösteren yapıların işlevlendirilmesine dair alt başlıkları Tablo-2.6 ile özetlenmiştir. Çalışma kapsamında, Bomonti Bira Fabrikası ve çevre ile kurduğu ilişkiler bu kıstaslar çerçevesinde yorumlanacaktır.

Tablo 2.6 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve mimariye yansıması

Sosyal Sürdürülebilirlik Kıstasları	**Mimari Tasarımdaki Karşılığı**	**Kullanım Dönüşümüne Dair Alt Başlıklar**
Temel ihtiyaçlar	Yapısal ve çevresel ihtiyaçlar	Bölgede sıhhileşme
		Atıl durumdan kurtulma
		Kentin gereksinimini karşılama
		Güvenlik
Adalet	Eşitlik	Erişimde Eşitlik
		Fonksiyonel Çeşitlilik
		Kapsayıcılık
Yer duygusu	Mekâna aidiyet	Kolektif hafızanın korunması
		Geleneklerin sürdürülmesi
Kimlik	Kültürel mirasın devamlılığı	Geçmişin tanıtılması
		Çevreyle uyumlu tasarım
		Yapısal bütünlüğün korunması
Demokrasi	Katılımcılık	Tasarım sürecine paydaş katılımı
		Sosyal etkinliklere kentli katılımı

2.3 Dünyadan Kullanım Dönüşümü Örnekleri

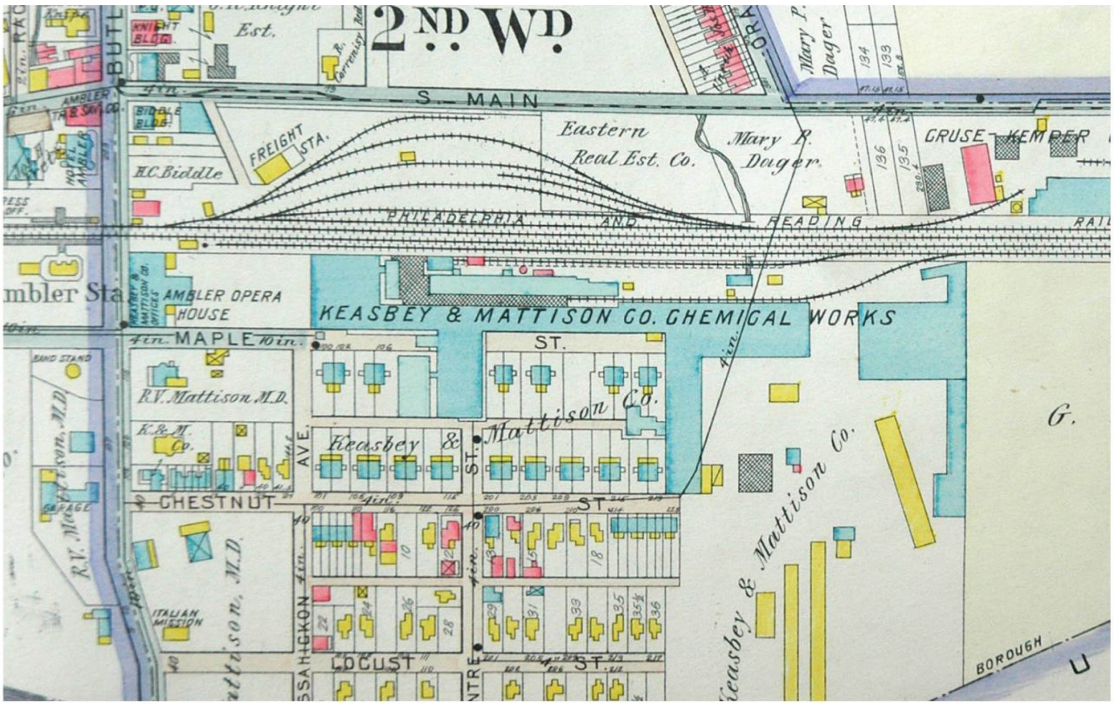
İşlevsizleşen yapıların atıl duruma düşmesi ile tanımsız ve güvensiz kent parçaları haline gelen bölgeler, kent merkezlerine yakın konumlarıyla dikkat çekmektedirler. Günümüzde işlevsiz hale gelmiş, eski eser niteliğindeki birçok yapının; kurulduğu tarihlerde ulaşım olanakları yeterince gelişmediği için, merkeze yakın kolay ulaşılabilir

lokasyonlarda inşa edildiği gözlemlenmektedir. Bu özelliğiyle kültür mirası niteliği taşıyan birçok terkedilmiş yapı konumlandığı bölge ve ulaşılabilirlik yönüyle potansiyeli yüksek bir noktada yer almaktadır. Yapım ve yıkım maliyetleri göz önünde bulundurulduğunda sağladığı ekonomik anlamdaki avantajları; yıkımın sebep olacağı zararlı gazların olmayışının sağladığı çevresel duyarlılığı ve mevcut mekânın sürekliliğinden meydana gelen psikolojik güven hissi; kullanım dönüşümlerinin tercih edilmesinde destekleyici girdilerden yalnızca bir kaçıdır.

Bu bölümde dünyada verilen kullanım dönüşümü örneklerinden birkaçına değinilip, sosyal ve fiziksel yapının değişimdeki etkileri gözlemlenecektir. Kent içinde yer alan hafif sanayi kollarına hizmet eden yapılar olması, dönüşümünün ardından bölgede fiziksel ve sosyal dönüşüme öncülük etmesi gibi faktörler, örneklerin seçiminde etkili olmuştur. Örneklerin ilki olan "Ambler Boiler House" geleneksel anlayıştaki sosyal sürdürülebilirlik kıstaslarına cevap veren bir kullanım dönüşümü ortaya koyarken; "Salt Mills" ve "Pearl Brewery" örnekleri; sosyal çeşitlilik, katılımcılık, kimlik gibi kıstaslar barındıran güncel sürdürülebilirlik anlayışına hizmet eden bir işlevlendirme süreci yaşamıştır.

2.3.1 Ambler Boiler House - ABD, Pennsylvania

1881 yılında Keasbey & Mattison Firması üretim tesislerini, Pennsylvania eyaletinde bir tarım kenti olan ve ulaşım ağlarına yakınlığı, dönemin sanayi lojistiği konusunda gözde ulaşım aracı olan tren hattının kent i)çinden geçmesi ile önemli bir sanayi kenti olma potansiyeli taşıyan Ambler'e taşımıştır. 48 bin m^2 bir alana yayılan tesis, 1897 yılında ısınma maliyetlerini minimuma indirebilecek önemli bir yalıtım malzemesi olarak dünya genelinde talep gören asbest üretiminde lider konuma ulaşmıştır. Günümüzde Ambler Kazan Dairesi ismi ile anılan yapı, kompleksin enerji istasyonu olarak faaliyet göstermiştir. Bu dönemde Keasbey & Mattison fabrikası bir üretim tesisi olmanın ötesinde işçi konutları, kütüphane, market ve hatta bir opera evi barındıran bir yerleşke halini almıştır (Şekil-2.7). 1. Dünya Savaşı yıllarına gelindiğinde hem kentin hem de dünyadaki asbest üretiminin simgesi durumundaki yapı 1929 'Büyük Buhran' yıllarının ardından duraklama dönemine girmiştir [79].

Şekil 2.7 1916 tarihli Ambler yerleşim planı [80]

1970'lerde asbestin kanserojen etkisinin kanıtlanmasıyla yapı tamamen boşaltılmış ayrıca tesisin fiziksel çevreye verdiği zararın da etkisiyle bölge kahverengi alan ilan edilmiştir. EPA bölgeyi asbestin zararlı etkilerinden arındırabilmek adına girişimlerde bulunmuş ancak ikinci bir ekonomik kriz ortamı projenin sekteye uğramasına neden olmuştur [80].

1990 yılında kent gönüllüleri tarafından kurulan bir örgüt olan Ambler Main Street (AMS) grubu, bölgenin tanıtılması ve kentli üzerinde farkındalık yaratabilmek amaçlı girişimlerde bulunmuş, yaptığı organizasyon ve tanıtım faaliyetleri ile ses getirmiştir [81].

2000'lerde EPA'nın girişimleri ve bulunan finansal destekçilerin de katkısıyla bölgenin asbestten arındırılması faaliyetleri başlamıştır. Öncelikli olarak yapının kimyasal atıkları ile zehirlenen yapı ve yakın çevresinin rehabilitasyonu çalışmaları tamamlanmış, ardından işlevlendirme ve yaşatma müdahalelerinde bulunulmuştur (Şekil-2.8) [82].

Fabrikanın fiziksel çevreye verdiği ölümcül zararların temizlenmesinin ardından sosyal rehabilitasyonun gerçekleştirilebilmesi ve kentin simge yapısı olmakla beraber atıl durumdaki fabrika yapısının yeniden kullanımı adına EPA tarafından yürütülen projenin ikinci adımına geçilmiştir. Bu aşamada EnergyWorks adı altında bölgenin yerel yönetim birimleri ve çevre eyaletlerin temsilcilerini içinde barındıran bir dönüşüm birimi kurulmuştur. Konut, ticari ve endüstriyel yapıların

Şekil 2.8 1930 kentin asbest ve endüstri atıkları etkisindeki durumu ve 2008 yılında asbesten arındırılan kent dokusu (Fotoğraf:Salvatore A. Boccuti,2008) [82, 83]

enerji korunumunu artırmayı hedefleyen bir program olarak kurulan EnergyWorks; verimliliği desteklemek amacıyla ve ABD Enerji Bakanlığı'nın desteği ile mülk sahiplerine düşük faizli kredi imkânı sunarak, yalnızca fabrika yapısı için değil tüm kent için dönüşümün önünü açmıştır [80].

Dönüşümün yerel yönetim ayağında "Ambler Belediye Meclisi" ve PADEP (Pennsylvania Department of Environmental Protection), çevre koruma konusunda en önemli destekçi olarak EPA, finansal destek ayağını yürüten EnergyWorks ve EPA fonlama kuruluşu olarak görev alan RLF (EPA Revolving Loan Fund), bölge halkını temsilen AMS ve son olarak tesisin mevcut sahibi olan gayrimenkul firması projenin gelişim sürecinde aktif rol oynamıştır. Bu çok aktörlü dönüşüm süreci tarafların sağlıklı etkileşimi ile başarılı bir şekilde sürdürülmüştür. Başlarda gayrimenkul firmasının girişimleri sonucu yapı ve yakın çevresi için topyekûn bir dönüşüm fikri ortaya atılmış; ancak yasal süreçlerin uzunluğu, üst yönetimlerin plan kararları sürecin aksamasına neden olmuştur. Başta tüm çevre yapılarla birlikte kentsel anlamda ve karma kullanımlı bir konut yerleşimi hedefleyen planlama ekibi, ilerleyen süreçte Ambler Kazan Dairesi için master plandan bağımsız bir dönüşüm ortaya koymuştur [84]. EPA'nın 2017 raporunda 115 ünitelik konut yerleşiminin de yakın gelecekte tamamlanacağı bildirilmektedir(Şekil-2.9) [82].

Şekil 2.9 Ambler Community Advisory Group tarafından Ambler Boiler House ve çevresi için önerilen konut yerleşimi önerisi [82]

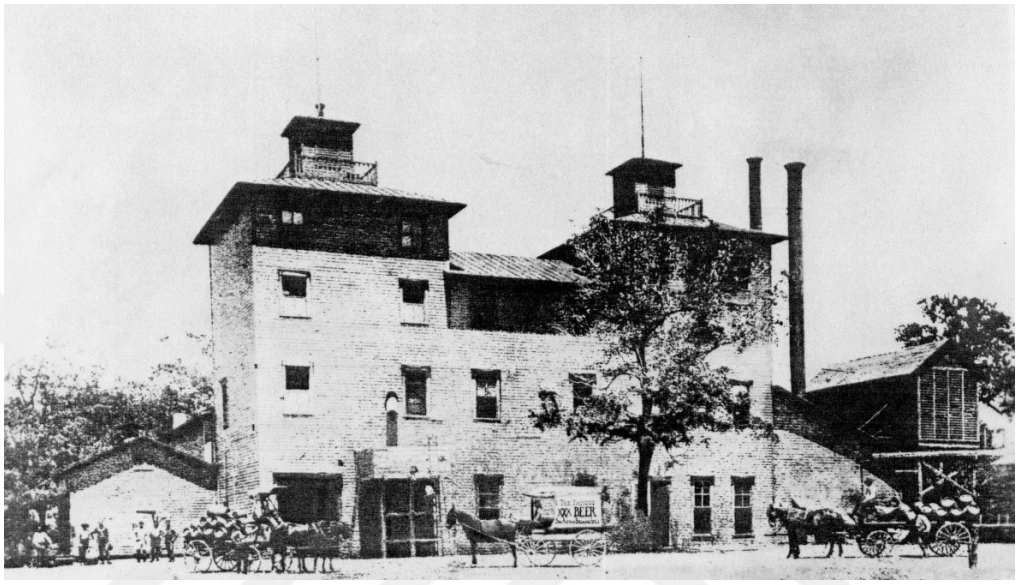
Karma kullanımlı bir ofis yapısı olarak işlevlendirilen Kazan Dairesi, her ne kadar sosyal kullanıma hizmet vermeyen bir niteliğe sahip olsa da, kent için oluşturduğu pozitif etki çevre yapılaşmayı da etkilemiş metruk bir haldeki yerleşim yeniden yaşayan bir mahalle dokusuna kavuşmuştur. Tekil bir restorasyonun çevrenin sıhhileştirilmesindeki etkiyi kent üzerinden açıkça okuyabildiğimiz örnek 2013 yılında yerel mimarlık ödülü, ardındansa yeşil bina ödülü kazanmıştır.

Şekil 2.10 Restorasyon sonrası Ambler Kazan Dairesi [80]

2.3.2 Pearl Brewery - ABD, Texas

Texas, San Antonio'daki Pearl Brewery, bir dönem bira üretiminde eyaletin en büyük bira fabrikalarından biri olarak bilinmektedir. 1883 tarihli yapının, 1918'de Texas'daki alkollü içeceklerin üretim, ithalat, ulaşım ve satışının yasaklanmasının ardından üretim hacmi daralmaya uğramış ancak yapı hiçbir dönemde tamamen terkedilmemiştir [85].

Şekil 2.11 Pearl Brewery'nin kurulduğu 1883 tarihli en eski yapı [86]

Yapıya günümüzde bilinen ismini veren "Pearl" kelimesi, fabrikanın "Kaiser–Beck Brewery" olarak işletildiği dönemde, tesiste üretilen "inci birası"ndan gelmektedir. Bol köpüklü biranın yüzeyinde oluşan her bir köpüğün, inciye benzetilmesi ile ortaya atılan "inci birası" ismi zamanla markalaşmış, başlarda fabrikada üretilen bira, ardındansa fabrika yapısının tamamı bu isimle anılır hale gelmiştir [85].

1900'lerin başında el değiştiren tesis ilk kurulduğu parsel sınırlarının ötesinde bir genişleme göstermiş, yapılan eklemelerle büyük bir kompleks halini almıştır. 1918'deki alkol yasakları ile birlikte Emma Koehler yönetimindeki fabrika, "Alamo Endüstrisi" ismiyle dondurma ve alkolsüz içecek üretimine devam etmiştir [86]. 1933'de alkol yasaklarının kalkması ile yeniden yasal olarak alkol üretiminin ağırlık kazandığı tesis, 1950'li yıllarda resmi olarak "Pearl Brewery" ismini almıştır.

Şekil 2.12 26 dönümlük bir arazide kurulan Pearl Brewery Yerleşkesi [87]

Her ne kadar alkol yasaklarının kalkması ile tesisin eski parlak dönemlerine döndüğü düşünülse de 1930'larda kendisini hissettirmeye başlayan "Büyük Buhran" bu fabrikayı da etkilemiş ancak yapı lokasyonun etkisi ile ortaya koyulan sektörel genişleme hamlesi firmanın ömrünü uzamıştır. 1970 yılında fabrikaya eklenen lojistik depo ve sevkiyat kolu mevcut raylı sistem ağıyla bütünleşik çalışarak 1985'e kadar fabrikanın işlevini sürdürmesinde etkili olmuştur. 1985'de tekrar el değiştiren kompleks, bir süre sonra tamamen faaliyetlerine son vermiştir [86].

Tesisin Koehler ailesi tarafından işletildiği dönemde, yalnızca fabrika değiş bölge genelinde yatırımlar söz konusudur. San Antonio nehri kıyısına mevcut kaynak suyunun avantajıyla bir de termal otel inşa edilmiştir. 1902 tarihli tesis nehre ve raylı sisteme yakınlığı nedeniyle kolay ulaşılabilir olmasının yanı sıra sahip olduğu şifalı sularla sıkça ziyaret edilir bir otel halini almıştır. Bir dönem "Gotham Pictures Company" tarafından tesis ve çevresinin "Gotham City" olarak adlandırılarak bir film platosu olarak kullanımı da gündeme gelmiştir [88]. Bu otel yerleşiminden günümüze kalan termal havuzlar UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almaktadır.

"San Antonio Center City Development Office"(DSD San Antonio) tarafından 2012 yılında EPA için düzenlenen kahverengi alan raporunda, kent ekonomisinin önemli bölümünü oluşturan Pearl Brewery'nin kapanması sonucu ortaya çıkan ekonomik ve demografik değişime yer vermiştir [89].

Şekil 2.13 Pearl Brewey yerleşkesinin restorasyon öncesi durumu [90]

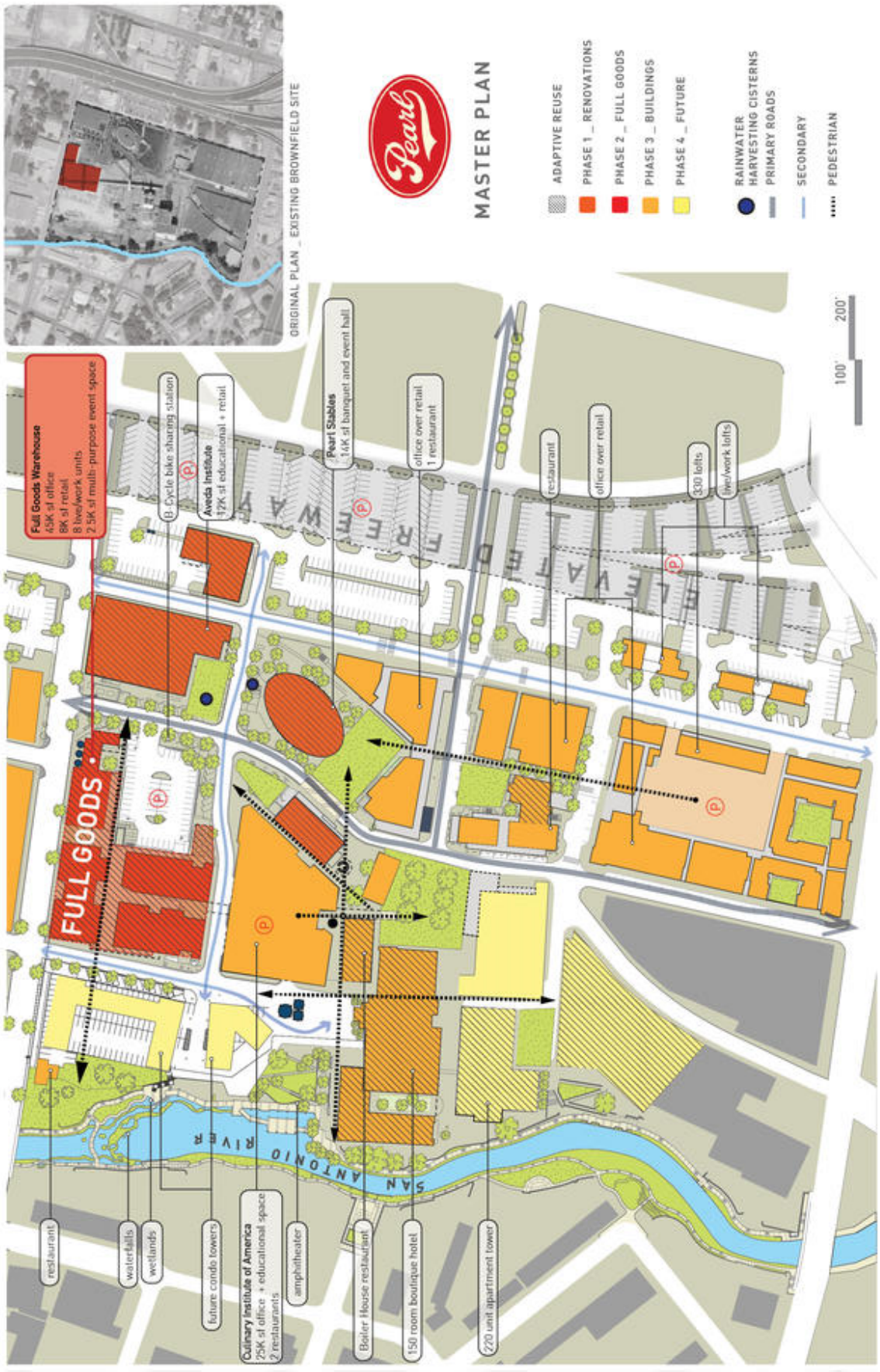
Çok defa el değiştiren ve 1990'ların başında tamamen terk edilen yapı grubu, 2001 yılında "Silver Ventures" firması tarafından satın alınmıştır. Orta ölçekli gıda firmaları ve gayrimenkul sektörüne yatırımları bulunan firma, bölgede devam eden ve EPA tarafından desteklenen "San Antonio River Beautification Project"e (SARBP) yakınlığı nedeniyle, fabrika yapısının sahip olduğu potansiyeli ön görerek işlevlendirmeyi tercih etmiştir. SARBP ile etkileşim halinde birbirini besleyecek şekilde ortaya atılan Pearl Brewery işlevlendirme projesi, birçok farklı fonksiyonu içinde barındırırken; farklı sosyal sınıflardan, farklı yaş ve cinsiyetten tüm halka hitap edecek bir proje olmayı hedeflemiştir. Silver Ventures'in yatırımı "Goldsbury Fondation" tarafından da desteklenmiş, yapının önemli bir bölümü kar amacı gütmeyen sosyal fonksiyonlara ayrılmıştır [91].

Projelendirmesi Lake and Flato tarafından gerçekleştirilen proje, açık alan kullanımlarının ön plana çıktığı, ofis, yeme içme mekânları, organik pazar, aktivite alanları, konut gibi çok fazla fonksiyonu içinde barındırmaktadır. Proje USA Enerji Departmanı, EERE tarafından "San Antonio'nun şehir merkezinde, uzun süredir göz ardı edilen ve atıl durumda bekleyen bir bölgede, yeşil kentsel canlanmaya yönelik iyi bir model ve katalizör" olarak tanımlanmıştır [92].

Şekil 2.14 Yapı grubunun dönüşüm sonrası kazandığı çok fonksiyonlu yapı, halkın her kesimine hizmet etmektedir [90].

Yaklaşık 15 yıllık bir zaman zarfında metruk durumda kalan 26 dönümlük bir arazide kurulmuş yapı grubu, ekonomik ve çevresel faktörlerin yanı sıra kültürel verilerin de sürece dâhil edildiği, sosyal sürdürülebilirliğin ön planda olduğu bir dönüşüm süreci yaşamıştır [93]. 2006 yılında dönüşümü tamamlanan ilk yapı “Aveda” firması tarafından kiralanan 1939 yapımı garaj binasıdır. Ardından “Pearl Stable” olarak adlandırılan oval formlu kubbeli konak yapısı müze olarak işlevlendirilmiş ve aynı zamanda düğün organizasyonlarında kullanılmaya başlamıştır. Yapının simgesel üretim binası ise Emma Koehler ismine ithafen “Emma Hotel” ismiyle bir butik otel yapısına dönüştürülmüştür. Proje bünyesinde yer alan ofis, konut, restoran ve otel alanlarının yanı sıra yerel lezzetlerin tanıtıldığı ve satıldığı bir açık pazar alanı, her yaştan grupların hizmetine açık performans alanı, yeşil alanlar, yürüyüş yollarını barındırmaktadır. Ayrıca Texas Nature Conservancy (TNCF), San Antonio AIA, San Antonio Architectural Foundation gibi birçok yerel vakıf ve sivil toplum örgütü tarafından sıklıkla kullanılan kar amacı gütmeyen çok amaçlı kullanıma hizmet eden çalışma hacimlerinin her gün tesise 300’den fazla ziyaretçi çektiği belirtilmektedir. Tesis bünyesinde yer alan “Culinary Institute of America” yerel lezzetleri tanıtmak ve yerel mutfak eğitimleri veren bir ulusal gastronomi okulu olarak hizmet vermektedir. Okulda çocukların kültürel sürdürülebilirlikteki yerine vurgu yapılırken, çocukları yerel lezzetlerle tanıştırmak ve onlara yerel ürün bilincini kazandırmak adına çocuk atölyeleri de düzenlenmektedir (Şekil-2.14) [87].

Şekil 2.15 Pearl Brewery yerleşim planı ve yapılan müdaheleler [87].

2.3.3 Salt Mills - İngiltere, West Yorkshire

Salt değirmenleri olarak bilinen ve kurulduğu kasabaya ismini de veren Salt Mills, Victoria dönemi mimarisini temsil eden bölgenin önemli endüstri yapılarından biridir. Saltaire kasabası Birleşik Krallık'ta 19. Yüzyılda kurulmuş ve endüstriyel gelişimde büyük yer edinmiş bir bölge olmakla beraber, insan odaklı tasarım anlayışıyla da bulunduğu tarih ve coğrafyanın ünik örneklerinden birini teşkil etmektedir [94]

Şekil 2.16 İlistürasyonlarda Saltaire ve ikonik değirmen yapıları [95]

1851 yılında Sir Titus Salt tarafından kurulan tesis, basit bir üretim tesisinin ötesinde; hamam, kütüphane, işçi konutları, okul, konser salonu gibi işçilerin sosyal ihtiyaçlarını karşılayabileceği birçok birimi de bünyesinde barındıran büyük bir komplekstir (Şekil-2.16). Salt ailesi tarafından Aire Nehri kıyısına kurulan tesisle birlikte, bölge bu iki isimin birleşimi ile oluşan "Salt-aire" kasabası olarak anılmaya başlamıştır. Saltaire dönemin tekstil üretimi konusundaki en önemli ve kapsamlı endüstri yerleşimidir. Kaliteli konut imkânı, istihdam olanağı, rekreasyon alanları, sosyal hizmetler ve bu hizmetlerin sunuluş biçimi, eğitim yapıları gibi faktörlerin endüstriyel üretimle iç içe olduğu yerleşke; İngiltere'de 19. yüzyıl kent planlaması için önemli bir model olarak benimsenmiştir [96].

1853 yılında üretime başlayan ana üretim yapısı, işçi ihtiyacını bölgeye en yakın kent olan Bradford'dan karşılamaktadır. İşçilerin bölgeye hizmet eden raylı sistemi kullanarak, her gün şehirlerarası yolculuk yaptığı bilinmektedir. Bu nedenle Salt mevcut yerleşimde üretim tesisinin kuruluşunun ardından işçi konutlarının inşasını başlatmış; okul, hastane, kütüphane ve resmi olarak tanınmasının ardından bir belediye binası ile bölge geniş bir endüstri yerleşimi halini almıştır. Kasabanın kuruluş evresi 1870'li yıllarda tamamlandığında, bölgede yaşayan düşkün ve kimsesizler için 45 ünitelik bir düşkünler evi, konser salonu ve kilise de barındıran sosyal bir yerleşke

niteliğindedir (Şekil-2.17) [97]. 1876 yılında bölgede yer alan ve tamamı fabrika tarafından inşa edilip çalışanların konaklaması için kullanılan konut sayısı 850'ye ulaşmıştır [98].

Şekil 2.17 Tesis bünyesinde inşa edilen düşkünler evi [98]

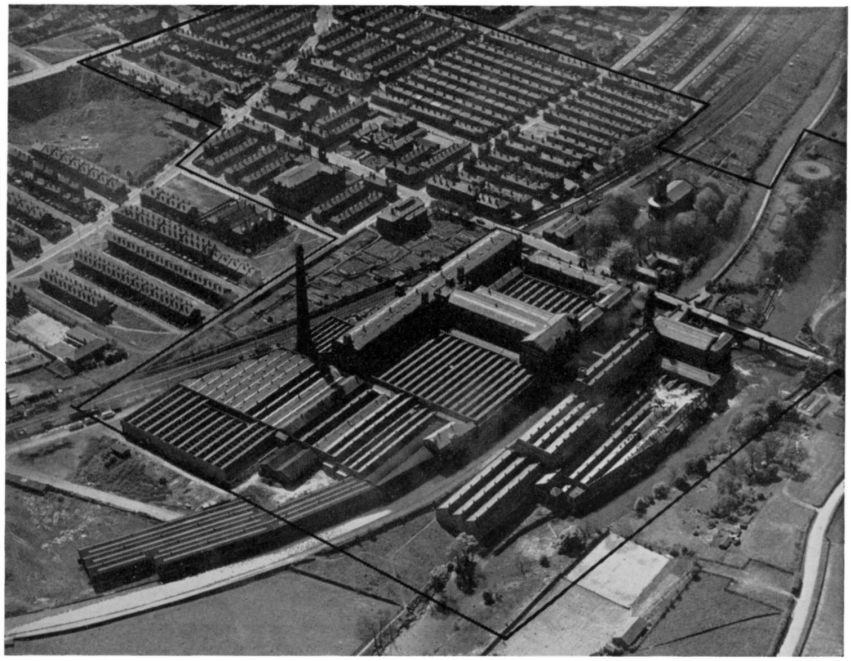
Bir dönem dünyanın en büyük fabrika yerleşimi olarak anılan Salt Mills, 1884 yılında kapasite artırımı ile Saltaire'nin kuzeyinde ikinci bir üretim tesisi daha kurmuştur. Farklı dönemlerde el değiştirse de üretime 20. Yüzyılın son çeyreğine kadar devam eden tesis, 1986 yılında tamamen kapanmıştır [99]. Kentsel yaşamın ve endüstriyel döngünün izlerinin kusursuz biçimde korunduğu yerleşim 2001 yılında UNESCO "Dünya Miras Listesi"ne dâhil edilmiştir [94].

Kentin hem endüstriyel gelişimin önemli tanıklarından biri olması, hem de şehir planlama tarihinde "bahçe şehir" hareketinin seçkin bir prototipi oluşu UNESCO tarafından özellikle üzerinde durulan noktalardandır. 1980'lerin ortasında üretimin durması ile birlikte değirmenlerdeki makine teçhizatı sökülse de mimari üzerinde ciddi deformasyonlar yaşanmamış, kasaba genelindeki yapıların yalnızca %1'lik kısmı günümüze ulaşamamıştır [100].

Bölgenin dönüşüm hikâyesi 1987 yılında kapanan tesisi satın alan Jonathan Silver ile başlamıştır. Daha önce de benzer dönüşüm projelerinde görev alan Silver, projeyi yorumlayanlar tarafından iyi bir iş adamı, sanatsever ve girişimci olarak tanımlanmaktadır [101]. Yerleşkede, öncelikli olarak bölgenin yerel sanatçılarının eserlerinin sergilendiği bir galeri hizmet vermeye başlamıştır. Ardından belirli birimler, yüksek kaliteli ürünlerin satıldığı perakende satış mağazaları ve restoranlarla

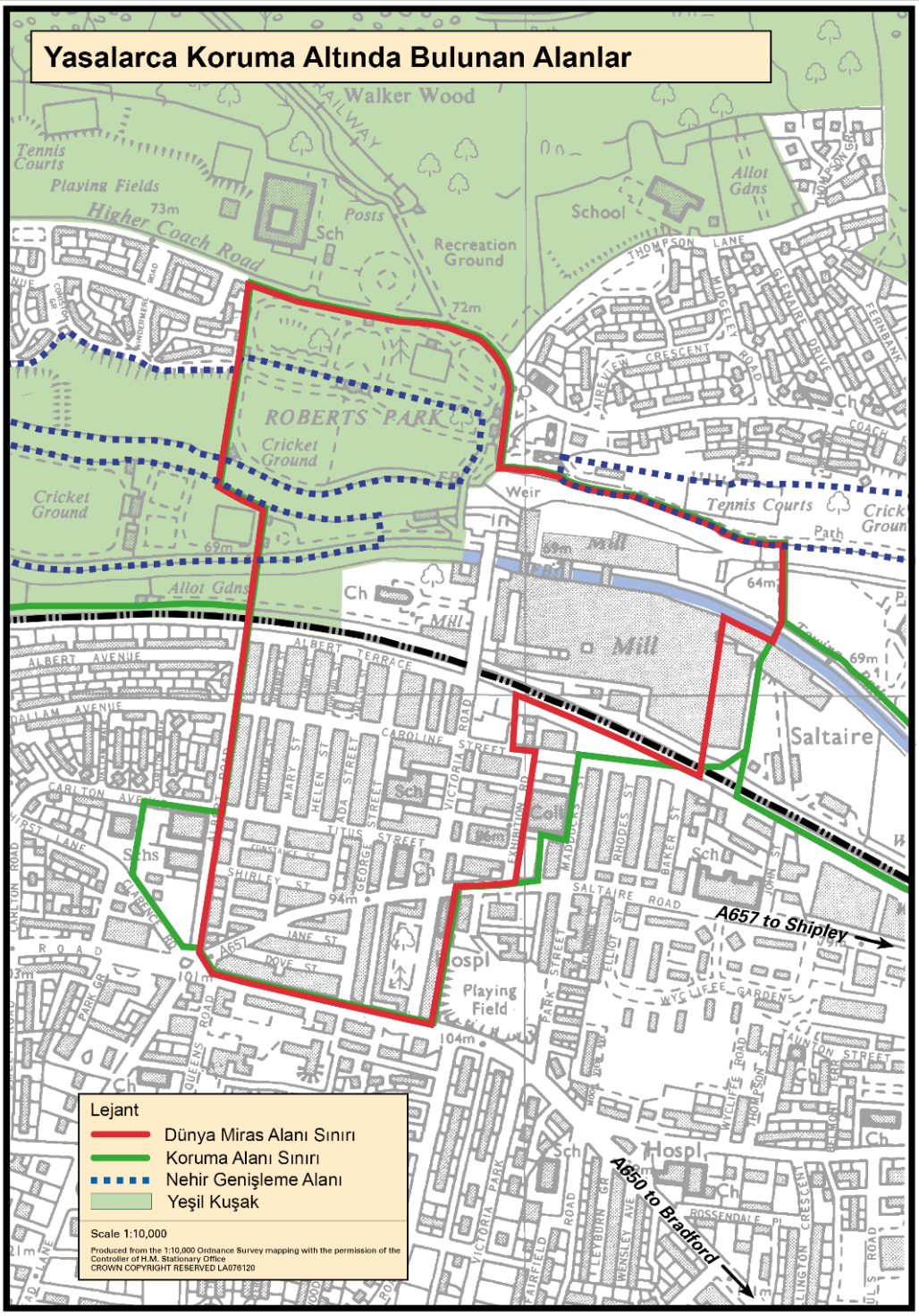
işlevlendirilmiştir. Bu yolla elde edilen kira gelirleriyle, Salt Mills'in özgün üretim tesisleri tamamen ücretsiz olarak gezilebilecek bir müze olarak hizmet etmektedir. "Dünya Miras Listesi" girmeden 15 yıl kadar önce yapılan bu düzenlemenin özgün yapıyı koruyan ve sürdürülebilirliğini sağlayan tavrı, UNESCO raporunda da takdirle karşılanmaktadır [94].

1970'li yıllarda inşa edilen geç dönem değirmen yapıları 1990'larda konut ve sağlık tesisleri olarak işlevlendirilmiştir. Geniş açıklıklar içeren özgün yapılar; sökülebilir ve eski haline dönüştürülmeyi mümkün kılabilecek biçimde bölmelendirilmiş, kullanıcıların talepleri doğrultusunda ofis veya konut birimleri olarak tasarlanmıştır [99].

Şekil 2.18 1900'lü yılların başında yerleşkenin görünümü [97]

Yerleşke içerişinde fabrika ile birlikte kurulan "Shipley College" bölgenin sürdürülebilirliğinde en önemli rolü oynamıştır. Saltaire'de kurulan ve özgün bir "ileri eğitim koleji" olarak tanımlanan okul üniversite düzeyinde eğitim verirken bölgedeki birçok yapının bakım ve onarımını üstlenmiştir. Okul, Silver döneminde, genç iş yeteneklerini geliştirmek için Bradford Konseyi'nin de desteğiyle, kilit yerel işverenlerle birlikte ortak bir proje başlatmıştır. Bu ortaklık, bir taraftan uygulamalı bir eğitim imkânı sunarken, diğer bir taraftan da canlı ve yenilenen bir yerel ekonomi yaratmaya yönelik uzun vadeli bir taahhüdü temsil etmektedir. Bu anlamda dönüşüm sürecinin de birer paydaşı haline gelen iş ortakları arasında; Yorkshire Water, Provident Financial Group, Beaumont Robinson, Incommunities, UKAR, Rance Booth ve Smith Architects gibi farklı sektörlerden bölgeye hâkim gruplar bulunmaktadır [100].

Şekil 2.19 Saltaire yerleşim planı [94]

Günümüzde çok fazla fonksiyonu bir arada bulunduran yerleşke, paydaş çeşitliliği, bölgenin kendi içinde yetişen dolayısıyla özgün dokunun devam etmesi gerekliliğinin farklında bireylerin süreçlerde yer alması gibi olumlu girdiler sayesinde günümüze en iyi şekilde aktarılabilmiştir [101].

Şekil 2.20 Saltaire günümüzde festivaller, kültürel ve sanatsal faaliyetler, çeşitli atölyeler, v.b. yoluyla birçok ziyaretçi ağırlamaktadır [102].

Karşımıza çıkan birçok dönüşüm projesinden farklı olarak Saltaire örneğinde kentin rehabilitasyonu, kentlinin sosyal doygunluğa eriştirilmesi ile başlayan uzun bir süreci kapsamaktadır. Üretimin durmasının hemen ardından başlayan dönüşüm 2000'li yıllarda kentin "Dünya Miras Listesi"ne girmesi ile birlikte sınırları ve amaçları daha keskin hatlarla belirlenerek devam etmiştir. Saltaire, özgün dokusu ve kullanıcısı ile birlikte dönüşümünü devam ettirmekte, kullanıcı katılımının sürece her noktada dâhil olduğu bir örnek teşkil etmektedir.

Günümüzde kent, lüks konutları ve alışveriş ve ofis yerleşimleri ile bir cazibe merkezi olarak pazarlanmasına rağmen, bir taraftan özgün kullanıcının hala varlığını sürdürebildiği, UNESCO "Dünya Miras Listesi" ve ERIH (Avrupa Endüstriyel Miras Rotası) kesişiminde yer alan önemli bir endüstriyel ve sosyal yerleşkedir.

2.4 Bölüm Sonucu

Tarihsel süreçte, yapıların işlevsel devamlılığını sağlamak amacıyla bakım ve onarımlarının yapılması bir zorunluluk; işlevini kaybeden yapılarda herhangi bir koruma yaklaşımı gözlemlenmemektedir. Günümüze gelindiğinde ise sosyal, ekonomik, teknolojik veya kültürel sebeplerden ötürü işlevini kaybeden yapılar; özellikle kent merkezlerindeki sıkışık yapı stoku içerisinde sağladığı farklı avantajlar nedeniyle kullanım dönüşümüne uğrayarak, yeni işlevlerle varlıklarını

sürdürmektedirler. Tarihi değere sahip olsun veya olmasın birçok yapıda gözlemlenen bu durum, kültürel mirasın korunumu ve sosyal hafızanın devamlılığı gibi özel durumlarından ötürü, kültürel miras olma özelliği gösteren yapılarda daha büyük hassasiyet gerektiren bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. İşlevsizleşmede mevcut yapının farklı nedenlerden ötürü işlevi karşılayamaz hale gelmiş olmanın yanı sıra, işlevin günümüz koşullarında tamamen yok oluşu da etkili olabilmektedir. İşlevini kaybeden yapılara farklı bir fonksiyonla yeniden kullanımı, fonksiyonun gerektirdiği dinamikler çerçevesinde yeni bir canlı-yer ilişkisini ortaya koyarak, farklı bir mekân algısı ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda yapılacak yeniden işlevlendirme çalışması mimari faaliyetlerin ötesinde, kişilerin belleğindeki kent kimliğine de etkileyeceğinden, sosyolojik, psikolojik ve kentsel alt yapısı da olan multidisipliner bir çalışmaya ihtiyaç duymaktadır.

İncelenen örneklerde "Ambler Boiler House" güncel sosyal sürdürülebilirlik ölçütleri ile değerlendirildiğinde zayıf çıktılar vermesine rağmen, geleneksel anlayışta temel ihtiyaçlar boyutuyla incelendiğinde bölgenin sağlıklaştırılması adına önemli bir örnek halini almıştır. Kullanım dönüşümü yoluyla tüm bölgenin sıhhileşmesi ve güvenlik ortamının sağlanması bölgeyi terk eden yerel halkın dönüşüne de ön ayak olmuş, geçmişteki sosyal dokunun devamlılığı sağlanmıştır. "Pearl Brewery" geçmişteki fonksiyonu, yapı ölçeği ve dönüşüm sonrası kazandığı işlevle "Bomonti Bira Fabrikası" için doğru referanslar verebilecek nitelikte bir kullanım dönüşümü örneğidir. Sahip olduğu fonksiyonel çeşitlilik, sosyal fonksiyonların fazlalığı ve yereli tanıtmadaki başarısı ile sosyal sürdürülebilirlik kıstaslarına güçlü cevaplar vermektedir. "Salt Mills" örneği ise büyük ölçekli bir dönüşümün öncü yapısı olarak dikkat çekmektedir. Örneklerin sosyal sürdürülebilirlik kıstaslarına verdiği cevaplar Tablo-2.7 ile özetlenmiştir.

Tablo 2.7 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve örnekler üzerinden okunması

Sosyal Sürdürülebilirlik Kıstasları	Mimari Tasarımdaki Karşılığı	Kullanım Dönüşümüne Dair Alt Başlıklar	İncelenen Örneklerdeki Karşılığı		
			Ambler Boiler House	**Pearl Brewery**	**Salt Mills**
Temel ihtiyaçlar	**Yapısal ve çevresel ihtiyaçlar**	**Bölgede sıhhileşme**	Kullanım dönüşümü ile birlikte bölgede hava ve su kirliliği engellenmiş, kanser oranı azalmıştır. Bölge asbestin izlerinden arındırılmıştır.	San Antonio Nehri'nin temizlenmesi ve gündelik hayata dâhil edilmesi için katalizör etki göstermiştir.	Bölge, her dönemde iyi korunduğu için herhangi bir tehdit barındırmamakla birlikte dönüşüm sıhhi dokunun devamlılığını sağlamıştır.
		Atıl durumdan kurtulma	Terk edilmiş ve konstrüksiyonel olarak da tehdit altında bulunan yapı, gündelik hayata kazandırılmıştır.	Yapı ve içinde yer aldığı 26 dönümlük arazi kullanım dönüşümü yoluyla atıl durumdan kurtarılmıştır.	Kentsel dokuda yalnızca üretim yapıları atıl duruma düşmüş, ancak farklı dönemlerde yapılan kullanım dönüşümü hamleleri tüm yapıların sürekli kullanılır durumda olmasına imkân sağlamıştır.
		Kentin gereksinimini karşılama	Yeni fonksiyon bölgede ekonomik canlanma ve istihdam artışına neden olmuştur.	EERE'nin "yeşil kentsel canlanma" adlandırdığı fonksiyonlu bir rekreasyon alanı ile kentin sosyalleşme alanı ve yeşil alan ihtiyaçları karşılanmıştır.	Kullanım dönüşümünün sürece yayılması bölgedeki endüstriyel yapılar, ihtiyaçlar doğrultusunda kullanım dönüşümüne uğramıştır.
		Güvenlik	Terk edilmiş bir kentin sahip olduğu güvenliksiz ortam ortadan kalkmıştır.	Atıl durumu düşen yapıyla birlikte ortaya çıkan demografik bozulmanın	Bölge kurulduğu dönemden itibaren sosyal sürdürülebilirlik ilkeleri

Tablo 2.7 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve örnekler üzerinden okunması (Devamı)

				önüne geçilmiş, kulanım dönüşümü ile birlikte kentli bölgeye dönüş yapmıştır.	göz önünde bulundurulduğu için güvenlik tehdidi hiç bir dönemde yaşanmamıştır.
Adalet	**Eşitlik**	**Erişimde eşitlik**		Yapının kent merkezinde konumlanması, her kesimden bireyin bölgeye erişimine imkân sağlamaktadır.	Bölgenin geçmişten gelen sosyal odaklı yapısı, yapı ve hizmetlere erişimde eşitlikçi bir tavır sergilemiştir. Kullanım dönüşümü yalnızca bu tavrın devamlılığını sağlamıştır.
		Fonksiyonel çeşitlilik		Açık alan kullanımlarının ön plana çıktığı, ofis, yeme içme mekânları, organik pazar, aktivite alanları, yeşil alanlar, yürüyüş yolları, konut gibi çok fazla fonksiyonu içinde barındırmaktadır.	Mesire alanlarından, eğitim yapılarına, sosyal fonksiyonların ön planda olduğu birçok yapı grubu yer almaktadır.
		Kapsayıcılık		Pearl Brewery işlevlendirme projesi, birçok farklı fonksiyonu içinde barındırırken; farklı sosyal sınıflardan, farklı yaş ve cinsiyetten tüm halka hitap etmektedir.	Tüm sosyal sınıfların ve yaş gruplarının bir arada kullanabileceği bir planlama anlayışı güdülmüş ve tasarımın ana girdisinin bu hedef olduğu kullanım dönüşümünün planlamasında da özellikle vurgulanmıştır.
Yer duygusu	**Mekâna aidiyet**	**Kolektif hafızanın korunması**	Bölgede endüstrinin simgesi niteliğindeki yapının korunması kentsel	Bölgenin geçmişten gelen izlerini simgesel ve fonksiyonel olarak devam ettirmekte, yerel	Dönüşümün çok uzun bir sürece yayılması ve bölgenin kendi yetiştirdiği bireyler tarafından

Tablo 2.7 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve örnekler üzerinden okunması (Devamı)

			belleğin devamlılığını sağlamaktadır.	kullanıcının hafızasındaki izleri korumayı hedeflemektedir.	gerçekleştirilmesi kolektif hafızanın korunmasında etkili olmuştur. Ayrıca kültürel hafızanın yaşatılmasına dair fonksiyonların varlığı süreci kolaylaştırmıştır.
		Geleneklerin sürdürülmesi		Yerel lezzetlerin tanıtılması, yaygınlaştırılması ve devamlılığı adına, kar amacı gütmeyen bir yerel pazar ve yerel lezzetler okulu barındırmaktadır.	Standartlar yükselse de bölgede endüstriyel yerleşim döneminden var olan ve geleneksel hale gelen festivaller devam ettirilmekte, yerel sanatçıların özgün eserleri mevcut sanat galerisinde sergilenmektedir.
Kimlik	**Kültürel mirasın devamlılığı**	**Geçmişin tanıtılması**		Yapının geçmişinde yüklendiği üretim fonksiyonu atölyeler ve tanıtımlar yoluyla yeni nesle aktarılmaktadır.	Geçmişe dair izler kentin genelinde korunmak ve tanıtılmaktadır. Ayrıca oluşturulan bir rotada ziyaretçilere geziler düzenlenmekte ve 1800'lü yıllardan günümüze uzanan sürecin hikâyesi aktarılmaktadır.
		Çevreyle uyumlu tasarım	Yapı kütlesel olarak eski oranlarıyla korunmuştur.	Kullanım dönüşümü çevresiyle birlikte ele alınmış, bölgeyle fonksiyonel veya kütlesel tezat teşkil edecek müdahalelerden kaçınılmıştır.	Günümüzde bölgeye eklenen rezidans ve ofis yapıları mevcut olmakla birlikte kentsel dokuda hissedilmekte, çevresel bütünlüğe uyum sağlamaktadır.

Tablo 2.7 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve örnekler üzerinden okunması (Devamı)

		Yapısal bütünlüğün korunması	İç mekân müdahaleleri ile kullanılan alanlar artırılmış, ancak yapısal bütünlük korunmuştur.	Yapıya müdahale ve ekler (annex) minimum düzeyde tutulmuş, yapının görsel bütünlüğü korunmuştur.	Geçmişe dair yapı stoku %1'lik bir kayıpla korunmuştur. Mevcut yapılardaki kullanım dönüşümü hamleleri, geri dönüşü mümkün, sökülebilir ve bütünü bozmayacak tutulmuştur.
Demokrasi	**Katılımcılık**	**Tasarım sürecine paydaş katılımı**	Atıl durumdaki yapının sağlık açısından tehditler barındırması; sürece gönüllü grupları gibi yerel katılımcılardan, çevre örgütleri gibi uluslararası katılımcılara uzanan geniş bir paydaş kitlesini ortaya koymuştur.	Kullanım dönüşümü SARBP kapsamında ele alındığı için merkezi ve yerel yönetim organları süreçlerde aktif rol almış; bunun yanı sıra bölgeye hâkim yerel sivil toplum örgütleri ve vakıflar sürece dâhil edilmiştir.	Kentin dönüşümünde çok fazla yerel ve merkezi paydaş yer almaktadır. Paydaş yapısının şirketler düzeyinde olduğu gözlemlense de her bir şirket sahibi veya yöneticisinin yapı bünyesinde yer alan "Shipley College" kökenli oluşu, temelde yerelin dönüşüme katıldığını göstermektedir.
		Sosyal etkinliklere kentli katılımı		Sivil toplum örgütleri ve vakıfların kullanımına tahsis edilen çalışma birimlerinde halk tarafından aktif katılımın sağlandığı etkinlikler düzenlenmektedir. Tesisin bütününü yerel halk gündelik yaşam pratiğinde kullanmaktadır.	Geçmişten gelen birçok sosyal ve kültürel etkinlik günümüzde devam ettirilmektedir. Etkinliklerin geleneksel leşmesi ve tanıtılması yoluyla yerel halkla birlikte komşu bölgelerden de kullanıcıları bölgeye çekmektedir.

3
Bomonti Semti ve Bomonti Bira Fabrikası

Çalışmanın bu bölümünde İstanbul'un en eski endüstri arkeolojisi örneklerinden biri olan Bomonti Bira Fabrikası Yerleşkesi ve kullanım dönüşümünün ardından kazandığı yeni kimlik kendi bağlamı özelinde incelenecektir. Bomonti semti kozmopolit yapısı, sanayi ve konut yerleşiminin iç içe geçmiş düzeni ile İstanbul'da modernleşme ve sanayileşmenin önemli tanıklarından biri niteliğindedir. Bir dönemin sanayi yerleşiminden günümüz kentinde beyaz yakalının kısa veya orta vadeli yerleşim bölgesine evirilen Bomonti semtinin ve Bomonti Bira Fabrikası'nın tanıtılması bu bölümün birinci kısmını oluşturmaktadır. Alan çalışması adı altındaki ikinci kısımda bölge kullanıcısı ile yapılan görüşme sonucu elde edilen bulgular üzerinden Bira Fabrikası'nın yeri ve sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisi değerlendirilecektir.

3.1 Bomonti Semti Tarihsel Gelişimi

İstanbul'un ilk endüstri yerleşimlerinden biri niteliğindeki Bomonti semti, Avrupa yakasının Şişli İlçesi'nde, Sıracevizler Caddesi, Feriköy Fırın Sokağı ve ismini üzerine kurulduğu Baruthane Deresinden alan Akar Caddesi kesişiminde konumlanmaktadır (Şekil-3.1).

Kurulduğu dönemlerde eski İstanbul sınırı göz önünde bulundurulduğunda kent çeperinde ancak merkezlere de yakın bir konumda yer alan semt, tarihsel süreçte kent sınırlarının yeniden tanımlanması ile İstanbul'un kalbinde konumlanır hale gelmiştir (Şekil-3.2). Süreç incelendiğinde konumu ve kent içi merkezlere yakınlığı nedeniyle Bomonti her dönem gözde bir yerleşim alanı olmuştur. Doğal çevrenin getirdiği tanımlı sınırlar bölge sınırlarının genişlemesine olanak vermediği için yayılmacı bir yerleşim politikası izlenememiş, semt kurulduğu günden bugüne aynı coğrafi sınırlarda varlığını sürdürmüştür.

Şekil 3.1 Necip Bey Haritaları'nda İstanbul ve Bomonti

Tümertekin 1967 tarihli çalışmasında Bomonti semtini İstanbul'un kendiliğinden ortaya çıkan ve zaman içinde bu algıyı oturtarak kabul ettiren bir sanayi bölgesi örneği olarak tanımlamıştır. Bu kabul ettirmede şüphesiz ki gelişen ve değişen kentsel dokuyla paralel olarak yaşadığı iç dinamiklerindeki evrimin rolü büyüktür [32]. Doldur çalışmasında bu evrimi önceleri çeperde konumlanan ve "şehir kenarı sanayi bölgesi" ismiyle adlandırdığı bir geçmişten, çeperin genişlemesi ile yerleşim alanları tarafından sarmalanmış bir "kent içi sanayi bölgesi"ne dönüşme süreci olarak nitelemiştir [103].

Şekil 3.2 Bomonti'nin İstanbul'daki konumu

Semtin en eski sanayi tesisinin semte ve bulunduğu sokağa da ismini veren Bomonti Bira Fabrikası olduğu bilinmektedir. Bomonti Kardeşler'in 1900'lerin başlarında Feriköy'deki atölyelerini semte taşıması ile bölgenin sanayileşme süreci başlamıştır. 1950'li yıllara kadar bira fabrikasının yanı sıra yeni sanayi tesisleri bölgede kendini göstermeye başlasa da bu kuruluşların tamamı tekil teşebbüslerdir ve belirli bir bölgesel planlamaya tabi değildirler. İlk defa 1950'lerde Henry Prost'un danışmanı olduğu bir ekip tarafından hazırlanan sanayi planında bölge bir sanayi bölgesi olarak tanımlanmıştır (Şekil-3.3) [36].

Şekil 3.3 Prost'un İstanbul için önerdiği İstanbul planlaması ve 10 yıllık süreçteki öngörüsü [104]

Bölgenin sanayi bölgesi olarak tanımlanması ve 60'lı yıllardan sonra imar planlarına da "sanayi bölgesi" olarak işlenmesi yalnızca komplike üretim tesislerinin yer aldığı Organize Sanayi Bölgesi algısı yaratsa da kendiliğinden gelişen bir sanayi bölgesi olmasının verdiği etkiyle karma kullanımlı bir semt olma özelliğini hiçbir zaman kaybetmemiştir. Bölgede yer alan üretim tesisleri küçük ölçekli ve "hafif sanayi" olarak tabir edilebilecek kent içi sanayi tesisi ve atölye niteliğindeki yapılardır. Tümertekin çalışmasında; bölgeyi üretim faaliyetlerine yeni başlayan girişimciler için, pazarın içinde, iş gücü ve hammadde temininin minimum efor ve maliyetle çözümlenebildiği bir konumda olması nedeniyle bir başlangıç noktası, "fidanlık" olarak tanımlanmaktadır [32]. 1966 yılındaki "Sanayi Nazım Planı" nda bölge sanayi bölgesi olarak tescillenmiş, 1973'te Boğaziçi Köprüsü'nün faaliyete geçmesi ile birlikte konumu değer kazanmış ve 90'lı yıllarda hazırlanan imar planı ile bölgenin konut ve

ticaret fonksiyonları ile işlevlendirilmesi önerilmiştir(Tablo-3.1).

Tablo 3.1 Bomonti'yi etkileyen plan kararları ve tarihsel dizilimi

Onama Tarihi	Plan ismi
1954	Beyoğlu Nazım İmar Planı (BNİP)
1966	İstanbul Sanayi Nazım Planı (İSNP)
1980	İstanbul Metropolitan Alan Nazım Planı (İMANP)
1989	Şişli Dolapdere Piyalepaşa Bulvarı ve Çevresi Nazım İmar Planı
1994	Şişli Dolapdere Piyalepaşa Bulvarı ve Çevresi Revizyon Nazım İmar Planı
1998	Bomonti Bira Fabrikası 1018 ada 1 nolu parsele ait Turizm Merkezi ilanı
1998	Bomonti Bira Fabrikası'na ait 1018 ada 1 nolu parselde yer alan taşınmazın kültür varlığı olarak tescili
2005	Şişli Dolapdere Piyalepaşa Bulvarı ve Çevresi Revizyon Nazım İmar Planı
2006	Şişli Dolapdere Piyalepaşa Bulvarı ve Çevresi Uygulama İmar Planı

Bu kapsamda bölge tarihçesi temelde 4 temel dönemde incelenebilmektedir. Sanayi faaliyetlerinin müstakil olarak başladığı ve ilk sanayi imar planına kadar uzanan 1966 öncesi dönem, Boğaziçi Köprüsü'nün de etkisi ile sanayi faaliyetlerinin arttığı 1966-1980 yıllarını kapsayan sanayi bölgesi dönemi, 1980 sonrası başlayıp Bomonti Bira Fabrikası'nın tescilli yapı statüsü kazandığı ve 2006 yılında dönüşüm projelerinin başlaması ile sonlanan 1980-2006 arası atölyelerin artış gösterdiği dönem ve günümüze uzanan 2006 sonrası kentsel dönüşüm dönemi bu ana başlıkları oluşturmaktadır.

3.1.1 1966 Öncesi Erken Sanayi Dönemi

Bölgenin en eski sanayi tesisi olarak dile getirilen Bomonti Bira Fabrikası 1892 tarihinde faaliyete geçmiş olsa da Sandalcı tesisin tarihçesini araştırdığı eserinde, bu bölgeyi seçme nedenleri arasında, bölgedeki mevcut bulunan diğer fabrikalardan bahsetmektedir [105]. Bu da aslında tesisin en eski olmadığı ancak nitelikli bir fabrika yapısı olarak bir ilk olduğu sonucunu doğurmaktadır.

1800'lerin sonuyla tarihlenen Bomonti Bira Fabrikası, Cumhuriyet'in ilk yıllarına değin bölgedeki tek fabrika yapısı olarak varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyet'le birlikte bölgede çikolata ve tekstil fabrikalarının kurulmasıyla bölgedeki sanayi hareketliliği artmıştır. Plansız şekilde birer birer artan fabrika sayısı bölgenin zamanla sanayi bölgesi olarak anılmasına neden olmuş, nihayet 1950'lerde bölge yerel yönetimler tarafından gündeme gelmeye başlamıştır [32, 106].

İlk dönemlerde bölge plansız bir şekilde; Beyoğlu, Şişli gibi pazar tabir edilebilecek bölgelere yakınlığı, sanayi tesisi kurmak için elverişli geniş boş arazilerin fazlalığı, iş gücü temininin kolaylığı gibi faktörlerin etkisi ile kendiliğinden ortaya çıkan bir sanayi yerleşkesi olarak kendini ortaya koymuştur. Dönemin ulaşım ağları ve teknikleri göz önünde bulundurulduğunda, bölgeye hammadde ve ürün sevkiyatının zorluğu kuruluş aşamasında ulaşım koşullarının rol oynamadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır [32].

Şekil 3.4 1924 tarihli Pervititch sigorta haritalarında Bomonti semti [107]

Semtte faaliyet gösteren sektörlerin içki, tekstil, çikolata gibi dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda ihtiyacın ötesinde lüks tabir edilebilecek ve üst gelir düzeyi kesime hitap eden sanayi kolları olması ve üst gelir düzeyin ikamet bölgelerinin Bomonti'ye yakınlığı, Bomonti'nin bu kollar için tercih edilmesini açıklayabilecek nedenlerden yalnızca bir tanesidir. Bomonti Bira Fabrikası özelinde incelendiğinde, fabrikanın hitap ettiği kesim dini gerekçelerden ötürü Müslüman halktan ziyade gayrimüslim kesimdir. Bu nedenle de gayrimüslim nüfusun yoğun olduğu bir noktada konumlanmak fabrika için önemli bir stratejidir. Bölgenin yatırımcısı olarak tanımlayabileceğimiz kuruluş sahiplerinin de genellikle gayrimüslim kesimin ferdi olması ve Bomonti'nin bu kesimin yaşadığı bölgeye yakın bir konumda yer alması, özellikle Ermeni ve Rum kökenli gayrimüslim yatırımcı için ikametine yakın iş yeri avantajı sağlamıştır. Aynı zamanda fabrikada çalışacak ucuz işçi ihtiyacını

karşılayabilecek Feriköy, Kasımpaşa gibi işçi yerleşimi olarak anılan semtlerin bölgeye yakınlığı bir başka avantajdır [103]. Bölgede bostan olarak tabir edilen boş ve ucuz arazi yoğunluğunun fazla oluşu ilk dönem kurulan fabrikaların geniş araziler içerisinde birbirinden kopuk olarak yerleşmesine olanak sağlamıştır. 1955 yılına gelindiğinde bölgede faaliyet gösteren 30 adet tesis olduğu bilinmektedir.

1954 yılında onaylanan "Beyoğlu Nazım Planı" Kağıthane Deresi ve Kasımpaşa arasını 1. sınıf sanayi bölgesi olarak tanımlarken, Abide-i Hürriyet, Levent ve Bomonti 2. ve 3. sınıf sanayi bölgesi olarak planlamıştır [36]. Bu tarihi takip eden yıllarda planlı bir sanayileşme gözlemlenmekte; ancak sanayi bölgesi olmanın bir getirisi olarak Anadolu'dan gelen göç hareketleri ile çeperlerde ortaya çıkan gecekondulaşma da hızlanmaktadır. 1954 tarihli planın bir başka getirisi olarak; kentin mevcut gelişme eğilimi göz önünde bulundurulup planlamaya yansıtılırken, konut yerleşimine ayrılan alanlarda hiçbir suretle sanayi kuruluşuna izin verilemeyeceği açıkça belirtilmiştir [106].

1955'te hazırlanan "İstanbul Sanayi Bölge Planı" şehir içindeki ağır sanayinin yeni alanlara nakli öngörmekteyken; bir önceki planda varlığı onanan Bomonti, sanayi bölgesi olmaktan çıkarılmıştır. Ancak yapılan düzenlemeler ardından, Bomonti yeniden sanayi bölgeleri grubuna dâhil edilmiştir [36].

Bölgenin, bir sanayi bölgesi olarak resmen tanınmasının ardından sanayi hareketi hızlansmıştır. Bununla beraber, İstanbul genelindeki hızlı kentleşme sonucu şehrin büyümesinin ardından, bölgenin merkeze yakın ancak kent dışı olarak tanımlanan konumu yok olmuştur. Merkezde konumlanır hale gelen Bomonti'de, boş araziler yok denecek kadar azalmış, semt eski ucuzluğunu kaybetmiştir. Geniş arazilerde konumlanan fabrika yapılarına sıkışık parsellerde yan yana inşa edilen çok katlı atölyeler eklenmiştir.

60'lı yıllara gelindiğinde bölgedeki sanayi nüfusu artış göstermiş olsa da, semtte sanayi bölgesi algısının yarattığı gibi yalnızca atölye ve fabrikaların yer aldığı bir sanayi bölgesinden ziyade konut ve sanayi kuruluşlarının bir arada konumlandığı homojen bir yapılaşma gözlemlenmektedir. Sıkışık kent dokusu, mevcut coğrafi çeperler ve ağır sanayinin ihtiyaç duyacağı temel ulaşım akslarına olan uzaklık bu noktada kent kimliğinin kaybedilmemesi adına bir avantaj olarak değerlendirilebilmektedir.

3.1.2 1966 – 1980 Arası Sanayi Dönemi

1966 yılında İstanbul Belediye Meclisi'nin hazırladığı "İstanbul Sanayi Nazım Planı"nda Bomonti, Şişli'nin 2. büyük sanayi bölgesi olarak görülmektedir. İSO'nun

1966 yılı verilerine göre Bomonti'de odaya kayıtlı 119 adet sanayi tesisinin varlığı bilinmektedir. Bölge'de küçük ve orta ölçekli işletmeler her dönemde olduğu gibi yoğunluğunu korumakla birlikte, 50'den fazla işçi barındıran tesis sayısı yalnızca 36 fabrika ile sınırlıdır [32].

1966 sonrası iş kollarında çeşitlilik ortaya çıkmış; mevcut gıda ve tekstil sektörüne; elektrik ve otomotiv yedek parça, mobilya, optik gibi farklı sanayi kolları eklenmiştir. Ancak yeni eklemlenen iş kolları da bir öncekiler gibi hafif sanayi denilebilecek ve konut yerleşimi ile uyum içinde varlığını sürdürebilecek niteliktedir.

Tablo 3.2 1966 İSBP Şişli ilçesine bağlı sanayi bölgeleri [36, 108]

Sanayi Alanı	**Yüz ölçümü (ha)**
Levent	50 ha
Bomonti	21,6 ha
Levent Oto Sanayi	9,2 ha
Toplam	**80,8 ha**

Kentsel rantın artması, bölgenin merkezi bir konumda kalması ve coğrafi çeperin büyümeye izin vermemesi, büyük sanayi kuruluşlarına daha büyük sanayi bölgelerine taşınmanın teşvik edilmesi gibi nedenlerden büyük veya büyümekte olan kuruluşlar Kağıthane, Levent gibi bölgelere taşınmıştır. Bomonti'de ise içinde birden fazla imalathane barındıran çok katlı hanlarda sanayi faaliyetleri devam etmiştir. Bu nedenle sanayi tesisi sayısı artmış gibi görünse de kuruluşlar görece küçük işletmelerdir. Bu nedenle Tekeli çalışmasında bölgeyi sektöre yeni atılan sanayi kuruluşlarının tercih ettiği bir "kuvöz" olarak nitelemektedir [106]. Tekeli'den yaklaşık 40 yıl önce Tümertekin de benzer bir tanımlama yapmış ve bölge için "fidanlık" terimini kullanmıştır [32].

1973 senesinde faaliyete geçen Boğaziçi köprüsü ile birlikte bölge yeni bir özelliğe daha kavuşmuş, ana ulaşım aksları üzerinde bir konum kazanmıştır. 1970'lerin sonunda devreye giren Piyalepaşa Bulvarı ile bölgenin çehresi yeniden değişmiştir.

1970 ve 1980 tarihli hava fotoğrafları incelendiğinde görülmektedir ki; semtin güney batı kesimlerinde Baruthane Deresi kıyılarındaki yeşil bant gecekondu yerleşimi halini almıştır. Bölgedeki yeşil arazilerin; Bomonti Bira Bahçesi, Fransız Fakirhanesi'nin bahçesi gibi özel mülklere ait yeşil alanlar ile imara kapalı ve coğrafi şartların elverişsizliği nedeni ile gecekondu yapımı için tercih edilmeyen alanlarla sınırlı kaldığı gözlemlenmektedir(Şekil-3.5, Şekil-3.6).

Şekil 3.5 Bomonti Semti 1970 tarihli hava fotoğrafı [109]

Şekil 3.6 Bomonti Semti 1982 tarihli hava fotoğrafı [109]

3.1.3 1980 – 2006 Arası Çözülme Dönemi

Boğaziçi köprüsünün faaliyete geçmesininin ardından rantın artışı yatırımcıların bölgeye bakışını değiştirmiştir. Tekeli 1980'lerin başında yapılan sayımda; bölge sanayisinin %50'lik bölümünün kiralık binalarda üretime devam ettiklerine ve mevcut tesislerinin büyüyen sanayi eğilimini karşılayamaması gerekçesi ile yeni bölgelere taşınma isteğine dikkat çekmiştir [106]. Üretim büyük oranda çok katlı işhanlarında, katlara yayılmış olarak devam etmektedir. Bölge'yi Tümertekin'in tabiri ile fidanlık olarak kullanan birçok sanayi firması kendini gerçekleştirmelerinin ardından daha geniş tesislere ihtiyaç duydukları için yeni sanayi bölgelerine taşınmışlar, bir kısmı bölgedeki mevcut yapılarını kent içi irtibat noktası olarak korumuştur [103]. Üretim tesislerini farklı bölgelere taşımış olmalarına rağmen fabrika satış birimi, yönetim ve muhasebe birimi gibi belirli fonksiyonlarını hala semtte barındırmayı sürdüren büyük firmaların bu tavırları kuruldukları bölgedeki varlığını ve semte dair kurumsal hafızalarını koruma isteği ile açıklanabilmektedir.

1980 tarihli "İstanbul Metropolitan Alan Nazım Planı" ile Bomonti ve yakın çevresi sanayi, konut ve MİA (merkezi iş alanı) olarak planlanmıştır. Bölge için daha önemli olan plan kararları ise 1989 tarihli "Dolapdere Piyalepaşa Bulvarı ve Çevresi Nazım

İmar Planı" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu plan ile bölgenin yeşil bandı olarak korunan iskân dışı alanların orta yoğunluklu konut bölgesi olarak önerilmesi kentin silüetini önemli oranda değiştirecek bir adımdır. Yine aynı planda Bira Fabrikası ve çevresi için MİA önermesi yapılmıştır [36].

1990'lı yıllarda Bomonti Bira Fabrikası'nın da üretime son vermesi ile bölgedeki sanayi faaliyetleri yerini tamamiyle küçük sanayiye devretmiştir. Bomonti Bira Fabrikası örneğinde görüldüğü gibi kimi büyük tesisler atıl duruma düşerken, birçok eski büyük fabrika binası da katlarının kiralanması ile birden fazla küçük atölyeyi içinde barındıran yapılara dönüştürülmüştür.

1990'ların sonunda kent içi yapılaşma irdelendiğinde coğrafi çeperler, mevcut bitişik nizam yoğun yapılaşma ve kent içi dar ulaşım aksları kentsel kimlik açısından bir avantaja dönüşmüş; yapısal dönüşüm yavaş ilerlemiştir. Ancak çeper bölgeler yeni plan kararları doğrultusunda daha hızlı büyük bir yapılaşmaya sahne olmuştur. Nihayetinde 1994 yılında onaylanan "Dolapdere Piyalepaşa Bulvarı ve Çevresi Revizyon Nazım İmar Planı" Bomonti ve çevresini sanayi kimliğinden arındırıp; kültür, turizm, ticaret, sosyal aktivite, iş sahası, konaklama gibi mekânların bir arada bulunacağı bir fonksiyonla planlamıştır.

Tablo 3.3 1989 ve 1994 tarihli Nazım İmar Planları ve fonksiyon dağımlımlarındaki dönüşüm [36]

Plan Fonksiyonu	**1989 Tarihli İmar Planı**	**1994 Tarihli İmar Planı**
Dini Tesis Alanı	150,00 m^2	4.771,98 m^2
Turizm Merkezi Alanı	-	3.358,32 m^2
Kültürel Tesis Alanı	2.594,50 m^2	9.875,73 m^2
Kentsel Hizmet Alanı	14.506,65 m^2	10.199,33 m^2
Mezarlık Alanı	15.208,09 m^2	14.275,26 m^2
Park Alanı	154.228,78 m^2	124.202,70 m^2
Sağlık Tesisi Alanı	21.174,94 m^2	15.773,85+18.374,90 m^2
Konut Alanı(D)	183.401,41 m^2	633.119,80 m^2
Konut Alanı(K)	323.189,15	-
Merkezi İş Alanı	392.153,92 m^2	228.508,00 m^2
Konut+Ticaret	-	5.913,44 m^2
Yol	64.903,51 m^2	85.754,00 m^2

1989 ve 1994 tarihli plan kararları karşılaştırıldığında yeşil alan miktarındaki azalma dikkat çekmektedir. Turizm ve kültürel faaliyet alanları artarken, kentsel hizmet alanı

azalma göstermiştir. Plandaki en büyük değişim ise konut alanına ayrılan bölümde gözlemlenmektedir. 1998 yılında Bomonti Bira Fabrikası ve ek yapılarının turizm merkezi ilan edilmesi ve aynı sene yapının taşınmaz kültür varlığı olarak tescili bölgenin çevresinin değişmesinde itici güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 3.7 1989 tarihli Dolapdere Piyalepaşa Bulvarı ve Çevresi Nazım İmar Planı ve günümüz Bomonti haritasının süperpozesi

2002 yılında “Şişli Bomonti Turizm Merkezi” ismiyle ilan edilen alan, semtin birçok kimlik yapısını da sınırları içerisine almakta; alan sınırları dışındaki kent parçaları göz ardı edilerek bağlamdan kopuk bir planlama anlayışı gütmektedir. ŞBTM kapsamındaki belli başlı yapıları sıralamak gerekirse; öncelikle Bomonti Bira Fabrikası, Fransız Fakirhanesi, İplik Fabrikası, günümüzde MSGSÜ Bomonti Kampüsü olarak faaliyet gösteren ancak plan çıktığı dönemde inşası devam etmekte olan parsel, Feriköy Halk Pazarı alan dâhilindeki yapılardandır.

3.1.4 2006 Sonrası Kentsel Dönüşüm Dönemi

2006 yılında “Şişli Dolapdere Piyalepaşa Bulvarı ve Çevresi Uygulama İmar Planı”nın devreye girmesi ile bölge yeniden MİA olarak önerilmiştir. Ancak planın en can alıcı noktası kent kimliği için önemli yapılar barındıran ve bu yapıların birbirine çok yakın konumlandığı semtte gabari serbestliğinin önerilmesidir. Planda MİA alanında Emsal:3.00, H:serbest olarak belirtilmiştir [36].

1999 depremi ardından yapıların güçlendirilmesi ve depreme dayanıklı hale getirilmesi amacıyla ortaya atılan ancak büyük inşaat firmaları tarafından kentsel ranta hizmet için kullanılan kentsel dönüşüm furyası, bölgedeki gabari serbestliği avantajını da kullanarak Bomonti kent kimliğine tarihindeki en hızlı değişimini yaşatmıştır. 2006 planı ardından inşa edilen ilk yapı olarak Anthill Rezidans, 2007 yılında kent siluetinde kendini gösterirken, bağlamdan kopuk, kent kimliğinden ayrışan tavrıyla eleştirilmiş; ancak bu eleştiriler devamında inşa edilecek “rezidans” yapılarını engelleyici olamamıştır(Şekil-3.8).

Şekil 3.8 Bomonti Semti 2016 tarihli hava fotoğrafı [109]

3.2 Bomonti Semtinde Demografik Yapı

Osmanlı’nın batılışma dönemleri olarak da anılan 17. ve 18. yüzyıllar boyunca batı kültürünün İstanbul’daki prototipi İstanubul’un Beyoğlu ilçesidir. Bu batılı yaşam tarzı zamanla komşu ilçe Şişli’de de hissedilir hale gelmiştir. Ancak batılılaşma hareketinin

tam anlamıyla Şişli'yi etkilemesi Bozdoğan'a göre erken 19. ve erken 20. yüzyıl'ı bulmuştur. Pera'nın komşusu Pangaltı ve Tatavla en eski mahalleler olarak bölgedeki ilk yerleşimlerdir [110].

1800'lerin sonralarında bölge Yahudi, Rum ve Ermeniler'in yoğun olarak yaşadığı bir semt olarak tanınır hale gelmiştir. Özellikle Feriköy 1870'lerde meyhaneleri ve içkili gazinoları ile anılmaktadır [111]. Nitekim Bira Fabrikası'nın bu bölgede kurulmasındaki temel gerekçe de içki kullanıcısı gayrimüslim vatandaşlara yakın olma çabasıdır. 20. Yüzyıl başlarında bölgede inşa edilen 4-5 katlı art deco apartmanlar sosyal hayatın değişimindeki ilk adımdır. Bir dönem konaklarda yaşayan üst gelir düzeyindeki bir grup Şişli'nin batılı yaşam tarzını yansıtan bu apartmanlara taşınmıştır. Ancak bu yapılaşma sanayi bölgesi içerisinde değil Şişli merkezi veya Pangaltı'ya yakın bölgelerde konumlanmaktadır. Hacıhasanoğlu çalışmasında; bu dönem yazılan birçok romanın, Şişli genelindeki bu yeni apartman kültürü ve sosyal tabakalaşmayı konu edindiğinden bahsetmektedir [112]. Hatta 1933'te sahne almaya başlayan ve günümüzde dahi popülerliğini koruyan "Lüküs Hayat" oyunu *"...Şişli'de bir apartıman, yoksa eğer halin yaman..."* sözleriyle dönemin sosyal yapısını özetlemektedir.

Bölgede gayrimüslim gruplara ait eğitim ve sağlık tesisleri ile ibadethaneler Bomonti'nin yerli halkı ve etnik kökenleri hakkında bilgi vermek adına iyi örneklerdendir. Bu yapılar arasında Surp Vatanants Kilisesi, Fransız Fakirhanesi, Fransız La Paix Hastanesi, Bulgar Hastanesi, Notre Dame De Sion ve Saint Michel Fransız Liseleri yer almaktadır.

Ucuz ve boş arazi yoğunluğu nedeniyle küçük sanayi için tercih edilen bölgede; sanayinin gelişmesi ve batılılaşma hareketinin etkisi ile 2 farklı göç grubu ortaya çıkmıştır. Bomonti'deki yerleşim düzeni hem batılılaşmanın etkisi, hem de artan nüfus yoğunluğuyla değişmiştir. Osmanlı'dan beri etnik kökenli halkın yoğun olduğu bölge, sanayi hareketi ile işçi kesimin de yoğunlaşmasına sahne olmuştur. Bu dönemde Hacıhasanoğlu'nun 2006 tarihli çalışmasında "Batılılaşmış Müslüman" olarak adlandırdığı orta gelir düzeyindeki Müslüman grup ve bölgenin yerlisi gayrimüslim halkın bir arada yaşadığı yeni bir kozmopolit kent yapısı ortaya çıkmıştır. Bir diğer taraftan da sanayileşmenin etkisiyle bölgeye göç eden alt gelir düzeyindeki işçi grubu kent çeperinde inşa ettikleri gecekondularla kendi yaşam alanlarını oluşturmuşlardır.

1970'lerde ortaya çıkan yeni bir göç dalgası ile ise bölgedeki işçi gecekonduları el değiştirerek dar gelirli göç grubunun konut ihtiyacına yönelik kullanılmıştır [113]. Gayrimüslim yoğunluğu incelendiğinde bölge yerlisinin varlığını koruduğu; ancak genç gayrimüslim nüfusun bölgeyi terk ettiği gözlemlenmektedir [112]. Öğüt'ün

Bomonti'de geçen ilk gençlik yıllarını anlattığı eserindeki *"Minareleri, gökyüzüne dikilmiş kılıç siluetleri gibi görünen camilerden yayılan ezan sesine karışan çan sesleri, birlikte ve yan yana yaşıyor olduğumuzun kutsal işareti, ruhani sedasıydı"* ifadeleri bölgenin çok dinli yapısının bu yıllarda halen devam ettiğinin kanıtıdır [39].

Günümüzde demografik yapı incelendiğinde; gayrimüslin nüfusun oranı azalsa da varlığını koruduğu gözlemlenmektedir. Sanayi bölgesi kimliği ile özdeşleşen ve çeperlerde konumlanan gecekondu yerleşimleri dar gelirli vatandaşların ikamet bölgelerindendir. Ancak 2006 sonrası hız kazanan ve kimliğin değişmesinde en büyük faktör olan kentsel dönüşüm, özellikle bu bölgeler için soylulaştırmayı beraberinde getirmiştir. Son yıllarda bölge konumunun önem kazanması yeni bir göç dalgasını beraberinde getirmiştir. Orta-üst gelir düzeyinde, işine ve tüm sosyal olanaklara yakın oturmak isteyen, kısa veya orta vadeli bir ikamet planlayan bu yeni kullanıcı profili; geçmişten günümüze kimliğin devamı niteliğindeki yüksek tavanlı az katlı apartman dairelerini tercih etmektedir [114]. 2006 sonrası plazalaşma ile bölgeye gelen üst gelir grubu kullanıcı ise kent içinde izole bir hayatı tercih etmektedir. Bu yeni kullanıcı grubu içerisinde bölgenin marka değerini ön planda tutan Türk kökenli vatandaşların yanı sıra, Arap kökenli üst gelir düzeyindeki kullanıcılar da yer almaktadır.

3.3 Bomonti Bira Fabrikası

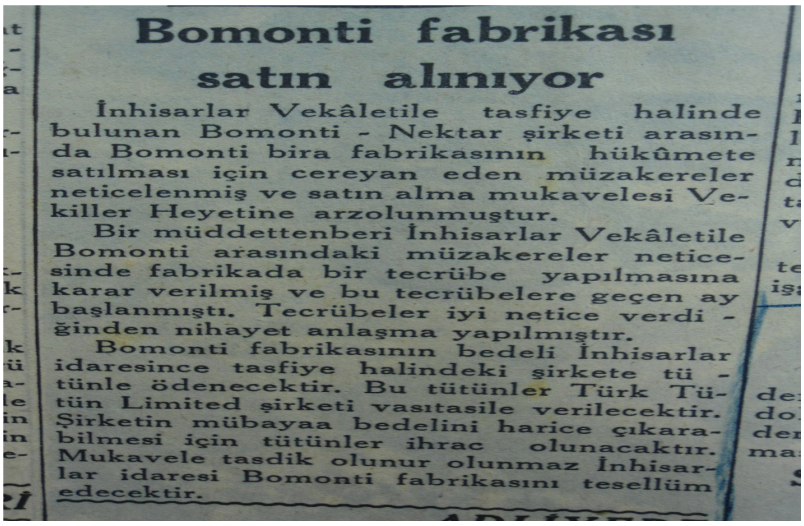
Osmanlı'da iktisadi gelişmelerin ve özel yatırımların en önemli temsilcilerinden olan Bomonti Bira Fabrikası, dönemin modern tekniklerini kullanarak üretim yapan ilk tesisidir [37]. İlk dönemler Feriköy'de faaliyet gösteren Bomonti ailesi, üretimi genişletmek ve üst fermante bira üretebilmek adına daha büyük bir tesis arayışına girmiş; ucuz ve boş arazi, ucuz iş gücü ve pazara yakınlık gibi avantajları nedeniyle Bomonti semtinde konumlanmayı tercih etmişlerdir. Yarım yüzyıllık bir maceranın ardından Tekel'e devredilen yapı kurulduğu bölgeye de ismini vermiş, 1991 yılında ise tamamen terkedilmiştir. 1998 yılında taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmesinin ardından, yakın geçmişte işlevlendirilerek yeni bir kullanıcı grubuna hizmet verir hale gelen fabrika yapısı; kurulduğu dönemden günümüze kentin geçirdiği sosyal ve kültürel dönüşümün en önemli tanıklarından biridir.

3.3.1 Fabrika'nın Kuruluşu ve Tarihçesi

Bomonti Bira Fabrikası'nın faaliyete geçmesi ile ilgili farklı kaynaklarda farklı tarihlerden bahsedilse de Tanyeli 1895 Bomonti'deki fabrikanın erken dönem yapılarının varlığını belirtmiştir [37]. Sağlam'ın Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden aktardığı bilgiye göre Bomonti Kardeşler'in Haziran 1891 tarihli ruhsat müracaatları

bilinmektedir. Başvurularında *"...yerleşimden uzak, bakla tarlası olarak bilinen araziyi kiraladıklarını ve bira fabrikası inşa etmek istediklerini..."* belirten Bomonti Kardeşler'in talebi aynı yılın Ağustos ayında kabul edilmiştir [111]. Kurulduğu yıllarda yalnızca üst fermente bira üretim yapan fabrika, 1908 yılında yapıya soğutma ünitelerini de ekleyerek, alt fermente bira üretimine de başlamıştır. Aynı yıl ülkenin buz imtiyazını da eline geçirmiştir. 1909 yılına gelindiğinde pazarın büyüklüğünü, Bomonti'nin rakipsizliğini ve talep yoğunluğunu fark eden Nektar Bira Fabrikası, Büyükdere'de kurduğu tesisle bira piyasasına girmiştir. Oluşan rekabet ortamı bir süre sonra bira fiyatlarının maliyetin altına düşmesine, bu nedenle de her iki firmanın da zarara uğramasına yol açınca; 1912 yılında firmalar birleşme kararı almış ve Bomonti-Nektar ismiyle faaliyetlerine devam etmiştir [35]. Aynı yıl nakliyat ve muhafazanın ortaya çıkardığı sorunları bertaraf etmek adına, Aydın'da da bir bira fabrikası kurulmuştur. Başlarda Bomonti'deki tesisin bir şubesi konumundaki Aydın Fabrikası bir süre Bomonti'den sökülerek gönderilen teçhizatın da yardımı ile kendi malt üretimini de gerçekleştirerek 1928 yılına kadar bağımsız üretime devam etmiştir [38]. Dönemin ünlü "Bomonti Rakısı" da yine bu tesislerde üretilmiştir.

1926 yılında faaliyete geçen içki Tekel'i, Bomonti Bira Fabrikası için kırılma noktası niteliğindedir. Bu yıla kadar Türkiye'deki tek bira üreticisi olan fabrika Tekel İdaresi'ne bağlanmış, içki üretim hakkı bu dönemde Tekel tarafından Polonya menşeili bir firmaya devredilmiştir. Ancak bu şirketin tahahhütünü yerine getiremeyip dağılması üzerine fabrikanın hakları on yıl daha Bomonti-Nektar'da kalmıştır [35].

Bomonti fabrikası satın alınıyor

İnhisarlar Vekâletile tasfiye halinde bulunan Bomonti - Nektar şirketi arasında Bomonti bira fabrikasının hükûmete satılması için cereyan eden müzakereler neticelenmiş ve satın alma mukavelesi Vekiller Heyetine arzolunmuştur.

Bir müddettenberi İnhisarlar Vekâletile Bomonti arasındaki müzakereler neticesinde fabrikada bir tecrübe yapılmasına karar verilmiş ve bu tecrübelere geçen ay başlanmıştı. Tecrübeler iyi netice verdiğinden nihayet anlaşma yapılmıştır.

Bomonti fabrikasının bedeli İnhisarlar idaresince tasfiye halindeki şirkete tütünle ödenecektir. Bu tütünler Türk Tütün Limited şirketi vasıtasile verilecektir. Şirketin mübayaa bedelini harice çıkarabilmesi için tütünler ihrac olunacaktır. Mukavele tasdik olunur olunmaz İnhisarlar idaresi Bomonti fabrikasını tesellüm edecektir.

Şekil 3.9 11 Nisan 1940 tarihli Bomonti Bira Fabrikası'nın satışını birdirir gazete kupürü [115]

1938 yılında tamamen Tekel İdaresi himayesine geçtiği kaynaklarca bildirilen yapı hakkında 1940 tarihli bir haber bu tarihte halen sürecin tamamlanamadığını göstermektedir. Tekel tarafından tasfiye süreci devam eden fabrika hakkında,

Cumhuriyet gazetesinde çıkan haberde tüm haklarıyla devrin gerçekleşeceği bildirilmektedir. Habere göre fabrikanın bedeli Tekel tarafından tütünle ödenecektir. Tekel himayesinde varlığını sürdüren tesiste 1994 yılına kadar üretim devam etmiştir [111].

Bira imtiyazının devlet tekeline geçmesinin ardında toplumda bira tüketiminin desteklendiği bir dönem gözlemlenmekte; yazılı basında bira tüketimini teşvik edici reklamlara yer verilmekte, reklam metinlerinde biranın sağlığa olan faydalarına değinilmektedir. Sandalcı'nın "Servet-i Fünûn Dergisi"nden alıntıladığı *"... Yaz geldi, hararetinizi def etmek isterseniz, Bomonti birası içiniz. Rakı gibi sıhhati tahrib etmez, vücuda kuvvet verir. İspirto ve afyondan katiyen aridir. Halis arpa ve ömür otundan mamuldür ..."* ifadelerinin yer aldığı reklam metni bu dönemde toplumun alkollü içeceklere olan bakışını ve tercihlerini de yansıtmaktadır [105].

Yapının eski sahipleri olan Bomonti Ailesi'nin Tekel dönemi ile birlikte Mısır'a yerleştiği ve bira üretimine orada devam ettiği, aile fertlerinden birinin ise halen Feriköy Protestan Mezarlığı'nda yattığı bilinmektedir [111].

3.3.2 Fabrika Binaları

İlk yapıların 1890'lı yıllarda fabrikanın kuruluşu ile inşa edilmeye başlandığı komplekste, inşai faaliyetler ihtiyaçlar doğrultusunda eklemlenerek devam etmiştir. Bitişik nizam bloklar halinde genişleyen yapıya, son nitelikli eklerin 1965'li yıllarda Tekel İdaresi döneminde eklendiği bilinmektedir. Akyurtlaklı'nın 1997 ve İkiz ve Tanyeli'nin 2009 tarihli çalışmaları fabrika yapıları hakkında literatürde yer alan en kapsamlı çalışmaları teşkil etmektedirler[37, 38]. Akyurtlaklı Fabrika'nın tescil tarihi olan 1998 yılından bir yıl önce hazırladığı çalışmasında kompleksi 5 farklı döneme ayırarak incelemiştir. Kuruluşu barındırdan 1890-1900'ler, 1900-1920 arası, 1920-1945 arası, 1945-1970 arası ve 1994'e kadar olan evre bu 5 temel dönemi oluşturmaktadır [38]. Akyurtlaklı çalışmasında kompleksin yalnızca ilk dönem yapıları üzerine yoğunlaşmış, kompleksi bütüncül anlamda incelemiştir. Fabrika yapısını tüm ekleri ile bütüncül olarak inceleyen İkiz ve Tanyeli, Akyurtlaklı'nın tarihsel sınıflandırmasını da kullanarak, kompleksi bloklara ayırarak çalışmıştır. Çalışmaya göre yapı herbiri kendi içinde eklemlenen, birbiri ile bağlantılı 8 bloktan oluşmaktadır [37]. Ancak 1997 tarihli vaziyet planı ve günümüz hava fotoğrafları karşılaştırıldığında yapının büyük kısmının günümüze ulaşamadığı anlaşılmaktadır.

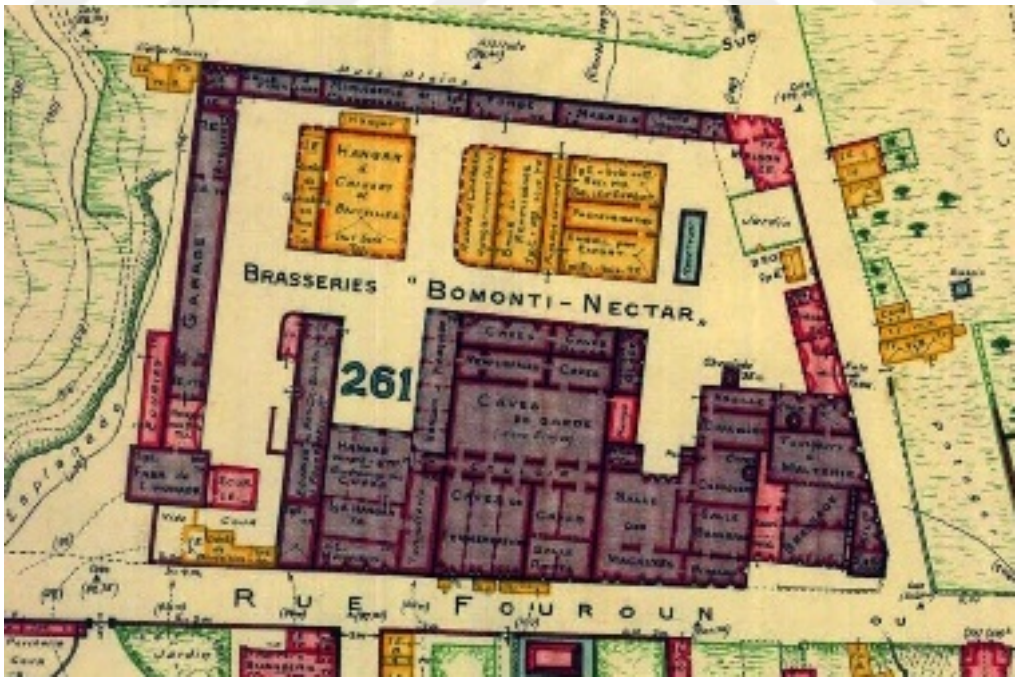
Yapı cephe özellikleri ile incelendiğinde; her biri farklı dönemlerde ve döneminin mimarisini yansıtır şekilde inşa edildiği için bitişik nizamlı birbirinden bağımsız yapılardan oluşan bir sokak silüeti hissi yaratmaktadır.

Yaklaşık 100 yıllık bir sürece yayılan tarihçe; her dönemde ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar, kapasite artırımları, yeni fonksiyonların eklenmesi gibi faktörlerin etkisiyle yapının mimari şekillenişine tanıklık etmiştir. Yapının eklemlenerek ortaya koyduğu silüet ve yapılar arası biraraya gelişler Şekil-3.10'daki 1997 tarihli Silahşör Caddesi silueti çizimde de gözlemlenebilmektedir[1].

Şekil 3.10 1997 tarihli çizimde Bomonti Bira Fabrikası, Silahşör Caddesi silüeti

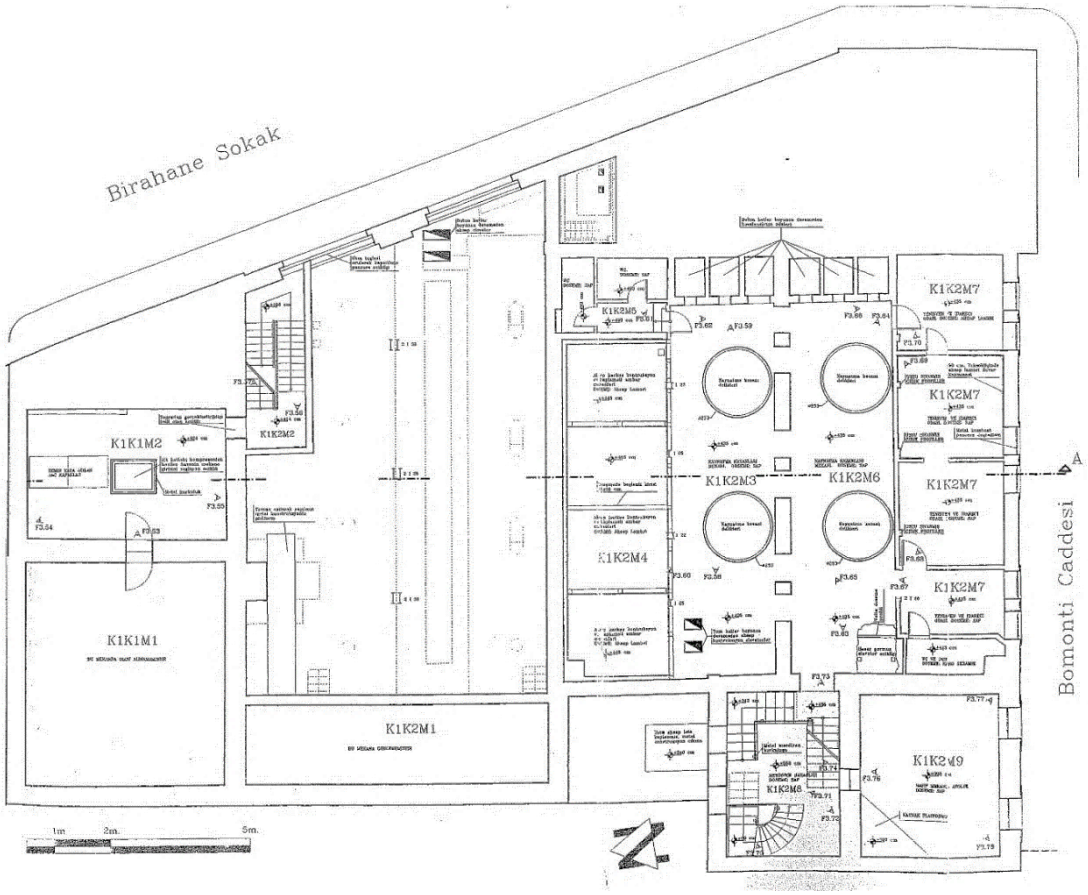
Plan kurgusu incelendiğinde ise parsel sınırına dayanarak inşa edilen her bir yapı uzun vadede tanımlı geniş bir iç avlu oluşturmuş, tüm yapı blokları bu iç avludan beslenir hale gelmiştir(Şekil-3.11). Tüm kullanıcı girişleri avludan olmakla beraber, avluya giriş Birahane Sokak üzerindeki giriş için özelleşmiş yapı bloku ile sağlanmaktadır. Yapının tüm birimlerine bu tek giriş kapısından ulaşılması, fabrika girişinde denetimin sağlanabilmesi ve güvenlik açısından da avantaj sağlamıştır.

Şekil 3.11 2 1924 tarihli Pervititch haritasında Bomonti Bira Fabrikası'nın plan şeması [107]

[1]Akyurtlaklı'nın 1997 tarihli "Bomonti Bira Fabrikası Restorasyon Projesi" isimli İTÜ Yüksek Lisans tez çalışmasında yer alan silüet çizimi baz alınarak kronolojik renklendirme yapılmıştır.

Fabrikanın simgesel kulesini de içeren ve bir dönem sonra semtin de simgesi haline gelen blok 1892 tarihli en eski yapı bloğudur. Silahşör Caddesi ve Birahane Sokak kesişiminde konumlanan yapı bloğu, köşeyi tutan parsel sınırına yerleşmiştir. İkiz ve Tanyeli'nin çalışmalarında C Blok olarak andığı bu kısım beş ana bölümden oluşmaktadır. Bu beş temel bölüm; kaynatma kazanları, mayşeleme birimi ve değirmeni içeren üretim amaçlı bölümlerle, depolamanın yapıldığı kule ve idari birim olarak sıralanmaktadır [37].

Şekil 3.12 1892 tarihli ilk yapı bloğuna ait birinci kat rölöve planı [38]

Bira üretiminin temelini oluşturan arpanın depolandığı silo yapısı ve malt fırını ilk inşa edilen bölümlerdendir. 1908 yılında eklenen soğutma birimleri ve alt fermente ürün imalatına hizmet eden birimler bloğun ikincil üniteleri olmuştur. Kaynatma ve mayşeleme kazanları bu dönemde yapıya eklenmiştir.

Yapı plan düzeni incelendiğinde; zemin kat ve dört normal kata ilave çatı arası ile kısmi bodrum kullanımı mevcuttur. Yapı taşıyıcı sistemi yığma konstrüksiyon olup, katlardaki volta döşeme çözümleri Akyurtlaklı'nın 1997 tarihli çizimlerinde görülebilmektedir [37, 38]. Kompleksin ilk dönem yapıları olarak da anabileceğimiz bu yapı grubu 1998 yılında Bomonti Arkası Sokak ve Birahane Sokak kesişiminde konumlanan 2 katlı yapı, ilk dönemlerde eklenen yapı bloklarındandır. İkiz ve

Tanyeli çalışmalarında A blok olarak adlandırdığı yapının lojman binası olduğunu bildirmektedir [37]. Formunu parsel sınırından alan yapı kâgir yığma strüktüre sahiptir. Taban alanı 250,00 m^2 olan lojman birimi bodrum, zemin ve bir normal kattan oluşurken, kısmi bir de çatı arası bulunmaktadır. Ancak 1998 tarihli tescil kaydında yalnızca her biri 250,00 m^2 'lik üç kattan bahsedilmekte olup çatı kat hesap dışı bırakılmıştır. Cephe düzeni ve malzemesi incelendiğinde (Şekil-3.13), 2009 tarihli fotoğrafta Bomonti Arkası Sokak'a bakan cephesindeki balkonun sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. Günümüz restorasyonu esnasında cephedeki balkon Şekil-3.14'de de görüldüğü gibi kaldırılmıştır.

Şekil 3.13 Lojman yapısının 2009 tarihli fotoğrafı [37]

Şekil 3.14 Lojman yapısının günümüz fotoğrafı

Eski üretim bloku ve lojman binası arasında 1920'li yıllarda inşa edilen yapı İkiz ve Tanyeli tarafından B Blok olarak anılmaktadır. Idari birimleri bünyesinde barındıran bu blok aynı zamanda avlulaşma yolunda ilerleyen kompleksin avlu girişi vasfını da üstlenmektedir. Zemin kat ve 1 normal kattan oluşan yapının Zemin katında oluşturulan boşluk ile avlu geçişi sağlanmaktadır. Günümüz tasarımında kontrollü giriş yine bu bloktan sağlanmaktadır.

"İstanbul I Numaralı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 25.02.1998 gün ve 9294 sayılı kararı" bahsi geçen bu üç yapı bloğunu içermektedir. Fabrika kompleksinin ilk tescil edilen birimlerine içerir çizelge 2006 tarihli raporunda yer almıştır. Toplamda 18.000 m^2'ye yakın bir taban oturumuna sahip kompleksin, bu tarihte yalnızca 5.521 m^2'lik kısmı tescil edilebilmiştir.

Tablo 3.4 1998 tarihli tescil işlemine konu taşınmazlar

Tescilli Taşınmaz Kullanım Türü	Taban Alanı(m^2)	Kat Adedi	Toplam İnşaat Alanı (m^2)
Lojman	250	3	750
Fabrika Giriş ve Yönetim Binası	225	2	450
Bira Fabrikası			
Malt Fırını	162	5	810
Malt Dairesi	712,5	4	2.850
Eski Kaynatma	820	1	820
Salamura ve Co Dairesi	600	2	1.200
Buz Fabrikası İmalat Tankları Fıçı Yıkama ve Doldurma	533,5	5	1.600
1. Fermantasyon ve Dinlendirme	840	4	3.360
2. Fermantasyon ve Dinlendirme	1.128	5	5.640
TOPLAM	**5.521**		**18.230**

1998'teki tescil işlemine dâhil olmamakla beraber 1920'li yıllarla tarihlenen bir diğer yapı bloğu Silahşör Caddesi'ne cephesi olan ve ilk tesise bitişik inşa edilen kaynatma fırınını barındıran birimdir. 1960'larda yapının avluya bakan kısmına yapılan ilaveler, yapıda strüktürel değişikliklere neden olmuş özgünü yığma tuğla olarak inşa edilen yapının, bu yeni eklenti ile birleştiği duvarı betonarme strüktür olarak yeniden çözümlenmiştir [37].

İkiz ve Tanyeli'nin çalışmalarına F blok ismiyle aktardığı, fermente işleminin yapıldığı ve üretim sonrası, dinlendirmenin gerçekleştirildiği birim; günümüzdeki tanımlı avlunun batı çeperini tutan yapı bloğudur. Yapının inşa sürecinin farklı tarihlere yayıldığı düşünülmekle birlikte fabrikanın kapasite artırımları ve alt fermente bira üretimine geçilmesi ile ortaya çıkan mekân ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile inşa edilmiştir.

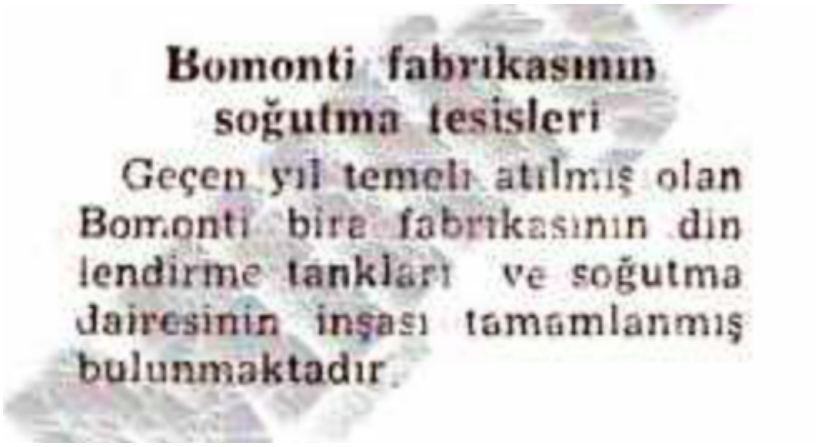
1924 tarihli Pervititch haritaları ve 2006 tarihli hava fotoğrafları incelendiğinde yapı adasının doğusunda da bahsi geçen yapı bloklarında farklı birimlerin varlığı

gözlemlenmektedir (Şekil-3.15). 08.05.2008 yılında İstanbul 2 No'lu KTVKBK kararı ile yapı adasında yer alan tüm yapılar tescillenmiştir. Ancak 24.09.2008 tarihli karar; geç dönem yapısı olduğu ve geçmişe dönük bir belge niteliği taşımadığı gerekçesi ile adanın doğusunda konumlanan yapı grubunu tescil dışı bırakmıştır.

Şekil 3.15 2008 tarihli hava fotoğrafı ve Pervititch haritalarının süperpozesi

Tescilli yapıların en yenisi 1920'li yıllara dayansa da tesisin Tekel İdaresi'ne geçtikten sonra da büyüdüğü ek tesis birimlerinin inşası ve kapasite artırımlarına uğradığı dönemin gazete kupürlerinden anlaşılabilmektedir. Şekil-3.16'daki 1951 yılına ait gazete kupürü tesise yeni eklenen sinlendirme tankları ve soğutma dairesini müjdelerken, 1959 ve 1962 tarihli kupürlerde kapasite artırımlarını gözler önüne sermektedir(Şekil-3.17, Şekil-3.18).

Bomonti fabrikasının soğutma tesisleri

Geçen yıl temeli atılmış olan Bomonti bira fabrikasının dinlendirme tankları ve soğutma dairesinin inşası tamamlanmış bulunmaktadır.

Şekil 3.16 11.05.1951 tarihli gazete haberi [116]

Bomonti Fabrikasının tevsiine başlandı

Bira sıkıntısını gidermek maksadı ile Bomontideki bira fabrikasının tevsiine başlanmıştır. Tevsi edilecek kısmın kazan ve makineleri gümrüklerden çekilerek monte edilmeye başlanmıştır.

Tevsi edilen kısım faaliyete geçtiği takdirde aylık imalât 20 milyondan 27 milyon litreye yükselecektir.

Tevsi edilen kısmın bu yaz mevsiminde faaliyete geçmesine çalışılmaktadır.

Şekil 3.17 12.07.1959 tarihli gazete haberi [117]

BOMONTİ'DE YENİ MALT FABRİKASI YAPILIYOR

Tekel Umum Müdürlüğü Bomontide yeni bir malt fabrikası tesis etmektedir.

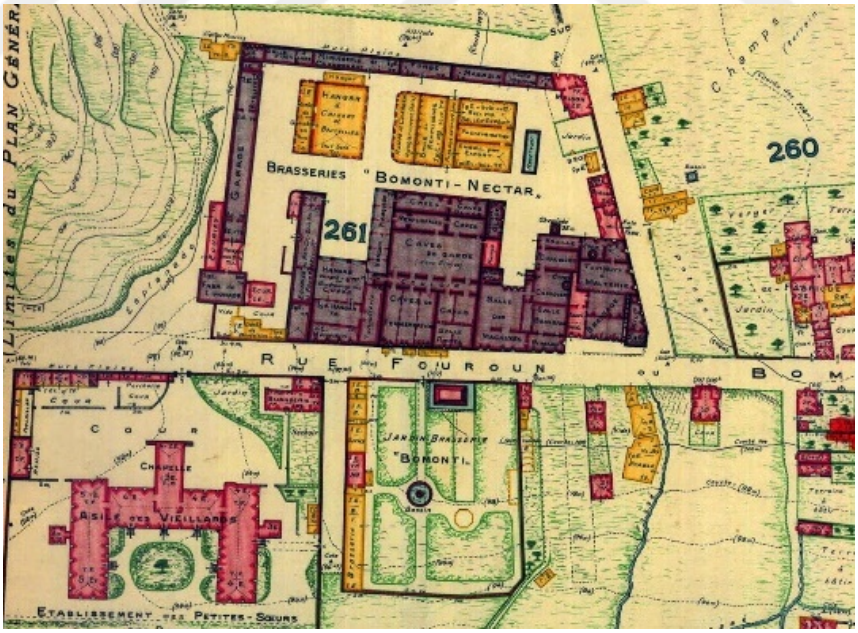
10 milyon litre kapasitede olacak fabrika iki yıl sonra hizmete girecek ve böylece bira istihsali 44 milyon litreye yükselmiş olacaktır. Bugünkü bira istihsalimiz 34 milyon litredir.

Şekil 3.18 01.03.1962 tarihli gazete haberi [118]

İlk yapıları bugünkü Silahşör Caddesi ve Birahane Sokak kesişiminde konumlanan fabrika, farklı dönemlerde yapılan eklemelerle bir üretim kompleksi halini almıştır. Tekel İdaresi'ne geçmeden hemen önce 40 dönümlük bir arazide yayılmış durumdadır [35]. 1994 yılında üretimin durmasının ardından terkedilen kompleksin, 1018 ada 1 nolu parselde yer alan 5.500m^2 taban alanına sahip kısmı, 1998 yılında taşınmazın kültür varlığı olarak tescili ile yeniden gündeme gelmiştir. İSMV'nin 2004 yılı raporunda; vakfın müze binası olarak Bomonti Bira Fabrikası'nı kullanabilmek adına 1998-2003 yılları arasında, yapı üzerinde hak sahibi olan; Tekel ve MSGSÜ ile görüşmeler yaptığı belirtilmektedir [119]. Yapı 2007 yılında gerçekleştirilen ihale ile kültür ve turizm fonksiyonuyla kullanılmak üzere 49 yıllığına İÇYH'ya kiralanmıştır.

3.3.3 Bomonti Bira Bahçesi

1890'larda "Bomonti Kardeşler"in tesisi henüz bir imalathane düzeyindeyken ve üretilen bira şişelenerek satılacak boyutlara ulaşamadığı dönemlerde, imalathane bahçeleri bu ürünlerin müşterilere ikram edildiği mekânlar olarak hizmet vermiştir. Teorik anlamda ilk bira bahçeleri de bu üretim tesislerinin bahçeleridir. Bira bahçeleri bu dönemde özellikle tatil günlerinde, ailelerin ve kadınlı/erkekli grupların ziyaret ettiği açık alanlar halini almıştır [38].

Şekil 3.19 Pervititch haritasında Bomonti Bira Bahçesi'nin konumu [107]

Bomonti Bira Bahçesi, 1924 tarihli Pervititch haritalarında Fabrika yerleşkesinin güneyinde, Silahşör Caddesi'nin karşı parselinde yer almaktadır. 1930'lu yıllarda İstanbul'da hizmet vermeye başlayan bira bahçesi 1950'lere kadar varlığını sürdürmüş, Tekel idaresinde bir süre daha hizmet verdikten sonra 60'lı yıllarda kapatılmıştır [35].

Pervititch sigorta haritasında plan şemasını okunabilen bira bahçesinin, Fransız Fakirhanesi'nin hemen yanında konumlandığı ve merkezinde bir fıskiye barındırdığı görülmektedir. Çizmeciyan'ın İstanbul'a dair anılarını anlattığı eserinde; *"...Fabrika'nın karşısında çok büyük mor salkımlı, fıskiyeli havuzlu bir bahçe vardı. Orada bira içilirdi. Bira kulplu büyük bardaklarda köpür köpür gelir. Kalabalık grup olunca da büyük bir fıçı alınır..."* şeklindeki cümleleri bira bahçesi ve kullanımı hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır [120].

20. yüzyıl başlarında yalnızca İstanbul'la sınırlı kalmayan bira tüketimi, Anadolu'nun pek çok şehrinde de yaygındır. Fakat nakliyesinin zor ve maliyetli olması nedeniyle Bomonti Bira Fabrikası özellikle Ege ve Akdeniz'deki illere hizmet vermek amacıyla "Aydın Bira Fabrikası"nı kurmuştur. İstanbul'daki ile benzer şekilde burada da tesis bahçesinde halka hizmet edecek bir bira bahçesi oluşturulmuştur.

Ülkemizdeki ilk bira bahçesi niteliğini de taşıyan Bomonti Bira Bahçesi; yeni bir kültürü de beraberinde getirmiştir. Ülkenli'nin çalışmasında "...İngilizler boşuna 'pub' dememişler, bira hem insanların hem de toplumların 'sosyalleşmesinin', yeni bir kent yaşamının simgesi..." sözleri ile bir nevi "pub" olarak tanımladığı bira bahçeleri dönemin sosyalleşme mekânları olarak işlev görmektedir [121].

Şekil 3.20 1930'lu yılların başlarında Bomonti Bira Bahçesi [35]

Vedat Tek'in Yıllarboyu Tarih Dergisi'ne Bomonti Bira Bahçesi'ni anlattığı satırlarındaki; *"...Yaz aylarında burada küçük fıçılar içinde buzlu bira içilirdi. Ayrıca çevrede meze satan dükkanlar, manavlar ve seyyar satıcılar vardı. Bahçede tatil günlerinde müzik de çalınırdı. Ailece gelinen bir yerdi, neşeli ve hoş saatler geçirilirdi bahçede..."* sözleriyle bahsettiği mekânın kullanıcı grubunun sınırlı olmadığı, tüm aileye hitap eden bir yapısı olduğu anlaşılmaktadır [39, 122]. 1930'lu yıllara ait fotoğraflar da yine bu metinle örtüşür biçimde, Bomonti Bira Bahçesi'nin ailece ziyaret edilen bir sosyalleşme mekânı olduğunu doğrulamaktadır (Şekil-3.20).

Öğüt'ün Bomonti'ye dair anılarını derlediği eserinde, bölgenin yerlisi bir komşunun ağzından paylaştığı; *"...insanlar yemeklerini de getirir, masalarını dolmalarla, köftelerle, sigara börekleriyle donatırlardı. Peki, tahta fıçılarla servis yapılan Tekel Birası'ndan başka şeyler de içilir miydi? Hatırlamıyorum..."* cümleleri bahçenin işleyişi hakkında bilgi vermektedir [39]. Bomonti Bira Bahçesi, bir anlamda ailelerin yerleşim alanına yakın bir mesire yeri işlevi görmektedir. İlerleyen dönemde ülkenin ve İstanbul'un farklı noklarında da bira bahçelerinin kurulduğu hatta bir kısmının yine Bomonti Bira Bahçesi ismiyle faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Sabah Gazetesi'nin 1910'da "bahçeli gazinolar listesi" adıyla yayınladığı liste bira bahçelerine olan ilgiyi de kanıtlamaktadır. Bu dönemde Yedikule ve Kadıköy'de de aynı isimle hizmet veren bira bahçeleri mevcuttur [123].

Dönemin bira bahçeleri, halkın her kesiminden vatandaşın kullanımına açık bir nitelikte olmakla beraber; fabrikada üretilen ve fıçılarda muhafaza edilen, seyahate uygun olmadığı için yakın mesafe içerisinde tüketilmesi gereken, koruyucu barındırmayan natürel biraya ulaşılabilecek yegâne mekânı temsil etmektedir. Yalnızca bira tüketimine hizmet etmemekte; ailelerin yiyeceklerini yanlarına götürerek, tatil günlerinde bir araya geldikleri, yeşil alan özlemlerini kent merkezinde giderdikleri, her yaştan halkın keyifli vakit geçirdiği kapsayıcı bir niteliğe sahiptir. Mevcut içki yasakları göz önünde bulundurulduğunda mekânın temel kullanıcısının sisli ve Beyoğlu çevresinde yaşayan gayrimüslim halk olduğu düşünülmektedir. Ancak bahçenin yalnızca alkollü içki satışı yapmayıp, bir mesire alanı gibi hizmet veriyor oluşu; hedef kitlesinin gayrimüslim halkla sınırlı kalmayıp, Müslüman kesim tarafından da benimsenmesine neden olmuştur.

dünya turuna çıkmış sanıyor

Aykut GÖRKEY

YAZ aylarında, Bomonti Bira Bahçesinden tramvay caddesine kadar sokaklar sarhoşlarla doluyor. Vatandaş şikâyetçi. Geç vakitlerde nâralar atılıyor, «Avaramu» şarkısı yatak odalarından içeriye doluyor, hele kadınlara, genç kızlara hiç rahat yok. Geçen akşam komşunun hizmetçisi Zeynep Hanım (gelin, torun sâhibi ihtiyarcık) soluk soluğa geldi. Bomonti'den dönen sarhoşun biri beline sarılmış. «Gel abla, gidelim» demiş. Musallat olmuş. Vakit erken, hava alacakaranlık!

Bütün bunlar üç avuç arpanın başı altından çıkıyor. Üç avuç arpa bir düble bira oluyor, dubleler çoğalıyor, mideler şişiyor, kafalar dönüyor!

Bomonti Bira Fabrikasından kasalarla bira dolusu kamyon çıkar. Bu kamyonlar Aksaray'a, Maçka'ya, Kadıköy'e, Sarıyer'e, Bâyi Süleymanın dükkânına, meyhaneci Koço'ya, bakkal Hasan'a kasa dolusu bira taşırlar. Tapu'da memur Necip Efendi akşam evine dönünce bira içer. köşkünde denize karşı buzlu bira devirmeye başlar. Çiçek Pasajında biraya votka karıştırıp içerler. Rize'de, Konya'da, Bursa'da bira içilir.

Memleketin bütün bira ihtiyacını karşılayan fabrikaların adedi ise ikidir. Biri İstanbul'da, diğeri Ankara'da.

İHTİYAÇ VE İMALÂT:

Türkiye'nin hemen her köşesinde Tekel birası içildiği için yıllık bira ihtiyacı 50 milyon litredir. Halbuki İstanbul'daki fabrikanın yıllık bira satışı 20 milyon litreden yukarıya çıkmaz. Ankara'daki fabrika ise İstanbulun fabrikasından üç kere daha küçüktür.

Bira şişeleri buz dolaplarında soğur, meyhane ve soğuk büfelerde dubleler boşalır, Bomonti Bahçesinde fıçılar açılır, kamyonlar sabah demez akşam demez kasa kasa bira taşırlar.

Bir şişe birayı alıyor, açıyor ve bardağa boşaltıyorsunuz. Kö-

Bira Fabrikasından Rakamlar...

Fabrika 70 senelliktir. İlk defa 1885 yılında şirket olarak faaliyete geçmiş, o zamanlar yıllık imâlâtı 2,5 milyon litreyi aşmamış, 1940 yılında Tekel'e bağlanmıştır. Hâlen yeni ilâveler yapılmak suretiyle mütemadiyen büyümektedir. Fabrikada 602 kişi çalışır. Bunların 42 tanesi memur ve müstahdemdir. Kadın işçi yoktur. Fabrika Müdürü Sabahattin Güvenen'dir.

* * *

Fabrika senede 3000 litre (6000 şişe), günde 85 bin litre, ayda 2.5 milyon litre, yılda 20 milyon litre bira imâl eder.

* * *

Fabrikaya giren arpa 4 ay sonra bira olarak çıkar.

* * *

Fabrikanın bira satışından başka geliri de vardır. Çiftlik sâhiblerine bira imâlinde işe yaramayan yemlik arpa, malt filizi, malt küspesi, gazozculara ve yangın söndürme âleti satanlara imâlât esnasında elde edilen karbondioksid, ekmekçi ve pastacılara, işe yaramayan mayalar, tuğla harmanlarına yanan kömür tozları satılır.

depolar... Temmuz sıcağında üç, dört kat yün, üstüne elbise, üstüne kaput giymiş, ayakları suların içinde, burunlarına buz damlayan işçiler çalışıyor. Alaska'da yaşar gibi...

Kazan dâiresine giriyorsunuz, büyük kazanların kaynayan suların, buharların arasında yarı çıplak işçiler buram buram terliyorlar. Afrika seferi yapan gemide ateşçi gibi!.

İmalâthaneye giriyorsunuz, çarklar dönüyor, ibreler inip çıkıyor, pistonlar işliyor, şişeler

bu işçi..

— Nasıl şeydir gün ışığı?

— Hayat vallâhi, hayat!

— Dışarda ne olup bittiğinin farkında mısın?

— !..

— Marilyn Monroe'yu tanır mısın?.

— Yooo!

— Fenerli misin?.

— Feriköylüyüm!.

— Futboldan anlar mısın?

— Hayır!

— Avare'yi gördün mü?

— Hayır!

Şekil 3.21 17.07.1955 tarihli, Aykut Görkey imzalı haberde Bomonti Bira Bahçesi çevresindeki tekinsiz doku aktarılmıştır [124]

1960'larda yok olmaya başlayan bu kültür, bölgenin kimliğinin de değişmesinin etkisiyle kimliksel bir ayrışmaya uğramıştır. 1955 yılına ait bir gazete kupüründe Bomonti çevresinde ortaya çıkan kültürel yozlaşma Bira Bahçesi'ne dayandırılmıştır (Şekil-3.21).

1960'ların sonlarında kapanan bira bahçesinin ardından fabrika uzun süre üretime devam etmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise Bomonti Bira Bahçesi, MSGSÜ'ye tahsis edilmiştir. Günümüzde "MSGSÜ Bomonti Yerleşkesi" ismiyle bilenen kampüs bir dönemin Bomonti Bira Bahçesi üzerinde yükselmektedir.

3.4 Kentsel Dönüşüm Sürecinde Bomonti

Özellikle İstanbul gibi tarihsel geçmişi yoğun ve bu yoğun geçmiş üzerine tabakalanarak günümüze ulaşmış, herhangi bir kapsamlı planlamaya tabii olması mümkün olmayan, metropol kentlerde en büyük planlama problemleri; sanayinin ön ayak olduğu ani nüfus patlamaları ve bu nüfusun belirli noktalarda yığılması, yanlış yer seçimleri ve doğal felaketlerin oluşturduğu yıkımlar olarak sıralanabilir [41]. İstanbul tarihine bakıldığında İstanbul'daki ilk kentsel dönüşüm hareketleri; tarihteki büyük yangınların ardından, dönemin bu büyük felaketlerine karşı alınan önlemleri de içinde barındıran hamlelerle, yapıların yeniden inşası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ataöv ve Osmay, Cumhuriyet sonrası kentsel dönüşüm uygulamalarını üç temel dönemde incelemiştir. Her bir dönüşüm projesi kendi özgün kıstasları nedeniyle problemlemlere getirdiği çözüm önerilerinde farklılıklar gösterse de; temelde içinde bulununduğu dönemin sosyal, ekonomik ve politik durumunu yansıtmaktadır. Farklı dönemlerdeki dönüşüm uygulamaları, dayanakları ve üretim şekilleri Ataöv ve Osmay tarafından tablolaştırılarak anlatılmıştır (Tablo-3.5) [40].

Tablo3.5 ile gösterilen Ataöv ve Osmay'ın hazırladığı tablo yorumlandığında; Cumhuriyet sonrası sanayileşmede özellikle 1950'lerden sonra belli merkez kentlerde yoğunlaşılması, istihdamın belli odaklarda toplanmasına bu kente göçün hızlanmasına neden olmuştur, sonucu ortaya çıkmaktadır. Konut stokunun yetersizliği ve göç eden nüfusun ekonomik durumundaki zayıflık sanayi alanlarının çeperlerinde, kent sınırı olarak tabir edilebilecek alanlarda hızlı bir gecekondulaşmayı da beraberinde getirmiştir. Şenyapılı'nın bu dönemin gecekondu yerleşimleri için *"...topografik eşikleri referans alarak, organik olarak şekillenen gecekondu yerleşimleri, ana yollara yakın kümeler halinde oluşmuştur..."* şeklindeki tanımlaması, Bomonti'nin çeperlerde oluşan ve coğrafi kısıtların şekillendirdiği ilk gecekondu yerşelimleri ile örtüşmektedir [125]. 1950-1980 arasındaki dönemde, tüm kentlerde olduğu gibi Bomonti'de de planlama anlamındaki en büyük sorun; göç ve göçün getirdiği gecekondulaşmadır.

Ancak bu dönemde mevcut boş arazilerin hala yeterli oluşu, kentsel yığılmaların henüz ortaya çıkmamış olması nedeniyle dönüşüm hamleleri yalnızca gecekondu bölgelerinin sağlıklaştırılması gibi görece sosyal odaklı hamlelerdir.

Tablo 3.5 Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamalarının dönemsel farklılıkları [40]

DEĞİŞKENLER VE UYGULAMALAR	1950 – 1980	1980 – 2000	2000 SONRASI
YAPISAL / BAĞLAMSAL	Ekonomik Politikalar: Ekonomik Büyüme Demografik Değişim: Kentlere göç ve hızlı kent, nüfus artışı	Ekonomik Politikalar: Ekonominin dışa açılması, Küreselleşme ve yerelleşme Demografik Değişim: Kentsel nüfus artışı; metropollerde doğurganlık oranının düşmesi	Ekonomik Politikalar: Özelleştirme; AB ilişkileri Demografik Değişim: Doğudan batıya göç
SOSYO-EKONOMİK	Konut Sunum Biçimleri: Yapsatçı konut, kısıtlı sayıda kooperatif, Toplu Konut İşgücü-Konut ilişkisi: Düşük gelirli işgücünün sanayi ve sanayi dışı istihdamı; Konut ihtiyacına çözüm olarak gecekondular	Konut Sunum Biçimleri: Ruhsatlı ve ruhsatsız yapılaşma İşgücü-Konut ilişkisi: Kent merkezlerindeki küçük üretim birimlerinde çalışanların çevre gecekondu ve merkez mahallelerde yaşayan niteliksiz ve düşük gelirli nüfustan oluşması; Orta gelir grubunun yaşam alanlarının desantralizasyonu	Konut Sunum Biçimleri: Belediye Toplu Konut Kooperatifleri, özel sektör lüks konut siteleri, düşük nitelikli apartmanlar, kent merkezlerinde tarihi konut, deprem riski olan alanlarda devlet kredisi ile afet konutları İşgücü-Konut ilişkisi: Yüksek gelir grubu kent dışında konut çevreleri oluşturuyor; gecekondu alanlarında istihdam yapısındaki değişime göre konut biçim ve standartları değişiyor
YÖNETİM / UYGULAMA	Yetkilerin Dağılımı: Devlet Planlama Teşkilatı; İmar ve İskân Bakanlığı; Yeni Belediyecilik Hareketi Planlama Uygulamaları: Merkezi Planlı Kalkınma Modeli; Bütüncül Planlama Yaklaşımı Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Belediye, Gecekondu, Arsa Ofisi, İmar ve Kat Mülkiyeti kanunları	Yetkilerin Dağılımı: Yerel ilçe belediyelerine planlama yetkisinin verilmesi; Yerel Gündem 21 Planlama Uygulamaları: Kentsel gelişmeye desantralization; Nazım İmar ve Uygulama Planları; Yerelde yukarıdan-aşağıya yönetim anlayışı Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Büyükşehir Belediye, İmar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Çevre, Boğaziçi, Milli Parklar kanunları ve Af yasaları	Yetkilerin Dağılımı: Büyükşehir belediyelerinin yetkisinin genişletilmesi Planlama Uygulamaları: Stratejik Planlama; katılımlı planlama uygulamalarının başlaması Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Büyükşehir, Belediye, Mali İdareler, Kentsel Dönüşüm ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanunları
KENTSEL MAKROFORM	"Azman Kent" (merkezde yoğunlaşma; gecekonduların gelişimi)	Çok Merkezli Metropoliten Kentleşme (kentsel yayılma; ruhsat dışı yapılaşmanın yasallaşması)	Bölgesel Yayılma (merkezlerin farklılaşması ve yeni ilişki ağlarının kurulması)
KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI	1. Gecekondu bölgelerinin sağlıklaştırılması; 2. Kent merkezinin çöküntü alanına dönüşümü; 3. Gecekondu alanlarının yeniden yapılandırılması; 4. Bu alanlarda kentsel yenileme.	1. Yaşam kalitesi düşmüş ve riskli alanlarda kentsel yenileme; 2. İyileştirmeye yönelik sağlıklaştırma ve islah-imar uygulamaları; 3. Tarihi değeri olan alanların korunması ve soylulaştırılması.	1. Kentsel alanlarda yenileme; 2. Apartman alanlarının iyileştirilmesi; 3. Yeni siteler ve kapalı yerleşim alanlarının yeniden geliştirilmesi; 4. Tarihi konut alanların soylulaştırılması;

1980'li yıllara gelindiğinde ise ilk dönem kentsel yenileme hamleleri sonrası ortaya çıkan imar afları ile ruhsatlı hale gelen ve uzun vadede çok katlılaşan gecekondular temel problemi oluşturmuştur. Tarihi kent dokuları yok olmuş, üretimin merkezde konumlanır hale gelmesi, işçi ve dar gelirli vatandaşı da bölgeye çekerek çöküntü bölgelerinin oluşumunu hızlandırmıştır [41]. Türkiye genelinde gözlemlenen bu durumun Bomonti özelindeki yansıması "Dolapdere Piyalepaşa Bulvarı ve Çevresi Nazım İmar Planı" ile vücut bulmuştur. Bölgenin çeper alanlarında yer alan, bölge halkı tarafından "Arnavut Bahçeleri" olarak adlandırılan yeşil alanlar imara açılmış; endüstri yerleşiminin beraberinde getirdiği işçi yoğunluklu kentsel nüfusun soylulaştırılması

adına girişimlerde bulunulmuştur. Dönemin önem kazanan bir diğer kentsel yenileme hamlesi ise; yıpranan ve terkedilen tarihi dokuların korunması, yenilenmesi ve yeniden günlük yaşam pratiğine kazandırılması adına yapılan çalışmalardır. 1998 tarihinde Bomonti Bira Fabrikası ve ek yapılarının turizm merkezi ilan edilmesi ve aynı sene yapının taşınmaz kültür varlığı olarak tescili; bahsi geçen tarihi bölgelerin korunması ve canlandırılması çalışmalarına bir örnek teşkil etmektedir.

2000'li yıllar ise kentsel dönüşüm yatırımlarının en yoğun yaşandığı dönemdir. Özellikle 1999 depremi sonrası devlet teşviği ile hızlanan kentsel dönüşüm uygulamaları, dar gelirli kesimin yerleşim alanı olmakla beraber, ulaşım ağlarının gelişmesi ile kent merkezlerinde kalan bölgelerde yoğunlaşmıştır. Kadıköy – Fikirtepe, Şişli – Bomonti gibi semtler, kentsel yenilemenin odağında yer alan bu mahallelere örnek olarak gösterilebilir. İstanbul'un her noktasında irili ufaklı kentsel yenileme çalışmaları devam ederken, bu bölgelerde büyük çaplı yatırımlar, çok katlı ve kapsamlı projeler karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle "2012 tarihli ve 6306 nolu Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun"un 9. Maddesindeki; *" (1) Bu Kanun uyarınca yapılacak olan planlar, 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununda ve imara ilişkin hükümler ihtiva eden özel kanunlar da dâhil olmak üzere diğer mevzuatta belirtilen kısıtlamalara tabi değildir. Bu Kanuna tabi riskli yapılar, riskli alanlar ve rezerv yapı alanları hakkında 7269 sayılı Kanunun uygulanıyor olması bu Kanunun uygulanmasına engel teşkil etmez. (2) Bu Kanun kapsamındaki alanlarda bu Kanunun öngördüğü uygulamaların zaruri kılması hâlinde, bu uygulamaların gerektirdiği iş ve işlemler hakkında; . . . f) 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun, g) 4/4/1990 tarihli ve 3621 sayılı Kıyı Kanununun, ğ) 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanununun, h) 16/6/2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun, ı) 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun, i) Geri görünüm ve etkilenme bölgeleri bakımından 18/11/1983 tarihli ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanununun, bu Kanunun uygulanmasını engelleyici hükümleri ve diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz"* hükümleri ile kentsel dönüşüme konu, Bomonti gibi tarihi nitelikteki bölgelerde; koruma kanunlarının göz ardı edilmesine olanak sağlamıştır.

2006 yılında inşası başlayan "Anthill Rezidans" bölgedeki dönüşümlerin başlangıcı niteliğindedir. Bu tarihle birlikte bölgede hızlı bir dönüşüm hareketi başlamış ve geçtiğimiz on yıllık süreçte rantın ön planda olduğu büyük yatırımlar, 2012 yılındaki "Kentsel Dönüşüm Kanunu" ile desteklenmiş, kent genelinde hızlı bir bellek yıkımı ve sosyal dönüşüm yaşanmıştır.

3.4.1 Dönüşümün Nedenleri

Bomonti semtinde dönüşümü gerekli kılan temel etmen, bölge kimliğini de oluşturan sanayileşmenin yön ve şekil değiştirmesidir. Bomonti semti, bir sanayi bölgesi olarak kurulmasıyla birlikte; ağır sanayi tesisleri içermediği için her dönemde konut yerleşimi ve sanayi tesislerinin iç içe varlığını sürdürdüğü bir yapıya sahiptir. Sanayinin şekil değiştirmesi ile daha büyük kapasitelere ihtiyaç duyan tesisler, bölgeden taşınmış; yerine küçük ölçekli üretim tesisleri yerleşmiştir. Bu büyük tesislerden kalan üretim yapılarının bir kısmı ise boşalarak atıl duruma düşmüş, kentsel çöküntü alanları ortaya çıkarmışlardır. 1980 sonrası sıklıkla gündeme gelen kentsel dönüşüm kavramı, bu tür atıl alanlar ve gecekondulaşmış bölgeler üzerine yoğunlaşmakla beraber; mimarlık ve şehircilik disiplinin ilke ve yöntemlerinden kopuk, ekonomik ve siyasal kıstasların etkinliğinde örnekler vermiştir [126].

Coğrafi konumu dikkate alındığında; kurulduğu dönemlerde İstanbul'un çeperlerinde yer alan, merkezlere yakın, ancak merkezin içinde olmayan, ulaşım açısında dezavantajlar barındıran Bomonti; kent çeperinin genişlemesi, boğaz köprülerinin ve köprü bağlantı yollarının açılması, farklı ulaşım alternatiflerinin geliştirilmesi, bölgeye yakın kentsel donatıların artışı gibi unsurların etkisiyle, merkezi bir noktada konumlanır hale gelmiştir. Hızla artan İstanbul nüfusunda, beyaz yaka olarak tabir ettiğimiz orta ve üst gelir düzeyindeki çalışan kesimin; merkeze yakın, ulaşımı kolay, iş ve sosyal hayatın içinde bir semtte yaşama isteği; tüm bu ihtiyaçlara karşılık gelebilecek potansiyele sahip Bomonti semtine olan ilgiyi artırmıştır.

Konu, teknik boyutuyla ele alındığında ise; bölgenin kentleşmesinin 1950'ler ve öncesinde gerçekleştiği ve yapıların yoğun olarak betonarme strüktür ile üretildiği düşünülecek olursa; teorik olarak ömrü 50 yıl olarak belirlenen betonarmenin 2000'li yılların başlarında bu ömrü tamamlaması, deprem riski altındaki bir kentte kentsel dönüşümleri teşvik etmiştir [127].

Bomonti 2000'li yıllarda hız kazanan kentsel dönüşüm projelerinin öncelikli dayanağı; deprem sonrası çıkarılan yasaların teşviğidir. 1999 depremi sonrası tüm İstanbul'da depreme dayanıklı konut stokunun artması, mevcut risk altındaki yapıların hızlı bir şekilde yenilenmesi hedeflenmiştir. Ancak Bomonti gibi konumu, ulaşılabilirliği ve yerleşim yoğunluğu ve az katlı yapılaşma gibi avantajlarının yanı sıra; endüstriyel yerleşim olmanın getirdiği büyük arazilere yayılı tesislerin tek bir mülk sahibinin olmasından doğan paydaş sayısının görece azlığı; toplu konut yatırımcısı büyük inşaat firmalarının bölgeye olan talebini artırmıştır. 1980 sonrası belirli dönemlerde çıkarılan yasalarla iskânlı hale gelen gecekonduların yayıldığı geniş parseller; inşaat firmaları için düşük oranlar karşılığında elde edilebilecek, yüksek konut blokları yapmak için uygun ve hedef kitleye yakın arazileri oluşturmaktadır. Tüm bu avantajları,

Bomonti'nin, potansiyeli yüksek bir yatırım olarak görülmesine neden olmuş; mevcut yasal düzenlemeler ise yatırımcıların bölgeye girişini hızlandırmıştır.

Kentlerin yaşayan birer organizma olduğu düşüncesi; sürekli fiziksel değişime uğraması, büyümesi ve evirilmesi sonuçlarını ortaya çıkarmaktadır. Kentsel dönüşüm ise bu döngüde bozulan veya değişime uğrayan kent dokusunun; "fiziksel, toplumsal, ekonomik, çevresel ve altyapısal ihtiyaçları"nı karşılayabilecek gelişimi göstermeyi hedeflemektedir. Özkul'un çalışmasında Akkar'ın görüşlerini yorumlayarak aktardığı, "kentsel dönüşümün amacı, plansız kentsel büyümeden ziyade, daha önce kullanılmış ve atıl olan kent parçalarının yeniden kullanılmasına yönelik stratejiler de geliştirmektedir" görüşü, Bomonti'nin geçirdiği dönüşümle örtüşememektedir [41, 128].

İstanbul genelinde gözlemlendiği gibi, Bomonti'de de 1980'lerdeki anlayıştan farksız olarak; mimarlık ve şehircilik disiplinlerinin ilkeleri göz ardı edilmiş, kentler ekonomik birer meta olarak ele alınmış, sosyal sürdürülebilirliğin ana girdileri olan; kimlik, bağlam, bellek gibi kıstaslardan uzak, "yer"e ait olmayan konut bloklarının inşa süreci başlamıştır.

3.4.2 Dönüşümün Aktörleri

Türkiye'deki dönüşüm projeleri genel itibari ile dört ana başlıkta toplanabilecek bir paydaş yapısına sahiptir. Bu başlıklardan ilk ikisi yönetim katmanları olarak da isimlendirebileceğimiz; merkezi yönetim ve yerel yönetimlerdir. Diğer paydaşlar ise; dönüşümün en aktif katılımcısı olan yapım sektörüne ait katılıcımlar ve yerel halktır (Tablo-3.6).

Tablo 3.6 Kentsel dönüşümün paydaş yapısı

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN PAYDAŞLARI	MERKEZİ YÖNETİM	• Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı • Toki (Bomonti'de Aktif Değil)
	YEREL YÖNETİM	• İstanbul Büyükşehir Belediyesi • Şişli Belediyesi
	İNŞAİ PAYDAŞLAR	• Müteahhit Firmalar • Arsa Sahipleri • Yatırımcılar • Emlak Firmaları • Finansman Kuruluşlar
	YEREL HALK	• Semt Halkı • Sivil Toplum Örgütleri • Mahalle Dayanışmaları

Paydaş yapısının en üst basamağını oluşturan merkezi yönetim; kanun yapıcı konumuyla, yasal süreçlerin işlerliğini sağlayıcı ve büyük ölçekli karar verici

konumuyla kentsel dönüşüm projelerinin de başlangıç noktası niteliğindedir. Özellikle 2010 sonrası hazırlanan kanunlarla, kentsel dönüşümde yetkilerin yerel yönetimlerden merkezi yönetime devredilmesi; merkezi otoritenin kentsel dönüşüm projeleri konusundaki aktifliğini artırmıştır. Ülkemizde kentsel dönüşümlerden sorumlu merkezi yönetim birimi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olarak belirlenmiş; 1990'lı yıllarda özellikle gecekondu bölgeleri veya kentleşme oranının düşük olduğu bölgelerde uygulamaları da üstlenen merkezi yönetime bağlı TOKİ kurulmuştur.

Bomonti özelinde merkezi yönetimin rolü incelenecek olursa, bölgenin dönüşümünün 2006 tarihli "Şişli Dolapdere Piyalepaşa Bulvarı ve Çevresi Uygulama İmar Planı" sonrası başladığı ve 2012 yılındaki kentsel dönüşüm yasası ile hız kazandığı görülmektedir. Bu durum merkezi yönetimin bölge üzerindeki etkisini göstermektedir. Bölgenin ekonomik anlamda potansiyel teşkil eden yapısı özel sektör yatırımcısının ilgisini çekmiş bu nedenle TOKİ sürece dâhil olmamıştır.

Yönetim katmanının ikinci ayağı olan yerel yönetimler, 2010 sonrası düzenlemelerle pasif konuma düşmüştür. Özellikle, merkezi yönetim tarafından kentsel dönüşüm bölgesi olarak ilan edilen alanlarda; büyükşehir belediyesinden görüş alınmasının ardından, projeler Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın onayına sunulmaktadır. Bu noktada ilçe belediyeleri tamamen sürecin dışına itilmektedir.

2010 tarihli ve 5998 sayılı "Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un 1. Maddesi; "*Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması şarttır. Ancak, kamunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı ilan edilebilmesi ve uygulama yapılabilmesi Bakanlar Kurulu kararına bağlıdır*" ifadesiyle kentsel dönüşümler konusunda yerel yönetimlerin yetki sınırlarını çizmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı verilerine göre; 2018 yılı itibariyle, İstanbul'da 1106,25 hektar alan, merkezi idarenin yönetiminde kentsel dönüşüme tabii tutulmaktadır [129]. Kent içi dönüşüm bölgelerinde merkezi yönetimlerin bu denli etkin olması; kent halkı tarafından bölgenin rant amacıyla dönüştürüldüğü algısının oluşmasına neden olmaktadır [130]. İstanbul sınırları içerisinde gözlemlenen; Fikirtepe, Tarlabaşı gibi uygulamalar bu kaygının yersiz olmadığını göstermektedir. Bu olumsuz algının bertaraf edilmesi için benimsenebilecek duruş, kamu ve özel sektör işbirliğinin ortaya

koyulması; bölgenin yerel halkının, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel inisiyatiflerin de içinde olduğu katılımcı bir oluşumun desteklenmesidir [130].

Bomonti'deki dönüşüm göz önünde bulundurulduğunda, bölgenin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın riskli bölgeler listesinde yer almaması yerel yönetimlerin dönüşümde rol oynamasına olanak sağlamıştır. Merkezi yönetim diğer bölgelerde olduğu kadar etkin değildir. Semtte söz hakkına sahip yerel yönetim birimleri olarak; Şişli Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi sıralanabilir. Projelerin az paydaşlı parsellerin ada bazında tevhidiyle elde edilen büyük parseller üzerinde yükseliyor oluşu, toplam inşaat alanlarının ve yüksekliklerin artmasına olanak sağlamıştır. Projelerin onay süreçleri ilçe belediyeleri üzerinden devam ederken; "2017 tarihli Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği"nin 57. Maddesindeki; *"Aşağıda belirtilen niteliklerden en az birini taşıyan yapı veya yapılar için büyükşehir belediyesince avan proje zorunluluğu getirilebilir: a)Müstakil yapı adedi 30 veya daha fazla olan uygulamalar, b)Bir parselde toplam yapı inşaat alanı 60.000 m^2'den fazla olan yapı veya yapılar topluluğu, c)Binanın herhangi bir cephesinden görünen en düşük kottaki bina yüksekliği 60,50 metreyi geçen yapılar"*[131] ifadesi gereği; bölgede inşa edilen yeni yapıların 20 kattan fazla olması ve toplam inşaat alanlarının genişliği nedeniyle, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi" de sürece dahil olmuştur. Sürecin yönetsel paydaşlarından bir diğeri olan Mimarlar Odası ise; proje onayından öteye gidememiştir.

Tablo 3.7 Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Dönemsel Yapısı [41, 132]

	2000-2010 Arası Dönem	**2010 Sonrası Dönem**
Yetki/Yönetim Yapısı	Yetkinin yerel yönetime verilmesi	Yetkilerin merkezi yönetimde toplanması
Yetkili Birim	Büyükşehir Belediyeleri	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TOKİ
Hukuki Boyut	Hukuki anlamda yaşanan sıkıntılar ile sürecin uzaması	Diğer yasa ve mevzuatlardan üstünlük
Ekonomik Boyut	Özel sermayeye bağımlı, Kaynak sıkıntısı	Özel fon oluşturma yetkisi, Ekonomik olarak güçlü

Dönüşümün şüphesiz en etkin paydaşı; yapı sektörü olarak adlandırabileceğimiz; yatırımcılar, inşaat firmaları, emlak ofisleri, finansal kaynakların sağlandığı kurumlar, arsa sahiplerini içeren koludur [133]. Kentsel dönüşümde; İnşaat firmaları minimum maliyetle en yüksek karı elde etmeyi, mülk sahibi en yüksek oranla veya en az alan kaybıyla mülkünü yenilemeyi ve mülküne değer kazandırmayı, emlak kuruluşları piyasadaki emlak sirkülasyonunu ve gayrimenkul satışlarını artırmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla inşai paydaşları içeren bu ana kolun temsilcileri "kâr amacı" ortak paydasında toplanmaktadır. Kentsel dönüşümün ana hedefi;

kentteki fiziksel dejenerasyonu durdurmak, kent yaşamında sekteye uğrayan noktalara müdahale ederek; kentsel ölçekte sosyal, ekonomik ve çevresel boyutuyla sürdürülebilirliği sağlamak olmalıdır. Ancak sektörel yatırımcının kâr amacını bu hedeflerin üzerinde tutması, sağlıklı ve sürdürülebilir bir dönüşümü engellemektedir.

Özel sektör kuruluşları, kar amacı güden kuruluşlar olmalarının haklı gerekçesiyle; rantın yüksek, potansiyelin fazla olduğu bölgelerde yatırım yapmayı tercih etmektedir. Bu nedenle kent içinde fiziksel çöküntü bölgesi halini almış ancak potansyeli yüksek alanlar özel sektörün inşaat firmaları tarafından gözde bölgelerini teşkil etmektedir. Ancak potansiyel anlamda risk barındıran bölgeler, yatırımcılar tarafından temkinli yaklaşılan alanlar olduğu için; bu bölgelerde, merkezi idarenin teşvikleri yoluyla veya doğrudan merkezi idare tarafından yönetilen TOKİ eliyle dönüşümler gerçekleştirilmektedir.

Bomonti semti, konumu, arazi yapısı ve paydaş yoğunluğu açısından potansiyeli yüksek bir bölge olduğu için özel sektör yatırımcısının ilgisini çekmiş, farklı müteahhit firmaların ada bazlı dönüşüm senaryolarına sahne olmuştur. Sinpaş, Tahincioğlu, Ant Yapı, Ağaoğlu, Tekfen gibi birçok inşaat firması bölgedeki dönüşümde yer almaktadır. Semt, Bakanlık tarafından belirlenen “riskli alanlar” dâhilinde olmadığı için dönüşüm her bir parselde kendi özgün paydaşları ile ilerlemekte, inşaat firmaları, yatırımcılar, arsa sahipleri, finansman kaynakları ve aracı kuruluşlar; proje bazlı inşai paydaşları oluşturmaktadır. Yan yana devam eden iki farklı inşaattaki paydaş yapısı da, bu nedenle tamamen farklılık gösterebilmektedir. Her bir inşaat firması kendi prestij binasını inşa ederken; gabari serbestliğinin de etkisiyle dikeyde genişlemeyi tercih eden, birbirinden kopuk, projeler inşa etmektedir. Tüm bu farklı projelerin inşai paydaşlarını bir araya getiren ve dönüşümün ilke kararlarını ve çerçevesini çizen bir yapılanma olmadığı için; her bir proje birbirinden kopuk, dil birliğinden uzak dönüşüm yaşanmakta ve bu etki kente de yansımakta; çevreyle iletişim kurmayan, yerele kapalı, kent kimliğinden ve bağlamdan uzak projeler ortaya çıkmaktadır.

Kentsel dönüşümlerde son paydaşı oluşturan yerel halk ise, ülkemizde projelere dâhil olamamaktadır. Keleş, planlama sürecine halk katılımından bahsederken, yasalarda katılımı engelleyici bir hüküm olmamakla birlikte, bunu teşvik eden, kamuyu sürece dâhil eden bir hüküm de olmadığını belirtmektedir. Yerel yönetimlerin imar planlarını oluşturması için kıstasların belirlendiği 1936 tarihli yönetmelikte; bir planlama komisyonu kurulması ve bu komisyonda, bölgenin kentleşmesine ilişkin araştımaları ve çalışmaları bulunan iki adet araştırmacının da yer alması ön görülmektedir. Ancak 1985 tarihli yönetmelik bu maddeyi kaldırmış ve sivil toplum kuruluşlarının sürece dâhil olmasına imkan sağlamamıştır. 2004 sonrası yönetmelikler incelendiğinde ise sivil toplum kuruluşlarının ve kent konseylerinin sürece dâhil edilmesinin yararlı

olabileceği görüşüne yer verilmekle birlikte, 1936 yönetmeliğinde olduğu gibi bu durum şart koşulmamıştır [48].

Bu süreç Türkiye genelinde olduğu gibi, İstanbul ve Bomonti'de de kendini göstermektedir. Son dönemlerde sivil toplum örgütleri, mahalle dayanışma platformları, "şehrine ses ver" hareketi gibi multidsipliner örgütlenmeler; kentlerin ortak kültürel birikimlerinin devamlılığını sağlamak, kamusal farkındalık yaratmak ve var olanı okunabilir ve değerli hale getirebilmek adına; yerel halkın katılımıyla projeler yürütmektedirler. Ancak bu halk yapılanmaları, mevcut dönüşüm projelerinin katılımdan uzak yapısına entegre olamamakta ya da hiç dâhil edilmemektedirler.

Bomonti'de son dönemde en çok bilinen halk örgütlenmesi olan "Şehrine Ses Ver" hareketi manifestosundaki; *"...hızla gelişen ve değişen yaşam alanlarını, bilimsel araçlarla kavramayı; kentin zaman içerisindeki dönüşümünü aktararak profesyonellerin ve kentlilerin çevrelerindeki dönüşüme ve gelişime iştirak etmeyi cesaretlendimeyi hedefliyor."* metniyle, amacını ortaya koymuştur. Platformun, 2016 yılında "Köklerin Hikayesi" temasıyla düzenlediği Bomonti konulu atölye çalışması, kentlinin içinde bulunduğu bölgeyi tanıması, değişimin farkına varması ve fikrini ortaya koyması adına düzenlenen çalışmalardan bir tanesidir. Atölyelerin Bomonti Bira Fabrikası'nda gerçekleştirilmesi de, semtin sanayi kimliğiyle örtüşür biçimde bilinçli bir mekan tercihi olarak okunabilmektedir. Atölye çalışması; farklı gelir ve kültür düzeyinden kentlilerle görüşerek, Bomonti'nin ortak kültürünü, ihtiyaçlarını ve dönüşüme bakış açılarını ortaya koymayı hedeflemiştir. Çalışmada geçmişten günümüze, Bomonti'nin kent profilindeki dönüşüm infografik olarak ortaya koyulmuş ve dönüşümünün sosyo-mekânsal boyutu incelenmiştir [134]. Ancak tüm bu atölye çalışmaları tek bir paydaşın sınırları içerisinde kalmış, kentsel dönüşümün aktif paydaşları olan; yönetimsel ve inşai paydaşlarla etkileşim kurulamamıştır.

3.4.3 Bölgedeki Başlıca Dönüşüm Projeleri

İstanbul'da 1980'li yıllarda üst gelir grubuna hitaben kentsel periferi alanlarına inşa edilen, dışa kapalı, güvenlikli, elit siteler yeni bir sosyal ayrışmayı beraberinde getirmiştir. Üst ve üst-orta gelir düzeyine hitap eden bu siteler, tüm ihtiyaçların site içinde karşılanabildiği, kentin karmaşasından uzak, aynı gelir ve kültür düzeyine sahip komşuluk ilişkilerinin hâkim olduğu bir ortam vadetmektedir. Bu dönemde kent dışı lüks konut sitelerine taşınan üst gelir grubu halk, 2000'li yıllara gelindiğinde sosyal ve kültürel aktivitele alanları ile kendi iş yerlerinin kent merkezlerinde olması ve ulaşım harcanan zamanın fazlalığı gibi gerekçelerle merkezlere dönme eğilimi göstermişlerdir [47]. Örtüşen tarihlerde kent merkezindeki çöküntü bölgelerinin dönüşümlerinin gündeme gelmesi, kent dışında kalan ve merkeze dönmek isteyen üst

gelir grubunu hedef alan yatırımcılar tarafından bir avantaj olarak değerlendirilmiştir. Kent merkezlerindeki gecekondu alanları veya farklı sebeplerle atıl duruma düşmüş alanlar, kendi kullanıcılarından ve kentsel bağlamdan uzak, üst gelir grubuna hitap eden kentsel dönüşüm projelerine sahne olmuştur. Turhan'ın çalışmasında kentsel dönüşümün "rantsal dönüşüm"e evirilmesi süreci olarak adlandırdığı bu süreçte; güvenlikli, yüksek bahçe duvarları ile çevrili kent dışı siteler; kent içinde çok katlı, güvenlikli, tüm sosyal olanakları bünyesinde karşılama imkanı sunan "rezidans"larla karşılık bulmaktadır [126].

Bomonti'de kentsel dönüşüm; parsel veya komşu parsellerin tevhidi sonucu elde edilen ada bazlı projeler yoluyla sürdürülmektedir. Bu nedenle, her bir proje, kendi yüklenici firmasının vizyonu ve tasarım kararlarını yansıtmakta, bütünden kopuk özellikler sergilemektedir. Bölgedeki yeni yapılaşma hareketi, yoğun olarak Silahşör Caddesi (Bomonti Caddesi) ile İncirli Dede Caddesi arasındaki eski sanayi yerleşimi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Tablo 3.8 Bomonti'de 2012 tarihine kadar inşa edilen rezidanslar [42]

Rezidans'ın ismi	Yüklenici firma	İnşaatın başlangıcı
Anthill	Ant Yapı	2007
Rixos Residences Bomonty	Rixos	2009
Elysium Fantastic	Ofton	2007
İTown	Fer Yapı (Boyner Holding)	2009
Elysium Residence Bomonti	Ofton	2010
Extensa Bomonti Modern Palas	Extensa (Belçika)	2012
Bomonti Tekfen Apartmanları	Tekfen	2012
Arista Bomonti Business	Arista	2011
Extensa Bomonti Aparmanı	Extensa (Belçika)	2012
Bomonti Palms Residence	Öğer İnşaat	2012
Residence	Ağaoğlu	2012
Residence	Sinpaş	2012

Pérouse'nin 2012 de yaptığı çalışmada bölgede 6 yılda 12 büyük rezidans inşa edildiği görülmektedir [42]. "6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun" dönüşümü hızlandırmış, 2012 sonrası bu sayıya irili ufaklı birçok

rezidans projesi eklenmiştir.

Bölgede tamamlanmış ve inşası devam eden projeler incelendiğinde, genel çerçevesi ile iki temel planlama kararı göze çarpmaktadır. Yatay ve dikey rezidanslar olarak isimlendirebileceğimiz bu yapılaşmada ilk dönem dönüşüm projelerinin daha çok dikey yapılaşmayı tercih ettiği ve bölgeden kopuşu, kimlikten ayrışmayı temsil ettiği gözlemlenmektedir.

Bölgedeki dikey yapılaşmanın öncüsü olarak sayabileceğimiz "Anthill Rezidans" 54 katlı iki büyük yapı bloğu ve toplamda 804 daireden oluşmaktadır [135]. İnşası 2010 yılında tamamlanan yapı barındırdığı daire sayısının fazlalığı ile kendi içinde bir mahalle sayılabilecek büyüklüktedir. Ayrıca içerisinde barındırdığı sosyal tesis, fitness ve spa, çarşı alanı gibi hizmetlerle; kullanıcısına kendi "güvenli" sınırları içerisinde, kentten kopuk bir yaşam önermektedir.

Bölgenin ilk dönüşüm projelerinden bir diğeri 2009'da inşasına başlanıp, 2011'de tamamlanan 42 katta toplam 344 daire barındıran "Divan Residence at Bomonti Plaza" projesidir. Konut fonksiyonun ötesinde geçici konaklama hizmeti de veren proje diğer rezidans projeleri gibi tüm ihtiyaçların rezidans içerisinde karşılanabildiği bir yapılanmaya sahiptir. Bölge halkı ile yapılan görüşmelerde; yapının otel fonksiyonunun özellikle, Arap kökenliler başta olmak üzere, yabancı turist tarafından kullanıldığı belirtilmiştir.

İnşası 2017'de başlayan ve 2020'de tamamlanması öngörülen 39 kat ve 599 daireli Nidapark Bomonti projesi, "Nidapark Bomonti Kule, Nidapark Bomonti Teras, Nidapark Bomonti Suit, Nidakule Bomonti Ofis ve Nidapark Bomonti Meydan" olmak üzere beş ana bölümden oluşmaktadır. Yüksek yapı inşasının prestij kavramıyla örtüştüğü düşüncesinin erimeye başladığını günümüz ortamında, üst gelir düzeyine sahip olmakla birlikte, farklı konut tercihlerine sahip her türlü kullanıcıya hitap etmeyi amaçlayan müteahhit firma yüksek kule bloğu ile az katlı teras evler içeren suit bloğunu aynı proje içinde harmanlamıştır. Ayrıca ofis bloğu ile konut ve iş yeri bloklarının birbirinden ayrı ancak aynı tesis içerisinde birbiri ile bağlantılı birlikteliğinden doğan; bireye, aynı tesis içinde yaşayıp, tüm sosyal ve yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayıp, aynı zamanda çalışabileceği bir kompleks imkanı sunmaktadır. Bu kurguda bireyin mahalleyle bağ kurması gereklilik olmaktan öte keyfiyete dönüşmekte, konut bloğunun dışına çıkmadan hayatını devam ettirebilmektedir.

Bir diğer dikey konut bloğu, 2019 yılında tamamlanması planlanan ve Sinpaş GYO tarafından inşaatı gerçekleştirilen "Queen Central Park Bomonti" projesidir. 48 kat ve 765 daireden oluşan ve tanıtım bültenindeki *"... dünya metropollerinin kraliçesi olan İstanbul'u taçlandıracak çok özel bir projeye... Queen Bomonti, adeta bir kraliçenin*

'zarafet'iyle İstanbul'un kalbi Şişli Bomonti'de yükseliyor(!)…" metniyle ön plana çıkan proje, New York'taki 'Central Park'a da gönderme yaparak, bölgedeki en büyük yeşil alanı içinde barındırdığını belirtmektedir. Özgün topografya ve doğayla teması tamamen kopuk olarak, 4. Kata konumlanan bu ortak bahçe alanı (Central Park), barındırdığı sosyal tesis, çocuk oyun alanları, açık spor alanları ve tenis kortları, havuz gibi mekanlarla; boş zaman aktiviteleri için konut bloğunun dışına çıkma ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır. Yapı yüksekliği göz önünde bulundurulduğunda, tüm katlarda var olan balkon birimlerinin kullanılabilirliği şüphe yaratmaktadır.

Dikeyde yapılaşmayı tercih eden tüm bu projelerin ortak özelliği olarak; bireyin içinde yaşadığı mahallede karşılaması gereken gündelik ihtiyaçlarını gidermesini sağlayan 'concierge' hizmeti, Kovanlıkaya'nın tabiri ile *"zaman mekânda ortaklaşma, birlikte olma hali"*ne sekte vurmaktadır [136]. Kullanıcı tüm ihtiyaçlarına, kendisi için çizilen sınırlar dâhilinde, karşılık bulabilmektedir. Sosyalleşme ihtiyacı ise bu konut bloklarının içinde spontanlıktan uzaklaşmakta, bir planlama doğrultusunda kendisini gerçekleştirmektedir. Bomonti'de, Şişli'de ya da İstanbul'un herhangi bir yerinde yaşıyor olması, bireyin yaşam kalitesi veya kentle kurduğu ilişki açısından fazlaca etkili olamamaktadır. İçinde bulunulan konut kentin kimliğinden ve bağlamdan bağımsız, 'yer'e ait olmayan bir duruş sergilemektedir.

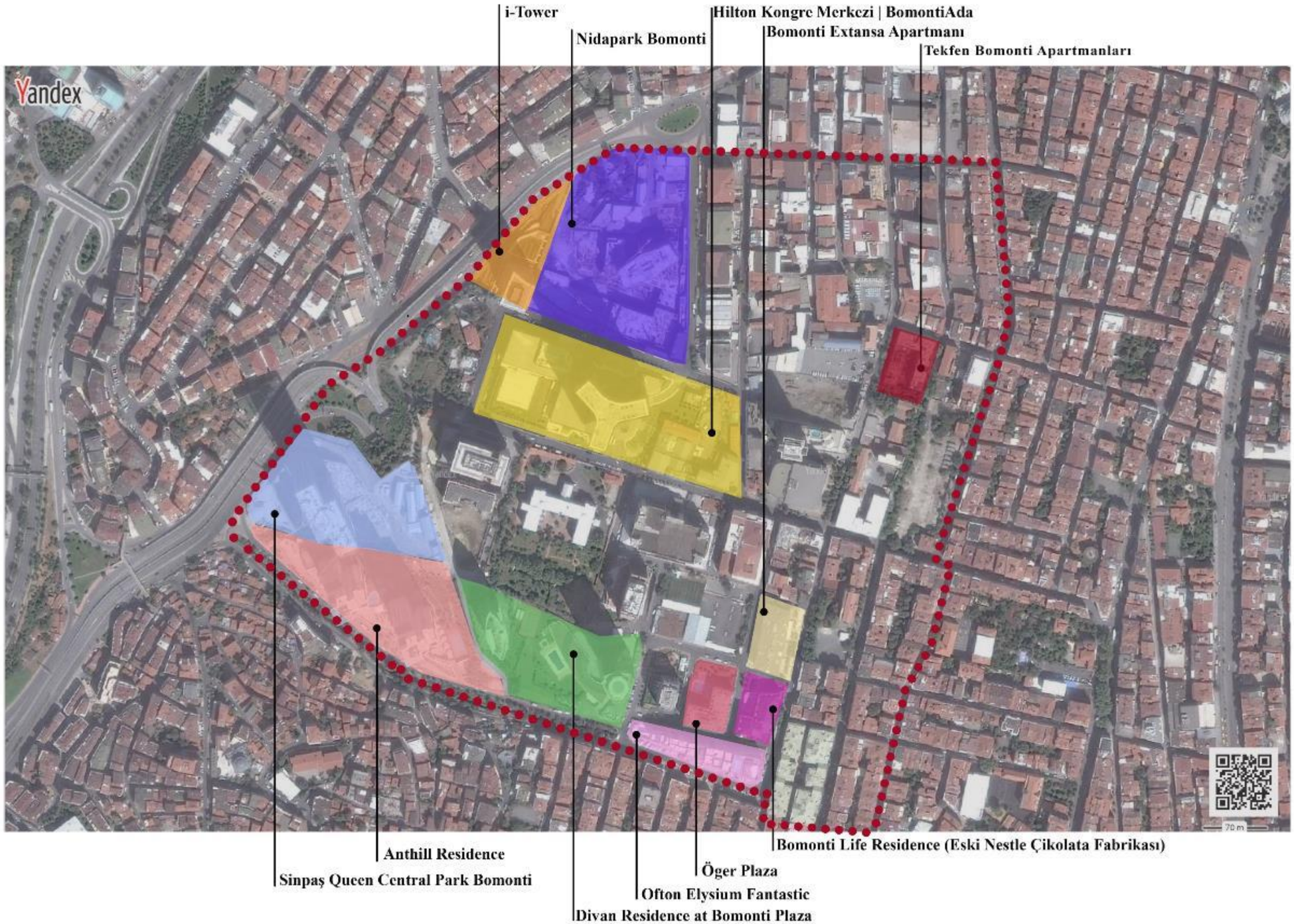
Yatayda yapılaşmayı tercih eden yapı bloklarının ilki Ofton inşaatın "Elysium Fantastic" yapı bloğudur. 8 ile 15 kat arasında değişen yüksekliklerdeki yapı bloğunda toplam 346 daire yer almaktadır. Sınırları belli ve dışa kapalı dikey rezidans bloklarından farklı olarak, bölgenin bitişik nizam yapılaşma kültürünü mimarisine yansıtan konut bloğu farklı yüksekliklerdeki bağımsız kütlelerin biraraya geldiği bir ada yerleşimi görünümündedir.

2011 yılında yapımı tamamlanan ve 6 katta toplam 92 daire barındıran Bomonti Extansa Apartmanı, dikey rezidans yerleşimlerinin aksine yatayda yerleşmeyi tercih etmiş ve tanıtım bülteninde bu bilinçli tercihini *"… Var olan kentsel dokuyla bütünleşen, bir 'ada' olmaktan fazlasını sunan, insani bir yapı. Fırınlara ve bakkallara komşu olmaktan mutluluk duyan, her hafta organik pazarı ziyaret eden, antika dükkânlarının etrafında gezinmekten, çay içip simit yemekten zevk alanlar için… Yeniden doğan Bomonti Bira Fabrikası'nı… eğlenceli bulanlar için…"* cümleleri ile ifade etmiştir. Projede zemin kat dükkânların tamamı sokakla ilişkilendirilmiştir. Birçok dönüşüm projesinin aksine yapıyı yüksek bahçe duvarları ile 'korumak' yerine bilinçli bir geri çekilme ile ortaya çıkan, hem bina kullanıcısının hem de yerel halkın kullanımına sunulan bir kamusal alanın varlığı dikkat çekmektedir.

2012 yılında inşası tamamlanan Tekfen Holding yatırımı "Tekfen Bomonti

Apartmanları” bölgede yatayda yayılmayı tercih eden projelere bir başka örnektir. Diğer yatay planlama ürünü projelerden farklı olarak yapı içe dönük bir planlama ile yaratılan bir iç avludan beslenmektedir. 5 katlı bloklardan oluşan yapıda toplam 70 daire yer almakta, konutlar iç avludan beslenirken; zemin katlarda tasarlanan dükkân birimleri sokağa hizmet etmekte ve konumlandığı Feriköy Fırın Sokak ve Kazım Orbay Caddelerine hizmet vermektedirler.

Yatayda yerleşmeyi tercih eden konut projelerinde, ortak bir dille ve dikey rezidans bloklarının aksine, sokakla iç içe bir duruş sergilenmektedir. Bu yapılar; sokaktan girilen, dükkânlarının yerel halk tarafından kullanılmasına imkân sağlayan, yerele hizmet eden ve yerelden hizmet alan bir niteliğe sahiptir. Kentin kimliği projelere, cephe düzenlerine, dükkân kullanımlarına yansımaktadır. Yerel halkla yapılan derinlemesine görüşmelerde, yatayda yerleşmeyi tercih eden bu yapıların daha kolay kabullenildiği ortaya çıkmaktadır.

Şekil 3.22 Bomonti'de yer alan başlıca kentsel dönüşüm projeleri

Tablo 3.9 Anthill Rezidans proje künyesi

<table>
<tr><td colspan="2">Proje İsmi:</td><td colspan="2">Anthill Residence</td></tr>
<tr><td colspan="2">Yüklenici:</td><td colspan="2">Ant Yapı</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tasarım Ofisi / Mimar:</td><td colspan="2">MM Proje</td></tr>
<tr><td colspan="2">Proje Başlangıç / Bitiş Yılı:</td><td colspan="2">2008-2010</td></tr>
<tr><td>Kat Adedi :</td><td>54</td><td>Toplam Daire Sayısı:</td><td>804</td></tr>
<tr><td colspan="2">Toplam Arsa Alanı:</td><td colspan="2">25000 m^2</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fonksiyonu:</td><td colspan="2">Konut</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı</td><td colspan="2">Cephe Fotoğrafı</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="4">Sosyal Olanakları</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kapalı Havuz, Bakkal / Market, Kuaför, Sauna, Türk Hamamı, Fitness merkezi, Kafe, Restoran, Sosyal Tesisler, Lobi, Çocuk Yüzme Havuzu, Çocuk Oyun Alanları, Kapalı Otopark</td></tr>
</table>

Tablo 3.10 Bomonti Extansa Apartmanı proje künyesi

<table>
<tr><td colspan="2">Proje İsmi:</td><td colspan="2">Bomonti Extansa Apartman</td></tr>
<tr><td colspan="2">Yüklenici:</td><td colspan="2">Yapıt İnşaat</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tasarım Ofisi / Mimar:</td><td colspan="2">Swanke Hayden Connell Mimarlık</td></tr>
<tr><td colspan="2">Proje Başlangıç / Bitiş Yılı:</td><td colspan="2">2010-2011</td></tr>
<tr><td>Kat Adedi :</td><td></td><td>Toplam Daire Sayısı</td><td>101 (92 daire+9 ticari)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Toplam Arsa Alanı:</td><td colspan="2">3282 m^2</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fonksiyonu:</td><td colspan="2">Konut+Ticaret</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı</td><td colspan="2">Cephe Fotoğrafı</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="4">Sosyal Olanakları</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kapıcı</td></tr>
</table>

Tablo 3.11 Divan Rezidans proje künyesi

<table>
<tr><td colspan="2">Proje İsmi:</td><td colspan="2">Divan Residence at Bomonti Plaza</td></tr>
<tr><td colspan="2">Yüklenici:</td><td colspan="2">Çakırkaya inşaat, İpek İnşaat, Merttaş Yapı, Taşyapı inşaat</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tasarım Ofisi / Mimar:</td><td colspan="2">Çağlar Tuğal</td></tr>
<tr><td colspan="2">Proje Başlangıç / Bitiş Yılı:</td><td colspan="2">2009-2011</td></tr>
<tr><td>Kat Adedi :</td><td>42</td><td>Toplam Daire Sayısı:</td><td>296</td></tr>
<tr><td colspan="2">Toplam Arsa Alanı:</td><td colspan="2">12000 m^2</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fonksiyonu:</td><td colspan="2">Konut+Otel</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı</td><td colspan="2">Cephe Fotoğrafı</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="4">Sosyal Olanakları</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kapalı Havuz, Bakkal / Market, Kuaför, Sauna, Türk Hamamı, Fitness merkezi, Kafe, Restoran, Toplantı Salonu, Buhar Odası, Sosyal Tesisler, Lobi, Çocuk Yüzme Havuzu, Çocuk Oyun Alanları, Kapalı Otopark</td></tr>
</table>

Tablo 3.12 The House Rezidans proje künyesi

<table>
<tr><td colspan="2">Proje İsmi:</td><td colspan="2">The House Residence Bomonti</td></tr>
<tr><td colspan="2">Yüklenici:</td><td colspan="2">Yenigün İnşaat</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tasarım Ofisi / Mimar:</td><td colspan="2">Piramit Mimarlık</td></tr>
<tr><td colspan="2">Proje Başlangıç / Bitiş Yılı:</td><td colspan="2">2014-2017</td></tr>
<tr><td>Kat Adedi :</td><td>18</td><td>Toplam Daire Sayısı</td><td>206(155 daire+51 oda)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Toplam Arsa Alanı:</td><td colspan="2">3500 m^2</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fonksiyonu:</td><td colspan="2">Konut+Otel</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı</td><td colspan="2">Cephe Fotoğrafı</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="4">Sosyal Olanakları</td></tr>
<tr><td colspan="4">Bahçe, Kafe, Tam Donanımlı Spor Salonu</td></tr>
</table>

Tablo 3.13 i-Tower proje künyesi

Proje İsmi:		i-Tower	
Yüklenici:		Fer Yapı-Şinpaş GYO	
Tasarım Ofisi / Mimar:		TAGO Mimarlık	
Proje Başlangıç / Bitiş Yılı:		2008-2010	
Kat Adedi :	29	**Toplam Daire Sayısı:**	213
Toplam Arsa Alanı:		5894 m^2	
Fonksiyonu:		Ofis+Mağaza	
Vaziyet Planı		**Cephe Fotoğrafı**	
			
Sosyal Olanakları			
Kapalı Havuz, Fitness merkezi, Kafe, Restoran, Sinema, Toplantı Salonu, Sosyal Tesisler, Lobi, Çocuk Oyun Alanları, Kapalı Otopark			

Tablo 3.14 Nidapark Bomonti proje künyesi

Proje İsmi:		Nidapark Bomonti	
Yüklenici:		Tahincioğlu	
Tasarım Ofisi / Mimar:		ADDON+CEM Mimarlık	
Proje Başlangıç / Bitiş Yılı:		2017-Devam ediyor	
Kat Adedi :	39	**Toplam Daire Sayısı**	638
Toplam Arsa Alanı:		18079 m^2	
Fonksiyonu:		Konut+Ofis+Ticaret	
Vaziyet Planı		**Cephe Fotoğrafı**	
			
Sosyal Olanakları			
Kapalı Havuz, Bakkal / Market, Kuaför, Sauna, Türk Hamamı, Fitness merkezi, AVM, Kafe, Restoran, Okul, Sinema, Toplantı Salonu, Buhar Odası, Sosyal Tesisler, Lobi, Çocuk Yüzme Havuzu, Çocuk Oyun Alanları, Kapalı Otopark, Futbol sahası, Basketbol sahası, Voleybol sahası, Tenis kortu, Süs havuzu, Güneşlenme terası, Vale Park			

Tablo 3.15 Ofton Elysium proje künyesi

Proje İsmi:		Ofton Elysium Fantastic	
Yüklenici:		Ofton İnşaat	
Tasarım Ofisi / Mimar:		Dome Mimarlık	
Proje Başlangıç / Bitiş Yılı:		2007-2010	
Kat Adedi :	8-15	**Toplam Daire Sayısı:**	346
Toplam Arsa Alanı:		3500 m^2	
Fonksiyonu:		Konut	
Vaziyet Planı		**Cephe Fotoğrafı**	
			
Sosyal Olanakları			
Kapalı Havuz, Bakkal / Market, Kuaför, Sauna, Türk Hamamı, Fitness merkezi, Kafe, Restoran, Toplantı Salonu, Buhar Odası, Sosyal Tesisler, Lobi, Çocuk Yüzme Havuzu, Çocuk Oyun Alanları, Kapalı Otopark			

Tablo 3.16 Sinpaş Queen Central Park Bomonti proje künyesi

<table>
<tr><td colspan="2">Proje İsmi:</td><td colspan="2">Sinpaş Queen Central Park Bomonti</td></tr>
<tr><td colspan="2">Yüklenici:</td><td colspan="2">Şinpaş GYO</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tasarım Ofisi / Mimar:</td><td colspan="2">TAGO Mimarlık</td></tr>
<tr><td colspan="2">Proje Başlangıç / Bitiş Yılı:</td><td colspan="2">2015-2019</td></tr>
<tr><td>Kat Adedi :</td><td>48</td><td>Toplam Daire Sayısı</td><td>1050</td></tr>
<tr><td colspan="2">Toplam Arsa Alanı:</td><td colspan="2">26000 m²</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fonksiyonu:</td><td colspan="2">Konut</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı</td><td colspan="2">Cephe Fotoğrafı</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="4">Sosyal Olanakları</td></tr>
<tr><td colspan="4">Kapalı Havuz, Bakkal / Market, Kuaför, Sauna, Türk Hamamı, Fitness merkezi, Kafe, Restoran, Sinema, Toplantı Salonu, Buhar Odası, Sosyal Tesisler, Lobi, Çocuk Yüzme Havuzu, Çocuk Oyun Alanları, Kapalı Otopark, Futbol sahası, Basketbol sahası, Voleybol sahası, Tenis kortu, Süs havuzu, Güneşlenme terası, Vale Park, Plates, Yürüyüş Parkuru Rekreasyon alanları</td></tr>
</table>

Tablo 3.17 Tekfen Bomonti Apartmanı proje künyesi

<table>
<tr><td colspan="2">Proje İsmi:</td><td colspan="2">Tekfen Bomonti Apartmanları</td></tr>
<tr><td colspan="2">Yüklenici:</td><td colspan="2">Tekfen Emlak Geliştirme Yatırım ve Ticaret A.Ş.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tasarım Ofisi / Mimar:</td><td colspan="2">DB Architect</td></tr>
<tr><td colspan="2">Proje Başlangıç / Bitiş Yılı:</td><td colspan="2">2010-2012</td></tr>
<tr><td>Kat Adedi :</td><td></td><td>Toplam Daire Sayısı</td><td>84 (70 daire+6 home-ofis+8 ticari)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Toplam Arsa Alanı:</td><td colspan="2">2530 m^2</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fonksiyonu:</td><td colspan="2">Apartman Dairesi /Home Ofis /Alışveriş</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vaziyet Planı</td><td colspan="2">Cephe Fotoğrafı</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="4">Sosyal Olanakları</td></tr>
<tr><td colspan="4">Bahçe, Çocuk Oyun Alanı, Kapıcı, Sauna, Tam Donanımlı Spor Salonu, Açık Yüzme Havuzu</td></tr>
</table>

Tablo 3.18 Hilton Otel ve Kongre Merkezi proje künyesi

Proje İsmi:		Hilton Kongre Merkezi Bomonti Ada	
Yüklenici:		IC İçtaş+Hilton	
Tasarım Ofisi / Mimar:		Linea Tusavul Mimarlık	
Proje Başlangıç / Bitiş Yılı:		2009-2014	
Kat Adedi :	35	Toplam Daire Sayısı	839
Toplam Arsa Alanı:		29750 m^2	
Fonksiyonu:		Otel+Konferans Merkezi	
Vaziyet Planı		Cephe Fotoğrafı	
			
Sosyal Olanakları			

4
Bomonti Ada Alan Çalışması

4.1 Bomonti Ada Projesi

Çalışma kapsamında kuruluşu tarihçesi ve terkediliş sürecine değinilen "Bomonti Bira Fabrikası"nın 2005 tarihli "5366 sayılı Yıpranan Tarihî ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" kapsamına alınmasının ardından, işlevlendirme hikâyesi başlamıştır. Kanunun amacı, 1. Maddesinde yer alan *"...yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabiî afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır"* ifadesi ile açıkça belirtilmiştir.

Fabrika yapısı 2006 yılında kültür ve turizm bakanlığı tarafında "4957 sayılı Kanunla değişik 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve bu kanunun 8. maddesine dayanılarak çıkartılan 'Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik' hükümlerine uygun olarak turizm amaçlı yatırım yapmak üzere yerli ve yabancı girişimcilere" tahsis edilmek üzere ilana çıkarılmıştır[137].

Tescil ilanında yer alan vaziyet planı, tescil dışı bırakılan yapılar ve bu yapıların yerine inşası öngörülen turizm tesisinin konumuna dair fikir vermektedir. Aynı ilanda 18.230 m^2'lik restorasyon söz konusuyken 2 nolu bölge kurulunun vereceği karar doğrultusunda restorasyon konusunda revizyonlar olabileceğine değinilmiş, parselin tescil dışında kalan kısmı ise 5 yıldızlı otel, kongre ve sergi merkezi ve bu işlevlere hizmet edecek yeme-içme fonksiyonları için ayrılmıştır. Bu tarihten sonra yapılan ihalenin ardından tescil dışı yapılar sökülmüş ve ilgili tesisler için arazi ihtiyacı karşılanmıştır.

ADA	PARSEL	YÜZÖLÇÜM (m²)	EMSAL	KULLANIM TÜRÜ	KAPASİTE
1018	1	29.750	3.0	Turizm Kompleksi	18.230 m² Restorasyon (5* Otel ve Yeme İçme) Kapalı İnşaat Alanı
					71.020 m² (5* Otel ve Kongre ve Sergi Merkezi) Kapalı İnşaat Alanı

Şekil 4.1 2006 tarihli Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi'nde Bomonti Bira Fabrikası için öngörülen fonksiyonlar ve alanları

Şekil 4.2 2006 tarihli ilana konu tescilli yapılar ve mevcut durum hava fotoğrafı

Yapı kompleksi düzenlenen ihale sonucunda "Global Yatırım Holding" e tahsis edilirken, kurumun ihaleden çekildiğini açıklaması ile kompleks ihalenin diğer iştirakçilerinden "IC İbrahim Çeçen Yatırım Holding A.Ş."ye 49 yıllığına kiralanmıştır. Aynı yıl restorasyon ve işlevlendirme çalışmalarının başladığı yapı kompleksinde, İstanbul 2 No'lu KTVKBK 24.09.2008 tarihli kararı ile tescil dışı bırakılan geç dönem fabrika binalarının 2010 yılında sökümü gerçekleşmiştir [37]. Restorasyon ve işlevlendirme projeleri mimar Han Tümertekin tarafından hazırlandıktan sonra, uygulama ve iç mekân kurgusu Tümertekin'in belirlediği doğrultuda işletmeciye bırakılmıştır.

İÇYH kompleksin batısında konumlanan ve sökülen fabrika binalarının arazisine inşa edilen otel ve kongre merkezi'nin işletmesini üstlenirken, Bomonti Bira Fabrikası binalarının işletilmesi hakkını Doğuş Holding A.Ş.'ye kiralamıştır. Doğuş Holding A.Ş. bünyesinde kurulan, Bomonti Kültür A.Ş. kompleksin yönetimini üstlenmiştir. 2010 yılında tescil dışı yapıların sökümü ile başlayan otel inşaatı süreci 2013 yılında tamamlanmıştır. Günümüzde Bomonti Ada ismiyle anılan tarihi bira fabrikası ve 5 yıldızlı Hilton Otel aynı kampüsü paylaşmaktadır [46].

Şekil 4.3 Bomonti Ada Kat Planı [45]

Han Tümertekin'in ardından tasarımı devralan Alexis Şanal Bomonti Ada projesinin ana fikrini, bira fabrikası bünyesinde kurulan ve bir dönem Türkiye'nin farklı şehirlerinde yeni bir toplanma kültürünün de öncülüğünü yapan bira bahçelerine dayandırmaktadır. Eski Bomonti Bira Bahçesi'nin günümüze yansıması niteliği taşıyan yapı kompleksine giriş, geçmişte fabrikanın da girişi olan, Birahane Sokak üzerindeki iki blok arasında yaratılan yarıktan sağlanmaktadır. Bu giriş yoluyla ulaşılan iç avlu farklı yeme içme mekanlarının ortak kullandığı bir iç bahçe ve tasarımcının kamusal alan olarak tanımladığı, halkın özgür kullanımına açık bir avlu mekanından oluşmaktadır. İç avluda yeme içme mekanlarının yanı sıra, 2018 yılında hizmete giren "Ara Güler Müzesi" ve "Leica" galerisi yer almaktadır. Yapının bodrum katında yer alan ve tasarımcısının "Alt" ismini verdiği mekan yine tasarımcısının tabiri ile "kamusal bir iç mekan" niteliğindedir. Şanal, bodrum katta benimsediği tasarım anlayışını *"...bodrum kattaki "Alt" mekanını bir kamusal iç mekan olarak planladık; ...Bir*

bakıma özel mülkiyet sınırlarının kamusal mekan yaratmada bir engel teşkil etmediğini göstermeye çalışıyoruz" sözleriyle ifade etmektedir [138]. Yapı çok fonksiyonlu planlama anlayışı ile halkın farklı kesimlerinden kullanıcı gruplarının zamanda ve mekânda ortaklaşmasına imkan sağlamayı hedeflemektedir.

Projenin paydaş yapısı incelendiğinde, merkezi yönetimi temsilen "Kültür ve Turizm Bakanlığı", yerel yönetim birimi olarak; "Şişli Belediyesi" ve "İstanbul Büyükşehir Belediyesi", yatırımcı firma ayağında "IC İbrahim Çeçen Yatırım Holding A.Ş.", "Doğuş Holding A.Ş." ve alt şirketi "Bomonti Kültür A.Ş." karşımıza çıkmaktadır. Restorasyon, işlevlendirme ve tasarım süreçleri birçok farklı mimar ve tasarımcının sürece dahil olduğu bir yapılanma göstermektedir. Manifestosunda ve plan kurgusunda halk katılımı, kamusal alan kullanımı ve paydaş yapısının önemine değinen projenin, tasarım sürecinde halk katılımının sağlandığı bir oluşum gözlemlenmemektedir.

Tablo 4.1 Bomonti Ada bünyesinde bulunan farklı fonksiyonlara sahip birimler ve tasarımcıları [46]

	Fonksiyon	**Karşılayan Mekanlar**	**Tasarımcı, Mimar**
İdari	Ofis	İdari Ofisler	-
Eğlence		Delimonti	Margo-Tanya İldiroğlu
	Restoran ve Kafeler	Kiva	Margo-Tanya İldiroğlu
		Kilimanjaro	Autoban
Kültür&Sanat	Kitapçı	Monochrome	
	Bira Üretimi	The Populist	Autoban
	Konser Salonu	Babylon	Lagranja Tasarım
	Sergi salonu	Alt (kar amacı gütmeyen sanat alanı)	-
		Ara	Tümertekin, ŞANALarc
	Müze	Güler Müzesi	
		Leica	
		Galeri	
Eğitim	Ortak Alanlar	Atölye / Laboratuvar	P N Architects
Kamusal Alan		Avlu	ŞANALarc

Sosyal yönü güçlü bir yapılanma olarak karşımıza çıkan Bomonti Ada projesinin, mevcut fiyat politikaları ve fiyatları nedeniyle üst gelir grubuna hitap edişinin, bilinçli bir soylulaştırma hamlesi olduğu savunulmaktadır. Heinz çalışmasında; kamusal alan olarak tasarlanan iç avlunun, mevcut yeme içme mekânları için bir fon olarak kullanıldığı, özgün fabrika yapısını ön plana çıkarmaktan uzak olduğu konusuna değinmektedir [46]. Mevcut yapının kimliğini ve bellekteki etkisini yok etmeden, içinde bulunduğu bölgenin kozmopolit yapısını yansıtır ve bu yapıya hitap eder biçimde farklılaşan mekan kurgularını bünyesinde barındırmayı hedefleyen işlevlendirme projesi, aynı kampüsü paylaştığı Hilton Otel ile büyük bir tezat barındırmaktadır. Hilton'un dışa kapalı bölgenin kimliğinden uzak mimarisi Bira

Fabrikası'nın fonunda ezici bir yüksekliğe sahiptir. Bu tezat; araştırmacılar, meslek örgütleri ve halk örgütlenmeleri tarafından yoğun eleştiri almaktadır. Bomonti Ada içerisinde de çalışmalarını sürdüren "Şehrine Ses Ver" atölyeleri bu tezatlığa ve Bomonti'de devam eden kentsel dönüşümlere eleştirel duruşu ile karşımıza çıkmaktadır.

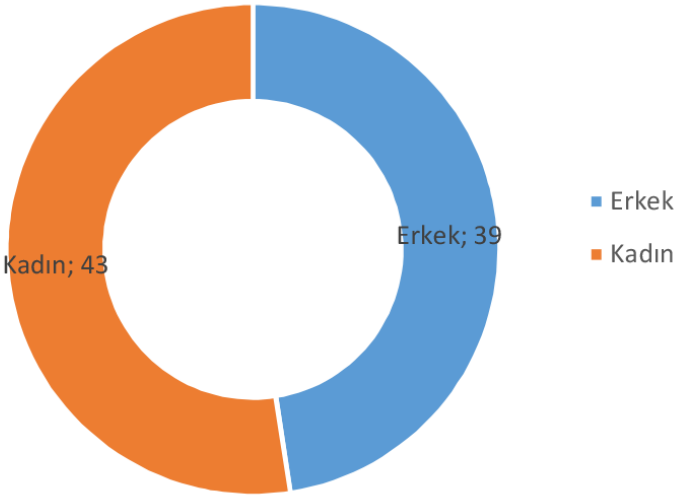
4.2 Alan Çalışması

Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilirken; veri toplama tekniği olarak yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği benimsenmiştir. Bomonti Semti ve Bomonti Ada kullanıcıları ile yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla; semt halkının Bomonti Bira Fabrikası, bellekteki yeri, günümüzde kullanımı ve bölgenin sosyal sürdürülebilirliği üzerindeki rolü üzerine sorular yönlendirilmiştir. Görüşmecilerin; bölgede yaşayan, burada çalışan, okuyan veya Bomonti Ada'yı ziyaret eden, Bomonti Semti'nin kullanıcısı olarak niteleyebileceğimiz bireyler olmasına dikkat edilmiştir. Görüşmenin ilk etabında görüşmecinin demografik yapıdaki yerinin saptanması hedeflenirken, devamında yerel halk ve Bomonti Ada kullanıcısının, Bomonti Ada projesine karşı tutumu konusunda veri toplanmıştır. Çalışmanın devamında elde verilerin çözümlenmesine yer verilmiştir.

Yarı-yapılandırılmış görüşmeler esnasında Bomonti Semti ve Bomonti Bira Fabrikası içerisinde farklı yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve meslek grubundan 82 görüşmeciye ulaşılmıştır. Görüşmecilere sorulan toplam 28 sorunun ilk 12'si demografik yapıyı saptamaya yönelik çoktan seçmeli veya kısa cevaplı soru niteliğindedir. Sonraki 10 soru kullanıcıların Bomonti Semti ile bağını ve ilişkisinin niteliğini tanımlamayı amaçlamaktadır. Bu soruların bir kısmı çoktan seçmeli sorularken, bir bölümü ise uzun betimlemeler ve kişisel görüşlerin aktarıldığı uzun cevaplı sorulardır. Son 6 soru da günümüz Bomonti Ada kullanıcılarının yapıyı tercih sebepleri ve kullanım şekilleri yönünde çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Bu noktada amaç sosyal sürdürülebilirlik açısından günümüz Bomonti Ada yerleşkesi ile geçmişteki "Bira Bahçeleri" arasındaki bağı ortaya koymaktır. Görüşmeler esnasında, kullanıcının cevapları ve bölgeyle kurduğu bağ dikkate alınarak, kişi bazında, birtakım sorular eklenmiştir.

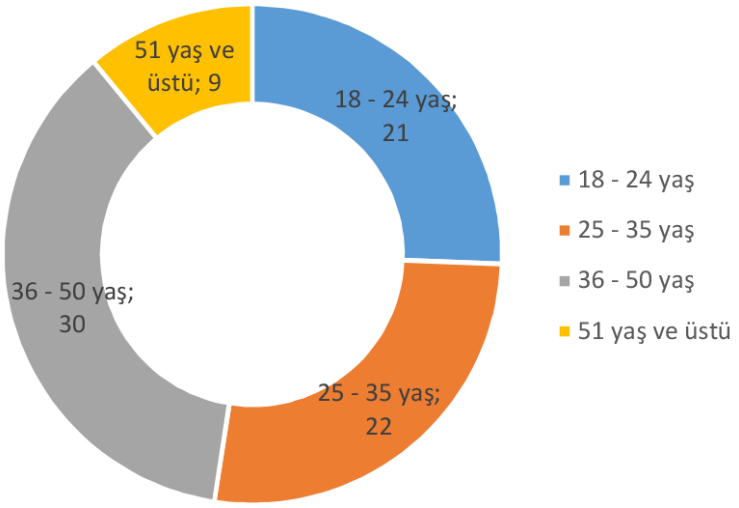
4.2.1 Demografik Yapı

82 görüşmecinin cinsiyet olarak eşite yakın bir dağılım gösterdiği gözlemlenmiştir. Katılımcıların %52'si (43 katılımcı) kadın, %48'i(39 katılımcı) erkektir(Şekil-4.4).

Şekil 4.4 Katılımcı cinsiyet dağılımı

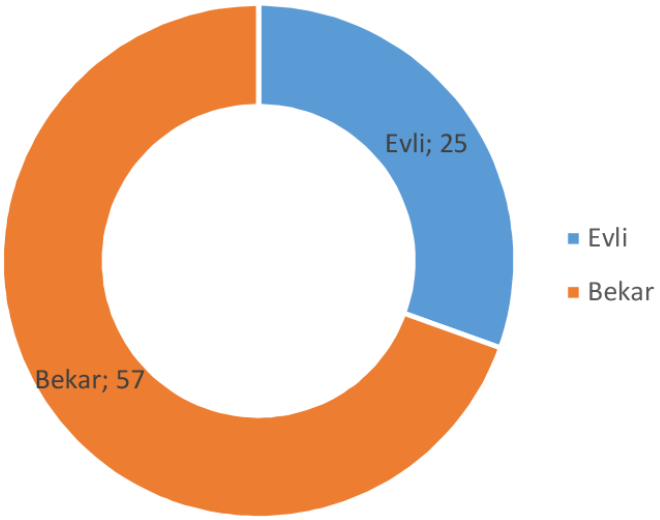
Görüşmecilerin yaş dağılımı incelendiğinde 18-24 yaş arası görüşmecilerin sayısı 21 olarak toplam görüşmeci sayısının %26'sını oluşturmaktadır. Bu kullanıcı grubu genellikle, bölgede yer alan "Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi" öğrencilerinden oluşmaktadır. Yine genç nüfus olarak adlandırılabilecek 25 – 35 yaş arası kesim benzer bir oranla 22 kişilik bir yoğunluk barındırmaktadır. Görüşmeci sayısının en fazla olduğu 36 – 50 yaş arası kesim toplam görüşmeci sayısının %37'sini teşkil ederken, bu gruba ait bireylerde, bölgede çalışan kesim ve bölge esnafı ağırlıktadır. Son olarak 50 yaş üstü kesim 9 kişi ile (%11) en düşük yoğunluğa sahip görüşmeci grubudur(Şekil-4.5).

Şekil 4.5 Yaş dağılımı

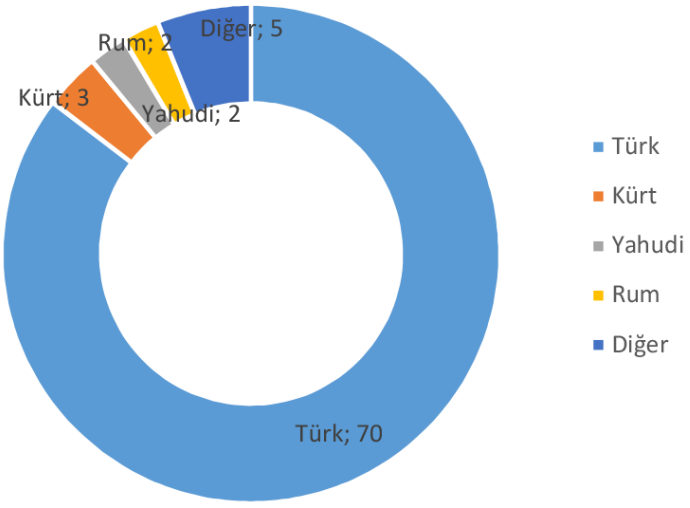
Ankete katılan görüşmeciler arasında medeni hal bakımından ciddi bir oransal fark mevcuttur. Görüşmecilerin %70'i bekarken, 25 görüşmeci ile karşılık bulan %30'luk

bir kesim evlidir(Şekil-4.6). Görüşmeci kümesindeki genç ve öğrenci nüfus yoğunluğu (bölgede konumlanan MSGSÜ'nün etkisiyle), bu farkı oluşturan temel sebeplerdendir.

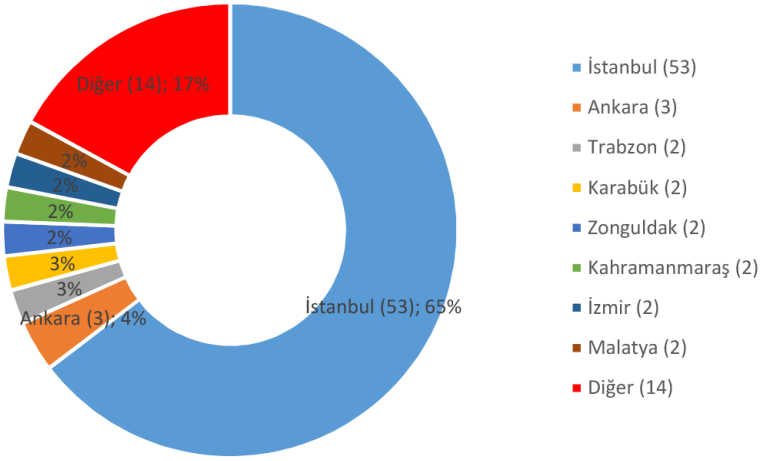

Şekil 4.6 Medeni durum dağılımı

Çalışma kümesi etnik köken bakımından incelendiğinde, katılımcıların %85'lik kısmının Türk kökenli vatandaşlardan oluştuğu gözlemlenmektedir. Türk vatandaşların yanı sıra 3 adet Kürt, 2 adet Yahudi, 2 adet Rum kökenli katılımcı ile görüşülmüştür. Bu görüşmelere ilave olarak birer adet; Arap, Mısır göçmeni, Arnavut, Makedon ve Süryani katılımcı çalışmaya katkı sağlamıştır(Şekil-4.7). Bölgenin kozmopolit yapısı anket sonucuna da yansımakla birlikte, geçmişteki dengeli dağılım günümüzde gözlemlenmemektedir.

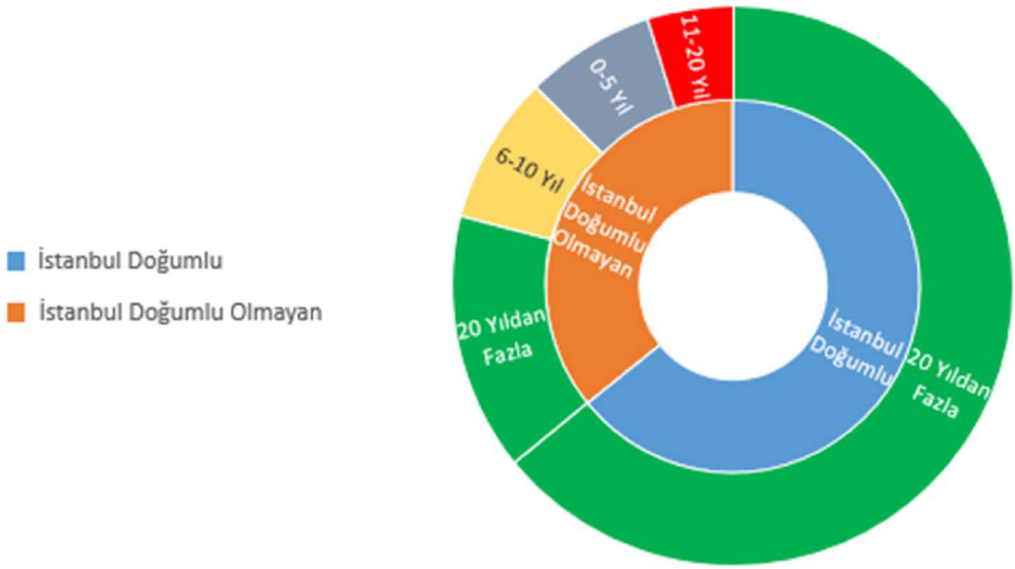

Şekil 4.7 Etnik köken dağılımı

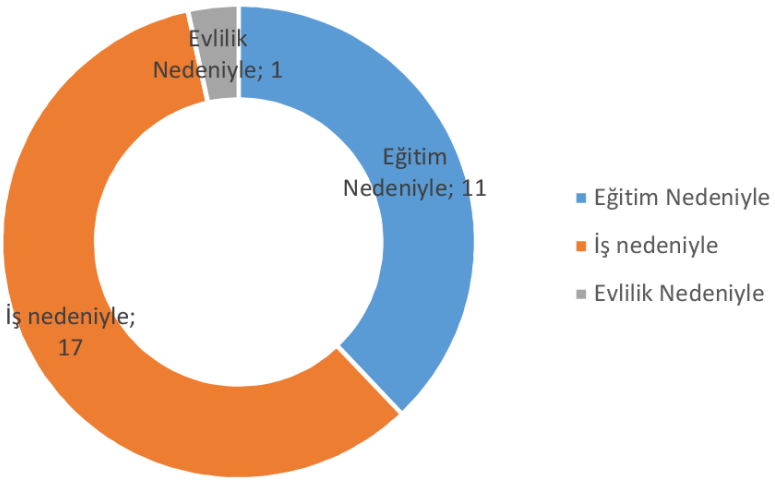
Şekil 4.8 Doğum yeri dağılımı

Görüşme yapılan 82 katılımcının %65'lik bölümünü oluşturan 53 üyesi İstanbul doğumludur. Diğer 29 görüşmeci arasında oransal bir yoğunluk ön plana çıkmamakla birlikte Ankara doğumlu 3; Trabzon, Karabük, Malatya, Kahramanmaraş, Zonguldak ve İzmir doğumlu 2şer görüşmeci çalışmada yer almıştır. Diğer 14 katılımcı ise yine farklı şehirlerde doğmuş ve günümüzde İstanbul'da yaşamaktadır(Şekil-4.8).

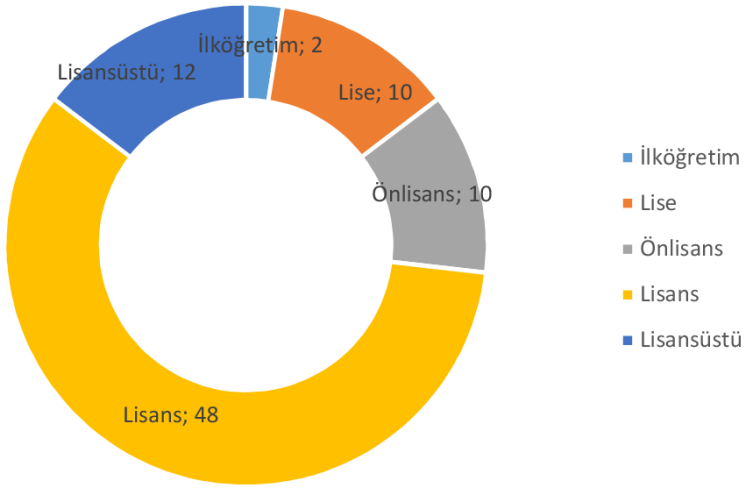
Şekil 4.9 İstanbul'da yaşama süresi

İstanbul doğumlu katılımcı oranı %65'le sınırlı kalsa da 20 yılı aşkın süredir İstanbul'da yaşayan katılımcı sayısı 64 görüşmeci ile %78'lere ulaşmaktadır. İstanbul'da yaşama süresi 11-20 yıl arası olan 4, 6-10 yıl arası olan 7 görüşmeci mevcuttur. Çalışma kapsamında anketlere katılan 6 görüşmeci 5 yıldan daha az süredir İstanbul'da yaşadığını belirtmiştir(Şekil-4.9).

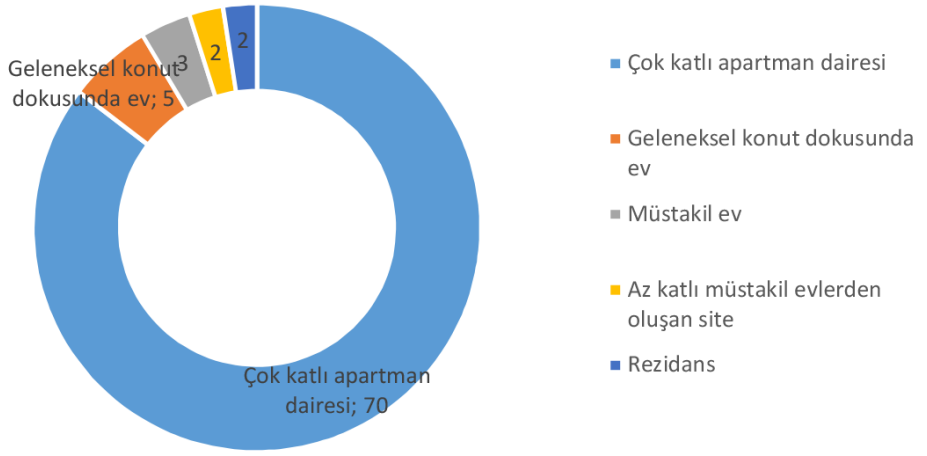
Şekil 4.10 İstanbul'da yaşama nedeni

İstanbul'a göç yoluyla gelen kullanıcılar arasında yapılan değerlendirmede, en yüksek oranı teşkil eden 17 kişilik grup, %59'luk oranla çalışmak için İstanbul'a gelenlerden oluşmaktadır. 11 katılımcı üniversite eğitimi almak için İstanbul'a geldiğini belirtirken, 1 katılımcı evlilik nedeniyle şehir değiştirdiğini beyan etmiştir(Şekil-4.10).

Şekil 4.11 Eğitim durumu dağılımı

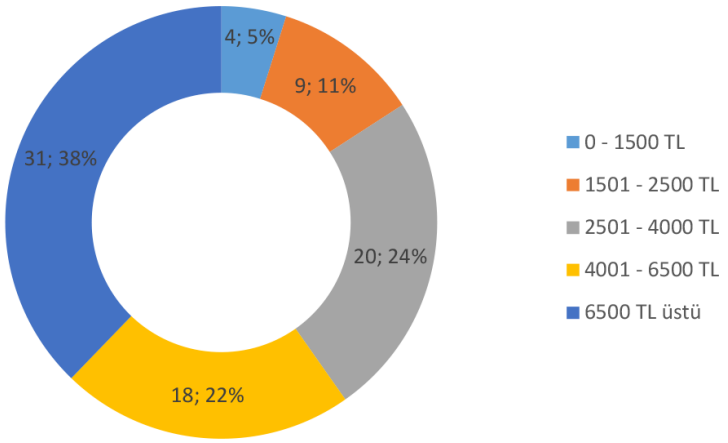
Çalışma grubunun eğitim düzeyi incelendiğinde ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim almış katılımcıların oranı toplam %86'lık bir oranı kapsamaktadır. Çalışma kapsamında görüşülen lise mezunu katılımcı sayısı 10 kişi ile %12'lik bir dilime yerleşirken, ilkokul veya ortaokul mezunlarından oluşan ilköğretim dilimi 2 katılımcı ile sınırlı kalmıştır (Şekil-4.11). Bu dağılımdan anlaşılacağı gibi, bölge kullanıcısının eğitim düzeyinin yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Şekil 4.12 Konut tipi dağılımı

Çalışma katılımcılarının konut tipleri incelendiğinde, İstanbul genelinde gözlemlenen apartman tipi toplu konut tercihi çalışma katılımcılarına da yansımıştır. Katılımcıların %85'i 70 kişilik bir çoğunlukla "çok katlı apartman dairesi" tipi konutlarda yaşamaktadır. Bölgenin özgün dokusundaki dönem yapılarında yaşayan katılımcı sayısı 5'tir. Bu 5 kişilik gruptaki 3 katılımcının, bölgenin gayrimüslim halkının birer ferdi olması dikkat çekmektedir. Katılımcılardan 3'ü müstakil evde yaşarken, "Az katlı müstakil evlerden oluşan site" ve bölgedeki mevcut "rezidans" larda yaşayan 2'şer katılımcı mevcuttur (Şekil-4.12).

Görüşme grubunun gelir dağılımı göz önünde bulundurulduğunda, 46 katılımcıya karşılık gelen %60'lık bölümün 4000 TL ve üstünde kişisel aylık geliri olduğu anlaşılmaktadır. Kişisel geliri 2500 TL ve altında olan katılımcı sayısı 13 kişi ile % 16'lık dilimi kapsamaktadır(Şekil-4.13). Genel anlamıyla bölge kullanıcısının gelir dağılımı, ortalamanın üzerinde seyretmektedir.

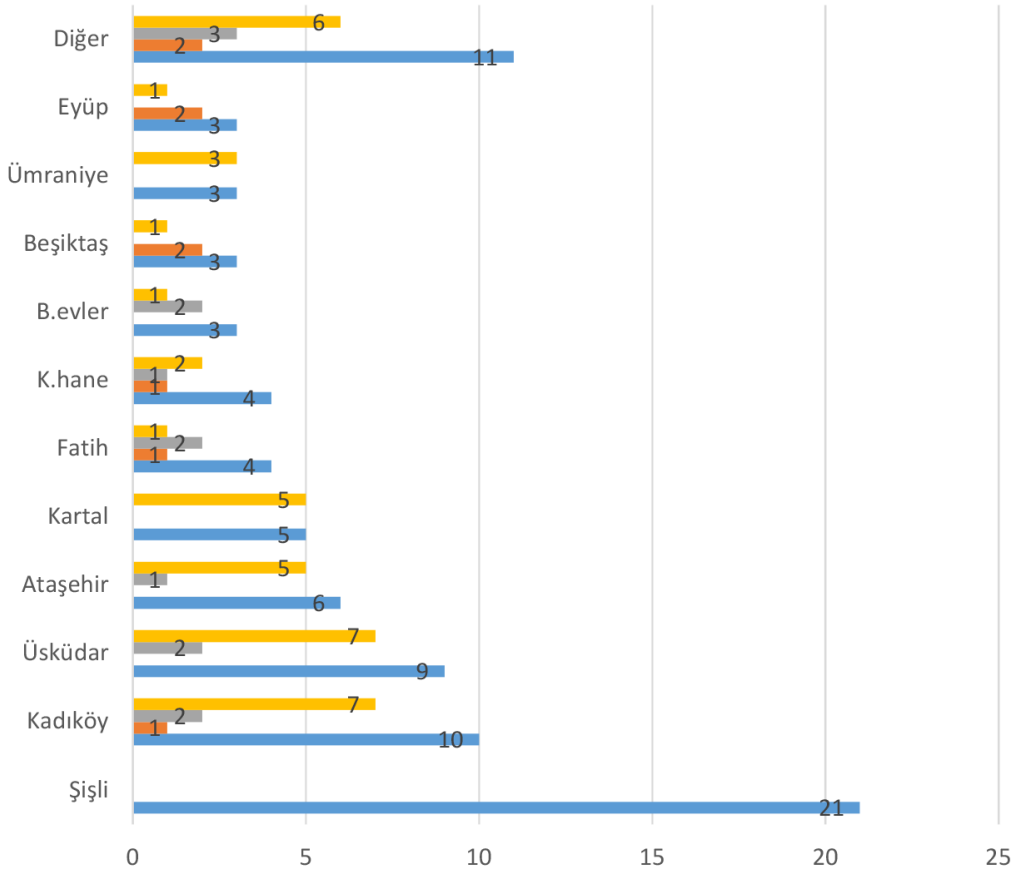

Şekil 4.13 Gelir dağılımı

Katılımcıların yaşadığı ilçeler sıralandığında, 21 kişinin Şişli'de (Bomonti) yaşadığı

öğrenilmiştir. Farklı ilçelerde yaşayıp, çalışmak, okumak veya sosyalleşmek adına semte gelen görüşmecilerin sayısı 61'dir. Bölge'nin ziyaretçileri arasında sırasıyla Kadıköy, Üsküdar, Ataşehir ve Kartal ilçelerinde yaşayanların; Avrupa yakasında yer alan semte yakın ilçelerden gelenlerin yoğunluğuna nazaran fazlalığı dikkat çekmektedir(Şekil-4.14).

Günümüzde Kartal'da yaşadığını belirten 2 görüşmeci çocukluk ve ilk gençlik yıllarını Bomonti'de yaşadıklarını, bölgeyle geçmişten gelen bir bağları olduğunu belirtmiştir. 22 katılımcı ise Bomonti'de ikamet etmese de, bölgede çalıştığını veya eğitimini sürdürdüğünü beyan etmiştir. Çalışma kümesinin %50'ye yakın bölümünü oluşturan 39 kişilik bir grup bölgeye belirli aralıklarla sosyalleşmek için geldiklerini belirtmişlerdir.

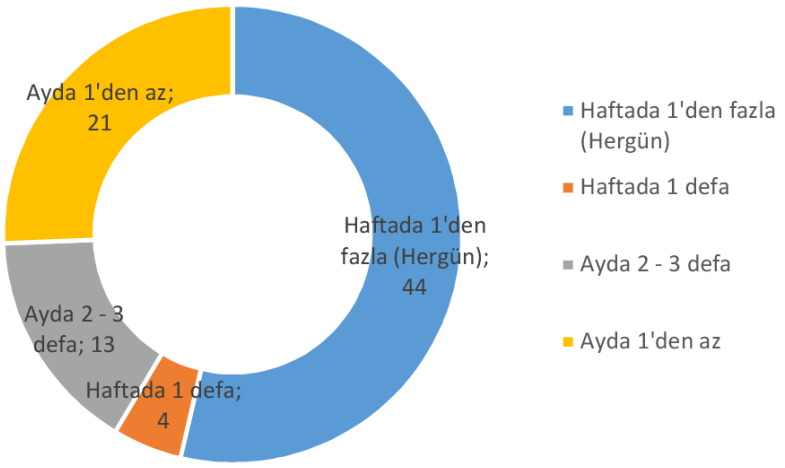

	Şişli	Kadıköy	Üsküdar	Ataşehir	Kartal	Fatih	K.hane	B.evler	Beşiktaş	Ümraniye	Eyüp	Diğer
Sosyalleşmekiçin Bomonti'yegeliyor		7	7	5	5	1	2	1	1	3	1	6
Bomonti'deokuyor		2	2	1		2	1	2				3
Bomonti'deçalışıyor		1				1	1		2		2	2
Katılımcıadedi	21	10	9	6	5	4	4	3	3	3	3	11

Şekil 4.14 Yaşanılan ilçelerin dağılımı

4.2.2 Semt – Çevre İlişkileri

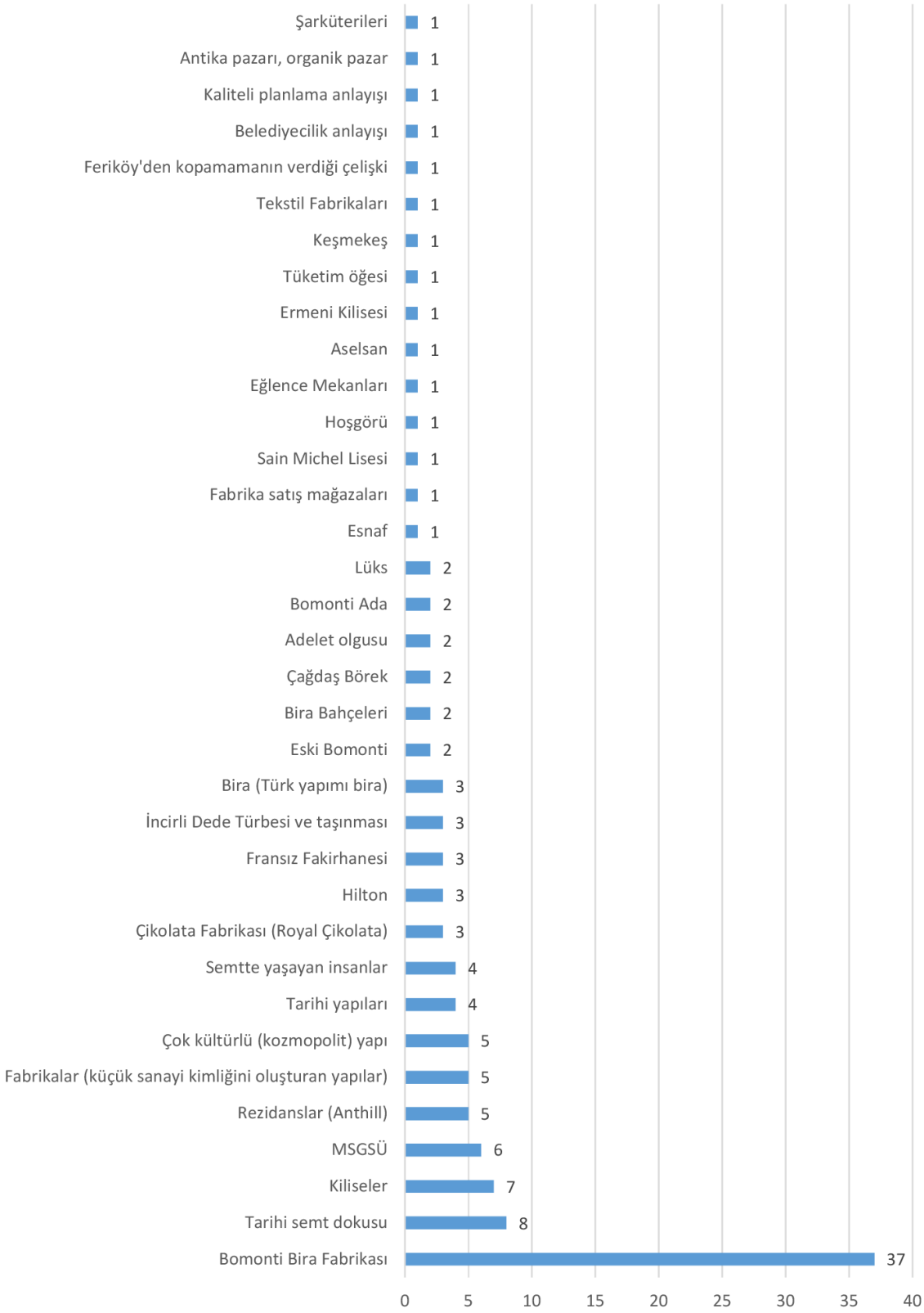
Görüşmecilerin "Bomonti'ye ne sıklıkla geliyorsunuz?" sorusuna verdiği cevaplar, kullanıcıların semtle olan ilişkisinde bir ölçüt olarak gözlemlenebilir. Görüşmecilerin %59'luk dilimi haftada 1 defa veya daha fazla Bomonti'ye geldiğini belirtmiştir. Görüşmecilerin 21 kişiden oluşan %26'lık bölümü ise "birkaç ayda 1 defa" Bomonti'ye geldiklerini veya "yolları düştükçe" uğradıklarını belirtmişlerdir(Şekil-4.15).

Şekil 4.15 Görüşmecilerin Bomonti'ye gelme sıklığı

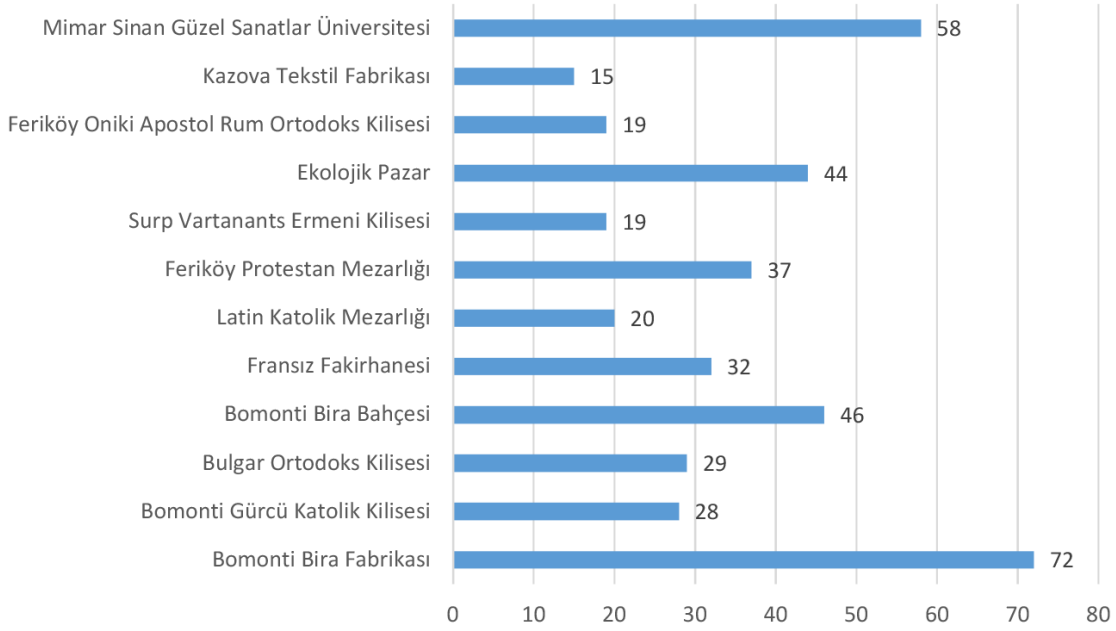
Görüşmecilere yöneltilen "Sizce Bomonti'nin kimliğini oluşturan yapılar veya ögeler nelerdir?" sorusu, bölgenin bellek mekânlarının yanı sıra, sosyal kimliğini oluşturan öğeler konusunda da bilgi vermektedir. Verilen cevaplarda ortak payda olarak "Bomonti Bira Fabrikası" öne çıkmaktadır. Ardından bölgenin tarihi dokusu, kiliseler, fabrikalar, "Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi" en çok verilen cevaplar arasındadır(Şekil-4.16).

Son 10 yıllık süreçte ön plana çıkan "rezidans" yapılarının bölgenin simgesi konumuna gelmesi ve cevaplar arasında, semtin kuruluşundan beri var olan fabrika yapıları ile eşit dilime sahip olması dikkat çekici niteliktedir. "Hilton Otel ve Kongre Merkezi" de benzer şekilde 3 görüşmeci tarafından kimlik ögesi olarak bildirilmiştir. Kentin mimari simgesel öğelerinin yanı sıra; sosyal yapının temel bileşenlerinden olan "kozmopolit doku", "adalet olgusu", "yerel yönetim anlayışı", "semtte yaşayan insanların niteliği" kimliği oluşturan öğeler arasında sıralanmıştır. Esnafla yapılan görüşmeler esnasında 3 farklı görüşmecinin, birbirinden habersiz olarak değindiği "İncirli Dede Türbesi" ve "Anthill Rezidans" ın inşaası sırasında ortadan kaldırılışı türbenin de bölgenin yerel halkı için simgesel bir öğe niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır.

Şekil 4.16 Bomonti kullanıcısının gözünden semt kimliğini oluşturan öğeler

"Sizce Bomonti'nin kimliğini oluşturan yapılar veya ögeler nelerdir?" açık uçlu sorusunun ardından görüşmeciye verilen listedeki yapıların hangilerini tanıdıkları sorulmuştur. Katılımcıların %88'ini teşkil eden 72 kişilik bir grup "Bomonti Bira

Şekil 4.17 Bomonti'nin simgesel yapıları

Fabrikası" nı tanıdığını belirtmiştir. Listede 2. Sırada 58 katılımcı ile "Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi" yer almaktadır. 46 katılımcının cevabı ile 3. sırada yer alan "Bomonti Bira Bahçesi" cevabı, çelişkiler içermektedir. "Bomonti Bira Bahçesi" cevabını işaretleyen katılımcılara bira bahçesinin yeri sorulduğunda bir grup katılımcı "Bomonti Bira Fabrikası"nın bulunduğu lokasyonu tarif ederken, diğer bir kullanıcı grubu ise günümüzde "Hilton Otel"in bulunduğu araziyi tarif etmiştir. 4. sırada yer alan "Ekolojik Pazar" farklı kullanıcı profilleri tarafından işaretlenen cevap şıklarındandır. Bölgenin yerlisi pazar alanını uzun yıllardır tanırken, Bomonti Ada içerisinde yapılan anketlerde bu şıkkı işaretleyen ve sosyalleşme amacıyla bölgeyi kullanan halk, son yıllardaki popülaritesinin ardından son bir kaç yıldır "Ekolojik Pazar" ı tanıdıklarını beyan etmişlerdir.

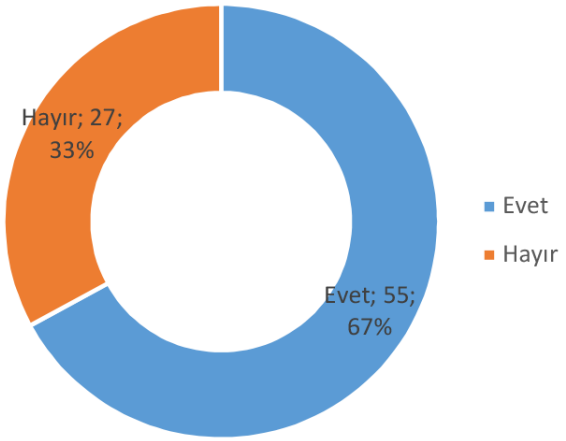
Bölgedeki dini yapılar ve mezarlıklar, yerel halk tarafından bilinmekle beraber; görüşmecilerin ortak tabiri ile *"...aslında hepsini biliyoruz, ancak kullandığımız yapılar olmadığından hangisinin ismi ne, onu bilmiyoruz..."* ifadeleri ile aktarılmıştır.

Listede olmamakla beraber, bölgenin yerel halkı listeye "İncirli Baba Türbesi" ni de ilave ederken, "Kazım Orbay Caddesi" ve "Feriköy Fırın Sokak" ta yapılan görüşmelerde "Eski Çikolata Fabrikası" listeye eklenmiştir. Fabrika'nın bu cadde üzerinde kurulmuş olması ve günümüze yapıya ait yalnızca giriş kapısının ulaşması, fabrikanın bellekte yer etmesinde etkilidir.

Bölgede farklılaşan ve ortaklaşan bellek mekânlarının varlığı bölge halkının kozmopolit yapısı ve ait olduğu demografik sınıfla ilişkilendirilebilmektedir.

4.2.3 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yla İlişkileri

Anketin üçüncü bölümünde görüşmecilere "Bomonti Bira Fabrikası" ve günümüz fonksiyonuna ilişkin sorular sorulmuştur. *"Eski Bomonti Bira Fabrikasının günümüzdeki fonksiyonunu doğru buluyor musunuz? "* sorusu, %67 oranında "Evet" karşılığını almıştır. Ardından yönlendirilen *"Sizce hangi fonksiyonla değerlendirilmeliydi?"* sorusu ise verilen cevaplar ise çeşitlilik göstermektedir. Bir görüşmeci *"... her zaman değişik ihtiyaçlar doğacaktır. Tüm zamanlara hitap edebilseydi keşke, tiyatro olabilirdi mesela, ... burası yalnızca gençlere hitap ediyor gibi."* (Yerel halk, Emekli, Kadın, 48) ifadesi ile daha kapsayıcı bir fonksiyona ihtiyaç duyulduğunu belirtmştir.

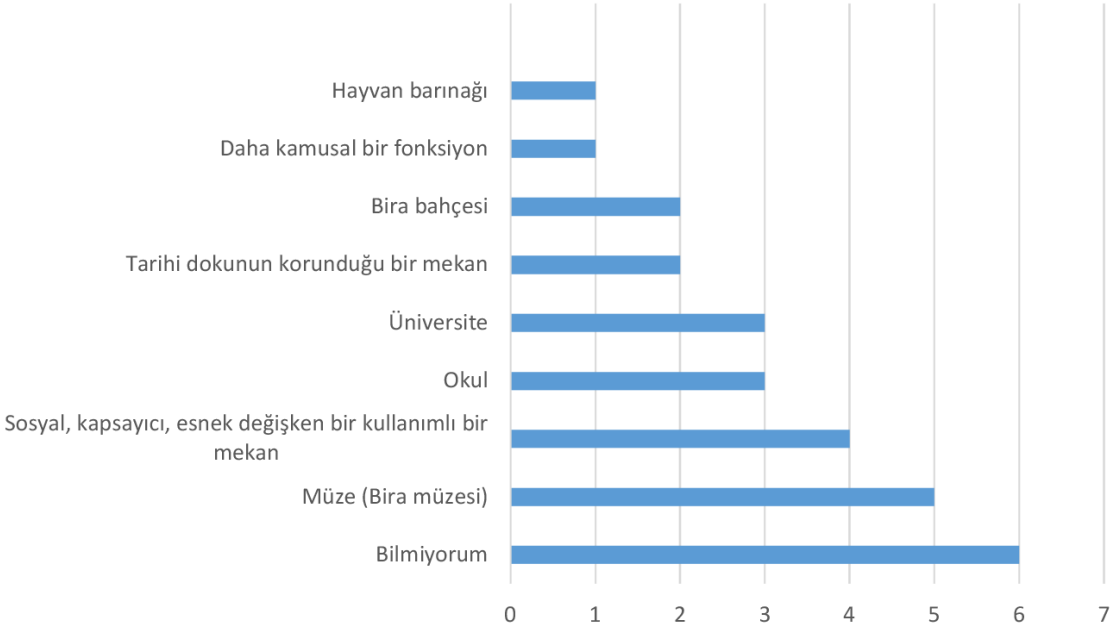
Şekil 4.18 Bomonti Bira Fabrikası'nın günümüz fonksiyonunu doğru buluyor musunuz? sorusuna verilen cevapların dağılımı

Yeni fonksiyonu beğenmediğini belirten bir başka kullanıcı, verdiği "Hayır" cevabının gerekçesini şu cümlelerle açıklamıştır. *"...eski yapıyı tamamen bozmuşlar, 'Hilton' yalnızca işin görünen kısmı, ardında başka neler var bilmiyoruz, sadece öndeki kule kaldı, birkaç yapı kaldı, gerisi yıkıldı. Şu an yalnızca Hilton görünüyor. Ülkesini seven bir insan olarak merak ediyorum, ne kaybettiğimizi bilmiyorum ki! O binaların içindeki makinelere ne oldu, nereye gitti, sergilenmiyor ki, neredeler? Bu tür eğlence mekânları her yerde var, özgünlük kalmadı ki..."* (Yerel halk, Esnaf, Erkek, 65) Bu ifadeden de ortaya çıkacağı gibi, "Hayır" cevabını veren kitlenin geneli, verilen fonksiyonun ötesinde, kimliğin yok oluşundan şikâyet etmektedir. Özellikle, fabrika binalarının bir bölümünün otel inşaatı sırasında yıkımı, fabrika ve yayıldığı arazinin *"...hep bu kadarmış gibi..."* gösterilmesi ve bölgenin yeni kullanıcısı üzerinde bu algının yaratılması; yerel halkın ferdi olan görüşmeciler tarafından tepki çekmektedir.

Görüşmecilerin "Evet" cevabı veren diliminden bir kullanıcı *"...daha kamusal olabilirdi diyoruz, ancak atıl bir durumda kalmasından daha iyi..."* (Yerel halk, Esnaf, Erkek, 37) ifadesi ile yapının geçmişteki kötü durumunu göz önünde bulundurarak günümüz fonksiyonunun yapı korumak adına tercih edilebileceğini belirtmiştir.

"Hayır" cevabı veren bir görüşmeci *"...çevrede çok fazla eski ve metruk yapı var, bu yapıların da değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. ... veya belki yıkılması da bir çözüm olabilir, bu görüntü hoş değil..."* (Bomonti Ada çalışanı, Kadın, 46) cevabıyla çevredeki metruk yapıların Bomonti Ada'nın prestijine zarar verdiğini belirtmiştir. Görüşmecinin bölgenin yerel halkının bir ferdi olmaması ve Bomonti Ada çalışanı olmanın ötesinde bölgeyle geçmişe dönük bir bağının olmaması görüşünü açıklayıcı nitelik taşımaktadır. Bu noktada halkın bilinçlendirilmesi ve süreçlere katılımının önemi ortaya çıkmaktadır.

Yapının günümüz fonksiyonunu doğru bulmadığını belirten bir başka kullanıcı *"eski dokunun (bira bahçesi kültüründen bahsediyor) korunmasını tercih ederdim. Şairlerin geldiği, sohbetlerin yapıldığı keyifli ortamlar... , şimdi popüler kültüre hizmet ediyor. Çok sahte..."* (Öğrenci, Kadın, 23) cümleleri ile yapının tamamen metalaştığını belirterek, sosyal bir fonksiyonun daha uygun olacağını savunmuştur.

Şekil 4.19 "Bomonti Bira Fabrikası sizce hangi fonksiyonla değerlendirilmeli?" sorusuna verilen cevaplar ve dağılımı

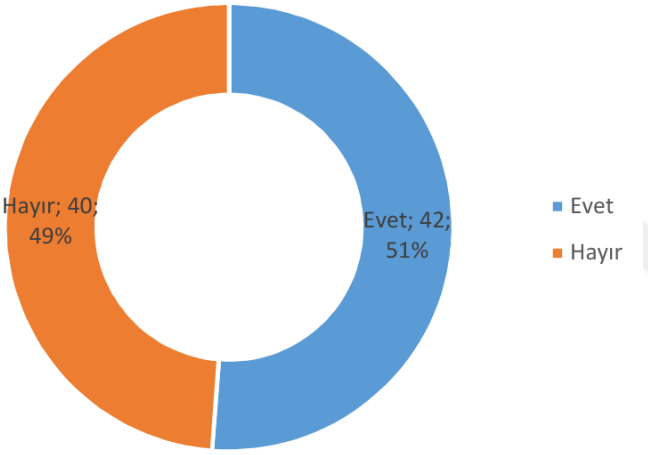
"Bomonti Bira Fabrikası sizce hangi fonksiyonla değerlendirilmeli?" sorusuna verilen cevaplarda kamusal ihtiyaçlara cevap verecek bir mekân fonksiyon önerisi ön plana çıkmıştır. Günümüz fonksiyonunu doğru bulmadığını ifade eden 27 kişinin verdiği cevaplarda 5 katılımcı, herhangi bir seçenek sunulmaksızın sorulan *"Bomonti Bira Fabrikası sizce hangi fonksiyonla değerlendirilmeli?"* sorusuna "müze" yanıtını vermiş, katılımcılardan 2'si özellikle bira müzesi olması gerektiğini belirtmiş, 1'i Amsterdam, "Heineken Experience" örneğini vermiştir(Şekil-4.19).

Katılımcılardan 4'ü *"sosyal, kapsayıcı ve değişken kullanımlı bir mekân"* fikrinde

buluşmuşlardır. Bu görüşmeci grubu; Bomonti Ada'nın çok fonksiyonlu bir yerleşke gibi pazarlandığını ancak özünde yeme-içme mekânlarının ötesine geçemediğini düşünmektedir. Ayrıca mevcut mekânların yalnızca belirli bir yaş grubuna hitap ettiği fikrini savunan görüşmeciler; daha kapsayıcı, sosyal fonksiyonların daha iyi hissedildiği ve değişken kullanımlı bir mekân kurgusuna ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.

Yapı grubunun "Okul" veya "üniversite" olarak işlevlendirilmesinin doğruluğunu savunan görüşmeci grubundan bir görüşmeci; *"...bellek ve kültür, en iyi tarihi okul binaları içerisinde verilen eğitimle, içinde yaşayarak gençlere aktarılabilir"* (Bomonti Ada Ziyaretçisi, Kadın, 51) fikrini savunmuştur.

"Tarihi dokunun korunduğu bir mekân" ortak fikrinde buluşan 2 farklı katılımcı ise; günümüz kullanımında tarihi mekânın bir "fon" olmaktan öteye gidemediğini belirtmiştir. Görüşmecilere göre "mekânın ruhu" tamamıyla yok olmuştur.

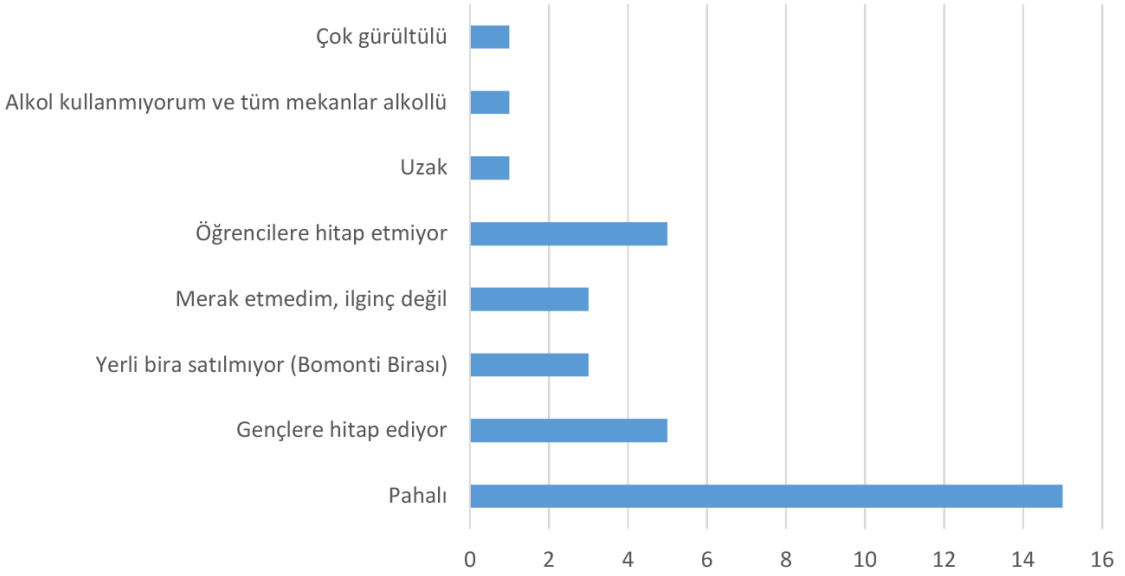
Şekil 4.20 "Bomonti Ada'ya gidiyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

Görüşmecilere yöneltilen "*Bomonti Ada'ya gidiyor musunuz?*" sorusuna %51 oranı ile karşılık bulan 42 kişi "Evet" cevabını vermiştir(Şekil-4.20). "Hayır" cevabını verenlerin büyük bölümünü yerel halk ve MSGSÜ öğrencileri oluşturmaktadır.

"Bomonti Ada'ya gidiyor musunuz?" sorusuna "Evet" cevabını veren görüşmecilere, neden Bomonti Ada'yı tercih ettikleri sorulmuştur. Görüşmecilerden gelen cevaplar arasında "yapının ambiyansı", "tarihi bir yapının içinde bulunmanın verdiği merak ve huzur hissi" en sık karşılaşılan cevaplardır. Sık verilen cevaplar arasında "yakınlığı", "sakin ve dinlendirici bir huzur ortamı sağlaması" ve "sosyal ve kültürel aktivitelerin varlığı" sıralanmaktadır(Şekil-4.21).

Şekil 4.21 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yı tercih etme nedenleri

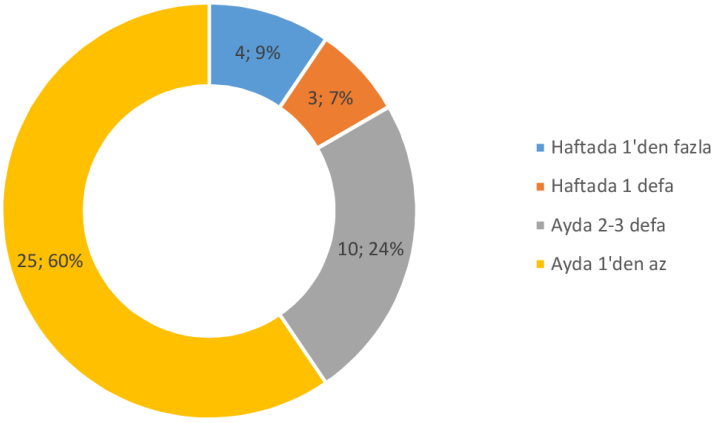
Şekil 4.22 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yı tercih etmeme nedenleri

Görüşmecilerden, *"Bomonti Ada'ya gidiyor musunuz?"* sorusuna "Hayır" cevabını verenlere, tercih etmeme nedenleri sorulduğunda verilen cevaplar 8 ana başlıkta toplanmıştır. 15 katılımcı mekânın pahalılığı fikrinde birleşirken; MSGSÜ öğrencilerin oluşan 5 katılımcı mekanın öğrencilere hitap etmediğini, bölge halkından orta yaş ve üstüne mensup 5 katılımcı ise mekanın üst yaş gruplarına hitap etmediğini belirtmiştir(Şekil-4.22).

4.2.4 Bomonti Ada Ziyaretçi Anketi

Anketin dördüncü bölümünde yalnızca Bomonti Ada'yı ziyaret ettiğini belirten görüşmecilere ziyaret sıklığı ve niteliğine dair sorular yöneltilmiştir. *"Bomonti Ada'yı ne sıklıkla ziyaret ediyorsunuz?"* sorusuna görüşmecilerin verdiği cevapların dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %60'lık kısmının kompleksi ayda 1 defadan az ziyaret ettiği anlaşılmaktadır. Bu kullanıcı grubu yapının gece kullanımını tercih etmekte ve dönemlik kültürel aktiviteleri takip etmektedir. Ayda 2-3 defa ve daha fazla yapıyı ziyaret eden %40'lık kesimin ise gündüz kullanımından faydalandığı gözlemlenmiştir (Şekil-4.23).

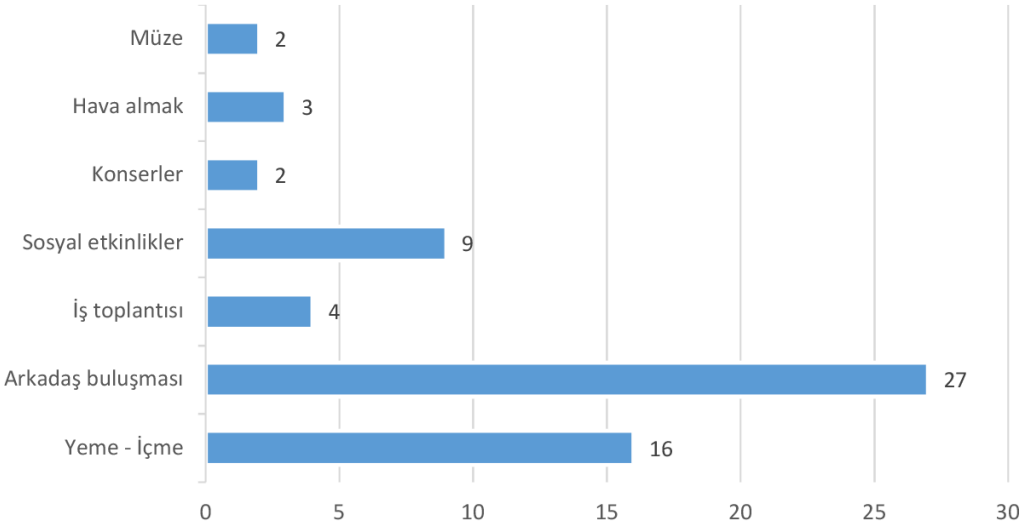
%40'lık dilimde yer alan ve Bomonti Ada ziyareti esnasında görüşme yapılan bir ziyaretçi *"Ben üniversite öğrencisiyim, hemen karşıda Mimar Sinan'da (MSGSÜ) okuyorum. Burası güzel, meraktan geldik ama görülesi bir ortamı, mimarisi var. Ama fiyatlar çok pahalı, sık sık gelebileceğimiz bir yer değil, bir bira 37 TL örneğin ve yerli bira yok. İlk yerli bira fabrikasında, yerli bira yok (!) Bomonti Bira Fabrikası'nın içindesin ancak Bomonti birası içemiyorsun..."* ifadesiyle ziyaret sıklığının azlığını fiyatların pahalılığına bağlamakta, ayrıca semte ismini veren bira markasının yerleşkede satılmıyor oluşunu eleştirmektedir.

Şekil 4.23 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yı ziyaret sıklığı

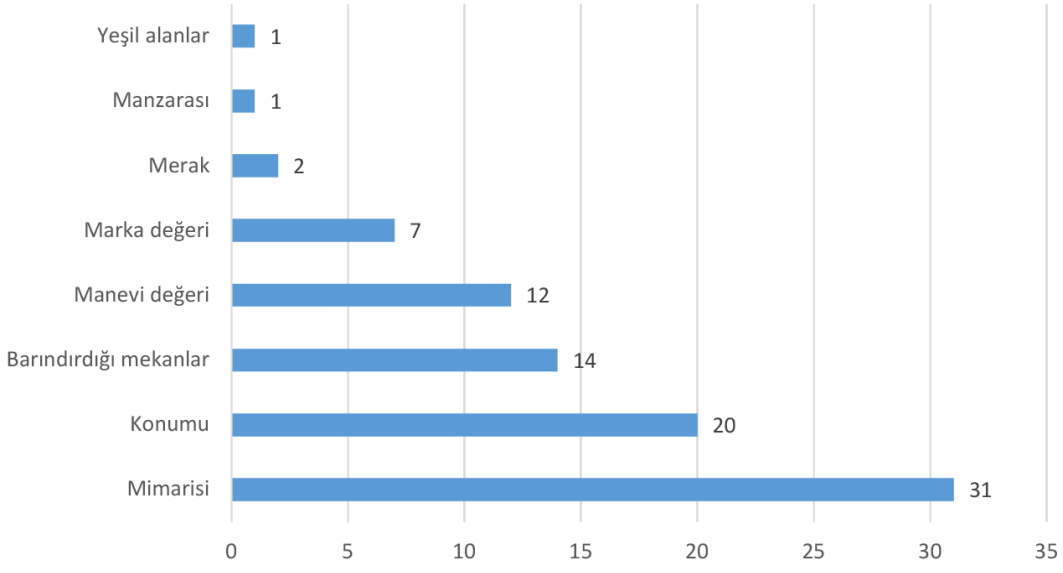
Görüşmecilerin "Bomonti Ada'yı en çok hangi amaçlarla ziyaret ediyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevaplar değişkenlik göstermiştir. En sık verilen cevaplar; 27 katılımcının işaretlediği "Arkadaş buluşması", ardındansa 16 katılımcı tarafından verilen "Yeme – İçme" seçenekleridir. Proje kapsamında çok yoğun olarak değinilen ve ön plana çıkarılan sosyal ve kültürel etkinlikler 9 katılımcı tarafından işaretlenirken, müze fonksiyonu yalnızca 2 katılımcı tarafından dile getirilmiştir (Şekil-4.24).

Görüşmecilere yöneltilen "Bomonti Ada'yı tercih etmenizde hangileri etkilidir?" sorusuna verilen cevaplar "Mimarisi" ortak şıkkında buluşmaktadır. Bu cevabı, merkezi lokasyonu nedeniyle "Konumu" yanıtı takip etmektedir. Bölge için önemli bir bellek

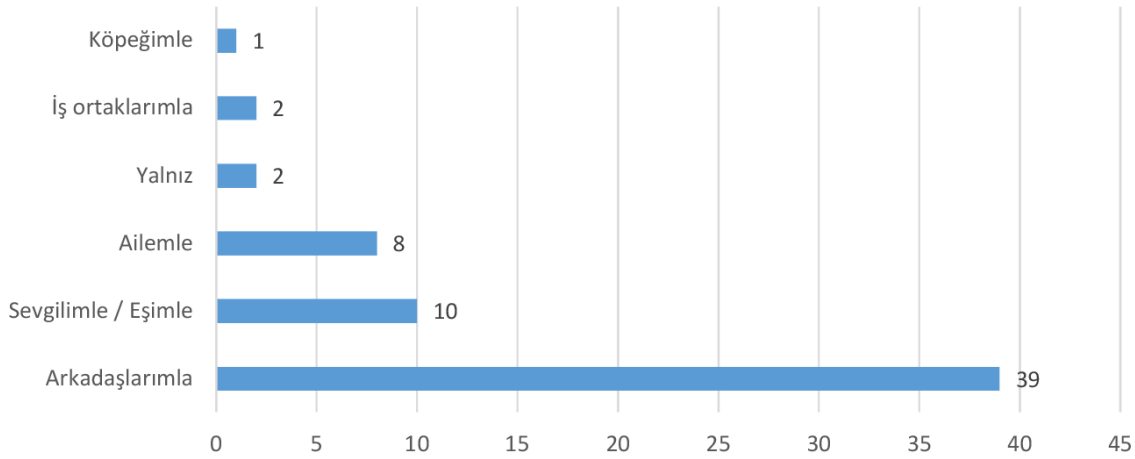

Şekil 4.24 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yı ziyaret amaçları

mekânı olan fabrika yapısının "manevi değeri" seçeneği ise yalnızca 12 kullanıcı tarafından işaretlenmiştir. Günümüzde yerleşkenin "barındırdığı mekânlar" ve bu mekanlar dolayısıyla ortaya çıkan "marka değeri" yanıtları ise azımsanmayacak düzeyde tercih almıştır (Şekil-4.25).

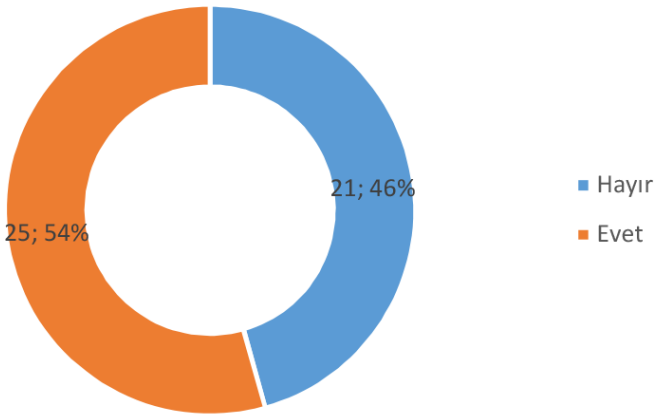

Şekil 4.25 Görüşmecilerin Bomonti Ada'yı tercih etmelerinde etkili olan faktörler

Şekil 4.26 "Bomonti Ada'ya kimlerle gelmeyi tercih ediyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar

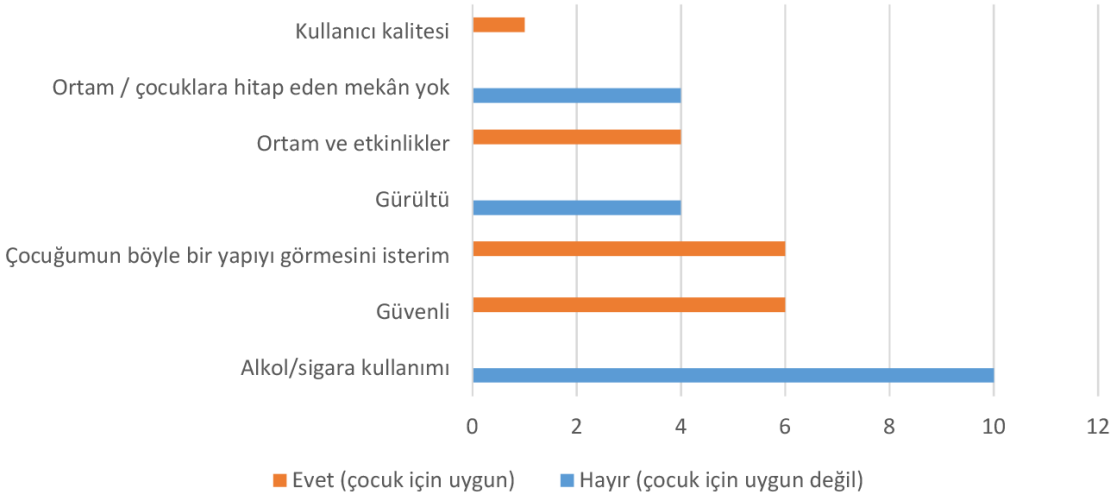
Görüşmecilere yöneltilen "Bomonti Ada'ya kimlerle gelmeyi tercih ediyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplarda "Arkadaşlarımla" yanıtı çoğunluktadır. "Sevgilim/Eşimle" ve "Ailemle" cevapları nispeten daha az bir çoğunluğa sahiptir(Şekil-4.26). Geçmişteki ailece ziyaret edilen "Bira Bahçeleri" ile karşılaştırıldığında kullanım şeklinin; aileden, arkadaşa kaydığı gözlemlenmektedir.

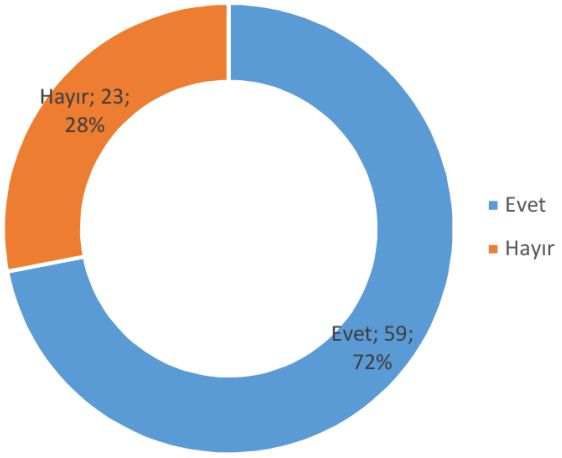
Şekil 4.27 "Bomonti Ada'ya çocuğunuzla gelmeyi düşünür müydünüz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

Görüşmecilere yöneltilen "Bomonti Ada yerleşkesine çocuğunuzla gelmeyi düşünür müsünüz?" sorusuna verilen cevaplar birbirine yakın oranlara sahiptir(Şekil-4.27). Görüşmecilerin %46'lük bölümü; sigara ve alkol tüketiminin fazla olması, gece kullanımındaki gürültü fazlalığı, çocuklara hitap eden mekân olmayışı gibi nedenlerle "Hayır" cevabını vermiştir. "Evet" cevabını veren kesim ise; "güvenlikli ortamı, kullanıcıların kültür seviyesi, tarihi bir yapıyı deneyimleme fırsatı vermesi" gibi gerekçelerle çocuğu ile yerleşkeyi ziyaret edebileceğini belirtmiştir. 2 kullanıcı

ise yerleşkenin iki farklı kullanımı olduğunu; gündüz kullanımının çocuklar için; güvenlikli, trafiğe kapalı ve yeşil alan kullanımı sağlayan bir mekan sağlarken; akşam kullanımının; gürültü ve alkol kullanımının yoğunluğu nedeniyle çocuklar için uygun olmayacağını belirtmiştir(Şekil-4.28).

Şekil 4.28 Çocuklu kullanıcıların Bomonti Ada - çocuk ilişkisi konusundaki görüşleri

Şekil 4.29 "Bomonti Ada yerleşkesinin belirli bir sosyal statüye hizmet ettiğini düşünüyor musun?" Sorusuna verilen cevapların dağılımı

Son olarak tüm görüşmecilere sorulan "Bomonti Ada yerleşkesinin belirli bir sosyal statüye hizmet ettiğini düşünüyor musun?" sorusuna, katılımcıların %72'si "Evet" cevabını verirken, 23 katılımcı ile karşılık bulan %28'lik dilim "Hayır" cevabını vermiştir.

Yerleşkenin sosyal bir statüye hizmet ettiğini düşünen kullanıcılar; mekanın, maddi kısıtların yanı sıra, kültürel anlamda da belirli bir doygunluk düzeyi gerektirdiğini belirtmiştir. Kullanıcısının kalite düzeyi nedeniyle mekanı kullanmayı tercih eden bir kullanıcı; *"Üniversite öğrencileri, Hilton müşterileri veya rezidans sakinleri geliyor*

buraya. Kaba bir tabir olacak belki ama 'çarıklı erkanı'nı burada göremezsiniz. Kültürel bir doygunluk istiyor buraya gelmek. Eğitim düzeyi yüksek. Açıldığından beri geliyorum, Feriköy'e bu kadar yakınken, hiç bir vukuat görmedim. . . " (Emekli, Kadın, 45) ifadeleri ile mekanın ait olduğu sınıfa dair görüşlerini bildirmiştir.

Şekil 4.30 "Bomonti Ada'nın neden belirli bir sosyal statüye hizmet ettiğini/etmediğini düşünüyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar

Soruya "Hayır" cevabı veren bir başka kullanıcı *". . . kapıdaki güvenlik cevabı veriyor zaten. Mekanda ciddi bir sınıf ayrımı var. Ama tarihi bir yapının korunması adına biraz da olmalı. Güvenlikten geçerek bir mekana girmek insanı biraz geriyor. Ancak içeri girdikten sonra özgürsünüz. Bu nedenle herkes girebiliyor aslında"* (Esnaf, Kadın, 37) sözleriyle kendi içerisinde çelişkiler barındırsa da güvenliğin yapının korunması adına gerekli olduğuna, amacın sınıfsal bir ayrım yapmak değil yapıyı korumak olduğuna değinmiştir. Soruya "Hayır" cevabı veren görüşmecilerin geneli, yapı adasına girişte bir güvenlikten geçiyor olmanın kişiler üzerinde yarattığı olumsuz algıya değinirken; mekânın herkese açık olduğunu, herhangi bir ekonomik düzey gerektirmediğini, kamusal bir kullanım içerdiğini belirtmiştir.

Farklı yaş grubu ve ekonomik düzeye sahip görüşmecilerden, MSGSÜ öğrencileri mekânı öğrencilere hitap eder düzeyde uygun fiyatlı bulmazken; orta ve üst yaş grubu görüşmeciler, mekanın yalnızca belirli bir yaş grubuna hitap ettiğini, üst yaş grubuna hitap eden aktivitelerin mekan kurgusunda yer almadığını belirtmiştir.

Soruya "Evet" cevabı veren bir kullanıcı *"Lüks mekanlarıyla, gerçekten güvenlik amaçlı da olsa, güvenlik görevlileriyle. . . insanlara uzaktan pahalı görüntüsü veriyor."* (Satış Danışmanı, Erkek, 26) ifadesiyle yerleşkenin bilinçli olarak bir "pahalı, lüks imajı" çizdiğini belirtmiştir. Mekanın marka değerinin yüksek olduğunu belirten kullanıcılar

da bu fikri desteklemektedir.

Soruya "Evet" cevabı veren bir başka kullanıcının *"Bomonti Ada'nın ve benzeri yerlerin sunduğu hizmetlerden yararlanabilecek insanlar, ... genellikle eğlenmek için, dışarıda yeme içmek için burayı tercih edebilecek, alkol kullanma konusunda sıkıntısı olmayan bireylerden oluşuyor. Türkiye'de var olan birçok farklı görüş ve grubun yalnızca bir kısmı bu kriterlerdeki sosyal statüye uyuyor."* (Yazılımcı, Erkek, 22) şeklindeki ifadesi; yerleşkenin sınırlı kullanıcı grubunu tanımlar niteliktedir.

4.3 Değerlendirme

Anket sonucu elde edilen veriler demografik açıdan incelendiğinde, çalışma boyunca görüşme yapılan 82 katılımcının, cinsiyet ve yaş aralığının dengeli bir dağılıma sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bölgenin geçmişten gelen demografik yapısı günümüze ulaşmış durumdadır. Katılımcı grubunun %85'i, İstanbul genelindeki hâkim konut dokusu olan "çok katlı apartman dairesi"nde yaşadığını beyan etmiştir. Görüşmecilerin %78'inin 20 yılı aşkın süredir İstanbul'da yaşıyor oluşu, yere bağlılık ve kentsel kimlik açısından önem teşkil etmektedir. Bölge halkının eğitim durumu ve gelir dağılımı göz önünde bulundurulduğunda; gelir ve eğitim düzeyi daha düşük bir bölge olan Feriköy'le Bomonti arasında var olan sosyokültürel kopukluk, dönüşümlerin ardından daha da derinleşmiştir. Şanal'ın 2016 tarihli röportajında "Bomonti Ada" projesinin özünü Feriköy'e dayandırması, günümüzdeki sosyal ayrışma düşünüldüğünde çelişkiler ortaya koymaktadır [139].

Bomonti kimliği adına önemli bir girdi niteliği taşıyan gayrimüslim vatandaşların varlığı, günümüzde anket sonuçlarından da okunacağı gibi, eski dengesini kaybetmekle beraber devam etmektedir. Farklı bir gözlem olarak, bu kozmopolit yapıya günümüzde Arap kökenli bölge kullanıcısı eklenmiştir. Özellikle yeni inşa edilen lüks konut blokları ve geçici kullanıma hizmet eden "rezidans"lar zengin Arap turistler veya kısa süreli ikamet için İstanbul'a gelen Araplar tarafından tercih edilmektedir. Yerel esnaf, görüşmeler sırasında bölgedeki Arap yoğunluğunun artışından söz ederken; Araplar'ın sosyal amaçlarla bölgeyi kullanmadığı; daha çok Şişli merkez ve "Cevahir Alışveriş Merkezi"ne gitmeyi tercih ettikleri belirtilmiştir.

Görüşmecilere yöneltilen "Sizce Bomonti'nin kimliğini oluşturan yapılar veya ögeler nelerdir?" sorusu, bölgenin bellek mekânlarının yanı sıra, sosyal kimliğini oluşturan öğeler konusunda da bilgi vermektedir. Verilen cevaplarda ortak payda olarak "Bomonti Bira Fabrikası" öne çıkmıştır. Bölgenin simgesel mimari yapılarının yanında; görüşmecilerin büyük kısmı tarafında "sosyokültürel yapı", "adalet", "eşitlik", gibi terimlerin de sıralanması sosyal sürdürülebilirlik kavramının soyut

gerçekliğine referanslar vermektedir. Görüşmecilere verilen listede "bu yapılardan hangilerini tanıyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplarda özellikle dini yapıların isimleri konusunda yaşanan çelişkiler, "bellek mekânları" konusundaki sübjektif farklılaşmayı vurgulamaktadır.

Halkın ortak tepkisi, bölgede dikeyde yükselen rezidanslar ve "Bomonti Bira Fabrikası" arazisinde konumlanan "Hilton Otel ve Kongre Merkezi"ne yöneliktir. Bölgedeki geçmişten gelen kimliğin ve özgün kültürel dokunun yok oluşu; kentsel dokudaki müdahalelere bağlanmıştır.

Bölge halkının Bomonti Ada'nın günümüz fonksiyonuna dair eleştirilerinin fonksiyondan öte, fonksiyonun hitap ettiği kısıtlı kullanıcı profili üzerine olduğu gözlemlenmektedir. Anket sonucu elde edilen veriler ışığında, Şanal'ın söylemlerinde ilk sırayı alan halk katılımı ve kent ihtiyaçlarının halkın talepleri üzerinden şekillenmesi isteğinin, uygulamada hayat bulamadığı sonucu ortaya çıkmaktadır [139]. Projelendirme süreçlerinin halkın katılımına uzak yapısı, ihtiyaçların doğru analizine engel olmuştur. Görüşmelerde, tasarımın kapsayıcı olmadığı; orta yaş ve üstü, çocuk, öğrenci veya dar gelirli vatandaşlara hitap etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Kullanıcıların bir bölümü yapının tarihi kimliğinin yok olduğu yönünde görüş bildirirken, farklı bir grup ise atıl durumdaki bir yapıya tercih edilebileceğini belirtmiştir. Görüşmecilerin yapı için uygun gördüğü işlevler arasında, kamusal fonksiyonların ön plana çıktığı; kapsayıcı ve esnek planlama içeren herhangi bir kamusal mekân, müze, okul gibi yapılar sıralanmıştır. Yapının günümüz fonksiyonunda yer alan 2018 yılında hizmete giren "Ara Güler Müzesi", girişimci ve gençlerin kolektif çalışmalarına açılan ve kar amacı gütmeyen "Alt" çalışma alanı, bölgenin yerel kullanıcısı ve öğrencilerin yapıya olan ilgisini artırabilecek, sosyal mekânlar niteliğindedir. Ancak bu mekânların varlığının yerel halk tarafından bilinmiyor olması, "Bomonti Ada"nın yerelle kurduğu iletişimdeki aksaklığı gözler önüne sermektedir.

Bomonti Ada kullanıcılarının cevapları, mekânın günün farklı saatlerinde farklı kullanıcı gruplarına hitap ettiği sonucunu ortaya koymuştur. Gündüz kullanımında, çocuklu ailelerin güvenlikli bir ortam olarak tercih ettiği yapı kompleksi, akşam saatlerinde alkol ve sigara kullanımındaki artış ve gürültü nedeniyle, aileler tarafından kabul görmemektedir. Akşam kullanıcısının, bölgede ikamet etmeyen ve özünde bölge kimliğine hâkim olmayan yapısı, Bomonti Ada'nın yerel kullanıcıdan öte İstanbul genelindeki üst gelir grubuna mensup vatandaşlara hizmet ettiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Şanal'ın *"buradaki tüm kapıları ortadan kaldırarak alanı büyük bir parka*

dönüştürüyoruz... Her şeyin tek, büyük bir sosyal mekân olarak algılanmasını istiyoruz. Önemli ölçütlerimiz, rekreasyon ve sokak kotu kurgusu..." şeklindeki demeci, görüşmecilerin yorumları ile örtüşmemektedir [139]. Görüşmecilerin büyük bölümü, Bomonti Ada'yı güvenlik kontrolünün caydırıcılığında dışa kapalı bir mekân olarak görmekte, bir rekreasyon alanı olarak tanımlayamamaktadır. Oysa Şanal mekânın güvenlik kurgusundan bahsederken; *"İstanbul'un en güvenli yerleri meydanlarıdır çünkü herkes sizi gözler, iyi ve güvende olduğunuzdan emin olur. Bir güvenlik sistemiyle sınır oluşturmak yerine buna benzer bir ağ kurmak gerekli. Bu, insanların sizi - gözleyebildiği bir mahallede çok daha yumuşak ve işe yarar bir yöntem olur..."* ifadesiyle bir güvenlik birimine karşı olduğunu belirtmiştir. Ancak projelendirme ve uygulama aşamasında bu kurgunun gerçekleşemediği gözlemlenmektedir [139] [1].

Kullanıcıların çoğunluğu yapı kompleksinin günümüzde belirli bir sosyal statüye hizmet ettiğini düşünmektedir. Bu bağlamda; görüşmecilere göre yaş, gelir düzeyi, kültürel doygunluk gibi kıstaslar, yapının kullanıcı profilinin temel belirleyicilerini oluşturmaktadır.

Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları çerçevesinde anket sonuçları irdelendiğinde, projenin temel belirleyicilere sağlıklı cevaplar veremediği ortaya çıkmaktadır. Temel ihtiyaçların karşılanması başlığında yer alan; atıl durumdan kurtulma, işlevsel dönüşüme uğrayan yapılar bazında gerçekleşmiş olsa da Bomonti Fabrikası'nın tüm yapılarını kapsayan bir dönüşüm gerçekleşmediği için lokal bir iyileştirme söz konusudur. Yine aynı nedenle güvenlikli bir ortam da tam anlamıyla sağlanamamıştır. Dönüşümde halk katılımında uzak bir süreç izlenmesi, dönüşümde kentin gereksinimlerinin anlaşılması ve karşılanmasına da engel olmuştur.

Eşitlik bağlığında sıralanan erişimde eşitlik, fonksiyonel çeşitlilik ve kapsayıcılık başlıkları; dönüşüm sonrası yine zayıf karşılıklar bulabilmiştir. Görüşmecilerin farklı yaş grupları ve gelir düzeylerine hitap etmediğini belirttiği yerleşke fonksiyonel anlamda çeşitlilik barındırsa da bu çok fonksiyonlu yapıyı doğru şekilde kullanıcıya ulaştıramamaktadır.

Kolektif hafızanın korunması ve geleneklerin sürdürülmesi alt başlıklarından oluşan mekâna aidiyet kıstası; geçmişe dair kütlesel iz korunsa da birçok noktada sekteye uğradığı için kullanıcının küskünlüğü ile cevap bulmaktadır. Fabrika yapısında kimliği oluşturan öğelerin büyük kısmı günümüze ulaşsa da yeterli düzeyde tanıtımı yapılmamaktadır. Bölge'nin günümüz kullanıcısı geçmişteki "Bomonti Bira Bahçeleri"nin yerini bilmiyor olması, tanıtımdaki yetersizliğin bir sonucu olarak

[1] Şubat 2016 tarihli XXI dergisinde yer alan "Kente Açılmak İsteyen Sahne" başlıklı Alexis ŞANAL röportajının tamamı Ek-2'de yer almaktadır.

örneklenebilir. Özellikle fabrika arazisinde konumlanan “Hilton Otel ve Kongre Merkezi” örneğinde de gözlemlendiği gibi çevreyle uyumlu bir tasarım anlayışı güdülmemektedir.

Belirlenen sosyal sürdürülebilirlik kıstaslarının sonuncusu olarak katılımcı yapı, proje tasarımcısının süreç başındaki söylemlerinde sıkça dile gelse de sürece yansıyamamıştır. Günümüzdeki sosyal etkinliklere kentli katılımı noktasında ise, bölge halkı üzerinde, Bomonti Ada’da gerçekleşen sosyal etkinliklerin üst gelir düzeyi ve bölge dışı katılımcıya hitap ettiği imajı mevcuttur.

Bomonti Ada yerleşkesinin sosyal sürdürülebilirlik kıstaslarına verdiği cevaplar Tablo-4.2 ile özetlenmiştir.

Tablo 4.2 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve Bomonti Ada Projesi'ndeki karşılığı

Sosyal Sürdürülebilirlik Kıstasları	Mimari Tasarımdaki Karşılığı	Kullanım Dönüşümüne Dair Alt Başlıklar	İncelenen Örneklerdeki Karşılığı			Bomonti Ada'daki Karşılığı
			Ambler Boiler House	Pearl Brewery	Salt Mills	
Temel ihtiyaçlar	**Yapısal ve çevresel ihtiyaçlar**	**Bölgede sıhhileşme**	Kullanım dönüşümü ile birlikte bölgede hava ve su kirliliği engellenmiş, kanser oranı azalmıştır. Bölge asbestin izlerinden arındırılmıştır.	San Antonio Nehri'nin temizlenmesi ve gündelik hayata dâhil edilmesi için katalizör etki göstermiştir.	Bölge, her dönemde iyi korunduğu için herhangi bir tehdit barındırmamakla birlikte dönüşüm sıhhi dokunun devamlılığını sağlamıştır.	
		Atıl durumdan kurtulma	Terk edilmiş ve konstrüksiyonel olarak da tehdit altında bulunan yapı, gündelik hayata kazandırılmıştır.	Yapı ve içinde yer aldığı 26 dönümlük arazi kullanım dönüşümü yoluyla atıl durumdan kurtarılmıştır.	Kentsel dokuda yalnızca üretim yapıları atıl duruma düşmüş, ancak farklı dönemlerde yapılan kullanım dönüşümü hamleleri tüm yapıların sürekli kullanılır durumda olmasına imkân sağlamıştır.	Fabrika yapılarının yalnızca bir bölümü kullanım dönüşümü programına dâhil edilmiş, fabrikaya dâhil olmakla beraber tescil dışı olan dönem yapıları atıl durumda bırakılmıştır.
		Kentin gereksinimini karşılama	Yeni fonksiyon bölgede ekonomik canlanma ve istihdam artışına neden olmuştur.	EERE'nin "yeşil kentsel canlanma" olarak adlandırdığı çok fonksiyonlu bir rekreasyon alanı ile kentin sosyalleşme alanı ve yeşil alan ihtiyaçları karşılanmıştır.	Kullanım dönüşümünün sürece yayılması bölgedeki endüstriyel yapılar, ihtiyaçlar doğrultusunda kullanım dönüşümüne uğramıştır.	Bomonti Ada manifestosunda kültürel hareketlilik ve yerele hizmet gibi alt metinler barındırsa da, ortaya çıkan sonuç yalnızca bölgede ekonomik canlanmaya hizmet etmiştir. Yapı, yerel halktan ziyade bölge dışı kullanıcılara hizmet vermektedir.

Tablo 4.2 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve Bomonti Ada Projesi'ndeki karşılığı (Devamı)

	Güvenlik	Terk edilmiş bir kentin sahip olduğu güvenliksiz ortam ortadan kalkmıştır.	Atıl durumu düşen yapıyla birlikte ortaya çıkan demografik bozulmanın önüne geçilmiş, kulanım dönüşümü ile birlikte kentli bölgeye dönüş yapmıştır.	Bölge kurulduğu dönemden itibaren sosyal sürdürülebilirlik ilkeleri göz önünde bulundurulduğu için güvenlik tehdidi hiç bir dönemde yaşanmamıştır.	Yapının kullanım dışı kalmasıyla birlikte oluşan güvensiz ortam dönüşümle ortadan kalkmıştır. Bomonti Ada tarafından kullanılan fabrika yapıları nispeten güvenlikli bir ortam yaratsa da, bölgenin fabrikaya ait olmakla birlikte dönüşüme uğramayan çevrelenmesi, tarafından yapılar halen bir güvenlik zafiyetine neden olmaktadır.
Adalet	**Eşitlik**	**Erişimde eşitlik**	Yapının kent merkezinde konumlanması, her kesimden bireyin bölgeye erişimine imkân sağlamaktadır.	Bölgenin geçmişten gelen sosyal odaklı yapısı, yapı ve hizmetlere erişimde eşitlikçi bir tavır sergilemiştir. Kullanım dönüşümü yalnızca bu tavrın devamlılığını sağlamıştır.	Yapıya fiziksel erişim, incelenen örneklerle benzer şekilde, konumu nedeniyle her kesimden birey için kolaydır. Ancak mevcut hizmetlerin üst gelir düzeyine hitap ediyor oluşu ekonomik olarak erişilebilir bir profil çizmemektedir. Ayrıca girişte yer alan güvenlik ve X-ray cihazları kullanıcı üzerinde caydırıcı etki yaratmaktadır.
		Fonksiyonel çeşitlilik	Açık alan kullanımlarının ön plana çıktığı, ofis, yeme içme mekânları, organik pazar, aktivite alanları, yeşil alanlar, yürüyüş yolları, konut	Mesire alanlarından, eğitim yapılarına, sosyal fonksiyonların ön planda olduğu birçok yapı grubu yer almaktadır.	Yapıdaki fonksiyonel dağılım incelendiğinde özel ofis katları ve yeme-içme birimlerinin yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Tablo 4.2 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve Bomonti Ada Projesi'ndeki karşılığı (Devamı)

			gibi çok fazla fonksiyonu içinde barındırmaktadır.		
	Kapsayıcılık		Pearl Brewery işlevlendirme projesi, birçok farklı fonksiyonu içinde barındırırken; farklı sosyal sınıflardan, farklı yaş ve cinsiyetten tüm halka hitap etmektedir.	Tüm sosyal sınıfların ve yaş gruplarının bir arada kullanabileceği bir planlama anlayışı güdülmüş ve tasarımın ana girdisinin bu hedef olduğu kullanım dönüşümünün planlamasında da özellikle vurgulanmıştır.	Yapı geneli üst gelir düzeyine hitap etmektedir. Anket katılımcılarının büyük kısmının ortak cevabı mekânın kendilerine hitap etmediği yönündedir.
Yer duygusu	**Mekâna aidiyet**	**Kolektif hafızanın korunması**	Bölgede endüstrinin simgesi niteliğindeki yapının korunması kentsel belleğin devamlılığını sağlamaktadır.	Bölgenin geçmişten gelen izlerini simgesel ve fonksiyonel olarak devam ettirmekte, yerel kullanıcının hafızasındaki izleri korumayı hedeflemektedir.	Dönüşümün çok uzun bir sürece yayılması ve bölgenin kendi yetiştirdiği bireyler tarafından gerçekleştirilmesi kolektif hafızanın korunmasında etkili olmuştur. Ayrıca kültürel hafızanın yaşatılmasına dair fonksiyonların varlığı süreci kolaylaştırmıştır.	Mekâna ait geçmişten gelen hafıza kütlesel olarak korunmakla birlikte, yerel halk kendi isteği ve bilgisi dışında ortaya koyulan dönüşüm nedeniyle kendilerini mekâna ait hissetmemektedir.
		Geleneklerin sürdürülmesi	Yerel lezzetlerin tanıtılması, yaygınlaştırılması ve devamlılığı adına, kar amacı gütmeyen bir yerel pazar ve yerel lezzetler okulu barındırmaktadır.	Standartlar yükselse de bölgede endüstriyel yerleşim döneminden var olan ve geleneksel hale gelen festivaller devam ettirilmekte, yerel sanatçıların özgün eserleri mevcut sanat	Yapıdaki bira üretimine dair hiçbir iz bulunmamakla birlikte, yapıya ve bölgeye ismini veren "Bomonti Birası" alkollü mekânların bulunduğu yeme içme alanında satılmamaktadır.

Tablo 4.2 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve Bomonti Ada Projesi'ndeki karşılığı (Devamı)

Kimlik	**Kültürel mirasın devamlılığı**	**Geçmişin tanıtılması**		Yapının geçmişinde yüklendiği üretim fonksiyonu atölyeler ve tanıtımlar yoluyla nesle yeni aktarılmaktadır.	galerisinde sergilenmektedir.	Geçmişe dair izler kentin genelinde korunmak ve tanıtılmaktadır. Ayrıca oluşturulan bir rotada ziyaretçilere geziler düzenlenmekte ve 1800'lü yıllardan günümüze uzanan sürecin hikâyesi aktarılmaktadır.	Yapının tarihi veya her bir birimin geçmişteki işlevine dair bir bilgilendirme yer almamaktadır.
		Çevreyle uyumlu tasarım	Yapı kütlesel olarak eski oranlarıyla korunmuştur.	Kullanım dönüşümü çevresiyle birlikte ele alınmış, bölgeyle fonksiyonel veya kütlesel tezat teşkil edecek müdahalelerden kaçınılmıştır.	Günümüzde bölgeye eklenen rezidans ve ofis yapıları mevcut olmakla birlikte kentsel dokuda hissedilmekte, çevresel bütünlüğe uyum sağlamaktadır.	Kentsel dönüşüm hareketi ile birlikte bozulmaya uğrayan kentsel doku, Bomonti arazisinde konumlanan "Hilton Otel" örneği ile de kendini göstermektedir. Kullanım dönüşümü esnasında ön plana çıkarılan çevreye saygılı tasarım anlayışı "Hilton Otel"de gözlemlenmemektedir.
		Yapısal bütünlüğün korunması	İç mekân müdahaleleri ile kullanılan alanlar artırılmış, ancak yapısal bütünlük korunmuştur.	Yapıya müdahale ve ekler (annex) minimum düzeyde tutulmuş, yapının görsel bütünlüğü korunmuştur.	Geçmişe dair yapı stoku %1'lik bir kayıpla korunmuştur. Mevcut yapılardaki kullanım dönüşümü hamleleri, geri dönüşü mümkün, sökülebilir ve bütünü bozmayacak düzeyde tutulmuştur.	Yapı bütüncül tasarımdan uzak, kısmi olarak dönüşüme uğramıştır. Bu nedenle eklemlenerek büyüyen ve geniş bir kompleks oluşturan yapı grubu günümüzde okunamamaktadır. Atıl durumda kalan dönem ekleri kullanıcı tarafından tanınmamaktadır.

Tablo 4.2 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ve Bomonti Ada Projesi'ndeki karşılığı (Devamı)

Demokrasi	**Katılımcılık**	**Tasarım sürecine paydaş katılımı**	Atıl durumdaki yapının sağlık açısından tehditler barındırması; sürece gönüllü grupları gibi yerel katılımcılardan, çevre örgütleri gibi uluslararası katılımcılara uzanan geniş bir paydaş kitlesini koymuştur.	Kullanım dönüşümü SARBP kapsamında ele alındığı için merkezi ve yerel yönetim organları süreçlerde aktif rol almış; bunun yanı sıra bölgeye hâkim yerel sivil toplum örgütleri ve vakıflar sürece dâhil edilmiştir.	Kentin dönüşümünde çok fazla yerel ve merkezi paydaş yer almaktadır. Paydaş yapısının şirketler düzeyinde olduğu gözlemlense de her bir şirket sahibi veya yöneticisinin yapı bünyesinde yer alan "Shipley College" kökenli oluşu, temelde yerelin dönüşüme katıldığını göstermektedir.	Süreçte katılımcı bir yapı gözlemlenmemektedir. Yapı özünde bir kamu yapısı olmakla beraber, devlet eliyle taşeron firmaya kiralanmış; dönüşüm esnasında halk kapsamın dışında bırakılmıştır. Görüşmelerde yerel halkın, süreçle ilgili hiçbir bilgilendirme yapılmaması, kendilerine ait hissettikleri bir yapıyı bilgileri dışında işlevlendirilmesi gibi durumlardan dolayı yaşadığı küskünlük gözlemlenmektedir.
		Sosyal etkinliklere kentli katılımı		Sivil toplum örgütleri ve vakıfların kullanımına tahsis edilen çalışma birimlerinde halk tarafından aktif katılımın sağlandığı etkinlikler düzenlenmektedir. Tesisin bütününü yerel halk gündelik yaşam pratiğinde kullanmaktadır.	Geçmişten gelen birçok sosyal ve kültürel etkinlik günümüzde devam ettirilmektedir. Etkinliklerin geleneksel ve tanıtılması yoluyla yerel halkla birlikte komşu bölgelerden de kullanıcıları bölgeye çekmektedir.	Bölge halkı üzerinde, Bomonti Ada'da gerçekleşen sosyal etkinliklerin üst gelir düzeyi ve bölge dışı katılımcıya hitap ettiği imajı mevcuttur. MSGSÜ öğrencileri ile yapılan görüşmelerde, öğrenci gruplarının Bomonti Ada'daki etkinlikler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

5
Sonuç ve Öneriler

Çalışma kapsamında Bomonti semtindeki kentsel dönüşüm projeleri irdelenmiş, bölgenin tarihsel süreçteki gelişimi, bellekte yer eden simgesel öğeleri ve bugünkü yansımaları ortaya koyulmuştur. Çalışmanın odak noktasını oluşturan ve bölgedeki hızlı sosyal dönüşümde önemli paya sahip eski Bomonti Bira Fabrikası'nın güncel kullanıcıları ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen verilerle, kullanım dönüşümü kavramının sosyal sürdürülebilirlik boyutu üzerine yeni bir tartışma konusu oluşturmak hedeflenmiştir. Fabrika'nın geçmişten günümüze geçirdiği fonksiyonel değişim sosyal yapıyı doğrudan etkilemiş, yapı her dönemde bölgenin demografik yapısını yansıtan bir prototip niteliği taşımıştır. Geçmişte Bomonti Bira Bahçeleri ile karşımıza çıkan kamusal alan kavramı, günümüzde BomontiAda yerleşkesi ile kendini göstermektedir. Ancak içerik ve fonksiyonel olarak örtüşen bu iki farklı dönem yapısı derinlemesine incelendiğinde, hitap ettiği kitlenin ayrıştığı gözlemlenmiştir. Bomonti Bira Bahçeleri'nin kapsayıcı ve kendiliğinden gelişen sosyal yapısı BomontiAda'da kısıtları belli bir yapıya dönüşmüştür. Temelde kamuya hizmet eden bir sosyal alan olarak sınıflandırılabilecek yerleşim, kullanıcı profili incelendiğinde kentsel dönüşüm sonrası bölgeye yerleşen üst gelir sınıfının sosyalleşme mekânı işlevini yürütmektedir.

Anket sonuçlarından elde edilen verilerin ve yapılan gözlemlerin ışığında, dönüşümün sosyal boyutunun zayıf kaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Günümüz sosyal sürdürülebilirlik kıstaslarından halkla doğrudan iletişimin ön plana çıktığı katılımcı yapı, dönüşüm sürecinde ve sonrasında Bomonti Ada yerleşkesinde gözlemlenmemiştir. Projelendirme sürecinde paydaş katılımının önemine vurgu yapan kiracı kuruluş, yalnızca iç paydaşları planlamaya dâhil etmiş, bölge halkı ve potansiyel kullanıcı grubunu proje süreçlerinin dışına itmiştir. İncelenen yurt dışı örneklerde planlama sürecine dâhil edilen halk katılımı, projenin bölge halkı tarafından benimsenmesi için birincil adım olmuştur. Bomonti Ada örneğinde ise dönüşüme tepki gösteren halkın tepkisinin; fonksiyona değil, halk belleğinde yer edinmiş ve benimsenmiş bir yapıda halk inisiyatifinden tamamen kopuk olarak ortaya koyulan dönüşüm sürecine yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum özellikle bellek

mekânı olarak adlandırabileceğimiz bu tür tarihi yapıların dönüşümünde halkı söz sahibi kılmanın önemini ortaya koymaktadır.

Geçmişteki Bomonti Bira Bahçelerinde var olan eşitlikçi ve kapsayıcı tavır, yine Bomonti Ada Yerleşkesinde sınırlı bir kullanıcı grubuna hitap eder düzeydedir. Üst gelir grubuna dâhil kullanıcılar, yerleşkeyi ziyaret etmeyi tercih ederken; bölge halkının alt gelir grubuna dâhil fertleri (özellikle Feriköy halkı), öğrenciler, orta yaş üstü bireyler projenin dışına itilmiştir. Bu durum katılımcı yapnın yanı sıra, bireyler arası eşitlik ölçütü ile de örtüşmemektedir. Burada katılımcılar tarafından da dikkat çekilen nokta, yerleşke içerisindeki mekânların hizmet bedellerinin yüksekliğinin yanı sıra; mekânların tek tipliği, farklı gruplara hitap edebilecek fonksiyonların olmayışıdır.

Yapı grubunun yerelle kurduğu bağın zayıflığı, içe dönük mimarisinin de etkisiyle derinleşmektedir. Bir üniversite yapısı ile bu yakın konumlanmakla beraber, yapı bünyesinde var olan ücretsiz çalışma alanlarının yalnızca belirli dönemlerde düzenlenen workshop ve atölyeler esnasında kullanılıyor oluşu; yapının bölgeyle bağ kurmayışının bir kanıtıdır. Pearl Brewery, Saltaire gibi örneklerde eğitim dönüşümün temel başlıklarından birini oluşturmaktadır. Bomonti Ada yerleşkesinde ise tasarım aşamasında eğitimin önemi, Şanal'ın söylemleriyle vurgulanmıştır. Ancak günümüzdeki uygulama ve kullanıcı görüşleri kompleksin eğitim faaliyetleri konusundaki zayıflığını gözler önüne sermektedir.

Kullanım dönüşümü ile gündelik yaşam pratiğine yeniden dâhil edilen yapılarda; kimliği yansıtan öğelerin devamlılığı sosyal sürdürülebilirlik adına önemli kıstaslardandır. Bomonti Ada'da mimari strüktür olarak bellekte iz bırakan fabrika yapısının minimum müdahale ile korunuyor oluşu, kentsel bellek için önemli bir referans niteliğindedir. Ancak geçmişteki fonksiyona dair izlerin veya ritüellerin kullanıcılara sunulması bu belleğin sürekliliğini sağlamak adına atılabilecek önemli bir adımdır. Türkiye'nin ilk bira fabrikası olan yapıda, bira imalatına dair süreçlerin aktarıldığı bir deneyim atölyesinin eksikliği; geçmişin yalnızca mimari bir yapı olarak sergilenip, fonksiyonel olarak bu geçmişten tamamen ayrışması büyük bir çelişki yaratmaktadır. Günümüz Bomonti Ada yerleşkesinde, alkollü mekânlar bulunmakla birlikte "Yerli Bomonti Birası" satılmamaktadır. Bu durum yapı ve bölge için önemli bir bellek verisinin günümüze ulaşamadığını göstermektedir.

Gerek anket verileri, gerekse gözlemler yoluyla ortaya koyulan çıkarımlar, kullanım dönüşümlerinin sosyal sürdürülebilir olabilmesi için gereken şartları şu şekilde özetlemektedir;

• Tarihi yapıların işlevlendirilmesi sürecinde; yapı münferit olarak ele alınmamalı, içinde yer aldığı sosyal ve fiziki çevrenin güçlü-zayıf yönleri, sağladığı fırsatlar ve tehdit

oluşturabilecek dezavantajlı unsurlar ile tüm bu koşulların tarihi yapı ile karşılıklı ilişkisinin kapsamlı bir analizi, tasarım kararlarında temel belirleyiciler olmalıdır.

• Kamu malı olan ve kültürel miras niteliği taşıyan yapıların kullanım dönüşümleri, halk katılımının dâhil edildiği bir sürece dönüştürülmelidir. Bölge halkının fiziksel ve psikolojik konforunu sağlayabilmek, onlara dönüşümde söz hakkı vermekle mümkün kılınabilir.

• Kullanım dönüşümü esnasında ortaya koyulacak yeni fonksiyon; esnek, değişime ve gelişime açık, çok yönlü ve kapsayıcı olmalı, sosyal belleğe dair referanslar barındırmalıdır.

• Kolektif bellekte yer eden yapılar, toplumun her kesiminden ferdin ortak geçmişini yansıttığı için; yine tüm topluma hitap edebilir düzeyde, yapının bellekteki etkisine zarar vermeden bir dönüşüm süreci ortaya koyulmalıdır.

• Kullanım dönüşümü esnasında ve sonrasında tarihi yapılar kentsel kimliği oluşturan niteliksel özelliklerini kaybetmemeli, sosyal belleğin devamlılığı adına bu tip özgün verilerin devamlılığı sağlanmalıdır.

Kullanım dönüşümlerinin sosyal sürdürülebilirlik kıstasları ile kesiştiği noktada başarılı bir dönüşüm ortaya koyabilmek adına Bomonti Ada Projesi için verilebilecek öneriler Tablo-5.1 ile özetlenmiştir.

Bir döneme tanıklık etmiş, zamanla farklı nedenlerden ötürü kullanıcısını kaybetmiş ve günümüzde atıl duruma düşmüş kültür mirasımızın, geleceğe aktarılabilmesi için yapılabilecek en doğru koruma yaklaşımının yapıyı yeniden kullanıcıyla buluşturmak olduğu bilinen bir gerçektir. Yıllarca işlevsiz bir fiziksel hacim olarak varlığını sürdüren yapı stoku kazanacağı yeni fonksiyon doğrultusunda yeniden kullanılır, dolayısıyla korunur hale gelecektir. Sosyal belleğin sürekliliğinin sağlanabilmesi adına işlevlendirme esnasında bağlamın göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bu nitelikteki bir yapıyı kullanıcı belleğinde pozitif referanslar barındıran doğru bir fonksiyonla işlevlendirmek, kullanıcının mekânı tercih etmesini ve işlevin yapı ile birlikte sürekliliğini sağlayacaktır. Bu bağlamda tasarımcı ve kültür mirası niteliğindeki yapıları ellerinde bulunduran kurum ve kuruluşların üzerine düşen görev; doğru bir işbirliği ile katılımcı bir yol izlemek, yapının içinde bulunduğu sosyal çevreyi iyi tahlil etmek ve yapının kendi bağlamı özelinde algıyı pozitif yönlendirecek çok yönlü ve kapsayıcı bir dönüşüm ortaya koymaktır.

Tablo 5.1 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları doğrultusunda Bomonti Ada için öneriler

Sosyal Sürdürülebilirlik Kıstasları	Mimari Tasarımdaki Karşılığı	Kullanım Dönüşümüne Dair Alt Başlıklar	İncelenen Örneklerdeki Karşılığı			Bomonti Ada'daki Karşılığı	Kıstasa Cevap Verebilecek Öneriler
			Ambler Boiler House	Pearl Brewery	Salt Mills		
Temel ihtiyaçlar	**Yapısal ve çevresel ihtiyaçlar**	**Bölgede sıhhileşme**	Kullanım dönüşümü ile birlikte bölgede hava ve su kirliliği engellenmiş, kanser oranı azalmıştır. Bölge asbestin izlerinden arındırılırmıştır.	San Antonio Nehri'nin temizlenmesi ve gündelik hayata dâhil edilmesi için katalizör etki göstermiştir.	Bölge, her dönemde iyi korunduğu için herhangi bir tehdit barındırmamakla birlikte dönüşüm sıhhi dokunun devamlılığını sağlamıştır.		
		Atıl durumdan kurtulma	Terk edilmiş ve konstrüksiyonel olarak da tehdit altında bulunan yapı, gündelik hayata kazandırılmıştır.	Yapı ve içinde yer aldığı 26 dönümlük arazi kullanım dönüşümü yoluyla atıl durumdan kurtarılmıştır.	Kentsel dokuda yalnızca üretim yapıları atıl duruma düşmüş, ancak farklı dönemlerde yapılan kullanım dönüşümü hamleleri tüm yapıların sürekli kullanılır durumda olmasına imkân sağlamıştır.	Fabrika yapılarının yalnızca bir bölümü kullanım dönüşümü programına dâhil edilmiş, fabrikaya dâhil olmakla beraber tescil dışı olan dönem yapıları atıl durumda bırakılmıştır.	Pearl Brewery örneğinde de gözlemlendiği gibi yalnızca simgesel üretim binası değil, fabrika tüm ekleriyle birlikte ele alınmalıdır. Ancak bu yolla bir dönemin üretim kültürü geleceğe aktarılabilecektir.
		Kentin gereksinimini karşılama	Yeni fonksiyon bölgede ekonomik canlanma ve istihdam artışına neden olmuştur.	EERE'nin "yeşil kentsel canlanma" olarak adlandırdığı çok fonksiyonlu bir rekreasyon alanı ile kentin sosyalleşme alanı ve yeşil alan ihtiyaçları karşılanmıştır.	Kullanım dönüşümünün sürece yayılması bölgedeki endüstriyel yapılar, ihtiyaçlar doğrultusunda kullanım dönüşümüne uğramıştır.	Bomonti Ada manifestosunda kültürel hareketlilik ve yerele hizmet gibi alt metinler barındırsa da, ortaya çıkan sonuç yalnızca bölgede ekonomik canlanmaya hizmet etmiştir. Yapı, yerel halktan ziyade bölge dışı kullanıcılara hizmet vermektedir.	Bomonti ada bölgede yer alan önemli bir rekreasyon alanı olmakla birlikte, dışa kapalı mimari yapısı ve girişte yer alan kontrolü giriş halkla iletişimi koparmaktadır. Girişteki kontrollü güvenlik noktasının kaldırılması Bomonti Ada'nın yerel halk tarafından bir rekreasyon alanı olarak benimsenmesini kolaylaştırılacaktır.
		Güvenlik	Terk edilmiş bir kentin sahip olduğu güvenliksiz ortam ortadan kalkmıştır.	Atıl durumu düşen yapıyla birlikte ortaya çıkan demografik bozulmanın önüne geçilmiş, kulanım dönüşümü ile birlikte kentli bölgeye dönüş yapmıştır.	Bölge kurulduğu dönemden itibaren sosyal sürdürülebilirlik ilkeleri göz önünde bulundurulduğu için güvenlik tehdidi hiç bir dönemde yaşanmamıştır.	Yapının kullanım dışı kalmasıyla birlikte oluşan güvensiz ortam dönüşümle ortadan kalkmıştır. Bomonti Ada tarafından kullanılan fabrika yapıları nispeten güvenlikli bir ortam yaratsa da, bölgenin fabrikaya ait olmakla birlikte dönüşüme uğramayan yapılar tarafından çevrelenmesi, halen bir güvenlik zafiyetine neden olmaktadır.	İlerleyen süreçte, tüm yapı öğelerinin bütüncül bir program doğrultusunda kullanım dönüşümüne tabii tutulması, daha güvenli bir bölgenin teminine yardımcı olacaktır.

Tablo 5.1 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları doğrultusunda Bomonti Ada için öneriler (Devam)

Adalet	**Eşitlik**	**Erişimde eşitlik**		Yapının kent merkezinde konumlanması, her kesimden bireyin bölgeye erişimine imkân sağlamaktadır.	Bölgenin geçmişten gelen sosyal odaklı yapısı, yapı ve hizmetlere erişimde eşitlikçi bir tavır sergilemiştir. Kullanım dönüşümü yalnızca bu tavrın devamlılığını sağlamıştır.	Yapıya fiziksel erişim, incelenen örneklerle benzer şekilde, konumu nedeniyle her kesimden birey için kolaydır. Ancak mevcut hizmetlerin üst gelir düzeyine hitap ediyor oluşu ekonomik olarak erişilebilir bir profil çizmemektedir. Ayrıca girişte yer alan güvenlik ve X-ray cihazları kullanıcı üzerinde caydırıcı etki yaratmaktadır.	Yapının farklı ekonomik sınıflara hitap eden fonksiyonlar barındırması veya Saltaire örneğinde olduğu gibi tamamen rekreasyon alanı olarak kullanma imkanının önünün açılması tüm sınıflar tarafından erişilebilir bir yapılaşmayı beraberinde getirecektir. Ayrıca girişte yer alan güvenliğin hafifletilmesi, kullanıcı için daha erişilebilir bir mekân algısı yaratacaktır.
		Fonksiyonel çeşitlilik		Açık alan kullanımlarının ön plana çıktığı, ofis, yeme içme mekânları, organik pazar, aktivite alanları, yeşil alanlar, yürüyüş yolları, konut gibi çok fazla fonksiyonu içinde barındırmaktadır.	Mesire alanlarından, eğitim yapılarına, sosyal fonksiyonların ön planda olduğu birçok yapı grubu yer almaktadır.	Yapıdaki fonksiyonel dağılım incelendiğinde özel ofis katları ve yeme-içme birimlerinin yoğunluğu dikkat çekmektedir.	Esnek fonksiyonlu mekânların eklenmesi ve sosyal fonksiyonların artırılması daha geniş bir kullanıcı grubunu beraberinde getirecektir. Ayrıca mevcut kar amacı gütmeyen gruplar için tasarlanmış çalışma alanlarının doğru şekilde tanıtılması bölgedeki öğrenci gruplarının da yapıyı tercih etmesinde rol oynayacaktır.
		Kapsayıcılık		Pearl Brewery işlevlendirme projesi, birçok farklı fonksiyonu içinde barındırırken; farklı sosyal sınıflardan, farklı yaş ve cinsiyetten tüm halka hitap etmektedir.	Tüm sosyal sınıfların ve yaş gruplarının bir arada kullanabileceği bir planlama anlayışı güdülmüş ve tasarımın ana girdisinin bu hedef olduğu kullanım dönüşümünün planlamasında da özellikle vurgulanmıştır.	Yapı geneli üst gelir düzeyine hitap etmektedir. Anket katılımcılarının büyük kısmının ortak cevabı mekânın kendilerine hitap etmediği yönündedir.	Pearl Brewery örneğinde olduğu gibi, Fonksiyonel çeşitliliğin sağlanması yoluyla tüm sosyal sınıfları kapsayan bir mekân elde etmek kolaylaşacaktır. Gerçekleştirilecek sosyal aktiviteler ve bu aktivitelerin yerel halka da hitap eden bir şekilde tanıtım ve organizasyonunun yapılması daha geniş bir kullanıcı profiline hitap eden bir yapılaşmayı beraberinde getirecektir.

Tablo 5.1 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları doğrultusunda Bomonti Ada için öneriler (Devam)

Yer duygusu	**Mekâna aidiyet**	**Kolektif hafızanın korunması**	Bölgede endüstrinin simgesi niteliğindeki yapının korunması kentsel belleğin devamlılığını sağlamaktadır.	Bölgenin geçmişten gelen izlerini simgesel ve fonksiyonel olarak devam ettirmekte, yerel kullanıcının hafızasındaki izleri korumayı hedeflemektedir.	Dönüşümün çok uzun bir sürece yayılması ve bölgenin kendi yetiştirdiği bireyler tarafından gerçekleştirilmesi kolektif hafızanın korunmasında etkili olmuştur. Ayrıca kültürel hafızanın yaşatılmasına dair fonksiyonların varlığı süreci kolaylaştırmıştır.	Mekâna ait geçmişten gelen hafıza kütlesel olarak korunmakla birlikte, yerel halk kendi isteği ve bilgisi dışında ortaya koyulan dönüşüm nedeniyle kendilerini mekâna ait hissetmemektedir.	Hem Pearl Brewery, hem de Saltaire örneklerinde, yerel hafızaya dair fonksiyonların varlığı, yapıya aidiyet ve kolektif hafızanın korunumu konularında önemli yere sahiptir. Bu anlamda Bomonti Ada içerisinde de mevcut programa ek yerel hafızaya dair mekânlar eklemek (tekstil, çikolata, bira, organik lezzetler v.b.) kolektif hafızayı korumanın yanı sıra, dönüşümün yerel halk tarafından benimsenmesini kolaylaştıracaktır.
		Geleneklerin sürdürülmesi		Yerel lezzetlerin tanıtılması, yaygınlaştırılması ve devamlılığı adına, kar amacı gütmeyen bir yerel pazar ve yerel lezzetler okulu barındırmaktadır.	Standartlar yükselse de bölgede endüstriyel yerleşim döneminden var olan ve geleneksel hale gelen festivaller devam ettirilmekte, yerel sanatçıların özgün eserleri mevcut sanat galerisinde sergilenmektedir.	Yapıdaki bira üretimine dair hiçbir iz bulunmamakla birlikte, yapıya ve bölgeye ismini veren "Bomonti Birası" alkollü mekânların bulunduğu yeme içme alanında satılmamaktadır.	Yapı geleneğinin sürdürülmesi ve bira bahçelerinden günümüze ulaşan Bomonti Bira kültürü ve geleneğinin devamlılığı, oluşturulacak deneyim atölyeleri Pearl Brewery'de de karşımıza deneyim rotaları (Experience tour) ile mümkün kılınacaktır.
Kimlik	**Kültürel mirasın devamlılığı**	**Geçmişin tanıtılması**		Yapının geçmişinde yüklendiği üretim fonksiyonu atölyeler ve tanıtımlar yoluyla yeni nesle aktarılmaktadır.	Geçmişe dair izler kentin genelinde korunmak ve tanıtılmaktadır. Ayrıca oluşturulan bir rotada ziyaretçilere geziler düzenlenmekte ve 1800'lü yıllardan günümüze uzanan sürecin hikâyesi aktarılmaktadır.	Yapının tarihi veya her bir birimin geçmişteki işlevine dair bir bilgilendirme yer almamaktadır.	Bomonti Ada bünyesinde geçmişin ve üretim akışının tanıtıldığı bir müze biriminin varlığı, geçmişe dair bilgi verebilmek adına en önemli ihtiyaçtır. Bunun yanı sıra işlevlendirilen her bir birime geçmişteki fonksiyonlarına dair bilgilendirme levhalarının eklenmesi, geçmişin tanıtımı adına kolay ancak önemli bir müdahaledir.
		Çevreyle uyumlu tasarım	Yapı kütlesel olarak eski oranlarıyla korunmuştur.	Kullanım dönüşümü çevresiyle birlikte ele alınmış, bölgeyle fonksiyonel veya kütlesel tezat teşkil edecek müdahalelerden kaçınılmıştır.	Günümüzde bölgeye eklenen rezidans ve ofis yapıları mevcut olmakla birlikte kentsel dokuda hissedilmekte, çevresel bütünlüğe uyum sağlamaktadır.	Kentsel dönüşüm hareketi ile birlikte bozulmaya uğrayan kentsel doku, Bomonti arazisinde konumlanan "Hilton Otel" örneği ile de kendini göstermektedir. Kullanım dönüşümü esnasında ön plana çıkarılan çevreye saygılı tasarım anlayışı "Hilton Otel"de gözlemlenmemektedir.	Bomonti gibi kimlik sahibi bölgelerde tasarım yaparken, tasarımlarda gösterilmesi gereken hassasiyet müteahhit veya tasarımcıların insiyatifine bırakılmamalı, yerel ve merkezi yönetimler tarafından bu bölgelere özgü plan notları, imar planlarına eklenmelidir.

Tablo 5.1 Sosyal sürdürülebilirlik kıstasları doğrultusunda Bomonti Ada için öneriler (Devam)

		Yapısal bütünlüğün korunması	İç mekân müdahaleleri ile kullanılan alanlar artırılmış, ancak yapısal bütünlük korunmuştur.	Yapıya müdahale ve ekler (annex) minimum düzeyde tutulmuş, yapının görsel bütünlüğü korunmuştur.	Geçmişe dair yapı stoku %1'lik bir kayıpla korunmuştur. Mevcut yapılardaki kullanım dönüşümü hamleleri, geri dönüşü mümkün, sökülebilir ve bütünü bozmayacak düzeyde tutulmuştur.	Yapı bütüncül tasarımdan uzak, kısmi olarak dönüşüme uğramıştır. Bu nedenle eklemlenerek büyüyen ve geniş bir kompleks oluşturan yapı grubu günümüzde okunamamaktadır. Atıl durumda kalan dönem ekleri kullanıcı tarafından tanınmamaktadır.	Bomonti Bira Fabrikası'nın günümüzde atıl durumda kalan birimleri bütüncül bir Program doğrultusunda ve Bomonti Ada örneğinde gözlemlenen hata ve aksaklıklar da göz önünde bulundurulup programa dâhil edilerek, kullanım dönüşümüne tabii tutulmalıdır.
Demokrasi	**Katılımcılık**	**Tasarım sürecine paydaş katılımı**	Atıl durumdaki yapının sağlık açısından tehditler barındırması; sürece gönüllü grupları gibi yerel katılımcılardan, çevre örgütleri gibi uluslararası katılımcılara uzanan geniş bir paydaş kitlesini ortaya koymuştur.	Kullanım dönüşümü SARBP kapsamında ele alındığı için merkezi ve yerel yönetim organları süreçlerde aktif rol almış; bunun yanı sıra bölgeye hâkim yerel sivil toplum örgütleri ve vakıflar sürece dâhil edilmiştir.	Kentin dönüşümünde çok fazla yerel ve merkezi paydaş yer almaktadır. Paydaş yapısının şirketler düzeyinde olduğu gözlemlense de her bir şirket sahibi veya yöneticisinin yapı bünyesinde yer alan "Shipley College" kökenli oluşu, temelde yerelin dönüşüme katıldığını göstermektedir.	Süreçte katılımcı bir yapı gözlemlenmemektedir. Yapı özünde bir kamu yapısı olmakla beraber, devlet eliyle taşeron firmaya kiralanmış; dönüşüm esnasında halk kapsamın dışında bırakılmıştır. Görüşmelerde yerel halkın, süreçle ilgili hiçbir bilgilendirme yapılmaması, kendilerine ait hissettikleri bir yapıyı bilgileri dışında işlevlendirilmesi gibi durumlardan dolayı yaşadığı küskünlük gözlemlenmektedir.	İlerleyen süreçte devam edecek işlevlendirme hamlelerinde kullanıcı ile yapılacak görüşmelerle ihtiyaçların kullanıcı üzerinden belirlenmesi, halkın sürece dair beklentilerinin alınması ve halkın bilgilendirilmesi, halkın sürece bir paydaş olarak katılmasını sağlayacak, yapıyı sahiplenmesini de kolaylaştıracaktır.
		Sosyal etkinliklere kentli katılımı		Sivil toplum örgütleri ve vakıfların kullanımına tahsis edilen çalışma birimlerinde halk tarafından aktif katılımın sağlandığı etkinlikler düzenlenmektedir. Tesisin bütününü yerel halk gündelik yaşam pratiğinde kullanmaktadır.	Geçmişten gelen birçok sosyal ve kültürel etkinlik günümüzde devam ettirilmektedir. Etkinliklerin gelenekselleşmesi ve tanıtılması yoluyla yerel halkla birlikte komşu bölgelerden de kullanıcıları bölgeye çekmektedir.	Bölge halkı üzerinde, Bomonti Ada'da gerçekleşen sosyal etkinliklerin üst gelir düzeyi ve bölge dışı katılımcıya hitap ettiği imajı mevcuttur. MSGSÜ öğrencileri ile yapılan görüşmelerde, öğrenci gruplarının Bomonti Ada'daki etkinlikler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır.	Yerele hitap eden aktivitelerin oluşturulması ve mevcut aktivitelerin bölge kullanıcılarına doğru bir şekilde tanıtılması kentlinin etkinliklere katılımını artıracaktır. Yapıdaki caz konserleri en çok bilinen ve ilgi gören sosyal etkinliktir. Bu konserlere ek, bölgenin kimlik mekânlarından "Organik Pazar"ın bir uzantısı olarak (Pearl Brewery örneğindeki gibi) belirli dönemlerde organik lezzetler üzerine düzenlenecek gastronomi etkinlikleri, farklı gruplardan bireyleri de kullanıcı profiline dâhil edecektir.

A
Bomonti Bira Fabrikası'nın Turizm Yatırımlarına Tahsisine İlişkin İhale İlanı

Bu bölüm; 26.06.2006 günü 26210 sayılı Resmi Gazete'de yer alan ve 2634/4957 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'na dayalı olarak yürürlüğe giren "Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik" hükümlerine göre T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanan "2006/2 Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi"nden alınmış ilan metni ve Bomonti Bira Fabrikası'na ait ihale dosyasını içermektedir.

TAHSİS EDİLECEK KAMU ARAZİLERİ
(KÜLTÜR VE TURİZM KORUMA VE GELİŞİM BÖLGESİ / ALT BÖLGESİ İLE TURİZM MERKEZLERİ İÇİ)

SIRA NO	YERİ	TESİS TÜRÜ	YAKLAŞIK KAPASİTE	ADA	KADAST. PARSEL	ÖZEL PARSEL
	ANTALYA KEMERAĞZI-KUNDU KÜLTÜR VE TURİZM KORUMA VE GELİŞİM BÖLGESİ					
1	Antalya Merkez Muratpaşa Beldesi Lara Plajı Mevkii	Temalı Park	70.000 m² Kapalı İnşaat Alanı			1
	BOLU KÖROĞLU DAĞI T.M.					
2	Bolu, Aladağ, Kartalkaya Kayak Merkezi	Turizm Tesisi (min 3* Otel)	250 Yatak			5
	İSTANBUL BOMONTİ T.M.					
3	İstanbul Şişli Cumhuriyet Mh.	Turizm Kompleksi	18.230 m² Restorasyon (5* Otel ve Yeme İçme) Kapalı İnşaat Alanı ve 71.020 m² (5* Otel ve Kongre ve Sergi Merkezi) Kapalı İnşaat Alanı	1018	1	
	İSTANBUL İSTİNYE T.M.					
4	İstanbul Sarıyer İstinye Mh. Bağlar Hilali Mevkii	Turizm Tesisi (min 4* Otel)	180 Yatak	1563	6	
	UŞAK BANAZ HAMAMBOĞAZI TERMAL T.M.					
5	Uşak Banaz Hasanköy	Termal Konaklama Tesisi	200 Yatak		965	

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI'NDAN
KAMU ARAZİSİ TAHSİS DUYURUSU
2006 / 2

Bu şartnamede özellikleri belirtilen kamu arazileri, 4957 sayılı Kanunla değişik 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve bu kanunun 8. maddesine dayanılarak çıkartılan "Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik" hükümlerine uygun olarak turizm amaçlı yatırım yapmak üzere yerli ve yabancı girişimcilere tahsis edilecektir.

1- Girişimciler **26.07.2006 günü saat 16.30' a kadar** "Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik " in 10. maddesi ile **"Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi – 2006/2"** gereğince istenilen bilgi ve belgeleri **Bakanlık Genel Evrağı, (Turizm Bürosu AG Katı) İsmet İnönü Bulvarı No: 5 06100 Balgat–Ankara** adresine elden teslim etmeleri gerekmektedir. Posta yoluyla yapılan başvurular dikkate alınmayacaktır.

2- Girişimcilerin vereceği tüm bilgi ve belgeler Türkçe dilinde olacaktır. Tüm bilgi ve belgeler, Türkçe tercümelerinin ilgili ülkelerdeki Konsolosluklarımıza veya Türkiye'deki kendi konsolosluklarına onaylattırılması koşuluyla yabancı dilde verilebilir. Değerlendirmede onaylı tercüme metin esas alınacaktır.

3- Süresi içinde; kamu arazisi talebinde bulunan yerli ve yabancı girişimcilerin Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi, Turizm Alanı, Turizm Merkezi içindeki ve dışında imar planları ile turizm kullanımına ayrılmış yerlerde bulunan yatırım alanlarında toplam yatırım maliyetinin %5'i (yüzde beş) oranında kesin ve süresiz teminat mektubu verilmesi zorunludur. Teminat mektubu verilmeden yapılan başvurular değerlendirmeye alınmaz.

4- Girişimciler birden fazla parsel için müracaat edebilir. Ancak talep edilen her parsel için ayrı bir başvuru dosyası hazırlanacak ve toplam yatırım maliyetine uygun olarak ayrı ayrı ve yukarıda belirtilen oranda kesin ve süresiz teminat mektubu ve şartname bedelinin yatırıldığına ilişkin banka dekontu ile şartnamede istenilen diğer bilgi ve belgeler başvuru dosyasına eklenecektir.

5- Bakanlığa yapılan başvurular, Yönetmeliğin 11nci maddesinde ve Tahsis Şartnamesinde belirlenecek hususlar kapsamında hem mali yeterlilik hem de sektörde deneyimlilik açısından değerlendirilir.

6- Birden fazla başvuru yapılan parseller için yeterli görülen girişimciler arasında sosyal ve teknik altyapıya katılım amaçlı müzakere yapılır. Tek başvurunun yapıldığı parseller ise Arazi Tahsis Komisyonunca değerlendirilerek sonuçlandırılır. Bu durumda da yatırımın gerçekleştirileceği bölgenin ve projenin niteliğine göre girişimciden Arazi Tahsis Komisyonunca belirlenecek miktarda sosyal ve teknik altyapıya katılım payı istenebilir.

7- Bakanlık, ön izin verilmeyen girişimcilerin kesin ve süresiz teminat mektuplarını iade eder. Girişimciler istemeleri halinde tahsis değerlendirilmesinin sonuçlanmasını takiben 15 (onbeş) gün içerisinde kesin ve süresiz teminat mektuplarını elden alabilirler. Elden alınmaması halinde teminat mektupları posta ile iade edilecektir. Ancak postadaki gecikmelerden ve kayıplardan Bakanlık sorumlu değildir.

8- Bakanlık, projeleri ile turizme katkı sağlayacağı öngörülen girişimcilere, talep ettiği parselin tahsis edilememesi halinde, ilana çıkarılan ancak tahsis edilmeyen parsellerden biri veya birkaçını önerebilir.

9- Taleplerin değerlendirilebilmesi için ilan edilen parsellere ilişkin ayrıntılı açıklama ve bilgiyi içeren **"Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi (2006/2)", DÖSİMM (Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü) Cumhuriyet Bulvarı No:4 06330 Ulus / Ankara (Tel: +90 312 309 49 53)** adresinden 5.000 Ytl (Beşbinyenitürklirası) ücret karşılığı temin edilecektir. Şartname ücreti **T.C. Ziraat Bankası Ankara Ulus Heykel Şubesi** nezdindeki **3483170-5001** nolu hesaba yatırılacak ve banka dekontunun açıklama bölümüne "2006/2 Tahsis Şartnamesi Bedeli" ifadesi ve bedeli yatıran girişimcinin adı/ünvanı ile irtibat adresi ve telefonu yazdırılacaktır. Başvurunun geçerli olabilmesi için, söz konusu şartnamede yer alan hususların girişimciler tarafından aynen kabul edildiğini belirten beyannamenin imzalanmasından ve şartname banka dekontunun eklenmesinden sonra Bakanlığa verilmesi zorunludur.

10- Müracaat esnasında ayrıntılı bilgi **Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Arazi Tahsis Dairesi Başkanlığı, İsmet İnönü Bulvarı No: 5 Kat 3 – 06100 Balgat / Ankara** adresinden alınabilecektir.

11- “Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi (2006/2)” **www.kulturturizm.gov.tr** adresinden erişilebilir. Şartname 03.07.2006 tarihinden İtibaren DÖSİMM’ in yukarıda belirtilen adresinden temin edilebilir.

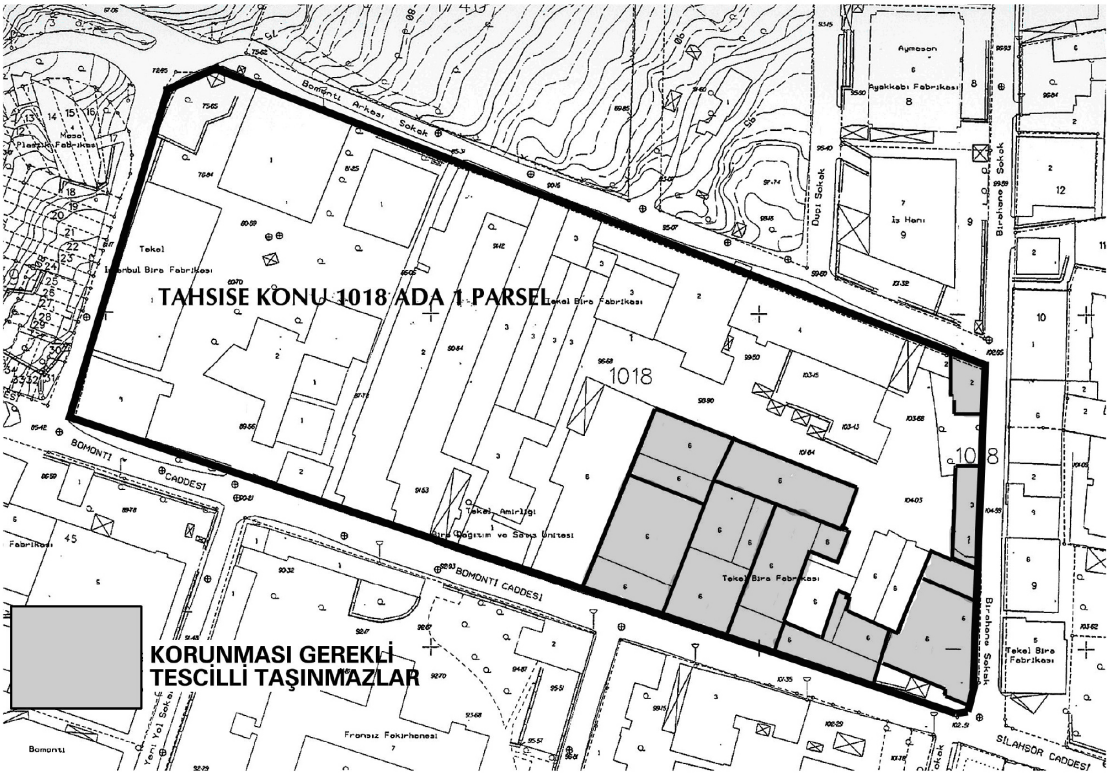
12- Bu şartnamede istenen bilgi ve belgelerin eksik veya yetersiz olması durumunda, başvuru geçersiz sayılacaktır.

13- Bu duyuru kapsamında yapılacak tahsislerde ***Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik*** ve ***Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi (2006/2)*** hükümleri uygulanır.

BOMONTİ TURİZM MERKEZİ

İL: İstanbul **İLÇE:** Şişli **MAHALLE:** Cumhuriyet **CADDE:** Bomonti Caddesi – Birahane Sokak

K

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YATIRIM VE İŞLETMELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

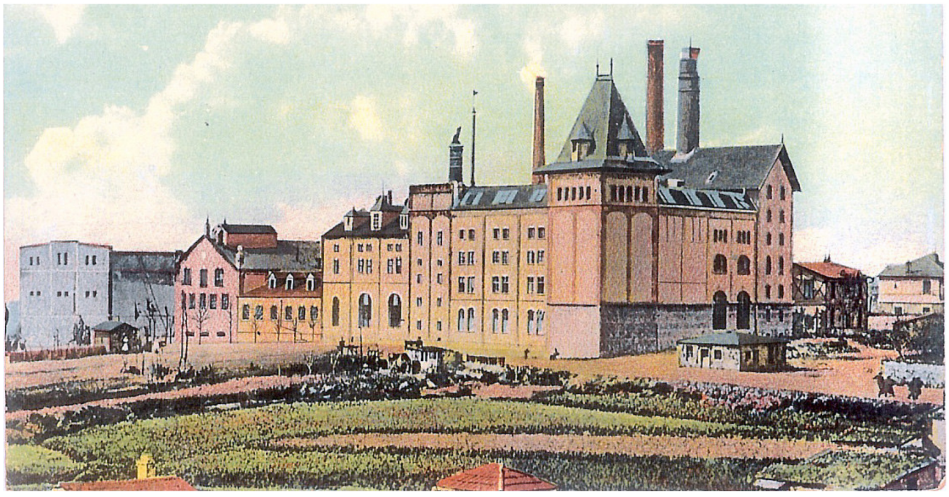
BOMONTİ TURİZM MERKEZİ

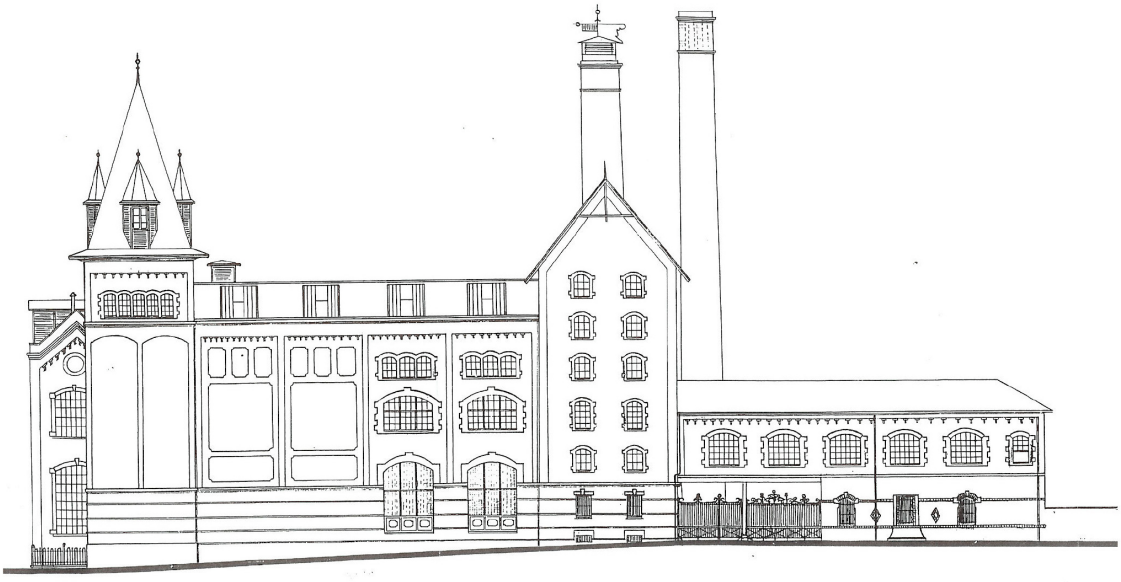
İL: İstanbul **İLÇE:** Şişli **MAHALLE:** Cumhuriyet **CADDE:** Bomonti Caddesi – Birahane Sokak

BOMONTİ TURİZM MERKEZİ

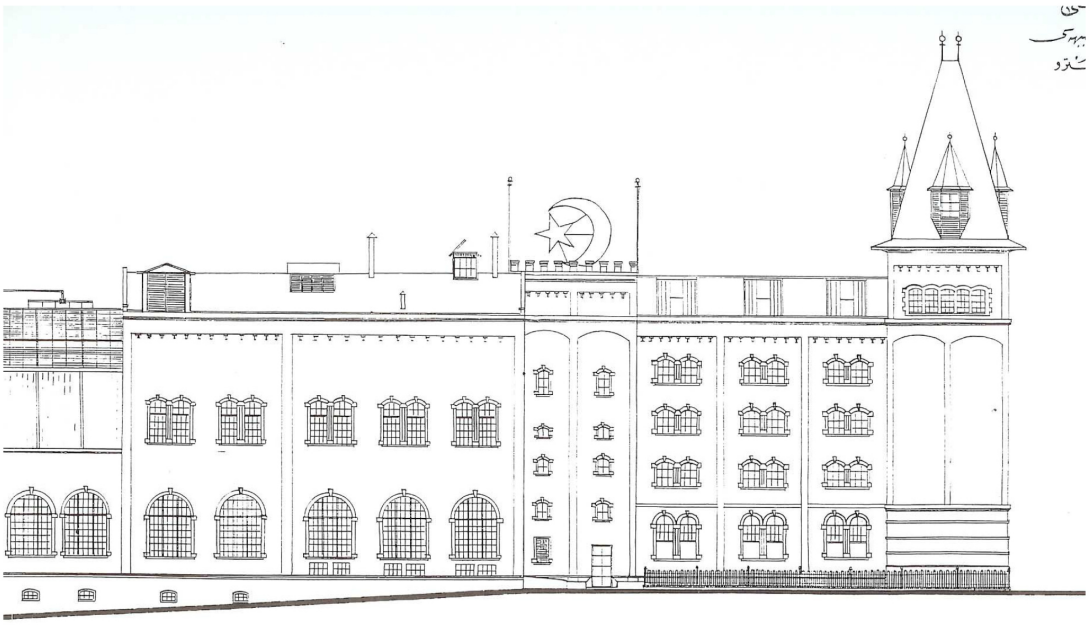
İL: İstanbul **İLÇE:** Şişli **MAHALLE:** Cumhuriyet **CADDE:** Bomonti Caddesi – Birahane Sokak

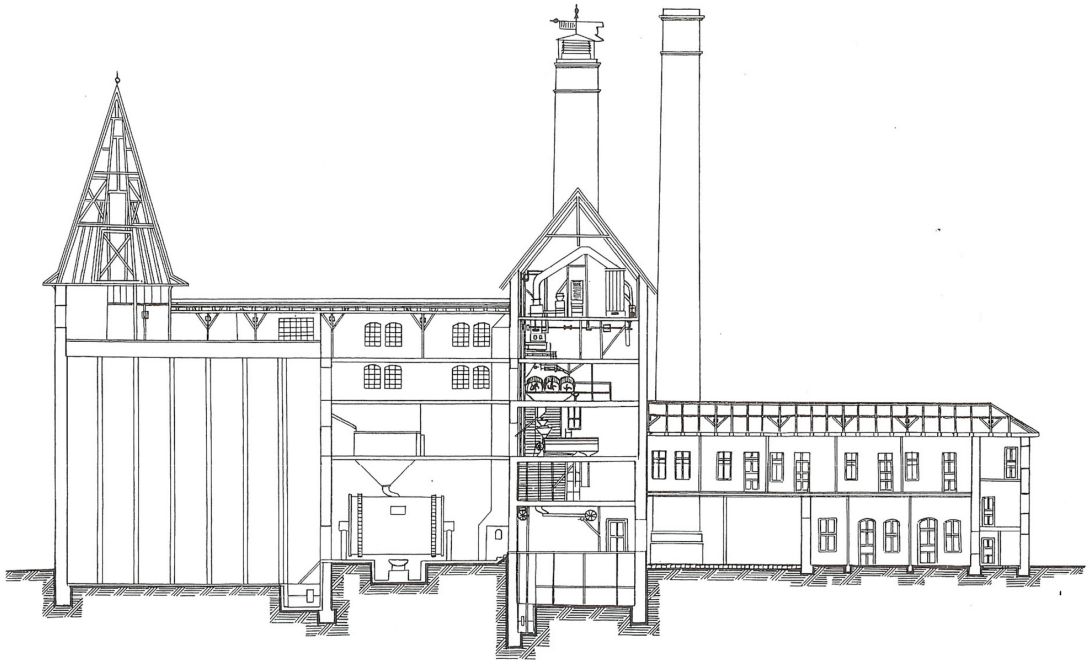

BOMONTİ TURİZM MERKEZİ

İL: İstanbul **İLÇE:** Şişli **MAHALLE:** Cumhuriyet **CADDE:** Bomonti Caddesi – Birahane Sokak

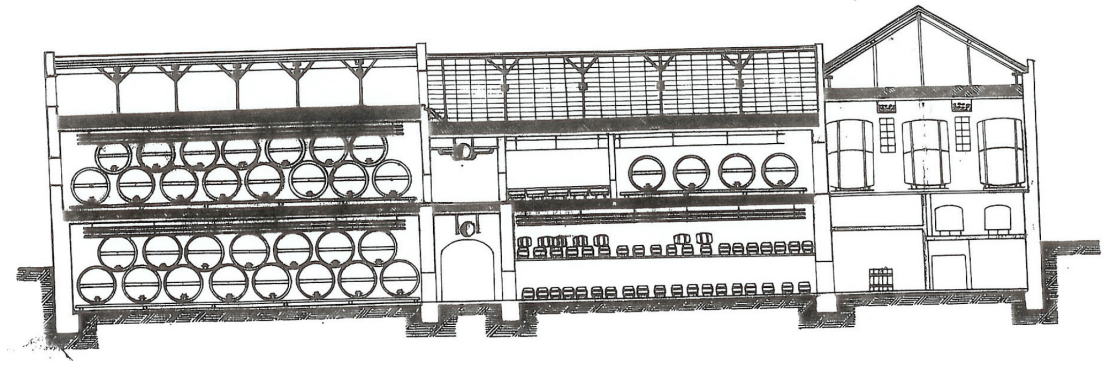

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YATIRIM VE İŞLETMELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BOMONTİ TURİZM MERKEZİ

İL: İstanbul **İLÇE:** Şişli **MAHALLE:** Cumhuriyet **CADDE:** Bomonti Caddesi – Birahane Sokak

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YATIRIM VE İŞLETMELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BİLGİ FÖYÜ:

BULUNDUĞU YER

BOMONTİ TURİZM MERKEZİ

İL : İstanbul
İLÇE : Şişli
MAHALLE : Cumhuriyet
CADDE/SOKAK : Bomonti Caddesi - Birahane Sokak

MÜLKİYET : Hazine

TASARRUF YETKİSİ VEREN KURUM / SAYI-TARİH

Maliye Bakanlığı / 08.11.2005 tarih ve 44103 sayılı yazı

TAHSİS SÜRESİ : 49 Yıl

PLAN DURUMU

1/ 25.000 : Dolapdere - Piyalepaşa Bulvarları ve Çevresi Nazım Planı
(Onama Tarihi: 16.04.2005)

PLAN KARARI

Turizm Tesis Alanı (Turizm Kompleksi)

Kongre ve Sergi Merkezi : 3500 kişi kapasiteli max. 30.000 m² kapalı inşaat alanı
ve
Konaklama ve Yeme İçme: 1000 yataklı 5* Otel (restore edilecek taşınmazın yatak kapasitesi dahil)

ADA	PARSEL	YÜZÖLÇÜM (m²)	EMSAL	KULLANIM TÜRÜ	KAPASİTE
1018	1	29.750	3.0	Turizm Kompleksi	18.230 m² Restorasyon (5* Otel ve Yeme İçme) Kapalı İnşaat Alanı
					71.020 m² (5* Otel ve Kongre ve Sergi Merkezi) Kapalı İnşaat Alanı

ALTYAPI DURUMU

Mevcut bulunan içme-kullanma suyu, kanalizasyon, elektrifikasyon, telekomünikasyon vb. kentsel altyapı hizmetlerinden yararlanılacaktır. İhtiyaca cevap vermeyen veya yenilenmesi gereken kentsel altyapı hizmetleri Belediye, ilgili kamu kurumları ve/veya yatırımcılar tarafından yapılacak veya gerekli maddi katkı sağlanacaktır.

AÇIKLAMALAR VE GENEL ŞARTLAR

1) İstanbul, Şişli, Bomonti Caddesi-Birahane Sokak üzerinde, İstanbul I Numaralı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 25.02.1998 gün ve 9294 sayılı kararıyla korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen ve yönetim, bira yapım ve lojman işlevlerinden oluşan eskiden Tekel Genel

Müdürlüğü' ne ait olan *Bomonti Bira Fabrikası*, *Fabrika Lojman*ı ile *Fabrika Giriş ve Yönetim Binaları* ile tescilsiz büro, depo, ambar, lojman olarak kullanılmış yeni yapıların bulunduğu 1018 ada 1 parsel tahsise konudur.

Parselin içerisinde yer alan ve 18.230 m² kapalı alana sahip tescilli taşınmazlar; İstanbul II Nolu Koruma Kurulu kararı doğrultusunda turizm kompleksi içerisinde *yeme-içme, konaklama* işlevleri verilmek üzere restore edilecektir.

Parsel içerisinde yer alan tescilli taşınmazlara ilişkin ayrıntılı bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

TESCİLLİ TAŞINMAZ KULLANIM TÜRÜ	**TABAN ALANI (m²)**	**KAT ADEDİ**	**TOPLAM İNŞAAT ALANI (m²)**
LOJMAN	250	3	750
FABRİKA GİRİŞ VE YÖNETİM BİNASI	225	2	450
BİRA FABRİKASI			
MALT FIRINI	162	5	810
MALT DAİRESİ	712,5	4	2.850
ESKİ KAYNATMA	820	1	820
SALAMURA VE CO^2 DAİRESİ	600	2	1.200
BUZ FABRİKASI İMLA TANKLARI FIÇI YIKAMA VE DOLDURMA	533,5	5	1.600
1. FERMANTASYON VE DİNLENDİRME	840	4	3.360
2. FERMANTASYON VE DİNLENDİRME	1.128	5	5.640
LOJMAN	250	3	750
TOPLAM TABAN ALANI	**5.521**		**18.230**

Tahsise konu parsel içerisinde *restorasyon yapılarak yeme-içme, konaklama* (*5* Otel*) işlevi verilecek tesisin yanı sıra aynı anda *3500 kişi*nin toplantı yapabileceği kapasitede *Kongre ve Sergi Merkezi* ile *5* Otel* gerçekleştirilecektir. Alan bütünü için toplam yatak kapasitesi 1000 yatak olup restore edilerek işlev verilecek tescilli taşınmazdan elde edilecek yatak sayısı, bu kapasiteye dahildir.

2) Tahsise konu alan için Bakanlığımızdan tahsis alacak olan yatırımcı tarafından ön izin döneminde 1/5.000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım ve 1/1.000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı hazırlanarak ilgili Bölge Kurulu ve Bakanlığımızca onaylanacaktır. Ön izin süresi içerisinde restorasyon ile öngörülen yatak kapasitesinin kesinleştirilmesi gerekmektedir. Restorasyonun tamamlanmasından sonra öngörülen yatak için hesaplanacak Toplam Yatırım Bedelinin % 5'i kira bedeli olarak alınacaktır.

3) İlana konu parsel üzerinde olduğu gibi kullanılacak yapılar için *"Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik"* in 20. maddesi doğrultusunda kesin tahsisin yapılacağı tarih itibariyle o yıl için belirlenen birim maliyetleri esas alınarak bulunacak toplam yatırım bedelinin %5'i (yüzde beşi) oranında irtifak hakkı bedeli (kira) Maliye Bakanlığına ödenecek, ancak 20. madde (b) bendi uygulanmayacaktır. Ayrıca tesisin işletmeye açılmasından (Turizm İşletmesi Belgesi Alınması) sonra cirodan %2 oranında pay ödenecektir.

Tahsise konu parseldeki tescilli taşınmazlar dışındaki yapıların yıkılması halinde *" Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik"* in 19. maddesi hükmü doğrultusunda kesin tahsisin yapılacağı tarih itibariyle o yıl için belirlenen birim maliyetleri esas alınarak bulunacak toplam yatırım bedelinin %0,5'i (binde 5) oranında irtifak hakkı bedeli (kira) Maliye Bakanlığına ödenecek ve tesisin işletmeye açılmasından (Turizm İşletmesi Belgesi Alınması) sonra cirodan %1 oranında pay ödenecektir.

Ayrıca ilana konu parselin içerisinde yer alan tescilsiz büro, depo, ambar, lojman olarak kullanılan yapıların enkaz bedelleri ilgili Kurumca tespit edilerek tahsisi alan yatırımcı tarafından ilgili Kuruma ödenecektir.

4) *Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik* kapsamında tesis sınıfı belirlenerek müracaat edilecektir.

Toplam Yatırım Bedeli ve Kesin Teminat Mektubu Bedeli, müracaat edilen tesis sınıfına göre aşağıda verilen formüle göre hesaplanarak tabloda verilmiştir :

Restorasyon Yatırım Maliyeti	**= Kapalı Alan X Birim Maliyet** = 18.230 X 1.646,31 = 30.012.231,30 YTL
Kongre ve Sergi Merkezi Yatırım Maliyeti	**= Kapalı Alan X Birim Maliyeti** = 71.020 X 2.893,15 = 205.471.513 YTL
TOPLAM YATIRIM MALİYETİ	**= Restorasyon Yatırım Maliyeti + Kongre ve Sergi Merkezi Yatırım Maliyeti** **=** 30.012.231,30 + 205.471.513 = **235.483.744,30 YTL**
KESİN VE SÜRESİZ TEMİNAT MEKTUBU	**= Toplam Yatırım Maliyeti X %5** **=** 235.483.744,30 X %5 =~ **11.774.187,215 YTL**

5) Başvuruda bulunacak yatırımcılar, bu şartnamenin "Kamu Arazisi Tahsisine İlişkin Genel Esaslar" bölümünde belirtilen koşullara ek olarak aşağıda açıklanan "***Özel Şartlar***" ı da yerine getireceklerdir:

İSTANBUL , ŞİŞLİ, BOMONTİ CADDESİ- BİRAHANE SOKAK ÜZERİNDE 1018 ADA 1 PARSELDE YER ALAN TESCİLLİ BOMONTİ TEKEL BİRA FABRİKASININ YENİDEN İŞLEVLENDİRME VE ÇEVRE DÜZENLEMESİ İŞLERİNE İLİŞKİN ÖZEL ŞARTLAR

İstanbul, Şişli, Bomonti Caddesi - Birahane Sokak, 1018 ada 1 parselde hazine mülkiyeti üzerinde inşa edilen sivil mimarlık örneği olan tescilli taşınmazların Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu ile ilgili Koruma Bölge Kurulu kararları doğrultusunda aslına ve ilgili Koruma Kurulu kararlarına uygun olarak *yeme içme* ve *konaklama (5*Otel)* işlevi verilmek üzere tahsisi yapılarak restore edilecek ve çevre düzenlemeleri yapılacaktır.

1) Tahsisi alan yatırımcı tarafından tescilli taşınmazlar için *restorasyon projesi* ile yapıların *statik-sağlamlık raporu* (inşaat mühendisliği), *malzeme bozulmaları raporu* (yapı kimyası), *Elektrik Donanımları ve Tesisat Raporu* (Elektrik ve Tesisat Mühendisliği)*, Koruma ve Onarım ilke kararlarını belirleyen raporlar ile Mimari ve Çevre Düzenlemesine İlişkin Avan Projeleri ve raporları ve* yapılara verilecek yeni işlevlere ilişkin *Mimari Kullanım ve Çevre Düzenlemesi Kesin Programı* hazırlanacaktır.

Hazırlanan proje ve düzenlenen raporlar ilgili Koruma Bölge Kuruluna sunulacak, projeler gerekiyorsa Kurulun isteyeceği ek bilgi, belge ve düzeltmelerle birlikte Kurul tarafından onaylandıktan sonra uygulamaya geçilecektir.

2) Yapıların projelendirme (Restorasyon) aşamasına başlamadan önce, ön izin alan yatırımcı tarafından ön iznin veriliş tarihinden itibaren bir ay içerisinde yapıların halihazır durumu, dış cepheler ve iç mekanlarla bu mekanlara ilişkin ayrıntıların yeterli sayıda dijital fotoğrafları çekilecek, video kayıtları yapılacak ve İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü yetkilileri ile birlikte tutulacak bir tutanak ekinde üçer kopya olacak şekilde fotoğraflar albüm ve CD ortamına kaydedilerek video kasetlerle birlikte Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile ilgili Koruma Bölge Kuruluna teslim edilecek, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Arazi Tahsis Dairesi Başkanlığı'na da söz konusu belgelerin ilgili yerlere teslim edildiğine ilişkin bilgi verilecektir. Bu işlem restorasyon bitirildikten sonra da tekrarlanacaktır.

3) Yapıların restorasyon uygulamalarıyla ilgili ön uygulama çalışmaları sırasında ve sonrasında yapının kütle, tüm mekanlar olarak genel, tüm elemanlar olarak ayrıntıda incelenmesi, zaman içerisinde oluşmuş malzeme bozulmaları ve statik sorunların saptanması için gerekli olan örnek alma, ölçüm, test ve analizlerin yerinde ve laboratuarda yapılması işlemlerinde statik ve sağlamlık açısından önem ve tehlike arz eden

mekanlarda askıya alma, havalandırma, geçici örtülerin yapılması, güvenlik ve yangınla ilgili her türlü önlem yatırımcı tarafından alınacaktır.

4) Binalar özgün mimari özelliklerine ve tarihi ortamına uygun olarak restore edilecek ve iç mekanlarda yapıya verilecek işlev de dikkate alınarak özgün mimari özellikler olabildiğince korunacak; dış cepheler tamamen aslına uygun olarak restore edilecektir. Bu konularda ilgili Koruma Bölge Kurulu'nun alacağı tüm kararlara uygun işlem yapılacaktır.

Yapılar içerisinde yer alan taşınabilir malzemeler ve demirbaşlar tespit edilerek ilgili kuruma iade edilecektir.

BOMONTİ TURİZM MERKEZİ

İL: İstanbul **İLÇE:** Şişli **MAHALLE:** Cumhuriyet **CADDE:** Bomonti Caddesi – Birahane Sokak

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YATIRIM VE İŞLETMELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BOMONTİ TURİZM MERKEZİ

İL: İstanbul **İLÇE:** Şişli **MAHALLE:** Cumhuriyet **CADDE:** Bomonti Caddesi – Birahane Sokak

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YATIRIM VE İŞLETMELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BOMONTİ TURİZM MERKEZİ

İL: İstanbul **İLÇE:** Şişli **MAHALLE:** Cumhuriyet **CADDE:** Bomonti Caddesi – Birahane Sokak

BOMONTİ TURİZM MERKEZİ

İL: İstanbul **İLÇE:** Şişli **MAHALLE:** Cumhuriyet **CADDE:** Bomonti Caddesi – Birahane Sokak

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YATIRIM VE İŞLETMELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

B
2016 Tarihli Alexis Şanal Röportajı

"XXI" dergisinin Subat 2016 tarihli sayısında Hülya Ertaş'ın Alexis Şanal ile gerçekleştirdiği "Kente Açılmak İsteyen Sahne" isimli röportajından alınmıştır.

Hülya Ertaş: Bomontiada, farklı bir kentsel fikirle konumlandığı alana yerleşmeyi planlıyor. Burada yapmaya çalıştığınız şeyin ana fikrini anlatabilir misin?

Alexis Şanal: Üç yıl önce Efes, Pozitif'i Tarihi Bira Fabrikası'nda Babylon açma fikriyle davet ediyor, Cem Yegül'ün girişimi ve Doğuş Grubu'nun sürece dahil olması ile birlikte projenin tohumları atılmış oluyor. Öncelikle Babylon gibi iyi eğlence ve iyi yemek sunan, enerjiyi bir arada tutabileceği ve olumlu etkisi olacağı kesin olan aktörlere gidiyorlar. Pozitif'in ortaklarından Cem Yegül'ün girişimi ise, bu potansiyeli diğer şeyler için bir düşünme alanı olarak kullanmak üzerine oluyor. Temelde mahalle için bir çeşit lokomotif olarak işleyen ve yaratıcı kültürü besleyen bir gayrimenkul geliştirme işi gibi düşünmüşlerdi. Bunu bir deneyim alanı olmaktan çıkararak mekana dönüştürüp, şekillendirici bir nitelik kazandırmaya yöneldiler. Bana göre bu, ileri görüşlü bir karardı çünkü bizi kentin ihtiyaçlarının ne olduğunu yeniden düşünmeye itti. Vasıf Kortun'un, en başından bu yana sürecin içinde yer alması ise modern sanat mekanları kültür altyapısını oluştururken bu sinerjinin nasıl yaratılabileceği ve bir metropolün bunu nasıl üretebileceği sorularının sürecin ilk evrelerinden itibaren sorulmasına sebep oluyor. Vasıf Kortun'un rehberliğinde, yeni kültürel pratiklere tarafsızca bakabilen bir oluşum olması hedeflenen Alt da Bomontiada'nın bir birimi olarak kampüsteki yerini alacak. Yine Vasıf Kortun'un önerisiyle biz de Ahmet Uluğ ve Cem Yegül ile tanışıp, aynı dili konuştuğumuzu fark edince birlikte çalışmaya başladık.

Bir yıl önce bu işin içine girdiğimde, şık bir mekansal tasarımla başlamak zorunda olmadığımızı düşündüm. Başka bir başlangıç noktamız olmalıydı. Bu nedenle burayı mahallenin çekirdeği olarak düşünmekle işe başladık. Feriköy İstanbul'un içinde çok derin bir tarih ve kültür barındırıyor. Bomonti semtin değil, aslında orada bira fabrikasını kuran Bomonti kardeşlerin yarattığı "bir araya gelme" kültüründen doğan buluşma noktasının adı. Semtin adı Feriköy. Esasında Bomontiada projesinin çıkış

noktası da bu oldu.

Önümüzdeki beş yıl içinde çevredeki yapıların tamamı tahminen yüksek katlı yapılara dönüşecek. Bunu olumlu anlamda şekillendirebileceğimiz paradigmaları aradık. Kişisel olarak bu binaların hayranı değilim ama Vancouver, Montreal, Şikago gibi yüksek katlı binalarıyla birlikte iyi işleyebilen kentler de var. Asıl mesele, yapıların yükselmelerinden ziyade kentle nasıl bir birliktelik kurdukları. Ve Bomontiada temelinde, semt eşikleri, canlı sokaklar, "wedgetopia", yenilikçi altyapılar, ekolojik koridorlar ve bir ofis olarak şehir diye adlandırdığımız altı başlık üzerinden süreçle biriktirdiğimiz kentsel fikirlere odaklandık.

HE: Özellikle de sokak kotunda, zemin katlarda.

AŞ: Evet, büyük mülk sahiplerinin nasıl bir sinerji yarattıklarını, neyi geliştirdiklerini sorgulamaları ve daha büyük bir alanın parçası olduklarını kabul etmeleri oldukça önemli. Burada yaratıcı endüstri için büyük bir kazanç olarak görülebilecek eski tekstil fabrikaları mevcut ve arka tarafımızda çeşitli gelir gruplarından oluşan konut bölgesi var. Kurtuluş ve Şişli, etnik çeşitliliğe sahip bir karakterde, yüksek orta sınıfın konut alanlarını içeriyor. Konut dokusunun yanı sıra çalışan sınıfı buraya taşıyan yapılar da var. Tüm bunlar orta sınıfın varlığını tanımlıyor. Eğer sorun doğru tanımlanırsa buradaki oluşum, potansiyel yaratıcı endüstrinin ve kaynağının geleceğini oluşturacak. Bu yüzden projeyi uzun vadeli düşündük. Soyut fikirlere göre şekillenebilen bir mekana sahip olmanın yanı sıra "Kentin bu bölgesini yeniden üretmek için elimizdeki ağı, yeni işbirlikleri kurmakta nasıl kullanabiliriz?" diye sorduk. Üretimin yeniden gündeme gelmesi için elimizdeki en iyi şey kentin ekolojisiydi. Üzerinde olduğumuz bu küçük tepe ve etrafımızdaki şehir, büyük bir vadinin içinde. Farklı mülk sahipleriyle bu ekolojik niteliği yeniden yapılandırmak istiyoruz. Bu doğrultuda üç farklı katmanı aynı anda gözetiyoruz. Birinci katmanda çevresiyle ve şehirle birlikte çalışan bir alan yaratmak var. İkincisi, yeni ağ toplumunu besleyecek bir program geliştirmek. Üçüncü katman ise aslında ilk adıma benzer şekilde somut bir prova rolü üstlenen bir mekan programı oluşturmak. Bu katmanların ötesine de geçmek istiyoruz. Yeni ve geçici girişimlerde bulunarak bilindik metotlarla kendi yaratıcı endüstrimizi de desteklemeye çalışıyoruz.

HE: Hilton gibi diğer mülk sahipleriyle nasıl çalışıyorsunuz?

AŞ: Hilton cesur öncülerden, onu bir kent geliştiricisi olarak görüyorum. Burada diğer mülk sahipleriyle ilişki kurulmasına aracılık ettiği için bizim en önemli ortağımız diyebilirim. Üzerinde anlaştığımız konulardan biri buradaki ticari işlevleri tanımlamak; çünkü bu tarz programların geliştirilmesi yeni işbirliği yöntemleri doğurabilir.

HE: Çoğunlukla program düzeyinde mi bu, yoksa mesela mimari müdahaleler yapılarak her yerin daha erişilebilir kılınması da sağlanacak mı?

AŞ: Bununla ilgili belli bir yaklaşımımız var. Mesela buradaki tüm kapıları ortadan kaldırarak alanı büyük bir parka dönüştürüyoruz. Hilton'a uzanan yol, bir sokak hissi vermeye başlıyor. Eğer bir yapı, Bomontiada'nın bir parçası olmak istiyorsa bizim değerlerimizi de benimsemeli. Çalıştığımız diğer mülk sahipleriyle bizden biri olmak için imza attıkları kabulüyle belli bir düzeyde prensipte anlaşıyoruz. Bomontiada sakinleri tek başına marka değerleri, duruşları ve varlıklarıyla değil, aralarındaki sinerji ve programa katkıda bulunmaları nedeniyle önemliler. Bu yüzden kendilerine mekan veya kiracı gözüyle bakmıyoruz ve onlara "sakin" diyoruz. Nasıl Bomonti'de ikamet edenlere Bomonti sakini diyorsak, kampüste keyifli vakit geçirmek için gelen de, Bomontiada'da bulunan tüm bu ortaklar da "sakin". Çünkü biz burada bu sinerjiyi oluşturmak ve "bir araya gelme" kültürünü devam ettirmeyi amaçlıyoruz. Her şeyin tek, büyük bir sosyal mekan olarak algılanmasını istiyoruz. Önemli ölçütlerimiz, rekreasyon ve sokak kotu kurgusu. Konut blokları kendi alanını tanımlamak için duvar inşa eder, biz burada tersini yapmaya çalışıyoruz. Hepimiz biliyoruz ki burada başka bir alışveriş merkezine ihtiyacımız yok. Biz Bomontiada'ya yaratıcı kültür kampüsü diyoruz. Kompleks, yalnızca bir yaşam alanı, kafe ve restoran noktası olarak değil; semtin şu anki yaşayanları ve çalışanlarının katılımıyla şehrin kültür ve yaşam döngüsünü değiştirecek bir program olarak tasarlandı.

Öte yandan bunun da ilerisine gidip buradaki kültürel etkinliklerin içerik ve programlarıyla ilgili yenilikçi olmamız gerek. Bir ağın parçası olmakla herkes tarafından tüketilebilir olmak birbirinden oldukça farklı şeyler. Bu oldukça sıkı çalıştığımız, zorlu bir süreç.

HE: Bomonti son beş yıl içinde çok radikal bir şekilde dönüştü. Planlarınızı duydukça keşke beş yıl önce başlasaymışsınız, belki buradaki dönüşüm için farklı bir rota çizilmesini sağlayabilirdiniz diye düşünmeden edemiyorum.

AŞ: Burada oldukça farklı bir modeli deniyoruz; içinde bulunduğumuz mahalleye bakıyoruz, kentsel park boşlukçukları bulup onları canlandırmak istiyoruz; yeni mülk sahiplerine, işyerlerine, lokantalara vs nasıl danışmanlık sağlayacağımızın yollarını araştırıyoruz. Ve bu dönüşümü gerçekten sağlıklı bir biçimde yapmaya çalışıyoruz. Binanın avlusunu bir buluşma alanı olarak tasarlıyoruz. Bomontiada'da sakinlerin üzerinde beraber çalışacağı gösterimler, konserler, görsel sanat performansları ve yemek festivalleriyle kültürel aktivite programı oluşacak. Bomontiada'nın programı ilk üç ay için çevrede yaşayanların ve çalışanların Bomontiada'ya katkısıyla şekillenecek. Yani Bomontiada'nın ilk programını Mehmet Uluğ'un da hayal ettikleri üzerinden

Babylon felsefesine uygun olarak Bomonti “sakin“leri başlatıyor. İleri safhalarda Bomontiada’da gerçekleştirilecek programa tüm şehrin katkısı olacak.

Ayrıca, buradaki avluyu yeniden bir sahne olarak inşa edeceğiz. Daha sonra bunu söküp mahalleye dağıtarak bu parçaları nasıl yeniden inşa ettiğimizi göstereceğiz. Bu paletleri, şehrin yeniden canlandırabileceğimiz mekanlarıyla ilgili öneriler geliştirebilmek için kullanacağız. Bunu şu açıdan ilginç buluyorum: Bir mekan hoş, bilinen, uyarlanabilir yeniden kullanım yöntemleriyle üretildiğinde güzel olabilir; ama bu, mekanın öyküsünü ilginç kılmaz. Tüm kiracılar Mart 2016’da kapıları açtığında mekan ilginç bir yer haline gelebilir, ilginç bir öyküye sahip olmaya başlayabilir. Elimizde neler düşündüğümüzü anlatan büyük bir alan haritamız var. Girişler için neler öngördüğümüzü, kimin mülkünün dönüştürüldüğü, kaç kişinin geleceği gibi düşüncelerimizi iletmek, bunları tartışmaya açmak ve insanları farklı biçimlerde sürece dahil etmek istiyoruz. Burada kendi kendini idame ettirebilen sağlıklı çalışan bir sistem yaratmak istiyoruz. Bunu yaparken belirleyici değil, etkinleştirici olmak istiyoruz. Burada nesillerdir yaşayan insanlar da hikayelerini anlatmak istiyorlar ve biz de bu öyküleri yakalamak istiyoruz; çünkü burada yaptığımız sıfırdan bir üretim değil. Tasarım ekiplerinin, sivil kuruluşların işlerini kolaylaştırmak için parametreler üzerinde tartışmaya devam ediyoruz hala. Atölye İstanbul, Pozitif, Doğuş gibi kurumların hepsinin kendilerine ait nitelikleri var, bu bağlamda mekanın nasıl kullanılacağı, mevcut özelliklerin mekanla nasıl bir arada düşünüleceği de önemli hale geliyor. Birçok açıdan düşünüldüğünde gelecek yaza kadar tam olarak açılmış olamayacak burası. Süreç deney yapmayı, bolca prova yapmayı gerektiriyor.

HE: Mekanlar etkinlik odaklı üretildiğinde, insanların sadece doldurup boşalttığı alanlara dönüşebilir.

AŞ: Evet, bu halletmemiz gereken bir mesele. Nasıl benim kadın bir mimar oluşumu inkar edemezsen, biz de buranın bir etkinlik alanı olduğunu inkar edemeyiz. Ana işlevimiz etkinlik ve biz yaratıcılığın lokomotifi olmak istiyoruz. Bir etkinlik mekanını anlamlı kılan şeyin ticari boyutu olduğunun da farkındayız. Mesela böyle bir mekanda bir moda haftasının anlamlı olacağını biliyoruz. Zaten konseptin temelini moda tasarımı, sanat, yemek, müzik oluşturuyor. Ama bunlar bizim için ticari etkinlikler, onları bu başlıkla tanımlıyoruz. Bu projenin temel beklentilerinden biri sakinlerin ya da yeni dahil olan başka bir binanın katılımcı olması. Yani yorum ve eleştirilerinizle katkı sağlayabileceğiniz bir mekandan bahsediyoruz, bunun bir toplantı salonu olmasına gerek yok. Üretilebileceği bir kaynak gerekli sadece. Yapıyı öylece ortaya koyan biri olmaktansa bir mekan, program ve hizmet bütünü olarak ortaya koyan bir aktör olmak yapılan işi yeniden düşünmeyi de heyecanlı hale sokuyor.

HE: Bence söz ettiğin anlamda bir açıklık ve katılım için en önemli mesele, tuhaf güvenlik endişelerinden mekanları arındırmak. Bugün herhangi bir üniversiteye girerken bile güvenlik kontrolünden geçmek, kimliğini bırakmak zorundasın ki bu mekanları oldukça öldüren bir uygulama.

AŞ: Kendi aramızda güvenlik meselesini farklı boyutlarıyla çokça tartıştık. Bunlardan ilki fiziksel güvenlik, evinize yürürken soyulmuyor olmanız gibi. Diğeri ise toplumsal güvenlik. Sadece eğlence amacıyla buradaysanız mahalle sakinlerini rahatsız etmemelisiniz ki onlar da kendilerini güvende hissetsinler. Diğer tarafta ise yaratıcı düşünme sürecinin sonuç ürünlerinin güvenliği, yani telif hakları meselesi var. Bunların kötüye kullanılmadığından emin olunması, burada kurmaya çalıştığımız ortamın belirleyici yanını meydana getiriyor. Buraya gelebilir, tartışma başlatabilir, fikirlerinizi paylaşma heyecanını hissedebilirsiniz çünkü entelektüel bir çevrenin içinde olacaksınız, her aşamada kendinizi güvende hissedebilirsiniz. Güvenliğin olduğu bir kapıdan geçtikten sonra tamamen güvende olduğunuza dair yanlış bir kanı var. Bu kesinlikle doğru değil. İstanbul'un en güvenli yerleri meydanlarıdır çünkü herkes sizi gözler, iyi ve güvende olduğunuzdan emin olur. Bir güvenlik sistemiyle sınır oluşturmak yerine buna benzer bir ağ kurmak gerekli. Bu, insanların sizi gözleyebildiği bir mahallede çok daha yumuşak ve işe yarar bir yöntem olur.

HE: Bir güven inşa etme meselesinden bahsediyorsun aslında.

AŞ: Kesinlikle. Yapacağımız ilk şey bu kampüs alanını tamamen açmak. Kapıları şu an açarsak burası büyük bir inşaat alanı olduğu için biri düşüp kendini yaralayabilir, o nedenle henüz tam açık değil. Açtıktan sonra güvenliğin yerine danışma ya da gazoz, çay, meyve suyu satan bir yer koymayı düşünüyoruz. Buradaki ana fikir ise eğer başınıza bir şey gelirse gidebileceğiniz birinin varlığı.

Eğer burada kuralları birlikte koyabildiğimiz, işbirliği içeren başka türlü bir güvenlik formu oluşturabilirsek güvenliğin yanlış yönlendirilmiş algısından ve katı profil tanımlarından uzaklaşmış oluruz. Böylece kafedeki sesten rahatsız olan mahalle sakinleri kafeyi arayıp "yine gürültü oluyor, bir şeyler yapabilir misiniz?" diye sorabilir, bu iletişimi kurabilirler. Bu arada, şunu da söyleyeyim, konut bölgesinde olan bir kafede gürültü yapmak yanlış bir davranış biçimidir. Sanırım şehirden bu belirlemeleri uzaklaştırmak da önümüzdeki süre içinde öğrenmemiz gereken şeylerden biri. Herkes burayı ortak bir oda, bir tartışma mekanı olarak algılamalı. Buraya gelip fikrinizi tartışabilirsiniz. Bunu nasıl işlevlendireceğimiz kesin değil ama Cem Yegül ve Vasıf Kortun'un böyle şeyleri deneyebilmek için burayı bir think-tank olarak hayal etmeleri beni heyecanlandırıyor. Yani böyle bir yolu bulmaya ve bunu birlikte yapmaya niyetliyiz. Zorlu meselelerden biri de şehrin ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı, etkinlik

mekanlarıyla kamusal-yarı kamusal mekanların dengesinin sağlanması. Ben de ilaç almak için eczaneye gitmesi gereken ve öğle yemeğini parkta yiyen biriyim. Bu mekanların arasında dolanırken "Şimdi kamusal alandayım, şimdi yarı kamusalda" demiyorum. Önemli olan bunun farkında olmak değil, mekanların hepsinin toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde davranıyor olması. Önemsediğimiz belirgin altı temel prensibimiz var; ekoloji, rekreasyon, ortaklık, yaratıcı endüstri, yerleşim yaşamının çeşitliliği ve yerel bağlamda küresel aktörler. Şu soruyu soruyoruz; "İstanbul'a kendine özgü bir güven kazandırabilecek altyapı, hizmet ve destek verebilirsek şehir sadece pek çok şeyi yapabilme imkanı sunduğu için değil, yeni ve hakiki bir içeriğe öncü olabildiği için ilginç bir yer olabilir mi?" Bu gerçekleşirse büyük bir adım olur. Ne yapıyor olursak olalım hakiki ve zeki olmak gerekiyor. Bu izole etmekten, bireyselleştirmekten ve bireysel eylemlerden öte kültür oluşturmakla, yeni pozisyonlar önermekle ilgili bir durum. Bunu iletebiliyor olmak istiyorum; çünkü bunun hakiki yapılması gerektiğine inanıyorum. Galiba biz kendimizi küçük jestlere adadık. Alışveriş merkezi tepelerinden dağ yapmak istemiyorum; çünkü mütevazı olmak gerekiyor. Bu jesti bu doğrultuda devam ettirmek istiyorum. Bu bizim tartışmalarımızla, gelecek yıl içinde gelişecek bir süreç.

C
Görüşmeci Anket Soruları

Görüşme Cetveli

Yaşınız : .....

Doğum Yeri : .....

Cinsiyet
- ☐ Kadın
- ☐ Erkek

Medeni Durum :
- ☐ Evli
- ☐ Bekar

Etnik kökeniniz nedir : .....

Eğitim Durumu :
- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Ön Lisans
- ☐ Lisans
- ☐ Lisansüstü

Hane Nüfusu : .....

Ailede Çalışan Sayısı : .....

Mesleğiniz : .....

Ortalama aylık gelir düzeyiniz nedir?
- ☐ 0 - 1500 TL
- ☐ 1500 - 2500 TL
- ☐ 2500 - 4000 TL
- ☐ 4000 - 6500 TL
- ☐ 6500 TL üstü

Kaç yıldır İstanbul'da yaşıyorsunuz? : .....

İstanbul'a geliş nedeniniz nedir?
- ☐ İstanbul doğumlu
- ☐ İş nedeniyle
- ☐ Eğitim nedeniyle
- ☐ Diğer

Oturduğunuz Konutun Niteliği Nedir?

- ☐ Geleneksel konut dokusunda ev
- ☐ Çok katlı apartman dairesi
- ☐ Müstakil Ev
- ☐ Az katlı müstakil evlerden oluşan site
- ☐ Çok katlı site - rezidans
- ☐ Plansız gelişmiş konut dokusu (gecekondu, ...)

Hangi semtte yaşıyorsunuz?

……

Kaç yıldır aynı semtte yaşıyorsunuz?

……

Bomonti'de yaşıyorsanız nedeni nedir?

……

Bomonti'ye geliş amacınız nedir?

……

Bomonti'ye ne sıklıkla geliyorsunuz?

- ☐ Haftada 1den fazla
- ☐ Haftada 1 defa
- ☐ Ayda 2 - 3 defa
- ☐ Ayda 1den az
- ☐ Diğer

Sizce Bomonti'nin kimliğini oluşturan yapılar veya ögeler nelerdir?

……..……

……..……

Bomonti'ye ait aşağıdaki yapılardan hangilerini biliyorsunuz?

- ☐ Bomonti Bira Fabrikası
- ☐ Bomonti Gürcü Katolik Kilisesi
- ☐ Bulgar Ortodoks Kilisesi
- ☐ Bomonti Bira Bahçesi
- ☐ Fransız Fakirhanesi
- ☐ Latin Katolik Mezarlığı
- ☐ Feriköy Protestan Mezarlığı
- ☐ Surp Vartanants Ermeni Kilisesi
- ☐ Ekolojik Pazar
- ☐ Ferikoy Oniki Apostol Rum Ortodoks Kilisesi
- ☐ Kazonova Tekstil Fabrikası
- ☐ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Eski Bomonti Bira Fabrikasının günümüzdeki fonksiyonunu doğru buluyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

Cevabınız hayırsa sizce hangi fonksiyonla kullanılmalıydı?

……..

Bomonti Ada'ya gidiyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

Tercih etme veya etmeme sebebiniz nedir?

……..

ziyaretçilere uygulanacak anket

Bomonti Ada Yerleşkesini (Eski Bomonti Bira Fabrikası) ne sıklıkla ziyaret ediyorsunuz?

- ☐ Haftada 1den fazla
- ☐ Haftada 1 defa
- ☐ Ayda 2 - 3 defa
- ☐ Ayda 1den az
- ☐ Diğer

Bomonti Ada Yerleşkesini en çok hangi amaçlarla ziyaret ediyorsunuz?

- ☐ Yeme - İçme
- ☐ Arkadaş buluşması
- ☐ İş toplantısı
- ☐ Kutlama
- ☐ Sosyal etkinlikler
- ☐ Bilimsel toplantıları
- ☐ Diğer .....

Bomonti Ada Yerleşkesini tercih etme nedeniniz nedir?

- ☐ Konumu
- ☐ Manzarası
- ☐ Mimarisi
- ☐ Marka değeri
- ☐ Manevi değeri
- ☐ Barındırdığı mekanlar
- ☐ Diğer .....

Bomonti Ada Yerleşkesine kimlerle gelmeyi tercih ediyorsunuz?

- ☐ Yalnız
- ☐ Arkadaşlarımla
- ☐ Sevgilimle/Eşimle
- ☐ Ailemle
- ☐ Diğer

Bomonti Ada Yerleşkesine çocuğunuzla gelmeyi düşünür müsünüz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

Neden : .....
.....
.....

Bomonti Ada Yerleşkesinin belirli bir sosyal statüye hizmet ettiğini düşünüyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

Neden : .....
.....
.....

Referanslar

[1] R. L. H. Chiu, "Social Equity in Housing in the Hong Kong Special Administrative Region: A Social Sustainability Perspective," *Sustainable Development*, vol. 10, no. 3, pp. 155–162, 2002.

[2] R. L. H. Chiu, "Socio-Cultural Sustainability of Housing: A Conceptual Exploration," *Housing, Theory and Society*, vol. 21, no. 2, pp. 65–76, 2004.

[3] C. Landorf, "Evaluating Social Sustainability in Historic Urban Environments," *International Journal of Heritage Studies*, vol. 17, no. 5, pp. 463–477, 2011. DOI: 10.1080/13527258.2011.563788.

[4] l. Tekeli, "Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerine İrdelemeler," in *Prof. Dr. Cevat Geray'a Armağan*, vol. 25, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları, 2001, pp. 729–746.

[5] F. Bayram, "Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar, Yaklaşımlar ve Türkiye," in *Prof. Dr. Cevat Geray'a Armağan*, vol. 25, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları, 2001, pp. 251 –264.

[6] ICOMOS, "Stockholm Deklarasyonu," in *Haklar ve Özgürlükler Antolojisi*, Ankara: Hak-İş Yayınları, 2000.

[7] WCED, *Our Common Future*. Oxford University Press, 1987, 420 pp., ISBN: 978-0-19-282080-8.

[8] UIA, "Declaration of Interdependence for a Sustainable Future," UIA, Chicago, research rep., 1993.

[9] D. H. Meadows, D. L. Meadows, J. Randers, and W. W. B. III, *The Limits to Growth*. New York: Universe Books, 1972, ISBN: 0-87663-165-0.

[10] D. C. Pirages, *Sustainable Society: Implications for Limited Growth*. Praeger Publishers, 1977.

[11] D. Hayes, *Repairs, Reuse, Recycling–First Steps Toward a Sustainable Society*. Washington, D.C.: Worldwatch Institute, 1978.

[12] I. Sachs, "Social Sustainability and Whole Development : Exploring the Dimensions of Sustainable Development," in *Sustainability and the Social Sciences: a Crossdisciplinary Approach to Integrating Environmental Considerations Into Theoretical Reorientation*, London: Zed Books, 1999, pp. 25–36.

[13] A. Colantonio, "Social Sustainability: A Review and Critique of Traditional Versus Emerging Themes and Assessment Methods," in *Second International Conference on Whole Life Urban Sustainability and its Assessment*, Loughborough University, 2009, pp. 865–885.

[14] A. Colantonio and T. Dixon, "Urban Regeneration and Social Sustainability: Best Practice from European Cities," in *Urban Regeneration and Social Sustainability*, Wiley Blackwell Publishers, 2011, pp. 18–36.

[15] A. Ciravoğlu, "Sürdürülebilirlik Düşüncesi-Mimarlık Etkileşimine Alternatif Bir Bakış: 'Yer'in Çevre Bilincine Etkisi," Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2006.

[16] R. Bozlağan, "Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı," *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, no. 50, pp. 1011–1028, 2010, ISSN: 1304-0103.

[17] D. Doğru, "Sürdürülebilir Gelişmenin Sosyal Boyutuna Bir Katkı: Toplumsal Fayda İçin Mimarlık," Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2009, 111 pp.

[18] E. B. Var, "Kentsel Yenileme ve Sosyal Sürdürülebilirlik: Trabzon Ortahisar Örneği," Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2015, 135 pp.

[19] M. Akalın, "Sosyal Sürdürülebilirliğin Kentsel Dönüşüm Projeleri İçerisindeki Yeri: Adana Belediye Evleri Mahallesi Örneği," *Tunceli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, vol. 4, no. 7, pp. 55–80, 2015.

[20] D. Hasol, Ed., *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, Gelişt. 7. bsk, İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 1998, 500 pp., ISBN: 978-975-7438-30-4.

[21] Z. Ahunbay, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, 3. bsk, ser. Yapı Yayın. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 2004, ISBN: 978-975-7438-38-0.

[22] D. Kuban, *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu*, 1. bsk. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 2000, ISBN: 978-975-7438-96-0.

[23] ICOMOS, "Atina Tüzüğü (Carta Del Restoura)," ICOMOS, 1931. [Online]. Available: `http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0660878001536681682.pdf` (visited on 02/25/2019).

[24] ICOMOS, "Venedik Tüzüğü," ICOMOS, 1964. [Online]. Available: `http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf` (visited on 02/25/2019).

[25] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Kültür ve Turizm Varlıklarını Koruma Kanunu*, 1983.

[26] B. Plevoets and K. Van Cleempoel, "Adaptive Reuse as an Emerging Discipline: An Historic Survey," *Reinventing Architecture and Interiors: A Socio-Political View on Building Adaptation*, pp. 13–32, 2013.

[27] E. E. Viollet-le Duc, *The Foundations of Architecture: Selections from the Dictionnaire raisonné*. George Braziller, 1854.

[28] A. Riegl, *Modern Anıt Kültü*, trans. by E. Ceylan. İstanbul: Daimon Yayınları, 2015.

[29] R. Machado, "Old Buildings as Palimpsest. Towards a Theory of Remodeling," *Progressive Architecture*, vol. 11, no. 57, pp. 46–49, 1976.

[30] l. Altınoluk, *Binaların Yeniden Kullanımı*. İstanbul: YEM Yayın, 1998.

[31] l. Yüce Aşkun, “Medrese Yapıları ve Koruma İlkeleri Doğrultusunda Çağdaş Yaşam İçindeki İşlevleri,” Doktora Tezi, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul, 1981.

[32] E. Tümertekin, *İstanbul’da Bir Sanayi Bölgesi: Bomonti*, ser. İstanbul Üniversitesi. İstanbul: İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü, 1967.

[33] H. Doldur, “Bomonti Sanayi Bölgesi,” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1993.

[34] E. Tümertekin, *Bomonti*, in *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, vol. 2, İstanbul: Tarih Vakfı, 1993, ISBN: 978-975-7306-00-9 978-975-7306-01-6.

[35] V. Zat, *Bomonti Bira Bahçesi*, in *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, vol. 2, İstanbul: Tarih Vakfı, 1993, ISBN: 978-975-7306-00-9 978-975-7306-01-6.

[36] İTÜ, *Endüstriyel Kültürel Miras ve Kentsel Dönüşüm Üzerine Bir Çalışma: Bomonti Bira Fabrikası ve Yakın Çevresi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, 2010.

[37] D. İkiz and G. Tanyeli, “İstanbul’da Bir Endüstriyel Miras Örneği: Bomonti Bira Fabrikası,” *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, pp. 109–121, 2009.

[38] S. Akyurtlaklı, “Bomonti Bira Fabrikası Restorasyon Projesi,” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 1997.

[39] H. Öğüt, *Bomonti’den Harbiye’ye*. İstanbul: Heyamola Yayınları, 2010.

[40] A. Ataöv and S. Osmay, “Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım,” *METU Journal of Faculty of Architecture*, vol. 2, no. 24, pp. 57–82, 2007.

[41] M. Özkul, “Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Projelerinin Finansman Yöntemleri,” Uzmanlık Tezi, İller Bankasi Anonim Şirketi, Ankara, 2017.

[42] J.-F. Pérouse, “Kapalı Dikey Rezidanslar ve Üst Sınıfların Merkeze Koşullu Dönüş Eğilimi: Eleştirel Bir Değerlendirme,” *İdealkent*, vol. 3, no. 6, pp. 84–95, 2012, ISSN: 1307-9905.

[43] (Jun. 11, 2019). Residence Index, Residenceindex, [Online]. Available: https://residenceindex.com/tr (visited on 06/11/2019).

[44] (Jun. 11, 2019). Şişli Konut Projeleri - Zingat, Zingat, [Online]. Available: https://www.zingat.com/sisli-konut-projeleri (visited on 06/11/2019).

[45] (Jun. 11, 2019). Arkitera - Türkiye’nin Mimarlık Yayını, Arkitera, [Online]. Available: http://www.arkitera.com/ (visited on 06/11/2019).

[46] G. K. Heinz, “Old Factory - New Cultural Centre: Historical Bomonti Beer Factory in İstanbul,” *Heritage 2018 - 6. International Conference on Heritage and Sustainable Development*, pp. 805–814, 2018.

[47] C. Egeli, “Bomonti’de gayrimenkul yatırım türü olarak “konut”un seçilmesindeki etkenler,” Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2011.

[48] R. Keleş, *Kentleşme Politikası*, 11. Bsk. Ankara: İmge Yayınevi, 2010.

[49] O. Yeni, "Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması," *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, vol. 16, no. 3, pp. 181–208, 2014.

[50] M. A. Cole and A. Lucchesi, "Economic Growth and the Environment," in *Handbook of Sustainable Development*, 2. Bsk, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2006, pp. 252–266.

[51] B. Ağça, "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi," *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, vol. 7, no. 3, 2002.

[52] Z. D. Arsan, "Türkiye'de Sürdürülebilir Mimari," *Mimarlık*, no. 340, pp. 21–30, 2008.

[53] D. İncedayı, "Çevresel Duyarlık Bağlamında Davranış Biçimi Olarak "Sürdürülebilirlik"," *Mimarlık*, no. 318, pp. 39–43, 2004.

[54] UNESCO. (2017). Sustainability Science | United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - MOST Programme, UNESCO, [Online]. Available: http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/most-programme/sustainability-science/ (visited on 03/12/2019).

[55] A. Gallagher, "Developing a Standard for Sustainability Appraisal in Coastal," in *Proceedings of the Sixth International Conference on the Mediterranean Coastal Environment*, Ravenna, Italy, 2003.

[56] A. Gallagher, "The Coastal Sustainability Standard: A Management Systems Approach to ICZM," *Ocean & Coastal Management*, vol. 53, no. 7, pp. 336–349, 2010, ISSN: 0964-5691. DOI: 10.1016.2010.04.017.

[57] M. Biart, "Social Sustainability As Part of the Social Agenda of the European Community," in *Soziale Nachhaltigkeit: von der Umweltpolitik zur Nachhaltigkeit?* Bundeskammer für Arbeiter und Angestellte, 2002, pp. 5–10.

[58] G. C. Magnolil, L. A. Bonanni, and R Khalaf, "Designing a DNA for Adaptive Architecture: A New Built Environment for Social Sustainability," *Design and Nature*, p. 11, 2002.

[59] G. Assefa and B. Frostell, "Social Sustainability and Social Acceptance in Technology Assessment: A Case Study of Energy Technologies," *Technology in Society*, vol. 29, no. 1, pp. 63–78, 2007.

[60] C. Aksu, "Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre," Güney Ege Kalkınma Ajansı, Denizli, 2011.

[61] B. Littig and E. Griessler, "Social Sustainability: A Catchword Between Political Pragmatism and Social Theory," *International Journal of Sustainable Development*, vol. 8, no. 1, pp. 67–79, 2005. DOI: 10.1504/IJSD.2005.007375.

[62] J. Douglas, *Building Adaptation*, 2. Bsk. New York: Spon Press, 2006, ISBN: 978-0-08-045851-9.

[63] P. Cowan, *Studies in the Growth, Change and Ageing of Buildings*. London: Bartlett Society, University College, 1963.

[64] B. Apaydın Başa, "Yapıların Otel Olarak Yeniden Kullanım Bağlamında Mekansal Dönüşümlerinin Kavramsal Ve Kuramsal Analizi," Sanatta Yeterlilik Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2007, 245 pp.

[65] D. Hasol, Ed., *Mimarlık ve Yapı Sözlüğü*, 1. bsk, Yapı yayın 93, İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi, 2003, 502 pp., ISBN: 978-975-8599-35-6.

[66] H. Uluşahin, "Korunması Gerekli Bina ve Çevrelere Yapılan 'Ek'lerin Değerlendirilmesi," Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1992.

[67] l. Altınoluk, "Endüstri Arkeolojisi Kapsamındaki Binalarda İşlev Dönüşümü," *Mimarlık*, no. 292, pp. 7–8, 2000.

[68] M. Saner, "Endüstri Mirası: Kavramlar, Kurumlar ve Türkiye'deki Yaklaşımlar," *Planlama*, no. 1, pp. 53–66, 2012.

[69] S. Aytıs and I. Polatkan, "Ekolojik Mimarlık Kavramı ve Temel İlkeler," in *Uluslararası Ekolojik Mimarlık ve Planlama Sempozyumu*, Antalya, 2009.

[70] N. Kohler, "The Relevance of Green Building Challenge: An Observer's Perspective," *Building Research & Information*, vol. 27, no. 4, pp. 309–320, 1999, ISSN: 0961-3218. DOI: 10.1080/096132199369426.

[71] H. Palabıyık, "Sürdürülebilirlik ve Yerel Yönetimler: Uygulanabilirliği ve Ölçümü Üzerine," in *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-1: Reform*, Ankara: Nobel Yayınları, 2005, pp. 611–627.

[72] E. B. Keskin, "Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler (Cittaslow)," *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, vol. 8, no. 1, pp. 81–99, 2012, ISSN: 1305-7979.

[73] B. Bayraktaroğlu, "Sürdürülebilir Bina Sertifika Sistemlerinin Ölçütlerinin Belirlenmesinde Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyutunun Etkisi: Türkiye Için Öneriler," Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2014.

[74] C. Altay, "Kentsel Sürdürülebilirlik Açısıdan Kültürel Planlama ve Mekansal İcraatlar," *Dosya05 Bülten51 Sürdürülebilirlik: Kent ve Mimarlık*, pp. 25–29, 2007.

[75] l. Tekeli, "Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler," *Şehir Planlama*, vol. 1, no. 11, pp. 19–22, 1988.

[76] F. P. Arabacıoğlu and I. Aydemir, "Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı," *Megaron*, vol. 2, no. 4, pp. 204–212, 2007.

[77] D. Kincaid, *Adapting Buildings for Changing Uses : Guidelines for Change of Use Refurbishment*, 1. Baskı. London: Routledge, 2003, ISBN: 978-1-135-80817-4.

[78] D. Aydın and. E. Okuyucu, "Yeniden Kullanıma Adaptasyon ve Sosyokültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Afyonkarahisar Millet Hamamının Değerlendirilmesi," *Megaron*, vol. 1, no. 4, pp. 35–44, 2009.

[79] D. Mercier. (2013). Generating New Life At The Ambler Boiler House, Hidden City Philadelphia, [Online]. Available: https://hiddencityphila.org/2013/03/generating-new-life-at-the-ambler-boiler-house/ (visited on 02/25/2019).

[80] HSA. (Feb. 25, 2019). Ambler Boiler House | Heckendorn Shiles Architects, Archello, [Online]. Available: https://archello.com/project/ambler-boiler-house (visited on 02/25/2019).

[81] AMS. (Jul. 5, 2019). About Ambler Main Street, [Online]. Available: http://amblermainstreet.org/about-ambler-main-street/ (visited on 02/25/2019).

[82] EPA, "Repowering a Historic Landmark, Pennsylvania Boiler House," EPA, Pennsylvania, Tech. Rep., 2017.

[83] EPA, "Borit Asbestos Superfund Site, Progress and Promise," EPA, Ambler, Pennsylvania, Tech. Rep., 2016. [Online]. Available: http://www.boritcag.org/pdf/BoRit%20Insert%20Final%20%5B198434%5D.pdf (visited on 02/25/2019).

[84] D. Sokil, "Asbestos & Ambler: Ambler Crossings Project on Hold as Debate Continues," *The Ambler Gazette*, Apr. 30, 2015. [Online]. Available: http://www.montgomerynews.com/amblergazette/news/asbestos-ambler-ambler-crossings-project-on-hold-as-debate-continues/article_3c2f926a-1f74-5b2d-9076-48b9719be325.html (visited on 02/25/2019).

[85] J. Holt, *Historic Texas Breweries*. USA, 2008.

[86] *History - Pearl Brewery*. [Online]. Available: https://atpearl.com/about/history (visited on 06/27/2019).

[87] L. Flato, *Pearl Brewery Redevelopment*, 2019. [Online]. Available: https://www.lakeflato.com/developmentcommerical/pearl-brewery-redevelopment (visited on 06/18/2019).

[88] G. Ecgkhardt, *The Hot Wells Hotel and Spa*, 2019. [Online]. Available: https://www.edwardsaquifer.net/hotwells.html (visited on 06/18/2019).

[89] CCDC, "EPA Brownfield Community Wide Assessment Grant Application Fiscal Year," The Center City Development Office, San Antonio, Texas, Tech. Rep., 2012.

[90] S. Biediger, *Rise of the Pearl: How a Historic Brewery Transformed a City*, en, Oct. 2017. [Online]. Available: https://therivardreport.com/rise-of-the-pearl-how-a-historic-brewery-transformed-a-city/ (visited on 06/27/2019).

[91] K. Donghwan, "Adaptive Reuse of Industrial Buildings for Sustainability; Analysis of Sustainability and Social Values of Industrial Facades," PhD thesis, The University of Texas at Austin, Texas, May 2018. DOI: 10.13140/RG.2.2.21535.41122.

[92] EERE, *Pearl Brewery / Building Catalog: Case Studies of High Performance Buildings*, 2019. [Online]. Available: https://buildingdata.energy.gov/project/pearl-breweryfull-goods-warehouse (visited on 06/27/2019).

[93] MJMMG, "Turning Public Space into Community Value, Pearl Brewery Case Study," MJM Management Group, San Antonio, Texas, Tech. Rep., 2012. [Online]. Available: https://oqude46pekg2hhkab2visep1-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2012/06/MJMMG_Pearl_Brewery_CaseStudy.pdf (visited on 06/27/2019).

[94] B. DCMS, "Saltaire World Heritage Site Nomination Document," Bradford Metropolitan District Council, West Yorkshire, England, Tech. Rep., 2001.

[95] *Salt Mills and New Mills*. [Online]. Available: https://canalrivertrust.org.uk/enjoy-the-waterways/walking/canal-trails/bingley-to-saltaire/salts-mill-and-new-mill (visited on 06/15/2019).

[96] G. E. Cherry, "The Town Planning Movement and the Late Victorian City," *Transactions of the Institute of British Geographers*, vol. 4, no. 2, pp. 306–319, 1979.

[97] R. K. Dewhirst, "Saltaire," *The Town Planning Review, Liverpool University Press*, vol. 31, no. 2, pp. 135–144, Jul. 1960, ISSN: 0041-0020. [Online]. Available: https://www.jstor.org/stable/40178462.

[98] N. C. Smith, "Corporate Social Responsibility: Not Whether, but How?" Center for Marketing Working Paper, London Business School, London, 2003.

[99] P. Pande, "Creation of Educational 3D Visualisations of a Cultural World Heritage Site: Saltaire Case Study," PhD thesis, University of Huddersfield, Huddersfield, UK, 2001.

[100] H. Thornton, *Saltaire's Role in Regeneration*, en-US, Jul. 2014. [Online]. Available: https://www.academyofurbanism.org.uk/saltaires-role-in-regeneration/ (visited on 07/12/2019).

[101] I. Whitehead, "Models of Sustainability? A Comparative Analysis of Ideal City Planning in Saltaire and Masdar City," en, *GEOView: Online Undergraduate Review of Geography and Environmental Studies*, vol. 0, no. 0, Nov. 2011, ISSN: 1448-6482. [Online]. Available: http://www.geoview.iag.org.au/index.php/GEOView/article/view/22 (visited on 07/15/2019).

[102] B. V. I. Centre, *Discover Saltaire*. [Online]. Available: www.visitsaltaire.com (visited on 06/15/2019).

[103] H. Doldur, "Bomonti Sanayi Bölgesi'nde Meydana Gelen Değişimler," *Coğrafya Dergisi*, no. 18, pp. 39–56, 2009.

[104] Atatürk Kitaplığı, *Fotoğraf arşivi*, Erişim Tarihi : Mart 2019.

[105] M. Sandalcı, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Biraya Dair Objeler Belgeler Fotoğraflar*. İstanbul: Efes Pazarlama ve Dağıtım Ticaret A.Ş, 2008, 143 pp.

[106] l. Tekeli, "İstanbul Kent içi Ulaşımının Gelişimi (1927-1985)," in *İstanbul ve Ankara İçin Kent İçi Ulaşım Tarihi Yazıları*, Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010, pp. 21–83.

[107] J. Pervititch, *Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul = Istanbul in the Insurance Maps of Jacques Pervititch*. Axa Oyak ; Tarih Vakfı, 2000, ISBN: 978-975-7306-73-3.

[108] M. Ocakçı, "Metropolitenleşme Sürecinde İmalat Sanayii Ve Metropoliten Şehir İlişkileri," OCLC: 496807667, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1989.

[109] İstanbul Büyükşehir Belediyesi, *Hava fotoğrafı arşivi*, Erişim Tarihi : Mart 2019. [Online]. Available: https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/.

[110] S. Bozdoğan, *Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiyesi'nde Mimari Kültür*. İstanbul: Metis Yayıncılık, 2015.

[111] N. Sağlam, "Bir Semte Adını Veren Bomonti Bira Fabrikası," *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, vol. 1, no. 1, pp. 26–56, 2017.

[112] I. Hacıhasanoğlu and O. Hacıhasanoğlu, "Cultural Processes and Physical Change in Sisli—Istanbul," *Habitat International*, Solid Waste Management as if People Matter, vol. 30, no. 4, pp. 902–915, 2006, ISSN: 0197-3975. DOI: 10.1016/j.habitatint.2005.04.005.

[113] K. Egüz, "İstanbullu Kimliğinin ve istanbul'a Göçün Medyada Temsili," Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2016.

[114] K. Çifcibaşı Durna and P. Arabacıoğlu, "Sosyal Belleğin Sürekliliği ve Dönüşümü Bağlamında Bomonti Bira Fabrikası Örneği," *Tasarım ve Bellek Temalı Ulusal Mekân Tasarımı Sempozyumu*, pp. 113–121, 2018.

[115] Cumhuriyet, "Bomonti Fabrikası Satın Alınıyor," *Cumhuriyet Gazetesi*, p. 2, Apr. 11, 1940.

[116] "Bomonti Fabrikası'nın Soğutma Tesisleri," *Milliyet Gazetesi*, May 1951.

[117] "Bomonti Fabrikası'nın Tevsiine Başlandı," *Milliyet Gazetesi*, Jul. 1959.

[118] "Bomonti'de Yeni Malt Fabrikası Yapılıyor," *Milliyet Gazetesi*, Mar. 1962.

[119] T. Atagök, E. Sağdıç, and A. Akdağ, "21. Yüzyılın Projesi İstanbul Modern Sanat Müzesi," İstanbul Sanat Müzesi Vakfı, İstanbul, research rep., 2004.

[120] L. P. Çizmeciyan, *İstanbul'da Kayıp Zamanlar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

[121] Z. K. Ulkenli, "Bira Kültürü ve Kent ya da Kent Kültürü ve Bira Bahçeleri, AOÇ Bira Fabrikası," *Yayınlanmamış Makale*, 2016.

[122] Tek, Vedat, *Yıllarboyu Tarih*, Jun. 1980.

[123] E. Eren, *Geçmişten Günümüze Anadolu'da Bira*. İstanbul: Tarih Vakfı, 2005.

[124] A. Görkey, "Bira Fabrikası'ndan Rakamlar," *Milliyet Gazetesi*, Jul. 1955.

[125] T. Şenyapılı and A. Türel, *Ankara'da Gecekondu Oluşum Süreci Ve Ruhsatlı Konut Sunumu*. Ankara: Batıbirlik Yayınları, 1996.

[126] D. Turhan, "Asırlık Fabrikanın Dönüşümü: Bomontiada," *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, no. 8, pp. 95–106, 2018.

[127] B. Salgın and N. Coşgun, "Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Yapısal Atık Sorunu ve Çözüme Yönelik Öneriler: Kayseri Örneği," *Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, vol. 1, no. 1, pp. 465–476, 2018.

[128] Z. M. Akkar, "Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye," *Planlama*, no. 2, pp. 29–32, 2006.

[129] Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2018). İlan edilen riskli alanlar, ÇŞB İlan Edilen Riskli Alanlar, [Online]. Available: https://istanbulakdm.csb.gov.tr/ilan-edilen-riskli-alanlar-i-3598 (visited on 05/01/2019).

[130] G. Kalağan and S. Çiftçi, "Kamu-Özel Sektör İşbirliğinin Kentsel Mekâna Yansıması: Kentsel Dönüşüm Örneği ve Yeni Aktörler," *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, vol. 4, no. 2, pp. 121–133, 2012.

[131] Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, *Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği*, 2017.

[132] U. Dükkancı, "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Sürecinin Gelişimi ve Günümüzdeki Yasal Yönetsel Boyutun İrdelenmesi," Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2013.

[133] M. Kısakürek, "Kahramanmaraş'ta Kentsel Dönüşüm ve Finansmanı," *Social Sciences Studies Journal*, vol. 4, no. 26, pp. 5570–5602, 2018, ISSN: 2587-1587. DOI: 10.26449/sssj.1021.

[134] (Mar. 2, 2019). Bomonti Keşif ve İnfografi Atölyesi, Şehrine Ses Ver, [Online]. Available: http://www.sehrinesesver.com/kentsel-tasarim-atolyesi-istanbul/bomontiada-kesif-ve-infografik-atolyesi/.

[135] A. Yapı. (2010). Anthill Resindence, [Online]. Available: http://www.antyapi.com.tr/proje/tr/107/Anthill-Residence.

[136] Ç. Kovanlıkaya, "Kentsel Dönüşüm ile Apartmanlardan Rezidanslara Bomonti'de 'Yeni Yaşam'," *Current Debates in Sociology & Anthropology*, no. 10, pp. 155–171, 2017.

[137] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *23.06.2006 - Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi 2006-2*, 2006.

[138] K. Örs. (2018). Bir Gayrimenkul Projesi Olarak Kültür Kompleksi: Bomontiada, Gayrimenkul Türkiye, [Online]. Available: https://gmtr.biz/2018/05/08/bir-gayrimenkul-projesi-olarak-kultur-kompleksi-bomontiada/ (visited on 05/15/2019).

[139] H. Ertaş, "Kente Açılmak İsteyen Sahne," *XXI*, no. 146, 2016. [Online]. Available: https://xxi.com.tr/i/kente-acilmak-isteyen-sahne (visited on 06/21/2019).

Tezden Üretilmiş Yayınlar

İletişim Bilgileri: kirazciftcibasi@hotmail.com

Konferans Bildirisi

1. K. Çifcibaşı Durna ve F. P. Arabacıoğlu, “Sosyal Belleğin Sürekliliği ve Dönüşümü Bağlamında Bomonti Bira Fabrikası Örneği,” Tasarım ve Bellek Temalı Ulusal Mekân Tasarımı Sempozyumu, Trabzon, pp. 113–121, Eylül 2018.